

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ**

**Π.Μ.Σ. «Στρατηγικές Σπουδές Ασφάλειας»
Διπλωματική Εργασία**

**Δημήτριος Νικολάου Μιμίκος
Α.Μ.: 1214Μ205**

**Γεωπολιτική Ανάλυση του Ισλαμιστικού Κινήμα-
τος στο Γεωπολιτικό Σύμπλοκο της Ευρύτερης Μέ-
σης Ανατολής**

Επιβλέπων Καθηγητής: Δημήτρης Καιρίδης

ΑΘΗΝΑ 2015

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.	Εισαγωγή.....	5
2.	Γεωπολιτική.....	8
2.1.	Βασικές Γεωγραφικές Σχολές.....	9
3.	Ανάλυση του Γεωσύμπλοκου της Ευρύτ. Μ. Ανατολής	25
3.1.	Καθορισμός των Ορίων της Ευρύτ. Μ. Ανατολής	25
3.2.	Τα Υποσυστήματα του Γεωσύμπλοκου	29
4.	Ανάλυση του Γεωπολιτικού Παράγοντα του Ισλαμιστικού Κινήματος.....	33
4.1.	Το Ισλάμ και το Ισλαμιστικό Κίνημα	33
4.2.	Τα σχίσματα του Ισλάμ	34
4.3.	Χαλιφεία	41
4.4.	Βασικά Χαρακτηριστικά του Γεωπολιτικού Παράγοντα του Ισλαμιστικού Κινήματος.....	44
4.5.	Τα Χαρακτηριστικά της Ισλαμιστικής Ιδεολογίας..	46
4.6.	Οι Πηγές του Ισλαμιστικού Κινήματος.....	50
4.7.	Οι Τρεις Κλάδοι του Ισλαμιστικού Κινήματος.....	52
4.8.	Το Σαλαφιστικό Κίνημα.....	61
4.9.	Η ισλαμιστική τρομοκρατία.....	64
4.10.	Ταξινόμηση-Ονοματολογία των Ισλαμιστικών Κινήματων.....	65
4.11.	Η Προέλευση των Μελών.....	66
4.12.	Ισλαμιστικές Ιδεολογίες	66
4.13.	Οι Αιτίες της Άνθησης του Ισλαμιστικού Κινήματος.....	69
4.14.	Ο Αραβικός Κόσμος σε Κρίση.....	69
4.15.	Χαρακτηριστικά του Περιβάλλοντος Κρίσης.....	70
4.16.	Ο Εκσυγχρονισμός ως Καταλύτης της Αραβικής Πολιτισμικής Κρίσης.....	73
4.17.	Παράγοντες που συνέβαλαν στη Διεισδυτικότητα του Ισλαμιστικού Κινήματος.....	73
4.18.	Τα Χαρακτηριστικά του Φονταμενταλιστή.....	74
5.	Ιράν ο Χειριστής του Σιίτικού Γεωπολιτικού Παράγοντα	76
5.1.	Η Άσκηση Επιρροής από την Τεχεράνη.....	77
5.2.	Οι Προθέσεις του Χειριστή του Σιίτικού Γεωπολιτικού Παράγοντα.....	81
5.3.	Ο «Ψυχρός Πόλεμος» μεταξύ Ιράν-Σ. Αραβίας...	83
5.4.	Τα Εθνικά Συμφέροντα του Ιράν σε σχέση με την Επαναστατική Ιδεολογία του.....	85
5.5.	Συμπεράσματα.....	87
5.6.	Χεζμπολλάχ το «Μακρύ Χέρι» του Ιράν.....	88
6.	Περιπτωσιολογικές Μελέτες Τζιχαντιστικών - Σαλαφιστικών Οργανώσεων.....	99
6.1.	Αλ- Κάϊντα [Al-Qaeda (Η Βάση)].....	99
6.2.	Οι Θυγατρικές οργανώσεις της Αλ- Κάϊντα.....	108
6.3.	Το Ισλαμικό Κράτος (ISIS ή ISIL ή Da'esh).....	125

6.4.	Παλαιστινιακό Ισλαμιστικό Κίνημα – Χαμάς.....	159
7.	Γεωπολιτική Ανάλυση του Γεωσύμπλοκου της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής.....	174
7.1.	Ο Γεωπολιτικός Παράγοντας του Συμπλόκου....	174
7.2.	Οι Συστημικές Βαθμίδες.....	174
7.3.	Το Δρων Υπερσύστημα.....	175
7.4.	Ανάλυση του 1 ^{ου} Υποσυστήματος Κατάρ – Σαουδική Αραβία – Τουρκία.....	175
7.5.	Ανάλυση του 2 ^{ου} Υποσυστήματος του Μαγκρέμπ και της Αιγύπτου.....	188
7.6.	Ανάλυση του 3 ^{ου} Υποσυστήματος Ιράν – Συρία – Λίβανος.....	191
7.7.	Κύριοι Εξωτερικοί Δρώντες του Υπερσυστήματος και ο Ρόλος αυτών.....	198
8.	Συμπεράσματα.....	208
	Βιβλιογραφία.....	212

1. Εισαγωγή

Όταν αναφερόμαστε στο χώρο της ευρύτερης Μέσης Ανατολής, στη σκέψη μας έρχεται μια περιοχή που περιλαμβάνει κατά βάση τον αραβομουσουλμανικό κόσμο και αποτελεί εστία ανάφλεξης και δημιουργίας κινδύνων για τη διεθνή σταθερότητα και ασφάλεια. Μια περιοχή που αναφέρεται σε όλα τα κείμενα εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας των Μεγάλων Δυνάμεων και των διεθνών οργανισμών και που είναι συνδεδεμένη με τις έννοιες του πετρελαίου, του ισλαμιστικού εξτρεμισμού, της αραβο – ισραηλινής διένεξης και τέλος του ανταγωνισμού των Μεγάλων Δυνάμεων για τον έλεγχο και εκμετάλλευση των πλούσιων ενεργειακών πόρων της.

Οι συνεχιζόμενες αναταραχές στον αραβικό κόσμο, το Παλαιστινιακό Ζήτημα, η συνεχιζόμενη αστάθεια στη Συρία, στο Ιράκ, στην Υεμένη, στη Λιβύη και το Αφγανιστάν, το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν και τα ισλαμιστικά εξτρεμιστικά στοιχεία του Ισλαμικού Κράτους (ή Dae'ish ή ISIS) και της Al Qaeda με τις παραφύλαδες οργανώσεις τους που έχουν αναπτύξει τα πλοκάμια τους σ' όλη την περιοχή, αποτελούν μερικές από τις γεωπολιτικές συνιστώσες αστάθειας που επικρατούν στην ευρύτερη Μέση Ανατολή και δυναμιτίζουν την παγκόσμια ασφάλεια.

Τα παραπάνω καθιστούν προφανές, ότι η περιοχή της ευρύτερης Μέσης Ανατολής παραμένει μια διεθνής πυριτιδαποθήκη, όπου αναπτύσσονται συγκρουσιακές σχέσεις, εσωτερικών και εξωτερικών δρώντων αυξομειούμενης έντασης, οι οποίες εκτός από την επιδείνωση της εσωτερικής κατάστασης ασφάλειας στις ίδιες τις χώρες του υπόψη γεωσύμπλοκου καθιστούν απόλυτα φυσιολογική και αναμενόμενη την ανάμιξη και επέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων, ώστε να εξασφαλίσουν τα συμφέροντα τους αλλά και την καλύτερη δυνατή θέση στο συσχετισμό ισχύος που προκύπτει από τον συνεχή ανταγωνισμό τους.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι, η συστηματική ανάλυση του Γεωσύμπλοκου της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής με γνώμονα το γεωπολιτικό παράγοντα του ισλαμιστικού κινήματος.

Αξίζει βέβαια να λάβουμε σοβαρά υπόψη μας τα εξής δεδομένα:

Το διεθνές σύστημα παραμένει μονοπολικό, με μοναδικό πόλο (υπερδύναμη) τις ΗΠΑ για τις οποίες ο έλεγχος της ευρύτερης Μέσης Ανατολής αποτελεί προϋπόθεση συνέχισης της παγκόσμιας πρωτοκαθεδρίας τους. Από την άλλη

πλευρά η Ρωσία, αν και διαθέτει πλούσια αποθέματα ενεργειακών και φυσικών πόρων εξακολουθεί να έχει ζωτικά συμφέροντα στην περιοχή της ευρύτερης Μέσης Ανατολής, γεγονός που φαίνεται ξεκάθαρα από την πρόσφατη (στα τέλη του 2015 - αρχές 2016) στρατιωτική της επέμβαση στη Συρία προς υποστήριξη του καθεστώτος Άσαντ. Επιπλέον η ανάδυση των οικονομιών των Ασιατικών χωρών, με προεξάρχουσες αυτές της Κίνας και της Ινδίας, θα πολλαπλασιάσει τις απαιτήσεις σε ενεργειακούς πόρους, γεγονός που προσδίδει ακόμη μεγαλύτερη σημασία στην περιοχή. Η εξωτερική πολιτική των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) έναντι των χωρών της περιοχής δεν θα μεταβληθεί. Θα υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον λόγω της ενεργειακής εξάρτησης από τα αποθέματα του υπόψη χώρου αλλά, κατά βάση, η εξωτερική πολιτική τους θα συμπλέει με αυτή των ΗΠΑ.

Η εκμετάλλευση του θρησκευτικού συναισθήματος των λαών της Μέσης Ανατολής με σκοπό τον φανατισμό των μελών των ισλαμιστικών οργανώσεων, έτσι ώστε οι εγκληματικές πράξεις τους να νομιμοποιηθούν και να καθαγιαστούν στην κολυμβήθρα της θρησκείας σε συνδυασμό με τις μεταναστευτικές ροές που προκαλούν οι ένοπλες συγκρούσεις στην περιοχή, αποτελούν σοβαρά προβλήματα, τα οποία η παγκόσμια κοινότητα καλείται να αντιμετωπίσει.

Η παρούσα εργασία ξεκινάει με μια ανάλυση των εννοιών της Γεωπολιτικής και την παρουσίαση των Σχολών της, με τους αντίστοιχους εκπροσώπους. Ακολούθως γίνεται μια συνοπτική χωρική τοποθέτηση του Γεωσύμπλοκου της ευρύτερης Μέσης Ανατολής με τα Υποσυστήματα του. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στο επόμενο κεφάλαιο στο Ισλαμιστικό Κίνημα και στις διάφορες μορφές που παίρνει διαχρονικά, εξετάζοντάς το ως Γεωπολιτικό παράγοντα που κατά καιρούς με τη δράση του επηρεάζει την διεθνή ισορροπία ισχύος. Στη συνέχεια, εξετάζεται η δράση του Ιράν ως χειριστή του Σιϊτικού Γεωπολιτικού παράγοντα. Δοθέντος της ευκαιρίας των πρόσφατων διεθνών εξελίξεων στην Μέση Ανατολή και ιδιαίτερα των πολεμικών συγκρούσεων που εξελίσσονται στο Ιράκ και στη Συρία, αναπτύσσεται μια σειρά περιπτωσιολογικών μελετών Τζιχαντιστικών - Σαλαφιστικών οργανώσεων που δρουν στην ευρύτερη Μέση Ανατολή. Στο έβδομο κεφάλαιο γίνεται η γεωπολιτική ανάλυση του γεωσύμπλοκου της ευρύτερης Μέσης Ανατολής, υπό τη δράση του γεωπολιτικού παράγοντα του Ισλαμιστικού Κινήματος στα τρία επιμέρους υποσυστήματα, αναφέροντας παράλληλα την επίδραση των εξωτερικών δρώντων του υπερσυστήματος. Η εργασία κλείνει με κάποια συμπεράσματα που προκύπτουν από την γεωπολιτική ανάλυση που έχει προηγηθεί.

2. Γεωπολιτική

Η Γεωπολιτική είναι ένας πολύ-χρησιμοποιημένος όρος. Συγγραφείς, ερευνητές, και θεωρητικοί των διεθνών σχέσεων συχνά επικαλούνται τον όρο για να περιγράψουν, να εξηγήσουν, ή να αναλύσουν ειδικά θέματα εξωτερικής πολιτικής. Κάθε γεγονός πολιτικής σημασίας, μπορεί να ερμηνευθεί από την Γεωπολιτική. Ο όρος «Γεωπολιτική» πρωτοεμφανίστηκε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και προκάλεσε πολλές διαμάχες, λόγω της συμμετοχής της στη χάραξη της εθνικής πολιτικής μεγάλων δυνάμεων, όπως η Γερμανία. Μετά το τέλος του Α' ΠΠ, η Geopolitik αποτέλεσε το θεωρητικό αφήγημα που χρησιμοποιήθηκε για να νομιμοποιηθεί ο εδαφικός επεκτατισμός και οι επιδιώξεις του ναζιστικού καθεστώτος για κυριαρχία στην Ευρώπη, που εκδηλώθηκαν με το ξέσπασμα του Β' ΠΠ, με ολέθριες συνέπειες για την ανθρωπότητα. Έτσι ο όρος επενδύθηκε με αρνητικά συναισθήματα για τους επιστήμονες της εποχής, με αποτέλεσμα να εκτοπιστεί από τη μελέτη των διεθνών γεγονότων για πάνω από μια γενιά. Ο όρος επανήλθε στο διεθνές προσκήνιο τη δεκαετία του 1970 στις ΗΠΑ και στην Γαλλία. Στις ΗΠΑ ο όρος «Γεωπολιτική» απέκτησε νομιμοποίηση και αναγνώριση μέσα από τις ομιλίες του Αμερικάνου ΥΠΕΞ Χένρι Κίσινγκερ. Την ίδια εποχή στην Γαλλία εισάγεται η νέα Γεωπολιτική με κύριο εκφραστή τον πολιτικό γεωγράφο Yves Lacoste και όργανο έκφρασης το περιοδικό *Herodote*. Η Γεωπολιτική με την επανεμφάνισή της ελκύει όλο και περισσότερο την επιστημονική κοινότητα καθώς διαθέτει την ιδιότητα να απεικονίζει κάθε πολιτική δραστηριότητα στο εδαφικό περιβάλλον, στο οποίο εκδηλώνεται.

Τι εκφράζει όμως ο όρος της Γεωπολιτικής; Ο Geoffrey Parker σύμφωνα με τη «Νέα Γεωπολιτική», που αναπτύχθηκε στις ΗΠΑ, στην Γαλλία και στη Μ. Βρετανία μετά τον Β' ΠΠ αναφέρει, ότι είναι η *«μελέτη των διεθνών σχέσεων από μια χωρική ή γεωγραφική οπτική»*¹. Ο Ιωάννης Μάζης, στην ιστοσελίδα του², παραθέτει τους περισσότερους από τους ορισμούς που έχουν δοθεί κατά καιρούς από μεγάλους θεωρητικούς της «Γεωπολιτικής». Μερικοί από τους οποίους αξίζει εδώ να αναφερθούν. Έτσι ο Robert Harkavy: αναφέρει ότι *«Η Γεωπολιτική είναι η χαρτογραφική [άρα και γεωγραφική] αναπαράσταση των σχέσεων μεταξύ των κυρίων αντιπαιθμένων δυνάμεων»*. Ενώ ο Ladis Kristof καταδεικνύει το πολυδιάστατο περιεχόμενό της επισημαίνοντας, ότι *«ο σύγχρονος θεωρητικός της Γεωπολιτικής δεν*

¹ Geoffrey Parker, «Γεωπολιτική: Παρελθόν, παρόν και μέλλον» [μτφ. Ευ. Αλεξοπούλου] (εκδ. Ροές, Αθήνα 2002), σ. 35.

² Βλ. Καθηγητής Ιωάννης Θ. Μάζης, δημοσιευμένο στο διαδικτυακό τόπο: <http://www.geo-mazis.gr/>

επισκοπεί το γεωγραφικό χάρτη της Γης για να διακρίνει τι μας υπαγορεύει η φύση να κάνουμε, αλλά τι μας συμβουλεύει η φύση να κάνουμε με δεδομένες τις προτιμήσεις μας». Άλλωστε τα εξαγόμενα της γεωπολιτικής έρευνας, χρησιμεύουν συμπληρωματικά στη λήψη αποφάσεων για τη χάραξη πολιτικής. Ο Ιωάννης Μάζης μας παραθέτει παρακάτω το απαύγασμα της δικής του θεώρησης για την γεωπολιτική ανάλυση σύμφωνα με την οποία ως «γεωπολιτική ανάλυση ενός γεωγραφικού συστήματος ανισόρροπου κατανομής ισχύος καλείται η γεωγραφική εκείνη μέθοδος η οποία μελετά, περιγράφει και προβλέπει τις συμπεριφορές και τις επιπτώσεις των σχέσεων των αντιτιθεμένων και διακριτών διεθνών δράσεων ανακατανομής ισχύος και των ιδεολογικών μεταφυσικών που τις καλύπτουν, στο πλαίσιο των γεωγραφικών συμπλόκων που οι δράσεις αυτές εντοπίζονται και λειτουργούν». Η φάση δε της εφαρμογής των συμπερασμάτων της Γεωπολιτικής ανάλυσης παρέχει τα συμπεράσματά της στη «Γεωστρατηγική» με σκοπό αυτά να χρησιμοποιηθούν στην υπηρεσία του εθνικού συμφέροντος.

2.1. Βασικές Γεωγραφικές Σχολές

Η προσπάθεια να περιγραφούν οι βασικές γεωγραφικές σχολές ταυτίζεται ουσιαστικά με τον προσδιορισμό της γεωπολιτικής επιστήμης, δεδομένου ότι οι θεμελιωτές της σύγχρονης γεωγραφίας ήταν οι ίδιοι, οι οποίοι τη συνέδεσαν με τη γεωπολιτική. Η θεωρία που θα αναπτύξει κάθε μια από τις Σχολές αυτές καταδεικνύει ότι η γεωπολιτική αποτελεί το ιστορικό προϊόν της συνάντησης της πολιτικής και της γεωγραφίας. Οι Σχολές αυτές διακρίνονται στην:

1. Γερμανική Σχολή της Γεωπολιτικής
2. Αγγλοσαξωνική Σχολή της Γεωπολιτικής
3. Γαλλική Σχολή της Γεωπολιτικής
4. Αμερικανική Σχολή της Γεωπολιτικής

2.1.1. Γερμανική Σχολή της Γεωπολιτικής

Friedrich Ratzel (1844-1904)

Ο Friedrich Ratzel είναι ο “πατέρας” της *πολιτικής γεωγραφίας* και εκπρόσωπος της Γερμανικής Σχολής της Γεωπολιτικής. Καθώς ο Friedrich Ratzel, θήτευσε ως φυσιοδίφης και γεωγράφος³ επηρεάστηκε από τη θεωρία της εξέλιξης των ειδών του Κάρολου Δαρβίνου και χρησιμοποίησε όρους της βιολογίας για να αναλύσει τα διεθνή τεκταινόμενα. Ο Ratzel ως καθηγητής γεωγραφίας στα πανεπιστήμια του Μονάχου και της Λιέγης, ανέπτυξε τις ιδέες του - στην Ανθρωπογεωγραφία (*Anthropogeography*) – για τις πολιτικές πλευρές της ανθρώπινης συμπεριφοράς και το 1897 εξέδωσε το βιβλίο «Πολιτική Γεωγραφία» (*Politische Geographie*), το οποίο αποτέλεσε, το πρώτο έργο σύγχρονης πολιτικής γεωγραφίας που επηρέασε σημαντικά το έργο του Rudolf Kjellén σχετικά με την εφαρμογή της γεωγραφίας και των γεωγραφικών μεθόδων στην πολιτική και την εξέλιξη του γνωστικού αυτού αντικειμένου παγκοσμίως. Η βασική του θέση ήταν, ότι το κράτος είναι ένας οργανισμός, όπως οι οργανισμοί του φυσικού κόσμου, και ότι μπορεί να γίνει καλύτερα κατανοητός αν τη συμπεριφορά του τη θεωρήσουμε σαν συμπεριφορά ενός οργανικού όλου⁴ που διαθέτει φυσικά και ανθρώπινα στοιχεία (η βιογεωγραφική έννοια του κράτους). Βέβαια διαφέρει από τις άλλες βιολογικές οντότητες διότι αποτελεί ταυτόχρονα μια χωρική και μια ανθρώπινη οντότητα. Σύμφωνα με τον Ratzel, ως χωρική οντότητα, το κράτος χαρακτηρίζεται από το έδαφος (*Raum*) και τη θέση (*Lage*), χαρακτηριστικά, τα οποία πρέπει να εκμεταλλευτεί πλήρως για να αναπτυχθεί εδαφικά και να εξελιχθεί. Ένα κράτος είναι επιτυχημένο όταν έχει διασφαλίσει επαρκή *Lebensraum* (ζωτικό χώρο), ο οποίος του διασφαλίζει μια θέση κυριαρχίας. Κάθε κράτος σύμφωνα με τον Ratzel πρέπει να προσβλέπει στην επιδίωξη της απόκτησης δύναμης (*Macht*), η οποία θα το μετατρέψει σε μεγάλη δύναμη (*Groosmacht*) και τελικά σε παγκόσμια δύναμη (*Weltmacht*). Τα πετυχημένα κράτη με την εδαφική επέκτασή τους ξεχωρίζουν από τα υπόλοιπα⁵.

Ο Friedrich Ratzel ως θεμελιωτής της γεωπολιτικής επιστήμης θεωρεί, ότι «Η

³ Geoffrey Parker. *Γεωπολιτική- Παρελθόν, Παρόν και Μέλλον*, Εκδόσεις Ροές, Αθήνα 2002 σελ. 46

⁴ Ibid. σελ. 58

⁵ Ibid. σελ. 59

Γεωγραφία [τίθεται] στην Υπηρεσία της Πολιτικής του Κράτους». Αυτήν την έννοια έδωσε στον όρο «Πολιτική Γεωγραφία» με το έργο του *Politische Geographie* (πλήρης τίτλος: *Πολιτική Γεωγραφία ή Γεωγραφία των Κρατών, του Εμπορίου και των Πολέμων*). Με αυτόν τον τρόπο πρότεινε στους συγχρόνους πολιτικούς ένα ακριβές και αντικειμενικό εργαλείο ανάλυσης της πολιτικής πραγματικότητας, το οποίο να μην υπόκειται στις ιδεοληψίες και παραμορφώσεις του εθνικού φαντασιακού αισθήματος. Τα πορίσματα της επιστήμης της Γεωγραφίας θα χρησιμοποιηθούν στο σχεδιασμό και τη λήψη των πολιτικών αποφάσεων. Ο τρόπος σκέψης του Ratzel είχε μεγάλη απήχηση στη Γερμανία, αφού παρουσίαζε τη γεωγραφική της θέση με ένα θετικό τρόπο. Έτσι το μειονέκτημα της χώρας λόγω της κεντρικής της θέσης (ανίσχυρη γεωπολιτικά) ισχυρίζεται, ότι θα μπορούσε να γίνει πλεονέκτημα αν αλλά-

Χάρτης 1. Ο χάρτης απεικονίζει την MITTELEUROPA

ξουν οι συνθήκες στην Κεντρική Ευρώπη (Mitteleuropa⁶) γεγονός που θα καθιστούσε την Γερμανία ισχυρή. Ο Ratzel στο έργο του *Politische Geographie* τόνισε την ιστορική αντίθεση ανάμεσα στις χερσαίες (Landmächte) και τις ναυτικές δυνάμεις (Seemächte) και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η ναυτική ισχύς παρείχε το συντομότερο και ευκολότερο δρόμο για την επίτευξη μιας παγκόσμιας εμβέλειας ισχύος⁷.

Rudolf Kjellen (1864-1922)

Ο Σουηδός πολιτικός επιστήμονας Rudolf Kjellén ορμώμενος από την ανησυχία που το διακατείχε για το μέλλον της μικρής χώρας του, σ' ένα ρευστό κόσμο που κυριαρχούσαν οι μεγάλες δυνάμεις στη δεκαετία του 1890 και επηρεασμένος από τη διδασκαλία του Ratzel θα αναπτύξει ένα διαφορετικό τρόπο σκέψης για τις διεθνείς σχέσεις και το κράτος. Έτσι λοιπόν το 1899 θα ορίσει τη Γεωπολιτική ως «

⁶ ibid. σελ. 84-85, Ο Γερμανός καθηγητής της γεωγραφίας στο πανεπιστήμιο του Breslau Joseph Partsch οριοθέτησε μια μεγάλη διεθνική περιοχή στην καρδιά της ευρωπαϊκής ηπείρου, για την οποία θεωρούσε ότι έχει τη δυνατότητα να μετατραπεί σε μεγάλο κέντρο ισχύος. Την περιοχή αυτή που την ονόμασε Mitteleuropa, τη θεώρησε ως μια γεωπολιτική περιοχή, η οποία στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, εγκαταλείποντας το πολεμικό της παρελθόν, έπρεπε να αποκτήσει την αναγκαία ενότητα που θα της έδινε ισχύ. Το κλειδί της εξέλιξης αυτής θα ήταν η συμμαχία ανάμεσα στα αυτοκρατορίες της Αυστρο-ουγγαρίας και της Γερμανίας. Γ' αυτόν η ειρήνη θα ήταν η επιβράβευση για την περιοχή. Με την Mitteleuropa ασχολήθηκε και ο Γερμανός πολιτικός επιστήμονας Friedrich Naumann στο βιβλίο του "Mitteleuropa" (1915-1916), μεσούντος του Α' ΠΠ αλλά με πιο οξύ τρόπο τονίζοντας τη σημασία του πολέμου ως φορέα αλλαγών, τον οποίο έπρεπε να χρησιμοποιήσει η Γερμανία για να δημιουργήσει τη νέα ενωμένη «δομή-περιοχή» της "Mitteleuropa". Σύμφωνα με τον Ashley το βιβλίο αυτό έδειχνε ξεκάθαρα πως σκεπτόταν την εποχή αυτή η Γερμανία που επιδίωκε να παγιώσει τη Mitteleuropa ως μια από τις παγκόσμιες δυνάμεις.

⁷ Geoffrey Parker. *Γεωπολιτική-Παρελθόν, Παρόν και Μέλλον*, Εκδόσεις Ροές, Αθήνα 2002 σελ. 81

τη μελέτη του Κράτους νοούμενου ως γεωγραφικού οργανισμού ή ακόμη περισσότερο ως χωρικού φαινομένου, δηλαδή ως ενός τμήματος του γήινου χώρου, μιας περιοχής, ενός χωρικού πλαισίου ή ακόμη πιο συγκεκριμένα ως μιας χώρας»⁸. Τις ιδέες του τις ανέπτυξε και τις επεξεργάστηκε το 1916, στο απόγειο του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου στο βιβλίο του *Staten som Lifstform*. Για τον Kjellén η διατήρηση της παγκόσμιας τάξης έναντι του χάους επιτυγχάνεται με την ισχυρή θέση που πρέπει να κατέχει το κράτος στο διεθνές σύστημα και η Γεωπολιτική είναι αυτή που θα παράσχει τους πιο ρεαλιστικούς τρόπους δράσης για την επίτευξη των εθνικών συμφερόντων. Η Γεωπολιτική ή *Geopolitik* όπως την ονόμασε ο σουηδός γεωπολιτικός, είναι μια νέα μέθοδος σκέψης και θεωρητικής ανάλυσης του κράτους και της συμπεριφοράς του (στην πραγματικότητα ήταν μια από τις κατηγορίες του ευρύτερου συστήματος ανάλυσης, όπως η Οικονομοπολιτική, Κοινωνιοπολιτική, η Πολιτική της Ισχύος και ταυτόχρονα η βάση των υπολοίπων). Για τον Kjellén τα τρία χαρακτηριστικά του κράτους ήταν η θέση (*Lage*), το έδαφος (*Raum*) και η Μορφοπολιτική του, η οποία συνδεόταν με τη μορφή και το σχήμα του κράτους καθώς και πόσο αυτά τα δυο επηρεάζουν την επιτυχία ή την αποτυχία του. Το κράτος για τον Kjellen παύει να είναι μια νομική και συνταγματική οντότητα που στηρίζεται στην επιτυχή έκβαση διαπραγματεύσεων, γάμων ανάμεσα σε μέλη δυναστειών και στις ευλογίες της εκκλησίας για να πετύχει τους στόχους του. Η Γεωπολιτική του Kjellen τώρα υποστηρίζει, ότι η νομιμοποίηση του κράτους προέρχεται από το γεωγραφικό χώρο που αυτό καταλάμβανε. Η αποτελεσματικότητα του κράτους ως γεωγραφικής οντότητας, με χαρακτηριστικά όπως τη θέση του, τους φυσικούς πόρους του, τη μορφολογία του έδαφος και τον πληθυσμό του, είναι αυτό που το μετατρέπει σε κάτι ευρύτερο από το άθροισμα των ατόμων που το αποτελούν και το κάνει επιτυχημένο. Για τον Kjellen η μέθοδος της γεωπολιτικής ανάλυσης ήταν μια επιτυχής επιστημονική μέθοδος αφού διασφάλιζε την αντικειμενικότητα. Ενώ μαινόταν ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος μεταφράστηκαν στα γερμανικά κάποια από τα σημαντικότερα έργα του Kjellen (όπως το “*Die Grossmächte der Gegenwart*” (Οι Σύγχρονες Μεγάλες Δυνάμεις) (1914) και το “*Der Staat als Lebensform*” (Το Κράτος ως Τρόπος Ζωής) (1917), που επηρέασαν τον τρόπο σκέψης για το μελλοντικό ρόλο της Γερμανίας και κατά πόσο θα συνέβαλε ο πόλεμος σε κάτι τέτοιο. Για τον Kjellen ο πόλεμος παρείχε την ευκαιρία για τη δημιουργία μιας νέας Γεωπολιτικής και οραματίστηκε τη δημιουργία μιας τεράστιας γεωπο-

⁸ Μάζης Ι., *Γεωπολιτική. Η Θεωρία και η Πράξη*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2002, σελ. 15

λιτικής περιοχής στο κέντρο της Ευρώπης που θα συμπεριελάμβανε στη Mitteleuropa τη Σκανδιναβία, τη Βαλτική και τα Βαλκάνια και θα περιθωριοποιούσε την επιρροή της Γαλλίας και της Ρωσίας. Οι αντιλήψεις αυτές, μεσούντος του Α΄ ΠΠ, υιοθετήθηκαν από τη γεωγραφική κοινότητα της Γερμανίας και καθιερώθηκαν ως οι «πολεμικοί στόχοι» της.

Karl Haushofer (1869-1946)

Στα χρόνια του μεσοπολέμου, ο κύριος υποστηρικτής της *Geopolitik* ήταν ο καθηγητής γεωγραφίας και πρώην στρατηγός του βαυαρικού στρατού Karl Haushofer. Ο Haushofer γνήσιο πνευματικό τέκνο του Ratzel, πίστευε *‘ότι οι γεωγραφικές γνώσεις θα μπορούσαν να παίξουν σημαντικό ρόλο στην ανάκαμψη της Γερμανίας από την ήττα και την ταπείνωση⁹* του Α΄ΠΠ. Το ίδιο όμως είχε επηρεαστεί και από τις ιδέες του Halford Makinder, του οποίου το άρθρο με τίτλο «Ο Γεωγραφικός Μοχλός της Ιστορίας» το 1904 το θεωρούσε ως «τη σπουδαιότερη από τις γεωγραφικές κοσμοθεωρίες» «Για τον Haushofer η Γεωπολιτική *«είναι μια εφαρμοσμένη θεωρία, ικανή να κατευθύνει όσο χρειάζεται την πρακτική πολιτική για να μπορέσει να απογειωθεί από το σταθερό έδαφος¹⁰*». Ο Haushofer θα αφοσιωθεί στο στόχο της εξυπηρέτησης των γερμανικών εθνικών ιδεωδών και θα καταλήξει μέσα από τις αναλύσεις του ότι η Γεωπολιτική θα έπρεπε να συμβάλει στην αποκατάσταση του γερμανικού μεγαλείου. Πιστεύοντας ότι η ισχύς στην ξηρά μπορεί να βοηθήσει στον έλεγχο μεγαλύτερων εδαφικών εκτάσεων θεώρησε, ότι αυτή θα ήταν μεγάλης σημασίας για τα γερμανικά συμφέροντα και έτσι προώθησε την πολιτική τόσο της Mitteleuropa όσο και του Drang nach Osten (ώθηση προς Ανατολάς). Ανέπτυξε τη θεωρία της *Geopolitik der Panideen* (των παν – περιοχών)¹¹ μέσω της οποίας οριοθέτησε την περιοχή επιρροής της Γερμανίας στον παγκόσμιο χάρτη. Υποστήριξε ότι για γίνει η Γερμανία ασφαλής και επιτυχημένη θα πρέπει να γίνει μια παγκόσμια δύναμη και να ξεφύγει από τα ευρωπαϊκά δεσμά.

Πιο συγκεκριμένα, ο Haushofer υποστήριξε, ότι η γεωπολιτική θα πρέπει να συμβάλει στην ανάδειξη, στο διεθνές προσκήνιο, ενός περιορισμένου αριθμού

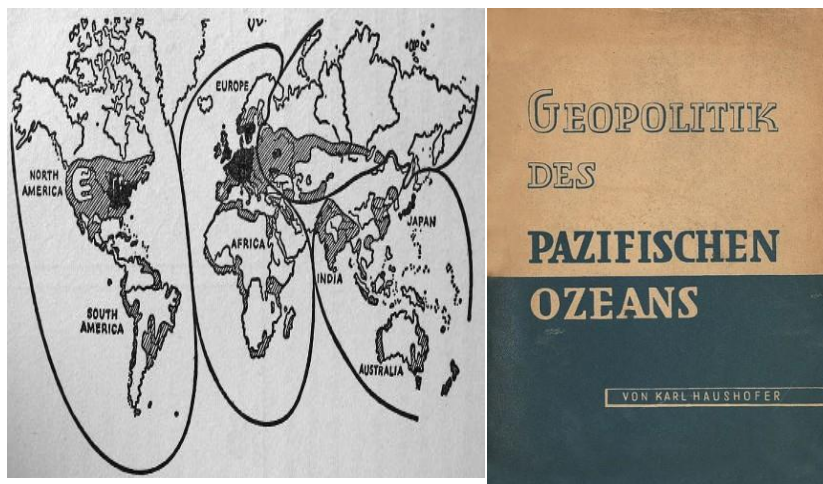
⁹ Geoffrey Parker. *Γεωπολιτική- Παρελθόν, Παρόν και Μέλλον*, Εκδόσεις Ροές, Αθήνα 2002 σελ. 89

¹⁰ Ibid σελ. 94

¹¹ Ibid σελ. 278, Ο Haushofer οραματίστηκε τρεις μεγάλες παν-περιφέρειες, της Άπω Ανατολής με κυρίαρχη δύναμη την Ιαπωνία, του Δυτικού Ημισφαιρίου με κυρίαρχη δύναμη τις ΗΠΑ και εκείνη της Ευρώπης με την Αφρική με κυρίαρχη δύναμη την Γερμανία. Τα κυρίαρχα κράτη θα ήταν τα νέα *Raumuberwindende* κράτη (επεκτατικές δυνάμεις) του κόσμου που θα έλεγχαν ταυτόχρονα τόσο την ξηρά όσο και τη θάλασσα και θα ήταν η βάση για την ενότητα των μεγάλων ηπειρωτικών μαζών. Τα δε εδάφη που θα βρίσκονταν στη «ζώνη των συγκρούσεων» ή της «ουδέτερης ζώνης» ανάμεσα σε χερσαία και ναυτική δύναμη θα μετατρέπονταν στα κέντρα των νέων γιγάντιων κρατών

κρατών διεθνούς ακτινοβολίας, μεταξύ των οποίων και η Γερμανία, ως ένα εκ των οποίων θα κυριαρχούσε σε μια συγκεκριμένη ζώνη επιρροής.

Οι μεταξύ τους τριβές θα μπορούσαν να τηρηθούν στο πλαίσιο των συνήθων παιγνίων συσχετισμών δυνάμεων. Στόχος της ανάλυσης του Haushofer ήταν μετά από την εξουδετέρωση της Γαλλίας και την ουδέτερη στάση της Ιταλίας, η Γερμανία να κυριαρχήσει στην Ευρώπη¹².

Εικ 1. Η γεωπολιτική θεωρία των «Παν-Περιοχών» Geopolitik der Panideen (von Karl Haushofer)

2.1.2 Αγγλοσαξονική Σχολή της Γεωπολιτικής

Η Αγγλοσαξονική Σχολή (Κλασική Γεωπολιτική) κινείται σε διαφορετικό πλαίσιο από τη Γερμανική. Δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στον αυστηρό και υπολογιστικό επιστημονικό χαρακτήρα της γεωπολιτικής ανάλυσης. Συμπεράσματα και αποτελέσματα έχουν προέλθει από μια επιστημονική, ολοκληρωμένη και ακριβή μελέτη του φυσικού γεωγραφικού χώρου και του ανθρωπογενούς²¹.

FONT: Knox, p. 391

Χάρτης 2. Ο χάρτης του Mackinder Απεικονίζει τον «ΕΣΤΟΡΑ – Pivot», το «ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΠΑΡΑΚΤΙΟ ΤΟΞΟ- Inner or Marginal Crescent» και το «ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ή ΝΗΣΙΩΤΙΚΟ ΤΟΞΟ – Lands of Outer or Insular Crescent)

¹² Μάζης Ι., *Γεωπολιτική. Η Θεωρία και η Πράξη*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2002, σελ. 15-17

Sir Halford Mackinder (1861-1947)

Ο Halford Mackinder ήταν από τους πρωτοπόρους της «πολιτικής γεωγραφίας» στη Μεγάλη Βρετανία στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, αφού είχε συνειδητοποιήσει τη σημασία της σ' έναν κόσμο που κυριαρχούσαν οι μεγάλες δυνάμεις. Το 1904 κατά τη διάλεξή του στη Βασιλική Γεωγραφική Εταιρεία με τίτλο «The Geographical Pivot of History» (Ο Γεωγραφικός Μοχλός της Ιστορίας) ανέπτυξε τη γεωπολιτική του θεωρία¹³ που είναι ένα γεωπολιτικό σενάριο σε παγκόσμια κλίμακα με το οποίο ο κόσμος μπορεί να ερμηνευθεί με τη λογική. Ο Mackinder πίστευε ότι η εποχή της κυριαρχίας των ναυτικών δυνάμεων και της επέκτασης της Ευρώπης σε παγκόσμια κλίμακα, που την είχε ονομάσει «Εποχή του Κολόμβου» (με έναρξη το 15^ο αιώνα) έφτανε στο τέρμα της. Οι χερσαίες δυνάμεις ήταν έτοιμες να επανακάμψουν. Η πρόταση του Mackinder ήταν ότι η παγκόσμια ιστορία θα μπορούσε να ερμηνευθεί σαν μια αντιπαράθεση των χερσαίων και των ναυτικών δυνάμεων, στην οποία όμως κατά βάθος κανένας δεν έβγαινε τελικά νικητής. Στην ισορροπία λοιπόν αυτή, οφείλεται η διατήρηση της διπολικότητας. Που στην εποχή του Mackinder, το 1904, εκφραζόταν με τις δυο αυτοκρατορίες τη «θαλάσσια» Βρετανική και τη «χερσαία» Ρωσική. Οι δυο πόλοι σύγκρουσης της Ανατολής και της Δύσης είχαν πολύ μακρινές καταβολές στους πολέμους των αρχαίων Ελλήνων ενάντια των Περσών. Η γεωπολιτική θεωρία του ήταν η θεωρία της «Κεντρικής Γης» (Heartland)¹⁴, που επηρέασε και την εξέλιξη της πολιτικής γεωγραφίας στον αγγλοσαξονικό κόσμο αλλά και τη γερμανική Geopolitik. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή η ισχύς των χερσαίων δυνάμεων στηρίζεται στα εδάφη και στην έκταση, που έχουν στην κατοχή τους. Κατά συνέπεια, επειδή η Ασία διαθέτει την μεγαλύτερη έκταση, είναι η περιοχή, στην οποία βρίσκεται η μεγαλύτερη χερσαία δύναμη. Η τελική ισχύς βρίσκεται στο κέντρο της ασιατικής ηπείρου, που το ονόμασε ο Mackinder «γεωγραφικό μοχλό ή έστορα της ιστορίας». Ο «μοχλός ή έστορας» (Pivot),¹⁵ ήταν η απέραντη ανοικτή έκταση της Ανατολικής Ευρώπης και της Κεντρικής Ασίας, η οποία διαθέτει τεράστιο οικονομικό δυναμικό¹⁶ για την παραγωγή

¹³ Geoffrey Parker. *Γεωπολιτική- Παρελθόν, Παρόν και Μέλλον*, Εκδόσεις Ροές, Αθήνα 2002 σελ. 108. Σύμφωνα με τον Parker τη θεωρία αυτή ο Mackinder την ανέπτυξε στην υπηρεσία των κρατικών συμφερόντων της χώρας του.

¹⁴ Parker G. *Γεωπολιτική- Παρελθόν, Παρόν και Μέλλον*, Εκδόσεις Ροές, Αθήνα 2002 σελ. 69

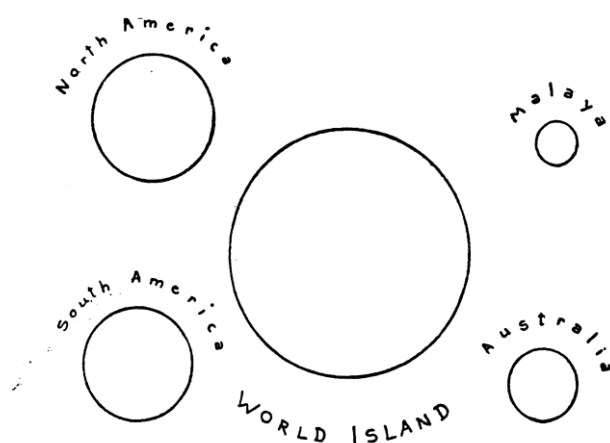
¹⁵ Δρ. Ιωάννης Παρίσης Υποστράτηγος ε.α. <http://www.acastran.org> «Γεωπολιτικός Αξονας ή Έστορας» «Ο όρος «γεωπολιτικός έστορας» αναφέρεται σε ένα χώρο (μια περιοχή) περίξ του οποίου αναπτύσσονται γεωπολιτικά φαινόμενα ή δράσεις διάφορων δρώντων που επηρεάζουν και διαμορφώνουν το ευρύτερο γεωπολιτικό περιβάλλον. Η περιοχή του έστορα είναι προφανώς ουσιώδης για τον έλεγχο του περιβάλλοντος αυτού και την διατήρηση της ισορροπίας. Ο κατέχων συνεπώς την περιοχή του έστορα ελέγχει το γεωπολιτικό περιβάλλον που αυτή επηρεάζει» <https://parisis.wordpress.com/2015/08/04/γεωπολιτικός-άξονας-ή-έστορας/>

¹⁶ Η περιοχή του «έστορα» ή Heartland μάς εξηγεί ο Jared Diamond, ότι διαθέτει εύφορες περιοχές που παράγουν πληθώ-

ενέργειας, είναι απροσπέλαστη και άτρωτη από τις ναυτικές δυνάμεις και αμυντικώς ισχυρή, καθώς είναι απροσπέλαστη από τους ωκεανούς, αφού τα ποτάμια που την αποστραγγίζουν καταλήγουν σε εσωτερικές θάλασσες και λίμνες ή στον Αρκτικό Ωκεανό χωρίς να υπάρχουν οδοί προσπέλασης.

Ο Έστορας περιβάλλεται από ένα «εσωτερικό παράκτιο τόξο» (Inner or Marginal Crescent) (ηπειρωτική και θαλάσσια ζώνη), ενώ το υπόλοιπο του κόσμου το ονόμασε « εξωτερικό ή νησιωτικό τόξο» (Lands of Outer or Insular Crescent) (θαλάσσια ζώνη). Συμπέρανε λοιπόν ο Mackinder, ότι η δύναμη που έλεγχε τον «Έστορα» ήταν σε μεγάλο βαθμό άτρωτη από τη ναυτική ισχύ.

Σε περίπτωση δε που διαταραχτεί η ισορροπία υπέρ του κράτους, το οποίο

Εικ 2. Στο σχέδιο ο Mackinder αναπαριστά τη «γεωπολιτική» θέση της Παγκόσμιας Νήσου και των Δορυφόρων Περιοχών της.

Πηγή από το βιβλίο Democratic Ideals and Reality του Halford John Mackinder σελ. 84

κατέχει τον Έστορα και αυτό επεκταθεί μέχρι τις ακτές της Ευρασίας, τότε θα είναι δυνατή χρησιμοποίηση των τεραστίων πηγών για την κατασκευή πλοίων και στόλου με σκοπό την κατάκτηση των υπόλοιπων περιοχών της γης και την πραγμάτωση της παγκόσμιας αυτοκρατορίας. Πίστευε λοιπόν ο Mackinder, ότι αυτό θα συνέβαινε αν συμμαχούσε η Γερμανία με την Ρωσία. Ο Mackinder το 1919

μετά τον Α΄ ΠΠ, εξέδωσε το σπουδαιότερο από τα βιβλία του με τίτλο «Δημοκρατικά Ιδεώδη και Πραγματικότητα» (Democratic Ideals and Reality), στο οποίο αναφέρεται για την αιώνια διαμάχη ανάμεσα στις χερσαίες και τις ναυτικές δυνάμεις διαμέσω της ιστορίας και εισάγει δυο νέες έννοιες:

α. Την «Παγκόσμια Νήσο», η οποία καλύπτει τα 2/3 του συνόλου της χερσαίας επιφάνειας της γης και κατοικείται από τα 7/8 του πληθυσμού της, την οποία αποτελούσαν οι τρεις ήπειροι της Ασίας, της Αφρικής και της Ευρώπης (βρίσκονταν σε μικρή απόσταση μεταξύ τους και χαρακτηρίζονταν από μια

ρα αγαθών και διαθέτει το μεγαλύτερο άξονα από Δυσμιάς προς Ανατολάς, ο οποίος είναι προσπελάσιμος και βοηθά στην ταχύτερη μεταφορά των παραγόμενων αγαθών. «Guns, Germs, and Steel: The Fates of Human Societies», W.W.Norton & Company New York London 1997, σελ 177

χερσαία ενότητα)

β. Η «Κεντρική Γη» ή «Καρδιά της Γης» (Heartland) που είναι η καρδιά της Παγκόσμιας Νήσου και αντικαθιστά ουσιαστικά τον όρο του Έστορα. Σύμφωνα με τον ορισμό της «Κεντρικής Γης» ο Mackinder επέκτεινε την περιοχή του Έστορα προς Δυσμάς και περιέβαλε και τις περιοχές, των οποίων οι ποταμοί εκβάλουν στη Βαλτική και στη Μαύρη Θάλασσα. Στην περιοχή της «Κεντρικής Γης» η χερσαία δύναμη που επικρατεί μπορεί να απαγορεύσει οποιαδήποτε ενέργεια θαλάσσιας δύναμης, ενώ στο εσωτερικό της μπορούν να αναπτυχθούν εσωτερικές γραμμές συγκοινωνιών που θα μπορούσαν να συναγωνιστούν τις θαλάσσιες συγκοινωνίες. Προειδοποιώντας ο Mackinder στο βιβλίο του τους νικητές του Α' ΠΠ για το ενδεχόμενο, η Γερμανία χρησιμοποιώντας τα γεωγραφικά δεδομένα να παίξει το ρόλο του «εκδικητή του δημοκρατικού ιδεαλισμού» διατύπωσε την πρόγνωση¹⁷:

*«Όποιος κυριαρχεί στην Ανατολική Ευρώπη ελέγχει την Κεντρική Γη,
Όποιος κυριαρχεί στην Καρδιά της Γης ελέγχει την Παγκόσμια Νήσο,
Όποιος κυριαρχεί στην Παγκόσμια Νήσο κυβερνά τον Κόσμο».*

Κατά τη διάρκεια του Β' ΠΠ, ενώ οι Γερμανοί είχαν κυριεύσει τις παράκτιες περιοχές της Ευρασίας και εισέβαλαν στη Σοβιετική Ένωση για να εξασφαλίσουν τα πλεονεκτήματα που προσέφερε η Κεντρική Γη, ο Mackinder δημοσίευσε (1943) την τρίτη γεωπολιτική του ανάλυση με τίτλο «Ο Κυκλικός Κόσμος και η Νίκη της Ειρήνης» (The Round World and the Winning of the Peace)¹⁸ στην οποία επανεξέτασε τη θεωρία του για την Κεντρική Γη υπό το πρίσμα της αεροπορικής ισχύος που είχε αναπτυχθεί στο ενδιάμεσο χρονικό διάστημα. Κατέληξε λοιπόν στο συμπέρασμα, ότι η θεωρία του όχι μόνο δεν ξεπεράστηκε αλλά ήταν περισσότερο χρήσιμη και ισχυρή τώρα παρά στα προηγούμενα χρόνια. Για την ενίσχυση δε της Κεντρικής Γης απαιτείτο η επέκταση του ελέγχου της προς τα εξωτερικά όρια της Παγκόσμιας Νήσου, στα οποία θα έπρεπε να εγκατασταθούν οι στρατιωτικές και αεροπορικές βάσεις, σε μικρή απόσταση από τα βασικά κέντρα ναυτικής ισχύος¹⁹. Όπως ανέφερε ο Edmund Walsh, η πιο κατάλληλη συνταγή για τις σύγχρονες ανάγκες του Κρεμλίνου ήταν «όποιος ελέγχει τις παράκτιες ζώνες της Ευρώπης και

¹⁷ H.J. Mackinder M.P. "Democratic Ideals and Reality A Study in the Politics of Reconstruction" Εκδόσεις HENRY HOLT AND COMPANY, NEW YORK 1919 σελ. 186

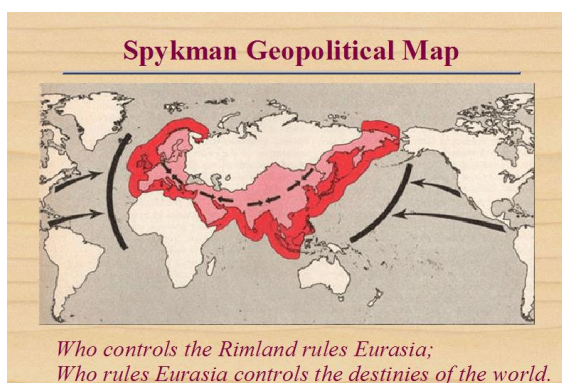
¹⁸ H.J. Mackinder M.P "The Round World and the Winning of the Peace" Foreign Affairs July 1943

¹⁹ Geoffrey Parker. *Γεωπολιτική- Παρελθόν, Παρόν και Μέλλον*, Εκδόσεις Ροές, Αθήνα 2002 σελ. 246

τις Ασίας μπορεί να προστατεύσει την Κεντρική Γη της Παγκόσμιας Επανάστασης». Άλλωστε μια από τις βασικές γεωπολιτικές ερμηνείες του ρωσικού επεκτατισμού ήταν ο βασικός στόχος της επέκτασης μιας χερσαίας δύναμης, ώστε να μετατραπεί σε ναυτική δύναμη. Χωρίς πρόσβαση στη θάλασσα «με εξαίρεση τον παγωμένο Βορρά»... η εξωτερική πολιτική της χώρας για δυο αιώνες ήταν μια προσπάθεια να φθάσει στον ανοιχτό ωκεανό» (Fairgrievne). Κατά αντίστοιχο τρόπο ο Walsh παραπέμποντας στον Kluchevsky, θεώρησε την «ακατανίκητη ορμή προς τη θάλασσα και τη συνεχή επέκταση σε νέα εδάφη ...ως το βασικό, καθοριστικό παράγοντα της ρωσικής ιστορίας» ²⁰, αφ' ενός μεν για να προστατευθεί η Κεντρική Γη της Επανάστασης αλλά και για να διευκολυνθεί και η ανάπτυξη της σοβιετικής ναυτικής ισχύος, ιδίως των υποβρυχίων» .

Nicolas Spykman (1893-1943)

Ο Spykman θεωρούσε στην ουσία, ότι η γερμανική σχολή της γεωπολιτικής απέδιδε μυστικισμό σε συγκεκριμένο τύπο συνόρων και μαγικό περιεχόμενο στην έννοια του χώρου. Αυτού του είδους τις προσεγγίσεις τις θεωρούσε μεταφυσικές ανοησίες. Προσπάθησε, επίσης, μαζί με άλλους γεωγράφους και πολιτικούς επιστήμονες την δεκαετία του 1940 να μιλήσει για μία γεωπολιτική ειρήνης («Η Γεωγραφία της Ειρήνης», 1944). Ο Spykman συνδύασε τον τρόπο σκέψης των γερμανών γεωπολιτικών αναλυτών με τον τρόπο σκέψης του Mackinder και κατέληξε σε συμπεράσματα διαφορετικά από τα δικά τους.

Χάρτης 3. Ο Γεωπολιτικός χάρτης Spykman

Τα τρία βασικά κέντρα παγκόσμιας ισχύος ήταν ο ναυτικός κόσμος, ο ηπειρωτικός κόσμος (με κέντρο την Κεντρική Γη) και ανάμεσά τους τα Περιφερειακά Εδάφη. Τα επικρατούντα όμως «κέντρα ισχύος του κόσμου» δεν βρίσκονται ούτε στο ναυτικό ούτε στον ηπειρωτικό κόσμο αλλά στα εδάφη που βρίσκονται ανάμεσά τους, δη-

²⁰ Ibid σελ. 257-258

λαδή, τη δυτική Ευρώπη, τη νότια Ασία και την Άπω Ανατολή,²¹ που είχαν το μεγαλύτερο δυναμισμό για παγκόσμια κυριαρχία, η οποία θα μπορούσε να αποτραπεί μόνο μέσω της κοινής δράσης των δυο άλλων κέντρων ισχύος. Ο Spykman ονόμασε αυτές τις περιοχές «Περιφερειακά Εδάφη» ή «Στεφάνη» (Rimland) και πρότεινε το δικό του ρητό: «Όποιος ελέγχει τη Στεφάνη κυβερνά την Ευρασία και όποιος κυβερνά την Ευρασία ελέγχει τις τύχες του κόσμου»²². Επιπλέον δε δήλωσε ο Spykman, ότι η Μεγάλη Βρετανία και οι Ηνωμένες Πολιτείες που ανήκαν στις ναυτικές δυνάμεις είχαν κάθε συμφέρον να συνασπισθούν με τη βασική χερσαία δύναμη, τη Σοβιετική Ένωση για να εμποδίσουν την «ενοποίηση των κέντρων ισχύος του Παλαιού Κόσμου» δηλαδή των Περιφερειακών Εδαφών. Οι ιδέες του Spykman ήταν έντονα «γεωπολιτικές» και άσκησαν επιρροή στην αμερικανική εξωτερική πολιτική της περιόδου του Ψυχρού Πολέμου, παρόλο που η λέξη γεωπολιτική λόγω της σύνδεσής της με το ναζισμό, παρέμεινε περίπου απαγορευμένη για την επιστημονική κοινότητα των ΗΠΑ²⁵.

George F. Kennan (1904-2005)

Σύμφωνα με τον Kennan παγκοσμίως υπάρχουν πέντε κέντρα ισχύος οι Η.Π.Α., η Μ. Βρετανία, η Γερμανία με την Κ. Ευρώπη, η ΕΣΣΔ/Ρωσία και η Ιαπωνία. Κατά την άποψή του, για να μην απειλείται η εθνική ασφάλεια μιας δύναμης θα πρέπει αυτή να ελέγχει τα τέσσερα από τα πέντε κέντρα βάρους. Με τη στρατηγική του «περιορισμού» που προτείνει ο Kennan, θα πρέπει να ελέγχεται η λεγόμενη «αμυντική περίμετρος», λίγο έξω από τα όρια του κέντρου βάρους. Αν εξασφαλιστεί η περίμετρος και η ισορροπία δυνάμεων εκεί, το ζητούμενο θα είναι η μείωση της μελλοντικής ικανότητας του αντίπαλου κέντρου βάρους να ασκεί επιρροή έξω από τα όριά του. Ο Kennan προώθησε λοιπόν, την «πολιτική ανάσχεσης της γεωγραφικής στεφάνης» (Containment) με στόχο να απαγορευτεί η διαρροή ισχύος του αντιπάλου εκτός των φυσικών του ορίων. Άλλωστε, η καταστροφή του αντιπάλου δεν αποτελεί σκοπό. Ο σκοπός της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους είναι η διατήρηση της εθνικής και παγκόσμιας ασφάλειας μέσα από την ισορροπία δυνάμεων.

²¹ Parker G. *Γεωπολιτική- Παρελθόν, Παρόν και Μέλλον*, Εκδόσεις Ροές, Αθήνα 2002 σελ. 279

²² Χουλιάρης Α., *Γεωγραφικοί μύθοι της διεθνούς πολιτικής*, Εκδόσεις Ροές, Αθήνα 2004, σελ. 21.

2.1.3 Γαλλική Σχολή της Γεωπολιτικής

Γαλλική Σχολή θα εκπροσωπηθεί από τους γεωγράφους Albert Demangeon, Jaques Ancel και Yves Lacoste. Οι γεωγράφοι αυτοί ήταν σύγχρονοι του Haushofer, του οποίου το έργο είχαν μελετήσει, αλλά γνώριζαν πολύ καλά και το έργο του Ratzel²³.

Albert Demangeon (1872-1940)

Ο Demangeon θα εμφανιστεί σκληρότατος απέναντι στη χαουσχοφεριανή *Geopolitik* δηλώνοντας χαρακτηριστικά, ότι «πρέπει να παραδεχθούμε, ότι η γερμανική Γεωπολιτική δεν έχει ουδεμία σχέση με επιστήμη και επιστημονικό πνεύμα. Καμία πρόοδος δεν σημειώθηκε στον χώρο της μετά τον Ratzel. Η *Geopolitik* έχει εκτροχιαστεί στον χώρο των αντιπαραθέσεων και του εθνικιστικού μίσους [...] Η *Geopolitik* είναι ένα στημένο παιγνίδι, μια πολεμική μηχανή. Εάν θέλει να συμπεριληφθεί μεταξύ των επιστημών, το καλύτερο που έχει να κάνει είναι να επιστρέψει στα χνάρια της [ρατσελιανής] Πολιτικής Γεωγραφίας». Για το Γάλλο γεωγράφο η *Geopolitik* δεν ήταν τίποτα περισσότερο από μια επιχείρηση εκπαίδευσης και διαφώτισης του γερμανικού λαού για να δώσει το τελικό χτύπημα στην ευρωπαϊκή τάξη πραγμάτων²⁸.

Jaques Ancel (1879-1943)

Θεμελιωτής της Γαλλικής Σχολής της γεωπολιτικής θα θεωρηθεί ο Jaques Ancel. Το έργο του είναι αναμφίβολα επηρεασμένο από τη γερμανική μεθοδολογία και αναγνωρίζει τη σπουδαιότητα του ρατσελιανού εννοιολογικού πλαισίου. Υιοθετεί τις θέσεις τόσο του Ratzel όσο και του Haushofer σχετικά με τη δυναμική φύση των συνόρων, ωστόσο, αντιτίθεται σκληρά στις υπόλοιπες θέσεις της γερμανοκεντρικής *Geopolitik*, δίνοντας ακόμη και γαλλική μορφή στον παραπάνω όρο μετατρέποντάς τον σε *Géopolitique*²⁹.

Yves Lacoste

Στο τέλος της δεκαετίας του 1970 ο Yves Lacoste (ο οποίος θεωρείται ο εκ-

²³ Μάζης Ι., *Γεωπολιτική. Η Θεωρία και η Πράξη*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2002, σελ. 27

φραστής της σύγχρονης Γαλλικής Σχολής της Γεωπολιτικής) εμφάνισε στην Γαλλία μία νέα σχολή γεωπολιτικής σκέψης. Απαξιώνοντας εντελώς την παραδοσιακή γεωπολιτική που άκμασε στον μεσοπόλεμο αφού δεν την θεωρούσε πραγματική επιστήμη, ο Lacoste επιχείρησε μία νέα προσέγγιση εστιάζοντας όμως σε ένα παγκόσμιο σύνολο και όχι προσεγγίζοντας το κάθε κράτος ξεχωριστά. Η σχολή αυτή όμως πέρα από την παγκόσμια προσέγγιση έναντι της κρατοκεντρικής, διαφοροποιήθηκε και σε ένα άλλο σημείο. Ο Lacoste χρησιμοποίησε την γεωπολιτική για να ασχοληθεί με τα περιβαλλοντικά προβλήματα του πλανήτη χρησιμοποιώντας την δηλαδή για να ασχοληθεί με ζητήματα που υπάρχουν σε καιρό ειρήνης και όχι μελετώντας τον πόλεμο όπως γινόταν παλαιότερα³⁰.

2.1.4. Νεώτερη Αμερικανική Σχολή της Γεωπολιτικής

Mahan

Η αμερικάνικη σχολή έχει να επιδείξει έναν από τους δημοφιλέστερους γεωπολιτικούς αναλυτές που εισήγαγε την έννοια της «θαλάσσιας ισχύος». Αυτός δεν ήταν άλλος από τον Άλφρεντ Θάιερ Μάχαν²⁴. Η γεωπολιτική του ανάλυση περιστρέφεται γύρω από την εκδήλωση της εθνικής ισχύος ενός κράτους στο υγρό στοιχείο. Εμπνεόμενος από τη μελέτη του για το Δεύτερο Καρχηδονιακό Πόλεμο (218-201 π.Χ.), στον οποίο η Ρώμη παρά το γεγονός, ότι βρέθηκε σε δυσμενή θέση εξαιτίας της πολιορκίας της από τον Καρχηδόνιο Στρατηγό Αννίβα πέτυχε τελικά να αναστρέψει την πορεία των επιχειρήσεων. Η Ρώμη είχε αναγκάσει τους Καρχηδόνιους να αποσυρθούν, χάρις στη ναυτική της κυριαρχία στη Δυτική Μεσόγειο, η οποία επέτρεψε στους Ρωμαίους να μεταφέρουν ενισχύσεις κατά βούληση από την Ιταλία στην Ισπανία και αντιστρόφως, απομονώνοντας έτσι τον Αννίβα στην Ιταλία και τελικά μεταφέροντας τον πόλεμο στην ίδια την περιοχή της Καρχηδόνας²⁵. Επιπλέον δε μελέτησε την ιστορία της μεγαλύτερης δύναμης της εποχής του, της Μεγάλης Βρετανίας και κατέληξε στο συμπέρασμά, ότι η θαλάσσια ισχύ της ήταν αυτή που την οδήγησε στην προέχουσα διεθνή θέση της.

²⁴ Το γνωστότερο έργο του είναι το Alfred Thayer Mahan, *The Influence of Sea Power Upon History, 1660-1783* (New York: Sagamore Press, 1957).

²⁵ Mahan, *The Influence of Sea Power Upon History, 1660-1783*, σελ. xi-xiii, 11-18.

Ο Μάχαν εντόπισε τα έξι στοιχεία που επηρεάζουν τη «θαλάσσια ισχύ» μιας χώρας, που είναι: η γεωγραφική της θέση και η εγγύτητά της σε σχέση με τις κύριες θαλάσσιες οδούς, η φυσική διαμόρφωση της χώρας όσον αφορά στη φυσική ακτογραμμή της, την παρουσία φυσικών λιμένων, το γόνιμο του εδάφους της, η γεωγραφική της έκταση και το μήκος της ακτογραμμή της, το πλήθος του πληθυσμού της, η καταβολές που έχει ο πληθυσμός για την ενασχόληση με το υπερπόντιο εμπόριο και την ίδρυση αποικιών, και τέλος η κυβερνητική καθοδήγηση με στόχο την ανάπτυξη της θαλάσσιας ισχύος.

Ο Μάχαν εξετάζεται ως γεωπολιτικός αναλυτής καθώς ήταν αυτός που θεμελίωσε θεωρητικά την αρχή, ότι η ανάπτυξη της θαλάσσιας ισχύος είναι αυτή που κάνει μια χώρα μεγάλη και ισχυρή. Ακολουθώντας το μονοπάτι της δημιουργίας ισχυρού στόλου, έρχεται ως επακόλουθο η απόκτηση υπερπόντιων βάσεων στρατηγικής σημασίας (βλ. τη βρετανική κατοχή σε Γιβραλτάρ) και η ανάπτυξη σημαντικών οικονομικών δραστηριοτήτων σε παγκόσμια κλίμακα, γεγονός που ενισχύει την παγκόσμια θέση της χώρας. Παρότρυνε δε τις ΗΠΑ να μιμηθούν τη Μεγάλη Βρετανία και να δημιουργήσουν ισχυρό ναυτικό στόλο προκειμένου να ενισχυθεί η θέση των ΗΠΑ στο παγκόσμιο στερεώμα.

Henry Kissinger

Ο Kissinger συνιστά έναν από τους εκπροσώπους της Αμερικανικής Σχολής της Γεωπολιτικής. Τα δεδομένα της εποχής του, θα επιβάλουν, κατά την άποψή του, στη μετατόπιση της γεωπολιτικής των Η.Π.Α., με αποτέλεσμα το διεθνές σύστημα να μεταβληθεί από διπολικό (Η.Π.Α.- ΕΣΣΔ) σε τριπολικό (Κίνα). Το άνοιγμα όμως των ΗΠΑ προς την Κίνα, ισχυροποιούσε τις γεωπολιτικές θεωρήσεις περί Έστορα (Pivot) και Δακτυλίου (Rimland), αφού ο τελευταίος έσφιγγε όλο και περισσότερο την περιοχή του «Heartland» (ΕΣΣΔ). Έτσι, τα περιφερειακά κράτη θα αναλάμβαναν σταθεροποιητικό ρόλο με αμερικανική βοήθεια και επίβλεψη. Σύμφωνα με τη θεωρία του Kissinger, τα μικρότερα κράτη καλούνται να επιμεριστούν γεωπολιτικά την ευθύνη για τη διατήρηση της ισχύος ενός μεγαλύτερου κράτους, με αντάλλαγμα την παρεχόμενη από αυτό ασφάλεια³¹.

Zbigniew Brzezinski (1928-)

Ο Brzezinski αναφέρει, ότι με το τέλος της περιόδου του Ψυχρού Πολέμου, επήλθε το πέρας και στη σύγκρουση μεταξύ των δυο πόλων του Heartland και του

Rimland και ολοκληρώθηκε η εφαρμογή της στρατηγικής της ανάσχεσης («containment»). Πλέον επικεντρώθηκε στη διατήρηση της περιφερειακής ασφάλειας, παγκοσμίως, με σκοπό την άμεση υποστήριξη της αμερικανικής κυριαρχίας και της παγκόσμιας ηγεμονίας.

Ο Brzezinski θεωρεί ότι η Ευρασία αποτελεί το κέντρο του κόσμου. Οι Η.Π.Α. δεν πρέπει να επιτρέψουν σε καμιά δύναμη να κυριαρχήσει στην περιοχή αυτή. Ο χώρος αυτός αντιπροσωπεύεται για τον Brzezinski από την κεντρική Ασία, η οποία αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα λόγω των ενεργειακών αγωγών της Κασπίας και της κεντρικής Ασίας. Για να μπορέσει να εξασφαλισθεί η αμερικανική πρωτοκαθεδρία επιβάλλεται η απόκρουση της παγκόσμιας αναρχίας μέσα από την οικοδόμηση ενός γεωπολιτικού πλαισίου συνεργασίας στην περιοχή της κεντρικής Ευρασίας. Στόχος είναι η δημιουργία ενός διευρασιατικού συστήματος ασφαλείας που θα περιλαμβάνει ένα διευρυμένο NATO σε στενή σχέση με τη Ρωσία, την Κίνα και την Ιαπωνία. Αυτό θα αποδέσμευε την Αμερική από ορισμένα βάρη διαμέσου της διαμοίρασης ευθυνών. Οι Η.Π.Α. θα ήταν υπεύθυνες για το στρατιωτικό σκέλος ενώ θα επεδίωκαν η Ευρωπαϊκή Ένωση να αναλάβει το οικονομικό κόστος.

John Mearsheimer (1947-)

Ο Mearsheimer είναι ο ιδρυτής της θεωρίας του επιθετικού ρεαλισμού. Αναλύει τη ναυτική, αεροπορική και χερσαία ισχύ, με την τελευταία να έχει την πρωτοκαθεδρία και παράλληλα προχωρά σε μια ταξινόμηση με βάση τα κριτήρια αυτά. Ο Mearsheimer θεωρεί ότι η γεωγραφία και κυρίως η απόσταση και η εγγύτητα μεταξύ των κρατών δρα καταλυτικά στην συμπεριφορά τους σε συνδυασμό με τη δομή του συστήματος. Όταν το σύστημα είναι διπολικό, η αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση είναι η «εξισορρόπηση», ενώ όταν είναι πολυπολικό η «μεταφορά βαρών» είναι η πιο ενδεδειγμένη στρατηγική. Αν και ο επιθετικός ρεαλισμός δεν εξειδικεύεται χωρικά, θεωρείται, ότι το βάρος της θεωρίας του Mearsheimer εδράζεται στα άκρα της Ευρασίας. Πιο συγκεκριμένα, η ανάλυση του Mearsheimer επικεντρώνεται γύρω από τις περιοχές της κεντρικής Ευρώπης και της ΒΑ Ασίας, γεγονός απόλυτα φυσιολογικό διότι εκεί συγκεντρώνεται σημαντική ποσότητα λανθάνουσας πολιτικής και στρατιωτικής ισχύος.

3. Ανάλυση του Γεωσυμπλόκου της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής

3.1. Καθορισμός των Ορίων της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής

α. Το να καθορίσει κάποιος με ακρίβεια την περιοχή της Μέσης Ανατολής αποτελεί ένα μάλλον δύσκολο εγχείρημα, καθώς πρόκειται για μία γεωγραφική έννοια που διαφοροποιείται κατά καιρούς, ανάλογα με τις πολιτικές και ιστορικές συνθήκες που επικρατούν κάθε φορά.

Χάρτης 4. «Η Μέση Ανατολή μετά την κατάρρευση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας» Πηγή: Γιάννης Σακκάς Αναπληρωτής Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Αιγαίου Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών Παρουσίαση στο: New York

Έτσι, μέχρι τον Α΄

Παγκόσμιο Πόλεμο οι όροι που χρησιμοποιούνται αφορούν σχετικά μικρές περιοχές, όπως ο Λεβάντες (Levant ή Machrek) ή Εγγύς Ανατολή (Proche-Orient/ Near East) ή η Βόρειος Αφρική (Maghreb) δηλαδή περιοχές που βρίσκονται στις ακτές της Μεσογείου. Μετά την λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και την κατάρρευση της Υψηλής Πύλης, διατηρούνται οι ονομασίες αυτές, καθώς η Μεγάλη Βρετανία και η Γαλλία απέκτησαν τον έλεγχο των εδαφών που αποσπάστηκαν από την Οθωμανική Αυτοκρατορία μετά την διάλυση της με το σύμφωνο Sykes-Picot το 1916²⁶.

²⁶ Το σύμφωνο Sykes – Picot ήταν μια μυστική συμφωνία μεταξύ Βρετανίας και Γαλλίας, που υπογράφηκε το 1916 με σκοπό τον κατακερματισμό και την κατάληψη εδαφών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας μετά το πέρας του Α΄ ΠΠ. Ονομάστηκε έτσι από τα ονόματα των επικεφαλής διαπραγματευτών των δυο χωρών. Η συμφωνία περιελάμβανε ένα αρχικό σχέδιο διαμοιρασμού και κατάληψης «υπό την εντολή της ΚΤΕ» των αραβικών και κουρδικών περιοχών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, που σήμερα περιλαμβάνουν τις χώρες της Συρίας, του Λιβάνου, του Ιράκ, του Ισραήλ και των Παλαιστινιακών Εδαφών. Η κεντρικές αρχές της συμφωνίας επαναβεβαιώθηκαν από τη Συνδιάσκεψη του Σαν Ρέμο το 1920, καθορίζοντας ουσιαστικά τα σύνορα των κρατικών οντοτήτων της περιοχής, τα οποία έχουν μείνει αναλλοίωτα έως και σήμερα. Τα αποτελέσματα της συμφωνίας ήταν αντίθετα με τις υποσχέσεις που είχε δώσει προς τους Άραβες ο Άγγλος Συναγματούχος Τ.Ε. Lawrence προκειμένου αυτοί να πολεμήσουν στο πλευρό των συμμάχων εναντίον των Οθωμανών. Η συμφωνία αυτή αποτέλεσε ένα σημείο τριβής μεταξύ Αράβων και Δυτικών στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Την συμφωνία αυτή την επικαλούνται περιπαιχτικά οι τζιχαντιστικές οργανώσεις, αναφερόμενες στην ευρωπαϊκή αποικιοκρατία, ενώ το Ισλαμικό Κράτος αναφέρει ότι ένας από τους σκοπούς του είναι να αντιστρέψει τις επιπτώσεις της, ιδιαίτερα την «τα χαραγμένα σύνορα στην άμμο» που αντιπροσωπεύουν τα Ιρακίνο-Συριακά σύνορα που χώριζαν το Γαλλικό με το Βρετανικό Προτεκτοράτο μετά τον Α΄ ΠΠ. Τον Ιούλιο του 2014 ο Abu Bakr al-Baghdadi σε ομιλία του στο μεγάλο τέμενος της Μοσούλης διακήρυξε ότι η προέλαση του Ισλαμικού Κράτους δεν θα σταματήσει μέχρι να μπει και το τελευταίο καρφί στο φέρετρο της συνομοσίας του συμφώνου Sykes – Picot.

β. Ο όρος «**Μέση Ανατολή**» (Moyen-Orient / Middle East) πρωτοχρησιμοποιείται μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο από τους Pearcy και Fifield για να αναφερθούν σε μια περιορισμένη περιοχή, μεταβατική, ανάμεσα στην Εγγύς Ανατολή και την Άπω Ανατολή που περιελάμβανε το Ιράν και το Αφγανιστάν²⁷. Αργότερα ο ίδιος γεωγραφικός επιθετικός προσδιορισμός χρησιμοποιείται από τους ίδιους συγγραφείς για να ορίσουν έναν ευρύτερο χώρο που περιέκλειε όχι μόνο την Τουρκία, τις Αραβικές χώρες και το Ιράν και τα κράτη της Κοινοπολιτείας που είχαν ανεξαρτητοποιηθεί εκείνη την περίοδο, την Ινδία και το Πακιστάν. Την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου η περιοχή της «Εγγύς Ανατολής» ή της «Νοτιοδυτικής Ασίας»²⁸, που αποκαλείται πλέον «Μέση Ανατολή» απέκτησε ιδιαίτερη σημασία για το διεθνές γίνεσθαι, λόγω της γεωγραφικής της θέσης μεταξύ των δυο μπλοκ των Μεγάλων Δυνάμεων, των σημαντικών πετρελαϊκών αποθεμάτων και της θέσης της ως κέντρο του αναδυόμενου αραβικού κόσμου, που ως γεωπολιτική οντότητα φλέρταρε και με τη Δύση αλλά και με την Ανατολή. Αυτή την περιοχή, ο *Saul Cohen* στο *Geography and Politics in a Divided World* την περιέγραφε ως μια επικίνδυνη «ζώνη εκρήξεων», η οποία βρισκόταν ανάμεσα στα μεγαλύτερα κέντρα της παγκόσμιας ισχύος της Ανατολής και της Δύσης και απειλούσε να αποσταθεροποιήσει τη μεταξύ τους ισορροπία ισχύος. Ενώ οι *Keegan* και *Wheatcroft* εξακολουθούσαν να τη θεωρούν ως μια από τις κυριότερες «ζώνες συγκρούσεων» ανά τον κόσμο, στο επίκεντρο της οποίας τότε βρισκόταν «η λεβαντινική εμπλοκή» του Ισραήλ με την Παλαιστίνη, καθώς και το «μόνιμο σημείο ανάφλεξης» του Κόλπου (*Keegan* και *Wheatcroft* 1986). Στις ημέρες μας, στην περιοχή γινόμαστε μάρτυρες γεωπολιτικών αλλαγών, οι οποίες υποβαθμίζουν άλλοτε περιφερειακές δυνάμεις, όπως το Ιράκ και η Συρία και αναδεικνύουν νέους γεωπολιτικούς, μη κρατικούς, δρώντες, όπως τα νέο-σαλαφιστικά τζιχαντιστικά κινήματα της Αλ Κάιντα (al Qaeda) και του Ισλαμικού Κράτους (ISIS).

γ. Η Μέση Ανατολή είναι μία τεράστια περιοχή, 4.000 Km² περίπου, που προσδιορίζεται από Βορρά προς Νότο από τα στενά του Βοσπόρου και φθάνει μέχρι το απώτατο άκρο της Σαουδικής Αραβίας στον Ινδικό ωκεανό, ενώ από Δύση προς Ανατολή ξεκινά από την Αίγυπτο και φθάνει μέχρι τα σύνορα του

²⁷ Lemert B.F. (1948) «The Middle East states of Iran and Afghanistan», in Pearcy G.E and Fifield R.H (eds) (1978) *World Political Geography*. New York Q Crowell. Ανακτήθηκε από Geoffrey Parker «Γεωπολιτική Παρελθόν Παρόν και Μέλλον» Μετάφραση: Ευηνέλλα Αλεξοπούλου, επιμέλεια –εισαγωγή: Αστέρης Χουλιάρης εκδόσεις Ροές, Αθήνα 2002, σελ

²⁸ Όροι που χρησιμοποιήθηκαν από τους Derwent Whittlesey στο «*The Earth and the State*» και *Hans Weigert* στο «*Principles of Political Geography*» αντίστοιχα

Αφγανιστάν και του Πακιστάν.²⁹

Η Μέση Ανατολή διαθέτει τα μεγαλύτερα, γνωστά, κοιτάσματα πετρελαίου τα οποία είναι αναγκαία για τη βιομηχανία και την επιβίωση του δυτικού κόσμου, ελέγχει μερικές από τις κυριότερες διόδους του διεθνούς εμπορίου, τα εδάφη της διαπερνούν αγωγοί φυσικού αερίου των οποίων η σημασία αυξάνεται με την ύπαρξη και ανόρυξη μεγάλων κοιτασμάτων φυσικού αερίου, αποτελεί μόνιμο πόθο εναλλακτικής εξόδου της Ρωσίας στη Μεσόγειο και τέλος ιδιαίτερη σημασία έχει η υποχρεωτική διέλευσή της για την πρόσβαση στην Κίνα και την Ινδία. Επομένως, είναι προφανές το ιδιαίτερο ενδιαφέρον των χωρών της Δύσης και των νεο-αναπτυσσόμενων χωρών της Ασίας, για τα τεκταινόμενα σ' αυτή την περιοχή του πλανήτη.

Στην Μέση Ανατολή, υπάρχουν τρεις ευαίσθητες και συγχρόνως σημαντικές θαλάσσιες περιοχές μεταφοράς υδρογονανθράκων, απ' όπου καθημερινά μεταφέρονται τεράστιες ποσότητες. Συγκεκριμένα:

1/ Τα Στενά του Hormuz (στενά μεταξύ Ιράν - Ομάν, στο νότιο άκρο του Περσικού Κόλπου), απ' όπου η μέση ημερήσια θαλάσσια μεταφορά πετρελαίου ανέρχεται σε 15,5 εκατ. βαρέλια, δηλαδή περίπου στο 18% της μέσης ημερήσιας παγκόσμιας κατανάλωσης πετρελαίου. Για αρκετά χρόνια η ενεργειακή ασφάλεια στα στενά απειλείται από τις σχέσεις Ιράν-Ισραήλ και Ιράν-ΗΠΑ, ενώ, το τελευταίο χρονικό διάστημα, διαφαίνεται και μια πιθανή συγκρουσιακή σχέση μεταξύ Ιράν, Μπαχρέιν και Σαουδικής Αραβίας, λόγω των εξεγέρσεων της σιιτικής κοινότητας στο Μπαχρέιν και στα πετρελαιοπαραγωγά ανατολικά παράλια της Σαουδικής Αραβίας.

2/ Το Bab el-Mandab (στενά μεταξύ Υεμένης - Τζιμπουτί, στο νότιο άκρο της Ερυθράς Θάλασσας), απ' όπου η μέση ημερήσια θαλάσσια μεταφορά πετρελαίου ανέρχεται σε 3,2 εκατ. βαρέλια. Εδώ, η ενεργειακή ασφάλεια απειλείται από το υφιστάμενο έλλειμμα ασφάλειας στο εσωτερικό της Υεμένης (δράση της Al-Qaeda και συγκρούσεις μεταξύ των δυνάμεων ασφάλειας και των σιιτών Χούτι), σε συνδυασμό με τα φαινόμενα πειρατείας στον Κόλπο του Άντεν.

²⁹ LACOSTE Y. «*Dictionnaire de Géopolitique*», Flammarion, Paris, 1995, σελ. 1050

3/ Τη Διώρυγα του Σουέζ απ' όπου η μέση ημερήσια θαλάσσια μεταφορά πετρελαίου ανέρχεται επίσης σε 3,2 εκατ. βαρέλια.

δ. Μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001, ένας νέος όρος, ακόμα ευρύτερος, κάνει την εμφάνισή του. Πρόκειται για την **Ευρύτερη Μέση Ανατολή και Βόρειο Αφρική** (Broader Middle East and North Africa). Ο όρος αυτός χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά τον Νοέμβριο του 2003 από τον Αμερικανό πρόεδρο Τζωρτζ Μπους, και υιοθετήθηκε κατά την διάρκεια της Συνόδου των 8 πιο ανεπτυγμένων κρατών (G8) στο Σή Άϊλαντ των ΗΠΑ τον Ιούνιο του 2004.

Ο όρος της **ευρύτερης Μέσης Ανατολής** αντιστοιχεί σε μια τεράστια «λωρίδα» γης που εκτείνεται από την Βόρεια Αφρική έως την Κεντρική Ασία και περιλαμβάνει την Βόρεια Αφρική, την χερσόνησο της Αραβίας καθώς και τις μη αραβικές χώρες του Ισραήλ και του Ιράν. Κάποιοι άλλοι συγγραφείς και αναλυτές χρησιμοποιούν τον όρο Greater Middle East για να αναφερθούν ακόμη ανατολικότερα, συμπεριλαμβάνοντας και τις μουσουλμανικές χώρες του Αφγανιστάν και Πακιστάν ή ακόμη ευρύτερα περιλαμβάνοντας την Τουρκία και χώρες της κεντρικής Ασίας και του Καυκάσου.

ε. Ο καθηγητής Ιωάννης Θ. Μάζης στη γεωπολιτική ανάλυση του συστήματος της ευρύτερης Μέσης Ανατολής³⁰ εντοπίζει ως κρατικούς δρώντες των κομβικών σημείων αστάθειας του υπόψη συστήματος, τις χώρες Τουρκία, Συρία, Λίβανο, Ιράκ, Ιράν, Αφγανιστάν και Πακιστάν δίδοντας έτσι, έντεχνα, μια γενικότερη αλλά όχι απαραίτητα δεσμευτική οριοθέτηση του εξεταζόμενου γεωσυμπλόκου.

στ. Σε επίσημα κείμενα διεθνών οργανισμών αλλά και των ΗΠΑ θα διαπιστώσουμε τα εξής:

(1) Στην «Ετήσια Αναφορά του Γ.Γ του ΝΑΤΟ για το 2014»³¹ δεν γίνεται αναφορά σε όρους «Wider» ή «Greater» Middle East αλλά αναφέρονται οι όροι Β. Αφρική, Μέση Ανατολή, ΝΑ Ασία, κ.λ.π.

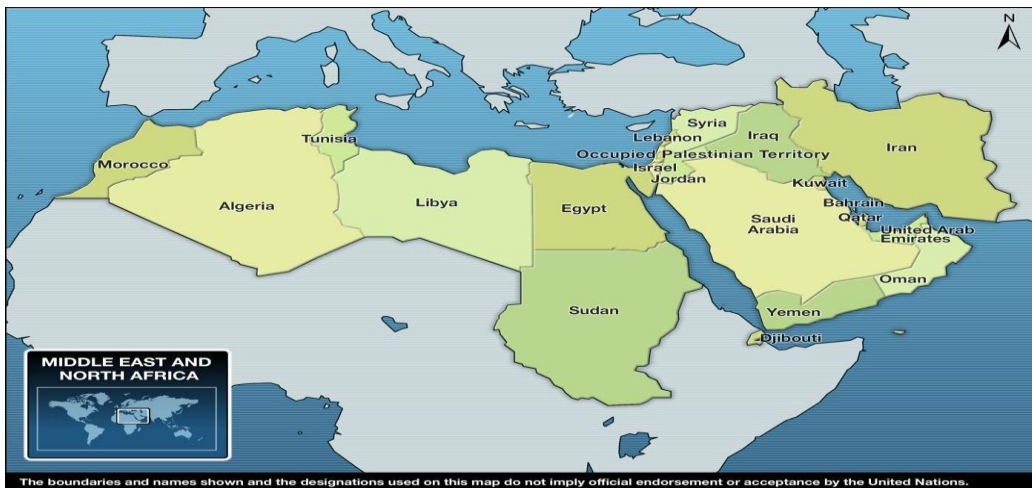
(2) Στη «Γενική Έκθεση για τη Δραστηριότητα της ΕΕ» αναφέρε-

³⁰ Ι. Θ. Μάζης «Η Γεωπολιτική της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής και η Τουρκία», εκδ. Λιβάνη, Αθήνα 2008, σελ. 10

³¹ Γενική Έκθεση για τη Δραστηριότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Βρυξέλλες 28 Ιαν 2013, κεφ. 5, σελ. 14–148, <http://europa.eu/generalreport/pdf>

ται ο όρος «Μέση Ανατολή».

ζ. Μετά τα παραπάνω και λαμβάνοντας υπόψη και το γεωγραφικό χώρο που αναπτύχθηκε και εξελίχθηκε το ισλαμιστικό κίνημα ως κοινωνικοπολιτικό φαινόμενο, θα αναφερόμαστε για τις ανάγκες της παρούσας διατριβής με τον όρο «**Ευρύτερη Μέση Ανατολή**» στον αραβο-μουσουλμανικό κόσμο της Βόρειας Αφρικής και της Μέσης Ανατολής, στο Ισραήλ καθώς και στις μη αραβικές αλλά μουσουλμανικές χώρες του Ιράν, Αφγανιστάν και Πακιστάν με τις τελευταίες δυο σε όση έκταση επηρεάζουν το εξεταζόμενο γεωσύμπλοκο ως προς τον ισλαμιστικό κυρίως γεωπολιτικό παράγοντα.

Χάρτης 5. Όρια Γεωσυμπλόκου Ευρύτερης Μέσης Ανατολής

3.2. Τα Υποσυστήματα του Γεωσύμπλοκου της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής

Το εξεταζόμενο γεωσύμπλοκο αποτελείται από τρία υποσυστήματα:

3.2.1. Το 1^ο Υποσύστημα «Κατάρ-Σαουδική Αραβία - Τουρκία»

Το πρώτο Υποσύστημα, που αποτελείται από τις χώρες του Κατάρ, της Σαουδικής Αραβίας και της Τουρκίας, είναι ο χειριστής του γεωπολιτικού παράγοντα του ισλαμιστικού κινήματος.

3.2.2. Το 2^ο Υποσύστημα της «Βόρειας Αφρικής (Μαγκρέμπ-Αίγυπτος)»

Το δεύτερο Υποσύστημα αποτελείται κατά κύριο λόγο από τις χώρες της Βόρειας Αφρικής. Το Μαγκρέμπ³² περιλαμβάνει τα κράτη του Μαρόκου, της Αλγερίας, της Τυνησίας, της Λιβύης και της Μαυριτανίας και συνεξετάζεται και η Αίγυπτος. Οι χώρες αυτές ίδρυσαν το Φεβρουάριο του 1989 την Ένωση του Αραβικού Μαγκρέμπ [Arab Maghreb Union (AMU)] με στόχο την υλοποίηση της οικονομικής ενοποίησης των κρατών – μελών υπό την προϋπόθεση του σεβασμού του πολιτικού, οικονομικού και κοινωνικού συστήματος κάθε χώρας μέλους. Το γεγονός όμως, ότι οι χώρες του Μαγκρέμπ διαφέρουν, όχι μόνο σε σύγκριση με άλλες χώρες, αλλά και εσωτερικά από περιοχή σε περιοχή, από πόλη σε πόλη, γεωγραφικά, εθνογραφικά και πολιτικά, κατέστησαν δύσκολη ή σε κάποιες περιπτώσεις αδύνατη την υλοποίηση των στόχων. Επιπλέον δε τα γεγονότα της Αραβικής Άνοιξης και ο εμφύλιος της Λιβύης καθιστούν την Ένωση αδύναμη, με αποτέλεσμα να μην δύναται να συμβάλει στην επίλυση περιφερειακών συγκρούσεων.

Χάρτης 6. Οι χώρες του Maghreb

3.2.3. Το 3^ο Υποσύστημα «Ιράν - Συρία – Λίβανος»

Το εν λόγω υποσύστημα αποτελείται από σιιτικές μουσουλμανικές χώρες και υλοποιεί τους άξονες Τεχεράνη – Δαμασκός - Χεζμπολλάχ ή

³² Οι παλαιοί Άραβες γεωγράφοι ονόμαζαν το βόρειο τμήμα της Αφρικής που αρχίζει από δυτικά του ποταμού Νείλου και εκτείνεται έως τα αφρικανικά παράλια του Ατλαντικού ως Μαγκρέμπ ή Maghrib. Πολύ συχνά οι Ευρωπαίοι το γεωγραφικό αυτό τμήμα το ονόμαζαν «Βαρβαρία». Η αραβική Maghrib λέξη σημαίνει "τόπος όπου δύει ο ήλιος", δηλαδή η Δύση, σε αντίθεση με mashriq που σημαίνει "τόπος όπου ο ήλιος ανατέλλει", δηλαδή η Ανατολή. Στα βόρεια, η περιοχή οριοθετείται από τη Μεσόγειο Θάλασσα, και στα δυτικά από τον Ατλαντικό Ωκεανό, που εκτείνεται από τα Στενά του Γιβραλτάρ νοτιοδυτικά στις ερήμους της Μαυριτανίας.

Τεχεράνη – Δαμασκός – Χαμάς. Σε κάθε περίπτωση το κλειδί, λόγω θέσεως, του τρίτου υποσυστήματος είναι η Συρία Το Ιράν διαθέτει το 10,3% των παγκοσμίων αποθεμάτων πετρελαίου και το 15,7% των αναλόγων αποθεμάτων φυσικού αερίου, ενώ ταυτοχρόνως ελέγχει τα Στενά του Ορμούζ, από όπου διέρχεται ένα σημαντικό μέρος των παγκοσμίων θαλασσίων μεταφορών πετρελαίου. Το Ιράν μετά την αλλαγή πορείας της Αιγύπτου και τη στροφή της προς τη Δύση, έθεσε ως σκοπό να κυριαρχήσει στον μουσουλμανικό κόσμο παρά του ότι, οι Ιρανοί δεν είναι Άραβες στην καταγωγή. Στην προσπάθεια αυτή εντάσσεται και η επιδίωξη απόκτησης πυρηνικών όπλων. Όμως το γεγονός ότι οι Ιρανοί είναι σίιτες μουσουλμάνοι και όχι σουνίτες, όπως είναι η συντριπτική πλειοψηφία των Αράβων, αποτελεί πρόβλημα για την επίτευξη του στόχου αυτού. Μέχρι πρότινος το Ιράν είχε πετύχει την επιρροή στα σιϊτικά καθεστώτα, δημιουργώντας το σιϊτικό τόξο Ιράν - Συρία - Χεζμπολάχ, προβάλλοντας ως συνδετικό κρίκο την αντιπαλότητα με το Ισραήλ. Πλέον όμως με τον εμφύλιο πόλεμο στη Συρία ο ένας κρίκος της αλυσίδας των συμμάχων του Ιράν δείχνει να κινδυνεύει να χαθεί. Κατά συνέπεια το Ιράν έχει ταχθεί ανοικτά υπέρ του καθεστώτος Άσαντ δεδομένου ότι, ενδεχόμενη επικράτηση των αντιφρονούντων στη Συρία, θα φέρει στην εξουσία τους σουνίτες, γεγονός που θα σημάνει την απώλεια του προαναφερθέντος σιϊτικού τόξου. Βέβαια υπάρχει και η άποψη, ότι το Ιράν ανησυχεί επιπροσθέτως για το ενδεχόμενο, το ντόμινο των εξεγέρσεων να χτυπήσει και τη δική του πόρτα σε περίπτωση που τελικά ανατραπεί το καθεστώς Άσαντ στη Συρία, που σύμφωνα με ορισμένους αναλυτές αποτελεί και των απώτερο στόχο των ΗΠΑ και ορισμένων εκ των συμμάχων τους. Οι πρόσφατες ευνοϊκές εξελίξεις για το Ιράν στη διαμάχη του με τις ΗΠΑ, με την υπογραφή συμφωνίας για το πυρηνικό του πρόγραμμα (στη Βιέννη 14-07-2015) και την πολιτική προσέγγιση μεταξύ των δυο χωρών, θα απελευθερώσουν οικονομικούς πόρους της χώρας, που ήταν δεσμευμένοι λόγω των οικονομικών κυρώσεων που είχαν επιβάλλει οι ΗΠΑ και ταυτόχρονα θα επανεντάξουν τη χώρα στο Διεθνές Σύστημα εξομαλύνοντας τις σχέσεις της με το δυτικό κόσμο και αφαιρώντας την από τον άξονα του «κακού»³³. Επιπρόσθετα, το Ιράν ασκεί επιρροή στο Ιράκ και

³³ President George W. Bush, State of the Union Address, January 29, 2002. Η μεταφορά του «Άξονα του Κακού» χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τον πρόεδρο Μπους το νεότερο σε ομιλία του προς το Κογκρέσο των ΗΠΑ στις 29 Ια-

το Μπαχρέιν όπου οι σίιτες αποτελούν την πλειοψηφία, ενώ σημαντικό έρεισμα έχει σε χώρες με σημαντικές σιϊτικές κοινότητες, όπως είναι το Κουβέιτ, το Πακιστάν, η Σαουδική Αραβία και η Υεμένη (με τη μειονότητα των Χούτις).

Ο έλεγχος των παραπάνω Υποσυστημάτων από έναν εκ των δύο βασικών αντιπάλων (ΗΠΑ- ΕΣΣΔ), ψυχροπολεμικά ισοδυναμούσε με δυνατότητα ή αποτροπή, αντίστοιχα, της εξόδου της Ρωσίας στη θερμή θάλασσα του Ινδικού Ωκεανού, δεδομένου, ότι οι χώρες αυτές περιελάμβαναν το δεύτερο, μετά τα Στενά Βοσπόρου – Δαρδανελίων και Αιγαίου, αδύναμο σημείο του αναχωματικού δακτυλίου³⁴ ή κρηπιδώματος (Rimland) του Spykman³⁵ (Χάρτης 3). Αυτός είναι και ο βασικός λόγος που διαδοχικά, η πρώην ΕΣΣΔ τη δεκαετία του 1980 και στη συνέχεια οι ΗΠΑ διεκδίκησαν τον έλεγχο της περιοχής κυρίως δια της επεμβάσεως στο Αφγανιστάν. Πέραν τούτου η ανάγκη προωθήσεως των παραγομένων ορυκτών καυσίμων των χωρών της Μέσης Ανατολής και της Κεντρικής Ασίας προς τις διεθνείς αγορές, καθώς και η πρόκληση του ριζοσπαστικού Ισλάμ, καθιστά τα υποσυστήματα αυτά ιδιαίτερα σημαντικά από γεωστρατηγικής απόψεως για την παγκόσμια ασφάλεια.

Χάρτης. 7. Ο χάρτης της θεωρίας τους Spykman

νοαρίου 2002, όπου ανέφερε, ότι “κράτη σαν αυτά, εννοώντας το Ιράκ, το Ιράν και τη Βόρεια Κορέα και οι σύμμαχοί τους συνθέτουν τον «άξονα του κακού» αφού επιζητούν τον εξοπλισμό τους με όπλα μαζικής καταστροφής για να απειλήσουν την παγκόσμια ειρήνη. Αυτά τα κράτη αποτελούν έναν μεγάλο και συνεχώς αυξανόμενο κίνδυνο”

³⁴ Ο όρος αποδίδεται στον καθηγητή κο Ι. Θ. Μάζη

³⁵ Nicholas J. Spykman “Η Γεωγραφία της Ειρήνης” εκδόσεις Παπαζήση 2004 Μετάφραση Π. Κελανδριάς, Πρόλογος Ι. Θ. Μάζης σελ. 16 «Ο Σπύκμαν δήλωνε: «Όποιος ελέγχει το Κρηπίδωμα [Rimland] ελέγχει την Ευρασία, όποιος ελέγχει την Ευρασία ελέγχει το πεπρωμένο του κόσμου». Για τον Σπύκμαν, το κρηπίδωμα («ο περιφερειακός δακτύλιος [Marginal Crescent]» του Μάκιντερ ήταν το κλειδί του αγώνα για την κυριαρχία στον κόσμο)

4 Ανάλυση του Γεωπολιτικού Παράγοντα του Ισλαμιστικού Κινήματος

4.1. Το Ισλάμ και το Ισλαμιστικό Κίνημα

Στην προσπάθεια μας να διαπραγματευτούμε το ισλαμιστικό κίνημα, θα πρέπει εξ αρχής να το διαχωρίσουμε από τη θρησκεία του Ισλάμ. Το Ισλάμ σαν θρησκεία, που δίνει ιδιαίτερη έμφαση στον μονοθεϊσμό και στην αυστηρή προσήλωση σε θρησκευτικές πρακτικές, γεννήθηκε στην Αραβία τον 7^ο μ.Χ. αιώνα με το κήρυγμα και τη διδασκαλία του προφήτη Μωάμεθ. Διαδόθηκε γρήγορα από τον Ατλαντικό έως τον Ειρηνικό Ωκεανό από την Αφρική και την Ευρώπη ως την Κίνα και την Ινδονησία με συνέπεια το 2010 ο αριθμός των πιστών του να ανέρχεται στα 1.599.700.000 άτομα, δηλαδή το 23,2% του συνολικού πληθυσμού της γης, ενώ το 2050 να προβλέπεται να φτάσει στα 2.761.480.000 άτομα, δηλαδή το 29,7% του συνολικού πληθυσμού της γης, με μια ετήσια αύξηση πληθυσμού άνω του 2,5%³⁶. Η θρησκεία του Ισλάμ καλύπτει τη μεταφυσική αναζήτηση των πιστών του. Απεναντίας το ισλαμιστικό κίνημα *είναι μέρος της συνθετότητας του όλου Ισλάμ, είναι εκείνο το ρεύμα μέσα στην μουσουλμανική κοινότητα, το οποίο βλέπει το Ισλάμ ως πλαίσιο για πολιτική δράση και κοινωνικοπολιτική αλλαγή*³⁷. Άλλωστε τόσο στην πεπιοίθηση της μουσουλμανικής κοινότητας όσο και παγκοσμίως είναι ευρύτερα γνωστό, ότι το Ισλάμ είναι θρησκεία και πολιτεία μαζί ταυτόχρονα, καθόσον η κοινωνία των πιστών «Ούμμα» (Umma) του Ισλάμ, ρυθμίζει τις σχέσεις των μελών της δια του ιερού νόμου της «Σαρία» (Shari'a) και του Κορανικού Λόγου³⁸. Προτού γίνει αναφορά στα χαρακτηριστικά του Ισλαμιστικού Κινήματος θα περιηγηθούμε στα σχίσματα που επικράτησαν στο Ισλάμ με σκοπό να γίνουν ευκολότερα αντιληπτές οι σεκταριστικές αντιπαλότητες που επικρατούν στην περιοχή της ευρύτερης μέσης Ανατολής.

³⁶ Πηγή: Pew Research Center *Religion & Public Life*, Washington, 2015

³⁷ Κωνσταντίνο Γώγο, «*Το οργανωμένο τουρκικό Ισλάμ στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας: Μια γεωπολιτική ανάλυση*», PhD Thesis, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Ξένων Γλωσσών Μετάφρασης και Διερμηνείας, 2009, σελ. 26, Διαθέσιμη στο Ελληνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών (πρόσβαση 2015)

³⁸ Κυριάκος Θ. Νικολάου – Πατραγός, «*Ιερός Πόλεμος του Ισλάμ*», Διάλεξη στη Σχολή Εθνικής Άμυνας 16 Οκτωβρίου 2014

4.2. Τα Σχίσματα του Ισλάμ

Παρά την επιθυμία του Προφήτη για τη δημιουργία μιας ενωμένης και ισχυρής κοινότητας, αυτό δεν ήταν δυνατό να πραγματοποιηθεί και οι έριδες που παρουσιάστηκαν, αμέσως μετά το θάνατο του, μεταξύ των διαδόχων του για την πρωτοκαθεδρία στην ηγεσία της κοινότητας, δημιούργησαν τα σχίσματα του Ισλάμ, στα οποία θα αναφερθούμε παρακάτω. Τον Προφήτη Μωάμεθ το διαδέχθηκαν τέσσερις χαλίφες: Ο Αμπού Μπάκρ (632-634), ο Ομάρ (634-644), ο Οθμάν (644-656) και ο Αλή (656-661). Οι οπαδοί του ξαδέλφου και γαμπρού του Προφήτη Αλή, οι Σίιτες (*shī'atu Alī* (شيعَة علي)) επεδίωξαν εξ' αρχής, η διαδοχή της ηγεσίας της κοινότητας - της χαλιφείας - να περάσει στα χέρια του Αλή που ήταν εξ' αίματος μέλος της οικογένειας του Προφήτη. Κατά την ηγεμονία του τρίτου χαλίφη (εκπροσώπου και διάδοχου του Προφήτη) Οθμάν, κύκλοι τον κατηγόρησαν για νεποτισμό και κακή διοίκηση γεγονός το οποίο οδήγησε στην δολοφονία του το 656 μ.Χ. Οι επαναστάτες αναγνώρισαν τον Αλή στην ηγεσία της χαλιφείας, ο οποίος συγκρούστηκε με τη Αϊσσά, τη χήρα του Προφήτη στη «μάχη τής καμήλου» (9-12-656), όπου και νίκησε. Νικητής πλέον, ο Αλή επεδίωξε να συγκρουσθεί με τον Μωαβία τής δυναστείας των Ομαΰαδων, επίσης διεκδικητή της ηγεμονίας, πλην όμως αποφάσισε να ρυθμίσει το πρόβλημα μέσω διαιτησίας. Η διαιτησία δεν είχε ευνοϊκό γι' αυτόν αποτέλεσμα. Συνέπεια του γεγονότος αυτού ήταν ορισμένοι οπαδοί του, που δεν ενέκριναν την πράξη του να τον εγκαταλείψουν και να δημιουργήσουν το σχίσμα των χαριζιτών (βλ. παρακάτω). Στην πόλη Κούφα το 661 μ.Χ ένας από αυτούς τους χαριζίτες δολοφόνησε τον Αλή, ο οποίος θάφτηκε στη πόλη Νάγκαφ (Najaf) (Ιράκ). Οι οπαδοί του (σιίτες) ανακήρυξαν ως διάδοχο τον υιό του Χάσαν, ο οποίος παραιτήθηκε για λογαριασμό του Μωαβία και αποσύρθηκε από την κούρσα της διαδοχής. Ο νεώτερος υιός του Αλη, ο Χουσεΐν, επεδίωξε να νικήσει τον υιό του Μωαβία Γιαζήντ αλλά νικήθηκε και σκοτώθηκε στην Καρμπάλα τον Οκτώβριο του 680 μ.Χ.

Μετά τους τέσσερις πρώτους χαλίφηδες, το Χαλιφάτο έγινε δεκτό ως θρησκευτικο-πολιτικό σύστημα από δυναστείες όπως αυτές των Αββασιδών, των Οθωμανών και της αυτοκρατορικής δυναστείας Μουγκάλ της Νότιας Ασίας. Ήταν επίσης δεκτό για σχετικά μικρό χρονικό διάστημα, από άλλες αντα-

γωνιστικές δυναστείες στην Ισπανία, τη Βόρεια Αφρική και την Αίγυπτο.

Ο Μουσταφά Κεμάλ κατήγγησε το σύστημα του οθωμανικού χαλιφάτου το 1924 μετά την έξωση του Αμπντούλ Μετζίτ Β΄ από την μέχρι τότε Οθωμανική Αυτοκρατορία, ιδρύοντας την Τουρκική Δημοκρατία ως ένα κοσμικό κράτος.

4.2.1.Ο Σουνιτισμός

Μετά το θάνατο του Μωάμεθ, οι μουσουλμάνοι που αποδέχθηκαν τον Αμπού Μπάκρ ως πρώτο χαλίφη, έγιναν γνωστοί ως «*Αχλ αλ-Σούνα οσα αλ-Γκαμάα*³⁹» (άνθρωποι της παράδοσης και της ενοποίησης), έτσι ώστε να ξεχωρίζουν από τους Σιίτες, οι οποίοι απέρριψαν τον Αμπού Μπάκρ ως διάδοχο του Προφήτη Μωάμεθ, υπέρ του Αλή. Οι σουνίτες θεωρούνται οι τοποτηρητές της μουσουλμανικής ορθοδοξίας διότι παρέμειναν πιστοί στην παράδοση του Προφήτη (Σούνα). Αποτελούν την πλειοψηφία στη μουσουλμανική κοινότητα. Για τους σουνίτες ο θείος νόμος αποκαλύφθηκε από το Θεό στον Προφήτη και είναι το Κοράνιο. Οι παραδόσεις στηρίζονται στη ζωή του Προφήτη και πρέπει να τις αποδέχεται ομόφωνα (ιγκμάα) η κοινότητα των πιστών. Η προσωπική ερμηνεία (έγκντεχάντ) των πιστών σε θεολογικά θέματα έχει σταματήσει από τότε που περατώθηκε η λειτουργία των τεσσάρων μεγάλων ιεροδικαϊκών σχολών του 8^{ου} και 9^{ου} αιώνα [οι σχολές του Χάναφη (ιδρυτής Αμπού Χανήφα 767 μ.Χ), του Μάλεκ (ιδρυτής Μάλεκ μπέν Άνς, θαν. Το 795), του Σάφαη (ιδρυτής Σάφαη, θαν. τό 820) και του Χάμπαλ (ιδρυτής Άχμαντ μπέν Χάμπαλ, θαν. τό 855)]⁴⁰. Με την τελευταία σχολή έκλεισαν οι πύλες της προσωπικής ερμηνείας (έγκντεχάντ) και αντικαταστάθηκε από την μίμηση των παλαιών μουσουλμανικών ηθών (*τακλιντ*) και το στοχασμό που βασίζεται στο πρότυπο της πρώτης ισλαμικής κοινότητας⁴¹. Μια εκ των διαφορών απόψεων που υπάρχει μεταξύ των διαφόρων σχολών ήταν και αυτή που αφορά στην εξουσία και προέλευση του ηγέτη της κοινότητας. *Ενώ όλοι συμφωνούσαν, ότι ο χαλίφης ή ο ιμάμης κατέχει τόσο κοσμική όσο και θρησκευτική εξουσία, οι σουνίτες, οι χαριζίτες και*

³⁹ Ιωάννης Θ. Μάζης «Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή» Αθήνα, εκδόσεις Παπαζήση 2012, σελ. 76

⁴⁰ Ibid, σελ. 77

⁴¹ Βέβαια τα τέλη του 19^{ου} αιώνα μερικοί μεταρρυθμιστές μουσουλμάνοι διανοητές, όπως ο Ρασίντ Ριντχά, Γκαμάλ άλ-Ντήν άλ-Αφγάνη και ο Μουχάμαντ Αμπντού αξίωσαν το «ξανάνοιγμα των θυρών του έγκντεχάντ», παρά την ασθενή απήχηση που είχαν στην σουνιτική κοινότητα. Ιωάννης Θ. Μάζης «Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή» Αθήνα, εκδόσεις Παπαζήση 2012, σελ. 77

οι ζαϊδίτες κηρύττουν, η κοινότητα των πιστών να μπορεί να επιλέγει ελεύθερα τον ηγέτη της. Οι σίτες αντιθέτως πιστεύουν ότι αυτός πρέπει να προέρχεται από το Θεό, τον Προφήτη του ή τον προηγούμενο ιμάμη⁴². Επιπλέον δε οι σουνίτες θεωρούν ότι η υποταγή που οφείλουν στον ηγέτη δεν είναι άνευ όρων, αλλά αυτός θα πρέπει για να διατηρείται στη θέση του, να κυβερνά σύμφωνα με τον ιερό νόμο⁴³, ώστε να μην τους αναγκάζει σε ανυπακοή προς τον Αλλάχ.

Η πλειοψηφία των μουσουλμάνων σήμερα είναι σουνίτες. Οι σουνίτες δέχονται τους τέσσερις πρώτους Χαλίφηδες (ως πρώτο χαλίφη τον Αμπού Μπακρ, ως δεύτερο τον Ομάρ, ως τρίτο τον Ουθμάν και ως τέταρτο, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, τον Αλή), σαν τους ορθούς καθοδηγητές «ρασεντούν» που διαδέχτηκαν τον Προφήτη. Στη θεωρία, οι σουνίτες πιστεύουν, ότι ο ηγέτης ιμάμης της μουσουλμανικής κοινότητας, πρέπει να επιλέγεται βάσει της κοινής συναίνεσης, σχετικά με την πολιτική τάξη και σύμφωνα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ενός ηγέτη. Αυτή η παραδοχή ακολουθήθηκε εντός της σουνιτικής μουσουλμανικής κοινότητας για χιλιάδες χρόνια. Οι σουνίτες μουσουλμάνοι δεν παραχωρούν σε ανθρώπους την ύψιστη θέση, αυτό γίνεται μόνο για τους προφήτες του Κορανίου, σε αντίθεση με την σιιτική άποψη, οι οποίοι αναγνωρίζουν τους ιμάμηδες. Οι σουνίτες έχουν λιγότερο ισχυρή θρησκευτική ιεραρχία από τους σίτες. Σε αντίθεση με τους σίτες, οι σουνίτες ιεροδιδάσκαλοι ιστορικά βρίσκονται υπό τον κρατικό έλεγχο. Την ίδια στιγμή, το σουνιτικό Ισλάμ τείνει να είναι πιο ευέλικτο, επιτρέποντας στους απλούς ανθρώπους να υπηρετήσουν ως ιεροκήρυκες.

4.2.2. Ο Χαριζιτισμός

Το σχίσμα των χαριζιτών προέρχεται από τους οπαδούς του χαλίφη Αλή, που ενώ αρχικά συμπορεύτηκαν μαζί του, στη συνέχεια τον εγκατέλειψαν διότι έθεσε υπό τη διαιτησία το νόμιμο δικαίωμά του στη διαδοχή στη θέση του χαλίφη. Για την προέλευση του όρου «χαριζίτης» [στα αραβικά, (ενικός) Khawarij (πληθυντικός) Karijite] διίστανται οι απόψεις. Η μια άποψη θέλει να προέρχεται από το ρήμα στα αραβικά «kharaja» (αναχωρώ), ενώ η άλλη από τη λέξη χου-

⁴² ibid, σελ. 78

⁴³ ibid σελ. 78

ρούτζ (khuṛuj), που σημαίνει «εξεγερση» και ως εκ τούτου αναφέρεται σ' αυτούς που εξεγέρθηκαν σε κάθε τι ασεβή. Το βασικό δόγμα των χαριζιτών είναι, ότι κάθε ομάδα πιστών που διαπράττει κάποιο σοβαρό λάθος ή αμάρτημα και δεν υποδεικνύει ειλικρινή και έμπρακτη (με καλές πράξεις) μεταμέλεια πρέπει να αποβάλλεται από την κοινότητα και να διώκεται. Η απλή ομολογία πίστεως «δεν υπάρχει άλλος Θεός από τον Αλλάχ και ο Μωάμεθ είναι ο Προφήτης του» χωρίς καλές πράξεις δεν αρκεί για τους χαριζίτες. Η αγωνιστική αυτή ιδεολογία τους οδηγεί να υιοθετήσουν τη μαχητικότητα του τζιχάντ για την αποτροπή του κακού και την επιβολή του καλού καθώς και για την υπεράσπιση της αλήθειας με τη χρήση των όπλων. Επιμένουν στο συνεχές και αδιάκοπο τζιχάντ⁴⁴. Οι παραπάνω αρχές κάνουν τους χαριζίτες φανατικούς ζηλωτές και αδιάλλακτους σε κάθε είδους κατεστημένη πολιτική εξουσία. Επειδή δε οι χαριζίτες πιστεύουν, ότι για να έχει τη νομιμοποίηση η εξουσία πρέπει να στηρίζεται στο δίκαιο χαρακτήρα της και στην ευσέβεια, κήρυτταν ότι κάθε πιστός μουσουλμάνος μπορεί να δεχθεί το αξίωμα του χαλίφη, χωρίς διακρίσεις φυλής και οικογενειακής καταγωγής. Το μόνο κριτήριο που αποδέχονταν ήταν ή «πίστη». Η διαγωγή του χαλίφη πρέπει να είναι άψογη από πάσης απόψεως και κάθε σοβαρά παρέκκλιση από το λόγο του Προφήτη τον μεταφέρει από το καθεστώς του «πιστού» στο καθεστώς του «άπιστου». Το γεγονός αυτό καθιστά την εξουσία του παράνομη και δίνει το δικαίωμα στην κοινότητα των πιστών να εξεγερθεί εναντίον του με σκοπό την εκδίωξή του από την εξουσία.

Οι χαριζίτες θεωρούν βλάσφημους και ιερόσυλους αυτούς που δεν συμφωνούν με τις απόψεις των. Ο μόνος επιζών κλάδος τού χαριζιτισμού είναι ο ίμπαντισμός⁴⁵. Οι ίμπαντίτες ονομάζονται έτσι από το όνομα τού ηγέτη τους και ιδρυτού της τάσεως (τέλη 7^{ου} αιώνα), Αμπντάλλα άλ-Ίμπάντη. Η διαφορά τους από τούς χαριζίτες συνίσταται στο γεγονός, ότι δεν θεωρούν βλάσφημους αυτούς που διαφωνούν με τις απόψεις τους και δεν σκοτώνουν τους αποστάτες και τις οικογένειές των. Οι ίδιοι πάντως δεν αποδέχονται, ότι αποτελούν παρακλάδι των χαριζιτών.

⁴⁴ «Οι χαριζίτες ανήγαγαν το τζιχάντ σε θεμελιώδες άρθρο της πίστης τους – τον έκτο πυλώνα. Προκειμένου να επιβάλουν το αυστηρό τους δόγμα, οι χαριζίτες θα εξαπέλυαν βίαιο jihad εναντίον τόσο μουσουλμάνων όσο και μη μουσουλμάνων, εξ' ου και η επιρροή που ασκούν στους μαχητές σουνίτες και σίίτες ισλαμιστές μολονότι οι τελευταίοι απορρίπτουν το χαριζιτικό δόγμα» R. Hrair Dekmejian «Επαναστατημένο Ισλάμ», Αθήνα εκδόσεις Παπαζήση 2007, σελ. 81

⁴⁵ ibid σελ. 79

4.2.3. Ο Σιΐτισμός

Οι σιΐτες είναι ένας από τους δυο κλάδους του Ισλάμ. Η ύπαρξή της στηρίζεται στην έριδα που προέκυψε για τη διαδοχή της ηγεσίας της μουσουλμανικής κοινότητας ανάμεσα στον Αλή (τον τέταρτο χαλίφη και γαμπρό του Προφήτη) και στη δυναστεία των Ομεϋαδών (661-750 μ.Χ). Οι οπαδοί του Αλή το 632 μ.Χ, μετά το θάνατο του Προφήτη, συσπειρώθηκαν «παρά το πλευρό του Αλή» (αραβικά: Σηέτ Αλή *شيعتة علي*) και αποτελέσαν το σιΐτικό σχίσμα. Μετά το θάνατο του Αλή οι οπαδοί του επιζήτησαν την αποκατάσταση της οικογένειας του Αλή στην ηγεσία της χαλιφείας. Το αίτημα αυτό αποτέλεσε και τη σιιτική «αρχή της νομιμότητας». Στα πρώτα βήματα του σιιτισμού χρησιμοποιήθηκε η προαναφερόμενη αρχή για να νομιμοποιηθεί η αντίθεση των οπαδών του στην αραβική ηγεμονία της δυναστείας των Ομεϋαδών. Στη συνέχεια όμως η πολιτική αυτή θέση στην αντιπαράθεση απόκτησε θεολογικό υπόβαθρο και ο πολιτικός ηγέτης, δηλαδή ο ιμάμης, έγινε και θρησκευτικός ηγέτης που συγκέντρωνε και μεταφυσικές ιδιότητες, αφού αποτέλεσε την έκφανση του Θεού στη γη που παρέχει την αληθινή γνώση στον άνθρωπο. Το σιιτικό Ισλάμ διαφέρει από το σουνιτικό σε δυο σημαντικά θέματα⁴⁶:

α. *Το έγκντεχάντ ασκείται μόνο από τον ιμάμη και, ελλείψει αυτού, από τους μουγκνταχεντούν⁴⁷, οι όποιοι συνεχίζουν να ερμηνεύουν το Νόμο και τη θέληση τού ιμάμη,*

β. *Μόνο ο Αλλάχ, ό Προφήτης του ή ό προηγούμενος ιμάμης μπορεί να κρίσει τον ιμάμη, ο όποιος θα είναι ηγέτης των πιστών. Οι περισσότεροι δε από τους σιΐτες πιστεύουν, ότι ο ιμάμης, «ο υποδειγματικός ηγέτης», έχει το αλάθητο και είναι άσπιλος, κατά το πρότυπο του Προφήτη, κατά συνέπεια του οφείλεται τυφλή υποταγή.*

Οι σιΐτες διαχωρίζουν την έννοια του ιμαμάτου από το χαλιφάτο. Θα αποδώσουν το τελευταίο στην δικαιοδοσία των τεσσάρων «ρασεντούν» (Ορθώς Καθοδηγούμενοι χαλίφηδες), αλλά θα διδάξουν, ότι μόνον στον Αλη ανήκει η αρχηγία του ιμαμάτου.

⁴⁶ Ιωάννης Θ. Μάζης «Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή» Αθήνα, εκδόσεις Παπαζήση 2012, σελ.

79

⁴⁷ Οι Μουγκνταχεντούν (Mujtahidun) είναι οι σιΐτες ιερείς

4.2.3.1. Οι Δωδεκαδιστές

Οι δωδεκαδιστές είναι ο ορθόδοξοι σίίτες που αναγνωρίζουν μόνον τους δώδεκα πρώτους ιμάμηδες ως αυτούς, στους οποίους δόθηκε το χρίσμα του αρχηγού των πιστών. Ο τελευταίος ιμάμης ονομάζονταν Μουχάμαντ αλ-Μάχντη⁴⁸ και εμφανίσθηκε το 874 μ. Χ σε παιδική ηλικία. Οι δωδεκαδιστές σίίτες θεωρούν, ότι ο τελευταίος ιμάμης βρίσκεται σε απόκρυφες σφαίρες, αλλά παραμένει παρ' όλα αυτά ο αρχηγός της κοινότητας, που θα επανέλθει μια ημέρα στη γη για να επαναφέρει τη δικαιοσύνη και την τάξη. Αυτός είναι ο Μάχντη, «ο αναμενόμενος». Καθώς ο ιμάμης λείπει και μέχρι την επιστροφή του, για τους σίίτες έχει τεθεί πρόβλημα ηγεσίας αφού δεν δέχονται τη νομιμότητα της εξουσίας των τριών χαλιφών και όλων όσων ακολούθησαν τον Μωαβία. Όπως αναφέρει ο καθηγητής Μάζης οι Ιρανοί ιμάμηδες Χομείνι και Χαμενεΐ δεν πρέπει να συγχέονται με τους δώδεκα άσπιλους και αλάθητους ιμάμηδες. Αυτοί είναι οι ειδικοί και οι αρμοδιότεροι της ισλαμικής νομολογίας και κατά συνέπεια οι δικαιότεροι. Είναι οι αντιπρόσωποι του δωδεκάτου ιμάμη (ο οποίος όμως παραμένει κρυμμένος σε μυστικές σφαίρες).

4.2.3.2. Οι Ζαϊντίτες

Οι ζαϊντίτες⁴⁹ είναι οι οπαδοί του Ζαΐν μπέν Αλη, δισέγγονου του Αλη και εγγονού του Χουσεΐν, του υιού του Αλη. Οι ζαϊντίτες αναγνωρίζουν τον Ζαΐν ως πέμπτο ιμάμη. Οι υπόλοιποι σίίτες ως πέμπτο ιμάμη αναγνωρίζουν τον αδελφό του, Μουχάμαντ Μπάκερ. Οι ζαϊντίτες αντίθετα με τους υπόλοιπους σίίτες αναγνωρίζουν τους δυο πρώτους χαλίφες, ενώ όσον αφορά την εκλογή του ιμάμη, την αφήνουν στην επιλογή της κοινότητας. Επίσης για τον ιμάμη πιστεύουν, ότι είναι ο κάτοχος της γνώσης, που θα πρέπει να διεκδικεί την εξουσία χρησιμοποιώντας τη δύναμη. Οι ζαϊντίτες προώθησαν την ιδέα της υποστήριξης των απογόνων του Αλή, Χασάν και Χουσεΐν, από τη γυναίκα του Φατίμα που ήταν και θυγατέρα του Προφήτη.

4.2.3.3. Οι Ισμαηλίτες ή Εβδομιστές

Η επόμενη αίρεση των σιιτών προέρχεται και αυτή από μια διχογνωμία που

⁴⁸ Οι περί Μάχντη παραδόσεις δεν εντοπίζονται στο Κοράνιο παρά μόνο στα χαντίθ. Α. Ζιάκα, *Μεσσιανικά και Αποκαλυπτικά κινήματα στο Ισλάμ: Μάχντη, ο εσχατολογικός λυτρωτής...*, σελ. 26-28.

⁴⁹ Ιωάννης Θ. Μάζης «Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή» Αθήνα, εκδόσεις Παπαζήση 2012, σελ. 80

αφορά την διαδοχή του έβδομου ιμάμη. Ο έκτος ιμάμης Γκάα φαφ άλ-Σάντεκ πριν το θάνατό του έχρισε ως διάδοχο ιμάμη το Μούσα άλ-Κάζεμ, απομακρύνοντας το μεγαλύτερο γιο του Ισμαήλ. Οι οπαδοί του Ισμαήλ δεν αποδέχτηκαν το σφετερισμό της θέσης και ονόμασαν τον Ισμαήλ ως έβδομο και τελευταίο ιμάμη και αρνήθηκαν να αποδεχτούν το θάνατό του. Πιστεύουν δε ότι ο Ισμαήλ θα επανέλθει ως Μαχνητή για να επαναφέρει τη δικαιοσύνη επί της γης. Η αίρεση αυτή πήρε το όνομά της από τον Ισμαήλ. Διαφέρουν από τους δωδεκαδιστές, οι οποίοι θεωρούν ως έβδομο ιμάμη τον αλ-Καζέμ. Για το λόγο αυτό πήραν και το όνομά τους ως Ισμαηλίτες ή εβδομιστές. Οι ισμαηλίτες είχαν σαν σκοπό την ανατροπή και αντικατάσταση του χαλιφάτου και του σουνιτισμού⁵⁰. Από τους ισμαηλίτες προήλθαν οι δρούζοι, μουσταλίτες και οι νιζαρίτες.

4. 2.4. Οι Δρούζοι

Ο έκτος φατιμίδης χαλίφης της Αιγύπτου, Άλ-Χάκεμ μπέ Άμρ Μπαλλά (996-1021) προσπάθησε να αναγνωρισθεί ως η ενσάρκωση της θεότητας και δημιούργησε ένα νέο σχίσμα τους δρούζους⁵¹ ή *χακεμέηα*. Πρόκειται για μυστικιστικό σχίσμα, κλειστό στον προσηλυτισμό. Οι δρούζοι πιστεύουν στη μετεμψύχωση και αποτελούν ένα σχίσμα, που τοποθετείται χωρικά στους πρόποδες των ορέων Χερμόν και Αντιλίβανο στο Λίβανο στην περιοχή Ούάντη Ταούμ (Χασμπεγιά, Ρασεγιά).

4.2.5. Οι Νιζαρίτες και οι Ασασίνοι

Οι Νιζαρίτες είναι οι γιοί του Νεζάρ μεγαλύτερου γιού του φατεμίδα χαλίφης, αλ-Μουστάνσαρ (πέθανε το 1094) πού είναι και ο 18^{ος} ιμάμης. Ο Χασάν Ημπν-Σαμπάχ το 1090 μ.Χ, (πέθανε το 1124), οπαδός του αλ-Μουστάνσαρ, κατέλαβε το οχυρό Αλαμούτ (Αετοφωλιά) στη Περσία και ίδρυσε μια μυστικιστική τρομοκρατική οργάνωση τους «Ασασινούς», που δολοφονούσαν τους πολιτικούς τους αντιπάλους. Η οργάνωση αυτή εξαφανίσθηκε τον 13^ο αιώνα και οι ισμαηλίτες οπαδοί της διαιρέθηκαν σε άλλες θρησκευτικές αιρέσεις.

4.2.6. Οι Μουσταλίτες

Πρόκειται για τους οπαδούς του μικρότερου γιού του αλ- Μουστάνσαρ, αλ-

⁵⁰ Ibid σελ. 81

⁵¹ Ibid σελ. 81

Μουστάλη (πέθανε το 1101), ο οποίος ορίστηκε από τον πατέρα του να αναλάβει την εξουσία εκτοπίζοντας τον Νεζάρ.

4.2.7. Οι Νουζαΐρίτες ή Αλαουΐτες

Ο Μουχάμαντ μπεν Νουσάιερ αλ-Ναμίρη (πέθανε το 884 μ.Χ), θεολόγος και ιδρυτής του σχίσματος το 9^ο αιώνα, υποστήριξε για τον Αμπού Χάσαν αλ-Άσκάρη (Άλη Αλ-Χάντη η αλ-Νάκη), που ήταν ο δέκατος ιμάμης (πέθανε το 868 μ.Χ), ότι ήταν η ενσάρκωση του άγιου πνεύματος. Οι οπαδοί του δεν δέχτηκαν την επιλογή του ενδεκάτου ιμάμη, ο οποίος αντίθετα έγινε αποδεκτός από τους δωδεκαδιστές. Οι αλαουΐτες λατρεύουν τον Αλή (τον τέταρτο χαλίφη και γαμπρό του Προφήτη) με ιδιαίτερο τρόπο και το τυπικό του δόγματος τους περιέχει μη ισλαμικά στοιχεία, γεγονός που τους τοποθετεί, ελαφρώς εις το περιθώριο του Ισλάμ. Θεωρούν επίσης την επάνοδο του Αλή πριν τη δεύτερα παρουσία.

4.3. Χαλιφεία

Διάφορα ισλαμιστικά κινήματα, ακτιβιστές (για παράδειγμα, η Hizb ut-Tahrir, το Κόμμα της [Ισλαμικής] Απελευθέρωσης, που ιδρύθηκε το 1953) και ισλαμιστές στοχαστές υπερασπίστηκαν την ιδέα της ανασύστασης του χαλιφάτου. Μερικοί από αυτούς (όπως Abdullah Azzam, μέντορας του Οσάμα Μπιν Λάντεν), αποπειράθηκαν ακόμη και να χαράξουν μια πορεία για την ίδρυσή του. Για τους σαλαφιστές-τζιχαντιστές, η εγκαθίδρυση του χαλιφάτου σημαίνει την υπαγωγή όλων των μουσουλμάνων σε ένα ενιαίο και κοινώς αποδεκτό νόμο με συνακόλουθη την εξάλειψη των εθνικών κρατών (που αποτελούν τον καρπό μιας «ιμπεριαλιστικής συνωμοσίας» [sic]), την εξάλειψη των «άπιστων καθεστώτων» σε αραβικές και μουσουλμανικές χώρες και τη θέσπιση μιας ενιαίας μουσουλμανικής θεοκρατίας. Η θεοκρατία αυτή θα έχει σαν υπόδειγμα διακυβέρνησης του ισλαμικό χαλιφάτο στη Χρυσή Εποχή του, (δηλαδή, τη χρονική περίοδο που έζησαν οι γενιές μετά τον Προφήτη Μωάμεθ) και σύμφωνα με τη ριζοσπαστική σαλαφιστική-τζιχαντιστική ερμηνεία του Ισλάμ, θα διοικείται από έναν κυβερνήτη, τον χαλίφη.

Το όραμα του χαλιφάτου είναι εμπνευσμένο από την περίοδο διακυβέρνησης των μουσουλμάνων μετά το θάνατο του Μωάμεθ (632 μ.Χ.), όταν ήταν απαραίτητο να οριστεί ο αντικαταστάτης του (ο διάδοχος δεν είχε οριστεί από πριν επειδή κανένας θνητός δεν μπορούσε να τον διαδεχθεί). Ο τίτλος στα αραβικά, που δόθηκε

στους ηγεμόνες, οι οποίοι ήρθαν μετά το Μωάμεθ ήταν «⁵²Khalifat Rasul Allah», δηλαδή, «ο διάδοχος αγγελιοφόρος του Αλλάχ». Ο χαλίφης, ήταν μεν εκπρόσωπος του Μωάμεθ, άλλα δεν ήταν ο προφήτης και το όργανο της αποκαλύψεως του Θεού, όπως ήταν ο Μωάμεθ, ο απόστολός του. Ο χαλίφης, ήταν επιφορτισμένος με το έργο της καθοδήγησης της θρησκευτικο - πολιτικής κοινότητας του Ισλάμ δηλαδή της ούμμα, της τήρησης του ιερού νόμου, της προστασίας των πιστών και της επέκτασης της ισλαμικής κυριαρχίας.

Η περίοδος των τεσσάρων πρώτων Χαλίφιδων του Ισλάμ, του Αμπού Μπακρ (του οποίου το όνομα ήταν που οικειοποιήθηκε ο Αμπού Μπακρ αλ-Μπαγκντάντι), του Ομάρ, του Οθμάν και του Αλί, ήταν η πιο πολιτικά συνεκτική περίοδος στην ιστορία του Ισλάμ και θεωρείται ως η Χρυσή Εποχή. Αυτοί ήταν οι τέσσερις Χαλίφηδες, που ίδρυσαν το πρώτο ισλαμικό κράτος, το οποίο διεξήγαγε μεγάλες κατακτήσεις πέρα από τα σύνορά του και που έθεσε τα οικονομικά και διοικητικά θεμέλια για τη μουσουλμανική αυτοκρατορία. Μέσα σε λίγες γενιές, οι μουσουλμάνοι άραβες, οι οποίοι ήταν άγνωστοι μέχρι τότε στην παγκόσμια ιστορία ίδρυσαν μια τεράστια αυτοκρατορία στην οποία επέβαλαν την αραβική γλώσσα και τη θρησκεία του Ισλάμ. Για τους λόγους αυτούς, οι τέσσερις πρώτοι Χαλίφηδες χαίρουν μεγάλο θαυμασμό στο κόσμο του Ισλάμ. Ο συλλογικός όρος για τους τέσσερις πρώτους Χαλίφηδες είναι ⁵³Rashidun, δηλαδή, εκείνοι που ακολουθούν τον ίδιο δρόμο με τις οδηγίες του Μωάμεθ. Ο θεσμός του χαλιφάτου ήταν ένα από τα θεμέλια του Ισλάμ, και οι χαλίφηδες που προέρχονταν από τη φυλή των Quraysh (Κουραϊσιτών) (φυλή του Μωάμεθ) κυβερνούσαν, μέχρι την εποχή της κατάκτησης από τους Οθωμανούς Τούρκους (1517 μ.Χ). Τότε τον τίτλο του χαλίφη πήρε καταχρηστικά ο εκάστοτε Σουλτάνος. Ο θεσμός του χαλίφη διήρκεσε μέχρι το 1924, όταν ο Κεμάλ Ατατούρκ τον κατάργησε. Για πολλούς από τους μουσουλμάνους η περίοδος της διακυβέρνησης των τεσσάρων χαλίφηδων είναι η Χρυσή Εποχή του Ισλάμ, πλην όμως αυτή η θεώρηση έχει πολλή μεγάλη δόση εξιδανίκευσης του θεσμού, αφού οι τρεις από τους τέσσερις χαλίφηδες δολοφονήθηκαν κατά τη διάρκεια της χαλιφείας τους, γεγονός που αποκαλύπτει την αδυναμία του Ισλάμ, δηλαδή, την έλλειψη ενότητας και της ανικανότητάς του να αποτρέψει τον εμφύλιο πόλεμο (fitna) και την αιματοχυσία. Λίγο μετά την έλευση της δυ-

⁵² Κυριάκος Θ. Νικολάου-Πατραγάς, Διάλεξη με θέμα «Ο Ιερός Πόλεμος του Ισλάμ» στις 16 Οκτ 2014 στη ΣΕΘΑ

⁵³ Κυριάκος Θ. Νικολάου-Πατραγάς, Διάλεξη με θέμα «Ο Ιερός Πόλεμος του Ισλάμ» στις 16 Οκτ 2014 στη ΣΕΘΑ

ναστείας των Αββασιδών (750 μ.Χ.), ο θεσμός του χαλιφάτου άρχισε σταδιακά να παρακμάζει. Όταν η αυτοκρατορία των Αββασιδών άρχισε να αποσυντίθεται στο τέλος του ένατου αιώνα μ.Χ., τοπικοί άρχοντες αυτοανακηρύχθηκαν ως χαλίφηδες με σκοπό να νομιμοποιήσουν την εξουσία τους, με αποτέλεσμα ο θεσμός του χαλιφάτου σταδιακά να χάσει το περιεχόμενό του.

4.4. Βασικά Χαρακτηριστικά του Γεωπολιτικού Παράγοντα του Ισλαμιστικού Κινήματος

4.4.1. Οι Πηγές του Ισλαμισμού

Η ισλαμιστική ιδεολογία και οι χειριστές της στηρίζουν το έργο τους στο Κοράνιο και στις συλλογές και σχολιασμούς του από επιφανείς αλλά και άγνωστους συγγραφείς από της ιδρύσεως του Ισλάμ μέχρι το 2^ο και 3^ο αιώνα της ισλαμιστικής παράδοσης. Για τους ισλαμιστές το Κοράνιο και οι έξι κανονικές βίβλοι (*ahadith*) είναι οι αυθεντικές πηγές της ιερής παράδοσης. Παρά ταύτα η σύγχρονη ισλαμιστική σκέψη στηρίζεται και στην ιστορία του Ισλάμ που βρίθει γεγονότων που αποτέλεσαν το έναυσμα για το ξέσπασμα επαναστατικών κινήματων⁵⁴. Άλλωστε ο ισλαμιστικός φονταμενταλισμός διαδραμάτισε πρωτεύοντα ρόλο στην αντίθεση σε εκείνους που κατείχαν την εξουσία, κατηγορώντας τους, ότι παρέκκλιναν από τη πραγματική πίστη⁵⁵». Τα πρώιμα κινήματα αποτέλεσαν για τους ισλαμιστές πρότυπα ως προς την αντίθεσή τους στην καθεστηκυία τάξη και τις επαναστατικές μεθόδους τους. Παράδειγμα, μας αναφέρει ο H. Dekmejian, είναι οι Χαριζίτες για τους σουνίτες μαχητές αλλά και για τους σίιτες ισλαμιστές, ως προς τη χρήση της θεωρίας και της πρακτικής του jihad στο βίαιο αγώνα ενάντια μουσουλμάνων και μη.

4.4.2. Οι Θεμελιωτές της Ισλαμιστικής Σκέψης

Η πολιτική θεωρία και πρακτική της ισλαμιστικής αναβίωσης της σύγχρονης εποχής θεμελιώθηκε από ορισμένους ακτιβιστές διανοούμενους. Οι κυριότεροι από τους πρωτοπόρους της ισλαμιστικής ιδέας, στους οποίους θα αναφερθούμε είναι οι: Ιμπν Χανμπάλ (855 μ.Χ.), ο Ιμπν Χαζμ αλ Ανταλουσί (1064 μ.Χ) ο Ιμπν Ταϊμίγια (1328 μ.Χ) και ο Ιμπν Αμντ αλ Ουαχάμπ (Ibn Abd al-Wahhab) (1792 μ.Χ).

Ο πρώτος εκφραστής της ισλαμικής ορθοδοξίας ήταν ο Ιμπν Χανμπάλ, ο οποίος αποτέλεσε κύριο εκπρόσωπο του σημερινού σουνιτικού φονταμενταλισμού. Ο Χανμπάλ αποτέλεσε πρότυπο φονταμενταλιστή θεωρητικού και ακτιβιστή κυρίως με τη στάση του να στρατευτεί και να υποστεί διωγμό και αποτέ-

⁵⁴ Στο δόγμα των Σιιτών αναδύθηκαν οι Φατιμίδες και οι Καρματές, ενώ στο δόγμα των Σουνιτών αναδύθηκαν οι Χαριζίτες. R. Hrair Dekmejian, «Επανάστατημένο Ισλάμ. Ο Φονταμενταλισμός στον Αραβικό Κόσμο», Επιμέλεια, πρόλογος Καθ. Κλεομένης Σ. Κουτσούκης, Μετάφραση Αθηνά Μπαλοπούλου, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση 2007, σελ.81

⁵⁵ Ibid σελ.80

λεσε για τις επερχόμενες γενιές αντικείμενο μίμησης. Οι υποστηρικτές όμως του χανιμπαλισμού θεωρείται ότι είναι ολιγάριθμοι καθώς οι ιδέες τους λόγω τη αυστηρότητας που τις διακρίνει δεν είναι θελκτικές στο μουσουλμανικό κόσμο.

Άλλος εξέχον εκφραστής της ισλαμιστικής σκέψης είναι ο Ιμπν Χαζμ αλ-Ανταλουσί, ο οποίος συνδύασε τη φονταμενταλιστική θεωρία και πράξη στην πολιτική ζωή του στην ισλαμική Ισπανία. Ο Ανταλουσί πρεσβεύει τον εξαγνισμό του ισλαμιστικού δόγματος, την υιοθέτηση της απλότητας του και την υποστήριξη στο μαχητικό jihad.

Δυο μικρότερης σημασίας για την ισλαμιστική σκέψη προσωπικότητες είναι ο ιμάμης Ιμπν Σαλαμά και ο καδής (δικαστής) Μούσα Ιγιάντ. Οι δυο αυτοί θεωρητικοί τηρούσαν μια αυστηρή εμμονή στην παράδοση και για το jihad πίστευαν, ότι δεν ήταν απλώς μια συλλογική υποχρέωση (*fard kifayah*) αλλά ατομικό καθήκον (*fard' ayn*) πλην απρόοπτων καταστάσεων.

Ένας από τους σημαντικότερους θεμελιωτές της ισλαμιστικής σκέψης και της ισλαμικής ανανέωσης που έδρασε στη Βαγδάτη και ήταν ο ηγέτης μιας σειράς ακτιβιστών ήταν ο Τακί αλ Ντιν ιμπν Ταϊμίγια. Για τους σύγχρονους ισλαμιστές ιδεολόγους ο Ταϊμίγια είναι ο προεξέχων εκφραστής και θεωρητικός (*munadhir*) του σουνιτικού φονταμενταλισμού μετά τον Χανμπάλ. Οι οπαδοί του ως ένδειξη σεβασμού τον αποκαλούν «*Shaykh al- Islam*». Ο Ταϊμίγια αναγνώριζε μόνο την εξουσία του Κορανίου, της Sunnah και τις πρακτικές της πρώτης ιδανικής ισλαμικής κοινωνίας των χρόνων του Προφήτη, αντίδρασε με βία σε κάθε αιρετική αντίληψη και πρακτική και κήρυξε το jihad εναντίον των Ισμαηλιτών, Αλαουϊτών και Δρούζων. Ο Ταϊμίγια ως *mujaddid*⁵⁶ ήθελε την οικοδόμηση μιας ηθικής αλληλεγγύης σε ένα ανανεωμένο Ισλάμ. Η ηθική αλληλεγγύη θα αφορούσε στην εγκαθίδρυση πνεύματος αδελφότητας που θα ένωνε όλους τους μουσουλμάνους από την εποχή του Μωάμεθ έως την Τελική Κρίση⁵⁷. Ο Ταϊμίγια επίσης υποστήριξε, ότι η βίαιη εφαρμογή του μαχητικού jihad αποτελούσε καθήκον ανώτερο από το προσκύνημα, την προσευχή ή τη νηστεία⁵⁸.

Συνεχιστής της ομάδας των θεωρητικών ακτιβιστών της Δαμασκού του Ιμπν Ταϊμίγια ήταν ο Μοχάμεντ ιμπν Αμπντ αλ Ουαχάμπ που αναβίωσε τον Χανιμπαλισμό τέσσερις αιώνες αργότερα. Το δόγμα του Ουαχαμπισμού έφερε

⁵⁶ Εκείνος που αναλαμβάνει να φέρει σε πέρας tajdid (ανανέωση της πραγματικής πίστης) ως ανανεωτής

⁵⁷ Ibid σελ.84

⁵⁸ Ibid σελ.84

πάνω του τη σφραγίδα του Ταϊμίγια, όπως επηρέασε επίσης αργότερα το έργο του Ρασίντ Ριντχά, σύριου μαθητή του Μουχάμαντ Αμπντούχ, που ίδρυσε την εφημερίδα *Al-Manar* το 1897, μέσω της οποίας διαδόθηκαν οι ιδέες του Ταϊμίγια στην Βόρεια Αφρική. Συνεισέφερε δε στην άνοδο του ισλαμιστικού εθνικισμού στην Βόρεια Αφρική υπό τον Αμπντ αλ Χαμίτ μπιν Μπαντίς.

Ο Ταϊμίγια επηρέασε δε και τον Ινδό Αμπντ αλ Μαουντούντι αλλά και τους ριζοσπάστες άραβες φονταμενταλιστές του 20^{ου} αιώνα Σαγίντ Κουτμπ, Σουκρί Μουσταφά, Αμπντ αλ Σαλάμ Φαράτζ και άλλων.

Όλοι οι ερμηνευτές της ισλαμιστικής σκέψης αντιπροσωπεύουν έναν σύνθετο τύπο διανοούμενου και πολιτικού ηγέτη που διαθέτει τα εξής χαρακτηριστικά:

- α. Επιθυμεί την ανανέωση της *Ummah* με την επιστροφή της στη βάση και στις ρίζες του Ισλάμ
- β. Υποστηρίζει τη στράτευση και τη χρήση του *jihad* για την άμυνα του Ισλάμ
- γ. Δηλώνει έτοιμότητα να προκαλέσει τη θρησκευτική και πολιτική εξουσία και να αγωνισθεί με αυτοθυσία για τη θρησκεία.

4.5. Τα Χαρακτηριστικά της Ισλαμιστικής Ιδεολογίας

Τα γενικά χαρακτηριστικά της ισλαμιστικής ιδεολογίας⁵⁹ που προκύπτουν από τα κηρύγματα των θεωρητικών της, παρουσιάζονται παρακάτω:

4.5.1. Ενότητα θρησκείας και Κράτους (*Din wa Dawlah*)

Σύμφωνα με αυτό το χαρακτηριστικό στο Ισλάμ δεν υπάρχει η διάκριση μεταξύ της θρησκείας-πίστης (*din*) και του κράτους (*dawlah*). Το Κοράνιο και η *Sunnah* παρέχουν το νόμο, τον οποίο και εφαρμόζει το κράτος.

4.5.2. Το Κοράνιο και η *Sunnah*

Το βιβλίο του Παντοδύναμου Θεού (*al-Qu'ran*) και οι παραδόσεις (*al-Sunnah*) του Μωάμεθ, του Αποστόλου του Θεού (*Rasul*), είναι τα θεμέλια του Ισλάμ. Το Ισλάμ είναι η απόλυτη αλήθεια και η απόλυτη αποκάλυψη. Οι μουσουλμάνοι ως κάτοχοι της απόλυτης αλήθειας, έχουν πρωταρχική αποστολή

⁵⁹ Ibid σελ.88-89

στη ζωή να λατρεύουν το Θεό και να διαδίδουν το Ισλάμ (*da'wah*).

4.5.3. Το Sirat al-Mustaqim

Το κάλεσμα για πνευματική αναγέννηση θα πρέπει να βασίζεται στην επιστροφή στο «ορθό μονοπάτι» (*Sirat al-Mustaqim*) που ενέπνευσε τους πρώτους μουσουλμάνους. Η σωτηρία έγκειται στην επιστροφή των μουσουλμάνων στον πουριτανισμό των salaf, δηλαδή των ευσεβών προγόνων.

4.5.4 Ο Jihad ως «Έκτος Πυλώνας» του Ισλάμ

Η εδραίωση της ισλαμικής τάξης είναι θρησκευτικό καθήκον για τον πιστό και θα πρέπει για το λόγο αυτό να χρησιμοποιήσει ακόμα και το jihad⁶⁰. Ο Jihad καθιερώθηκε, ως έκτος πυλώνας του Ισλάμ, από τους χαριζίτες. *Προκειμένου να επιβάλουν το αυστηρό τους δόγμα, οι χαριζίτες θα εξαπέλυαν βίαιο jihad εναντίον τόσο μουσουλμάνων όσο και μη μουσουλμάνων, εξ' ου και η επιρροή που ασκούν στους μαχητικούς σουνίτες και σίίτες ισλαμιστές μολονότι οι τελευταίοι απορρίπτουν το χαριζιτικό δόγμα*⁶¹.

Ο jihad είναι θεμελιώδης έννοια, η οποία δεν είναι ατομική αλλά αφορά ολόκληρη την Ummah. Ο καθηγητής Μάζης αναφέρει, ότι «από ετυμολογική άποψη, η ρίζα *J.H.D* σημαίνει την προσπάθεια που πρέπει να καταβληθεί από τους πιστούς, ώστε να καταστούν δυνατές οι προϋποθέσεις της ανεμπόδιστης εξάπλωσης του Ισλάμ». Ο jihad ξεπερνάει την προσωπική ερμηνεία του πιστού της Θείας Αποκάλυψης, αφού προϋποθέτει την προσωπική του θυσία μετά από σωματικό αγώνα, πάλη και βασανισμό. Συνεπώς οι μουσουλμάνοι θα πρέπει να είναι προετοιμασμένοι να θυσιαστούν για την επικράτηση της θρησκείας τους κατά τον αγώνα τους για την ανατροπή της καθεστηκυίας τάξης. Εδώ επισημαίνει ο καθηγητής Μάζης, ότι ο Jihad είναι ένα τρίπτυχο: Η πρώτη όψη αφορά στην προσπάθεια του πιστού να καταστεί νικητής απέναντι στα πάθη του, έπειτα είναι μια συλλογική προσπάθεια ολόκληρης της Ummah να προαγάγει το «καλό» και να εμποδίσει την επικράτηση του «κακού» και τελικά ο ένοπλος αγώνας του πιστού αλλά και της Ummah για την επικράτηση του Ισλάμ. Αναλύοντας ο καθηγητής Μάζης στο έργο του «Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή» το Γάλλο μελετητή του Ισλάμ καθη-

⁶⁰ Ιωάννης Θ. Μάζης «Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή» Αθήνα 2002 εκδόσεις Παπαζήση σελ.31
«Ο Jihad είναι ο όρος που μεταφράστηκε στη Δύση ως «Ιερός Πόλεμος»»

⁶¹ R. Hrair Dekmejian «Επαναστατημένο Ισλάμ», Αθήνα εκδόσεις Παπαζήση 2007, σελ. 81

γητή Etienne καταλήγει στα εξής συμπεράσματα, σχετικά με ο Jihad:

❖ Από νομική άποψη ο Jihad αποτελεί ένοπλη δράση με σκοπό την εξάπλωση του Ισλάμ και την άμυνα των εδαφών του. Η νομική αυτή υποχρέωση πηγάζει από τη βασική αρχή- απαίτηση του ισλαμικού ουνιβερσαλισμού, που υπαγορεύει την εξάπλωση του Ισλάμ σε ολόκληρο τον πλανήτη έστω και δια του ξίφους. Οι «λαοί της Βίβλου» (Χριστιανοί και Εβραίοι), των οποίων οι Ιερές Γραφές γίνονται αποδεκτές - έστω και ως ατελέστερες – από τους μουσουλμάνους, έχουν την ελάχιστη υποχρέωση να υποταχθούν στην πολιτική [τουλάχιστον] εξουσία του Ισλάμ. Μόνον τότε ο Jihad δεν θα έχει συνέπεια για αυτούς. Για τους «ειδωλολάτρες», όμως επιφυλάσσεται θάνατος ή εξανδραποδισμός, διότι για το Ισλάμ ένας είναι ο σκοπός: η εγκαθίδρυση διεθνούς μουσουλμανικής κοινωνίας υποκειμένης σε μια και μόνη αρχή».

❖ Ο Jihad είναι υποχρεωτικός για τον κάθε πιστό ξεχωριστά αλλά και για ολόκληρη την Ummah. Η υποχρέωση του διαρκούς Jihad για τους πιστούς υφίσταται, έστω και αν οι άπιστοι δεν είναι οι πρώτοι «αρξάμενοι χειρών αδίκων».

❖ Ο Jihad είναι βαθύτερα και ουσιαστικά, θρησκευτική υποχρέωση διότι στοχεύει – μέσω της απόλυτης επικράτησης του - στην ολοκληρωτική εξάλειψη του «Κακού» από τον κόσμο.

Καταλήγει δε ο καθηγητής, ότι δεν είναι δυνατό να επέλθει ειρήνη στον κόσμο όσο υφίσταται η πηγή και η αιτία του «Κακού» δηλ. ο Οίκος του Πολέμου, ο Οίκος των Απίστων.

Ο Olivier Carré⁶² σημειώνει επίσης και την άποψη του Αιγύπτιου θεωρητικού των Αδελφών Μουσουλμάνων Seyyed Qoutb για το Jihad, σύμφωνα με την οποία ο jihad δεν είναι πλέον ένας εξωγενής πόλεμος αλλά επανάσταση εναντίων των μουσουλμανικών κυβερνήσεων που έχουν αποστατήσει από τις αρχές της Shari'a.

4.5.5. Η Παγκόσμια Ummah

Ο στόχος του καλού μουσουλμάνου είναι εγκαθίδρυση της κυριαρχίας του

⁶² Ιωάννης Θ. Μάζης «Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή» Αθήνα 2002 εκδόσεις Παπαζήση σελ.37

Allah, σ' ολόκληρο τον κόσμο. Το Ισλάμ είναι η παγκόσμια θρησκεία που θα έχει πατρίδα ολόκληρη την γη. Όμως για την παγκόσμια εγκαθίδρυση της εξουσίας του Θεού πρέπει να χρησιμοποιηθεί ο Jihad με το οποίο θα απομακρυνθούν οι κοσμικοί ηγέτες και οι αποστάτες μουσουλμάνοι. Η καταφυγή στον Jihad δεν θα πρέπει να είναι αμυντική, αλλά θα πρέπει να επεκταθεί με σκοπό να υπερνικήσει τα εμπόδια που συναντά το Ισλάμ στη διάδοση του παγκοσμίως. Τα εμπόδια αυτά είναι το κοσμικόδοξο κράτος, τα κοινωνικά συστήματα και οι παραδόσεις που αντιτίθενται. Το Ισλάμ θα σώσει την ανθρωπότητα αφού θα βοηθήσει στο μετασχηματισμό της κοινωνίας από την κατάσταση απιστίας, σε μια ισλαμική τάξη που θα εγγυάται την ελευθερία του ανθρώπου από την καταδυνάστευση των άλλων αλλά και των παθών του.

4.5.6. Το Καθεστώς Κοινωνικής Δικαιοσύνης

Για το Ισλάμ κάθε υλικό αγαθό ανήκει στον Αλλάχ, ενώ ο άνθρωπος απλώς το χρησιμοποιεί. Αναγνωρίζεται η ιδιωτική περιουσία αλλά πάντα ο άνθρωπος θα πρέπει να έχει κατά νου την γενική ευημερία του κοινωνικού συνόλου. Στο Ισλάμ, ο κάθε άνθρωπος δεν θα πρέπει να συσσωρεύει τον πλούτο, τον οποίο θα πρέπει να κερδίζει μέσω της εργασίας του και όχι με απάτη και τοκογλυφίες. Ο διαχωρισμός της κοινωνίας σε τάξεις αποτρέπεται με την ελεημοσύνη και την κοινωνική πολιτική του κράτους. Όλες οι παραπάνω πρακτικές δημιουργούν έναν «ισλαμικό σοσιαλισμό» που θα πρέπει να διέπει κάθε ισλαμικό κράτος.

4.5.7. Μια Ηγεσία Νομιμοποιημένη

Ο στόχος κάθε ισλαμιστικού κινήματος είναι η επιδίωξη εγκαθίδρυσης της ιδανικής κοινωνίας των πρώιμων χρόνων του Προφήτη. Η ηγεσία της κοινωνίας αυτής όμως για να είναι νομιμοποιημένη κατά την άσκηση της εξουσίας θα πρέπει να βασίζεται στις αρχές της sha'ria από την εποχή του Προφήτη και των παρακαταθηκών που άφησαν οι τέσσερεις «ορθά καθοδηγούμενοι» διάδοχοί του. Έτσι αναβιώνει το σύστημα διακυβέρνησης του Χαλιφάτου (khilafah), κατά το οποίο ο ηγέτης επιλέγεται μέσα από μια διαδικασία γνωμοδοτήσεων της Shura (διαβούλευσης) και πρέπει να διαθέτει τα εξής χαρακτηριστικά: Καλή φυσική κατάσταση, πνευματική διαύγεια, να είναι δίκαιος, ευσεβής, ενάρετος, γνώστης της shari'ah και ικανός. Ο επιλεγμένος που ικανοποιεί

τα παραπάνω χαρακτηριστικά θα συγκεντρώσει την πίστη και υποταγή (bay'ah) των μελών της κοινωνίας. Σ' αυτόν θα ορκιστούν υπακοή (ta'ah). Εάν ο ηγέτης «λοξοδρομήσει» από το «ορθό μονοπάτι» θα λάβει προειδοποίηση και καθοδήγηση και αν τελικά επιμένει στο στρεβλό δρόμο θα απομακρυνθεί, διότι θα παραβιάσει τη συμβατική του υποχρέωση με την κοινότητα.

4.5.8 Μια Κοινότητα με Αυστηρά Ήθη

Όπως προαναφέραμε, η ισλαμική κοινότητα θα πρέπει να ακολουθήσει τα πρότυπα της πρώτης ενάρετης κοινωνίας της εποχής του Προφήτη. Τα μέλη της κοινωνίας θα πρέπει να είναι ευσεβή και να κυριαρχεί το καλό. Η κοινωνία θα πρέπει να έχει σαν βάση την οικογένεια στην οποία οι άνδρες θα αποκτούν θέσεις ηγεσίας και ευθύνης ενώ οι γυναίκες θα είναι η πηγή της αγάπης και της καλοσύνης. Οι γυναίκες, για να έχουν την αξιοπρέπειά τους, θα πρέπει να είναι ενδεδυμένες ευπρεπώς. Οι συναθροίσεις των φύλων θα πρέπει να είναι ελεγχόμενες. Απαραίτητο δε σε μια κοινότητα ισλαμικού κράτους είναι να απουσιάζουν τα δυτικά έθιμα, τα οποία είναι ξένα για το μουσουλμάνο πιστό.

4.5.9. Η Εφαρμογή της Θεωρίας στην Πράξη

Το Ισλάμ δεν θεωρεί το εαυτό του ως μια θρησκευτική ιδεολογία που δεν εφαρμόζεται. Αντιθέτως οι μουσουλμάνοι πιστεύουν, ότι αυτά που κηρύσσονται στο Κοράνι και που προέρχονται και από τη Σούννα θα πρέπει να έχουν πρακτική εφαρμογή σε ένα διαρκές πρόγραμμα δράσης, που θα έχει σκοπό την εφαρμογή της shar'iah εναντίον του θρησκευτικού κατεστημένου και της κρατικής εξουσίας.

4.6. Οι Πηγές του Ισλαμιστικού Κινήματος

Το Ισλαμιστικό Κίνημα είναι ένα επαναστατικό κίνημα με πολιτικο-στρατιωτικές δομές και ένοπλη παράνομη δραστηριότητα, που γεννιέται στην Αίγυπτο, στο Ιράκ και στο Ιράν και από εκεί επεκτείνεται στη Μέση Ανατολή μέσω των ιρανικών κλάδων του⁶³. Όπως αναφέρει και ο καθηγητής Ι. Μάζης για να καταδείξουμε τη γεωπολιτική σημασία του ισλαμιστικού κινήματος θα πρέπει πρώτα

⁶³ Ι. Θ. Μάζης, «Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στην Μέση Ανατολή», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2012, σελ. 109

«να αναλύσουμε τις τρεις κύριες πηγές του με τις αλληλεπιδράσεις των, να εντοπίσουμε δε την θεωρητική βάση και την πολιτικοστρατιωτική του πράξη. Ενώσο γνωρίζουμε, ότι γεωπολιτική δράση δημιουργεί η δυναμική ενός πολιτισμού, μιας ιδεολογίας, μιας γλώσσας, ενός ισχυρού δημογραφικού φαινομένου, μιας οικονομίας και μιας στρατιωτικής δυνάμεως, θα πρέπει να αντιληφθούμε, ότι γεωπολιτική δυναμική παράγουν επίσης και τα ισχυρά διεθνή κέντρα αποφάσεων προωθώντας, κατασκευάζοντας ή δείχνοντας ανοχή σε ιδεολογήματα, θέλοντας με αυτό τον τρόπο να προωθήσουν ανάλογα τα εθνικά συμφέροντά τους. Βέβαια οι θελήσεις των λαών δυνατόν να αποτρέψουν τους ισχυρούς του πλανήτη από ενέργειες που δεν είναι σύμφωνες προς το συμφέρον της διεθνούς κοινότητας». Για το λόγο αυτό στην παρούσα εργασία θα εξετάσουμε παράλληλα με την γεωπολιτική δράση του ισλαμιστικού κινήματος και τη δράση των πόλων ισχύος του δρώντος υπερσυστήματος.

Η γεωπολιτική εικόνα που δημιουργεί το Ισλαμιστικό Κίνημα εξετάζεται ξέχωρα από αυτή που δημιουργούν τα ισλάμ με την πολιτιστική και δημογραφική τους ισχύ. Το Ισλαμιστικό επαναστατικό Κίνημα, χρησιμοποιεί τον ένοπλο αγώνα εκμεταλλευόμενο την κοσμική πτυχή της θρησκευτικής έννοιας του ένοπλου στρατιωτικού «γκεχάντ» (jihad -ιερού πολέμου) ενός διαστρεβλωμένου ισλάμ που είναι διαποτισμένο από εκρήξεις βίας, το οποίο δημιουργεί αντανάκλαστικά αποστροφής στο δυτικό κόσμο και στο οποίο είναι δύσκολο κάποιος να ξεχωρίσει τη διάκριση μεταξύ άμυνας και επίθεσης. Σημαντικό είναι βέβαια να διακρίνει κάποιος τον ισλαμισμό από το Ισλάμ. Επιπλέον δε, πρέπει να διακρίνουμε τον ισλαμικό «επαναστατισμό» από την πολιτική των εθνικών ισλαμικών κρατών (των δημοκρατιών ή μοναρχιών των κρατών που έχουν σαν επίσημη θρησκεία το Ισλάμ. Επίσης για να προσδιορίσουμε την έννοια του Ισλαμιστικού Κινήματος θα πρέπει να ξεχωρίσουμε τις αιτίες που το προκάλεσαν και το τροφοδότησαν και τα αποτελέσματα που αυτές έφεραν.

Η πρώτη αιτία της έντονης υποστήριξης του επαναστατικού κινήματος από την πλευρά πολλών χωρών του αραβικού κόσμου, είναι η αντιμετώπιση τυχόν υποκινούμενων από τις μυστικές υπηρεσίες της Τεχεράνης, εξεγέρσεων των σιιτικών θυλάκων που βρίσκονται στα εδάφη τους. Τυχαίνει δε σε ορισμένα από αυτά τα κράτη, όπως Μπααθικό Ιράκ του Σαντάμ Χουσεΐν, που οι κυβερνήσεις ανήκαν στο σουνιτικό κλάδο, οι σιιτικοί πληθυσμοί να αποτελούσαν την πλειοψηφία και να θεωρούντο το μεγάλο «δίλημμα ασφάλειας» για την καθεστηκυία τάξη.

Από την άλλη πλευρά, το ισλαμιστικό επαναστατικό κίνημα βρίσκει «ευήκοα ώτα» στους μουσουλμανικούς πληθυσμούς εξαιτίας της *αποτυχίας των διαφόρων εισαχθέντων δυτικών πολιτικών συστημάτων*⁶⁴ (αποικιοκρατία, προτεκτοράτα, δημοκρατίες «δυτικού τύπου» τριτοκοσμικοί σοσιαλισμοί κ.τ.λ) στα φαύλα και διεφθαρμένα εν τη εξελίξει τους καθεστώτα. Τέλος, όλοι αυτοί πληθυσμοί που εντάσσονται στο ισλαμιστικό επαναστατικό κίνημα επιδεικνύουν μια διάθεση για αντίσταση στον πολιτικό μαρασμό που τους εξαναγκάζει το δυτικό σύστημα διακυβέρνησης, το οποίο είναι υπεύθυνο για τις συνθήκες πτώχειας και υπανάπτυξης, στις οποίες διαβιούν οι μουσουλμανικοί πληθυσμοί όχι μόνο του σιιτικού στοιχείου, που καταπιέζεται, αλλά και του σουνιτικού. Εδώ θα πρέπει να ειπωθεί, ότι η ιρανική επανάσταση έπαιξε σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του ευρύτερου ισλαμιστικού κινήματος αφού οι δυνάμεις αμφισβήτησης της δεκαετίας του 1980 είχαν ως ιδανικό το Ισλάμ⁶⁵. Επίσης, πρέπει να τονισθεί ότι η ισλαμιστική τρομοκρατία που αποτελεί για τους ριζοσπαστικούς ισλαμιστικούς κύκλους τον ένοπλο βραχίονα του Ισλάμ, δηλαδή του γκεχάντ, δεν είναι, κατ' αρχήν τουλάχιστον, κρατικής προελεύσεως. Αξίζει δε παρακάτω να αναφερθούμε στους τρεις κλάδους του ισλαμιστικού κινήματος:

4.7. Οι Τρεις Κλάδοι του Ισλαμιστικού Κινήματος

4.7.1 Οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι – Αιγυπτιακός Κλάδος

Η οργάνωση των Αδελφών Μουσουλμάνων της Αιγύπτου (Άλ-έχουάν άλ-μοσλεμούν) υπήρξε η πρώτη ριζοσπαστική πολιτικο-στρατιωτική ισλαμική οργάνωση της Μ. Ανατολής και θεωρείται, ότι είναι η μια από τις πηγές του ισλαμιστικού⁶⁶ επαναστατικού κινήματος. Αποτέλεσε δε τη μήτρα για πολλές νεώτερες ισλαμιστικές οργανώσεις. Σταχυολογώντας τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά της οργάνωσης θα μπορούσαμε να αναφερθούμε στα παρακάτω.

Η οργάνωση δεν είχε οιαδήποτε σχέση με τους ουλε-

μά

⁶⁴ Ι. Θ. Μάζης, «Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στην Μέση Ανατολή», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2012, σελ. 111

⁶⁵ Ibid σελ. 112

⁶⁶ Ibid σελ. 119

✚ *Απολαύανε τη νομιμοποίηση στα μεσαία και κατώτερα κοινωνικά στρώματα, διότι απεχθανόταν τις δυτικές θεωρίες και η ρητορική της ήταν κατανοητή απ' αυτά*

✚ *Θεωρούσε τον ισλαμικό νόμο ως την "κορωνίδα" των νόμων για την οικοδόμηση ενός ισλαμικού κράτους*

✚ *Επικροτούσε τη χρήση βίας για την επίτευξη των στόχων της*

✚ *Θεωρούσε, ότι ο αγώνας σύμφωνα με τα ισλαμικά «ιδεώδη» ήταν ο πιο πρόσφορος τρόπος για να απελευθερωθεί η Αίγυπτος από τη κηδεμονία της Μεγάλης Βρετανίας⁶⁷.*

Η οργάνωση αυτή ιδρύθηκε το 1928 από τον σείχη Χάσαν αλ-Μπάννα (1906-1949), θεωρητικό τού Ισλάμ και θρησκευτικό ακτιβιστή. Ο Χάσαν αλ-Μπάννα ήταν φανατικός σουνίτης μουσουλμάνος και καλός θεωρητικός με μυστικιστική ισλαμική παιδεία (είχε μνηθεί σε σουφικό τάγμα). Η οργάνωση ιδρύθηκε στην Ισμαηλία από συναίσθηση καθήκοντος αγωνίας και οργής για την τύχη του Ισλάμ σε μια περιοχή της Αιγύπτου, που όπως ισχυριζόντουσαν ζούσε μέσα στη διαφθορά και στην έκλυση ηθών. Οι κάτοικοι της περιοχής ήταν εργαζόμενοι στην εταιρεία της διώρυγας, αμείβονταν καλά και ζούσαν πλουσιοπάροχα με αποτέλεσμα, κατά τους Αδελφούς Μουσουλμάνους να παραμελούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα. Επιπλέον ο Χάσαν αλ-Μπάννα ανησυχούσε για προσέλκυση νέων Αιγυπτίων από το εθνικιστικό κόμμα Ουάφντ, το οποίο προωθούσε δημοσίως την ιδέα της δυτικοποίησης της Αιγύπτου. Έτσι για τον σείχη η περιοχή της Ισμαηλίας αποτελούσε το ιδεώδες του οίκου του πολέμου και από εκεί άρχισε το δικό του Jihad. Την άνοιξη του 1947 αλ-Μπάννα απεύθυνε στο βασιλιά της Αιγύπτου Φαρούκ επιστολή, με τίτλο «Προς το Φως», με την οποία κατέκρινε τους πολιτειακούς θεσμούς του βασιλείου και παρουσίαζε μια εναλλακτική εκδοχή απέναντι στο κοσμικό εθνικό κράτος, που ήταν το «μανιφέστο» της Αιγυπτιακής Ένωσης των Αδελφών Μουσουλμάνων. Το σύνθημα της Αδελφότητας ήταν «...είμαστε όλοι αδέρφια στην υπηρεσία του Αλλάχ. Εί-

⁶⁷ Κωνσταντίνο Γώγο, «*Το Οργανωμένο Τουρκικό Ισλάμ στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας: Μια γεωπολιτική ανάλυση*», PhD Thesis, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Ξένων Γλωσσών Μετάφρασης και Διερμηνείας, 2009, σελ. 43, Διαθέσιμη στο Ελληνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών (πρόσβαση Μάιος 2015)

μαστε λοιπόν οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι⁶⁸». Αυτό το σύνθημα είχε πέντε μέρη: «Ο Αλλάχ είναι ο στόχος μας, Το Κοράνι είναι το Σύνταγμα, Ο Προφήτης είναι ο ηγέτης μας, Jihad είναι ο δρόμος μας, Θάνατος για χάρη του Αλλάχ είναι η επιθυμία μας». Αρχικά η οργάνωση δέχτηκε οικονομική υποστήριξη από τη Μ. Βρετανία, η οποία ήθελε να την χρησιμοποιήσει ως κυματοθραύστη απέναντι στο Ουάφντ. Ο Αλ Μπάνα όμως διάκειντο ευμενώς προς τις δυνάμεις του Άξονα, είχε επηρεαστεί από τις δοξασίες των Ναζί περί «καθαρότητας φυλής» και «αίματος», ενώ αποζητούσε το Lebensraum (Ζωτικό Χώρο) για να εξαπλωθεί η κοινότητα του Ισλάμ. Η οργάνωση εναπέθετε τις ελπίδες της, για την εκδίωξη των Βρετανών από την Αίγυπτο, στη νίκη του Άξονα, για την οποία προσεύχονταν οι οπαδοί της. Με την πτώση του Άξονα οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι προέβηκαν σε στοχευμένες τρομοκρατικές ενέργειες με σκοπό να πλήξουν κάθε προσπάθεια δυτικής έκφρασης των Αιγυπτίων. Την ίδια περίοδο νέοι αξιωματικοί εντάχθηκαν στις τάξεις της οργάνωσης. Η μεθοδολογία της ήταν μυστικιστική θυμίζοντας τις οργανώσεις της μεσαιωνικής Ευρώπης. Η φυσική εξόντωση των αντιπάλων γινόταν με συνοπτικές διαδικασίες. Οι οπαδοί της οργάνωσης επεδίωξαν τη διάδοση των «ιδεών» της σε άλλα όμοια κινήματα της Τουρκίας, της Ινδίας, του Αφγανιστάν, του Ιράν και του Ιράκ, εκπαιδεύοντας νεαρούς μουσουλμάνους μη αιγυπτιακής εθνικότητας. Το 1949 η αστυνομία της Αιγύπτου, θορυβημένη από την ανατρεπτική δράση της οργάνωσης, θανατώνει τον ιδρυτή της. Η διαδοχή στην ηγεσία της οργάνωσης περνά στα χέρια ενός σκληροπυρηνικού, υποστηρικτή του διαρκούς γκεχάντ τον σείχη Αλ Ασμάουη, ο οποίος βοηθά στην άνοδο στην εξουσία, μετά την επανάσταση του 1952, μιας μυστικής εταιρείας νέων αξιωματικών, υπό την ονομασία «Ελεύθεροι Αξιωματικοί», οι οποίοι ανέτρεψαν την μοναρχία. Η ηγεσία συγκεντρώθηκε στα χέρια ενός Επαναστατικού Συμβουλίου και του ηγέτη της ομάδας, του συνταγματάρχη Νάσερ, ο οποίος μετά από μια δολοφονική απόπειρα εναντίον του στην Αλεξάνδρεια

⁶⁸ Ιωάννης Θ. Μάζης «Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή» Αθήνα 2012 εκδόσεις Παπαζήση σελ.121, όπως αναφέρεται και από τον καθηγητή κο Μάζη «...η ολοκληρωτική στράτευση της θρησκείας στην πολιτική στο πλαίσιο της όμα, δεν αποτελεί καινοφανές γεγονός. Ο πρώτος θεωρητικός της εκκοσμίκευσης του Ισλάμ ήταν ο Σύρος Άχμαντ μπεν-Ταϊμέχα (1263-1328), ο οποίος σε έναν αφορισμό του ανέφερε: «Το γκεχάντ είναι η ορθότερη μορφή εθελοντικής υπηρεσίας του ανθρώπου προς τον Θεόν». Οι ζηλωτικές θεωρήσεις του Ταϊμέχα, συνιστούν τις βάσεις για τη δημιουργία της σχολής του Πέρση Γκαμάλ άλ-Ντίν άλ-Αφγάνη (1838-1897) και του Αιγύπτιου μαθητή του, Μουχάμαντ Άμπντου (1849-1905). Οι δυο αυτοί προσπάθησαν να δώσουν στο Ισλάμ μια επαναστατική διάσταση, επιστρέφοντας διαρκώς στις πηγές του. Οι θεωρητικοί ισλαμιστές του 20^{ου} αιώνα ανήκουν κυρίως στη σχολή του Ταϊμέχα.

το 1954, εξεδίωξε την οργάνωση, με σκοπό την εξολόθρευσή της. Οι διώξεις της οργάνωσης οδήγησαν στην επικράτηση στην ηγεσία των εξτρεμιστικών στοιχείων, οι οποίοι υπερίσχυσαν των μετριοπαθών και ανέδειξαν σαν νέο ιδεολογικό θεωρητικό τον Σάηεντ Κότμπ, που υποστήριξε⁶⁹:

*«ότι το Ισλάμ δεν μπορούσε να αποδεχθεί τον συμβιβασμό με άλλες θρησκείες ή πολιτικές ιδεολογίες. Κάτι τέτοιο θα οδηγούσε στην **ελτεκά** (νόθευση) του Ισλάμ. Η εφαρμογή του Ισλάμ στην κοινότητα των πιστών δεν ήτο δυνατόν να είναι αποσπασματική αλλά έπρεπε να επιβάλει ένα ολοκληρωμένο σύστημα πού θα δείπτε την ύπαρξη των πιστών και της κοινωνίας των. Έτσι, για να καταστεί δυνατή ή αναδιοργάνωση τής μουσουλμανικής κοινωνίας, συμφώνως προς τα κορανικά κελεύσματα, έπρεπε καθένας από τους πιστούς, άνδρας ή γυναίκα, ν' αναλάβει να φέρει μόνος του εις πέρας το προσωπικό του ένοπλο γκεχάντ εναντίον τής εκφυλισμένης και φαύλης κυβερνήσεως, χωρίς να προβληματίζεται για το κατά πόσον οι ενέργειες του ήσαν συντονισμένες με τα σχέδια δράσεως μιας οργανώσεως.»*

Ο Κούτμπ πίστευε, ότι για να οικοδομηθεί το ισλαμικό κράτος, στο οποίο θα επικρατούσε η σαρία, έπρεπε να εξεγερθούν όλοι οι μουσουλμάνοι αποτινάσσοντας το καθεστώς της τζαχιλίγια (jahilliya) ή αλλιώς της προισλαμικής βαρβαρότητας και ανέπτυξε την ιδεολογία με όρους της κρατούσας σουνιτικής σκέψης, που χρειαζόταν για την νομιμοποίηση του σκοπού αυτού.

Η ιδεολογία που εισήγαγε ο Κούτμπ στηρίχθηκε στην πιστή τήρηση του ισλαμικού νόμου - ο εκ Θεού νόμος, ο οποίος είναι υπεράνω κάθε ανθρώπινου νόμου και που θα επαναφέρει την κοινωνία στην ορθή οδό του Θεού. Χαρακτηριστικά της ιδεολογίας που πρέσβευε, ότι πρέπει να υπηρετήσουν οι πιστοί μουσουλμάνοι, ήταν: η Κυριαρχία του Θεού, η Πληρότητα, η Ισορροπία, το Θετικό Πνεύμα, ο Πραγματισμός και η Ενότητα (tawhid). Στο κήρυγμα του ο Κούτμπ ζητούσε από τους μουσουλμάνους να διακόψουν κάθε σχέση με τους Χριστιανούς και τους Εβραίους και να αγωνιστούν εναντίον στη δύση και στα χριστιανικά έθνη, στο σιωνισμό, εναντίον

⁶⁹ Ιωάννης Θ. Μάζης «Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή» σελ.126-127 εκδόσεις Παπαζήση 2012

των εχθρών των Παλαιστινίων και των Αράβων. Το Ισλάμ και οι μουσουλμάνοι έπρεπε να ηγηθούν ενός «παγκόσμιου κινήματος» που θα απελευθέρωνε την ανθρωπότητα από τα συστήματα και τους νόμους διακυβέρνησης και θα τη έθετε υπό το νόμο του Θεού⁷⁰. Ο Κότμπ στην ουσία είχε κηρύξει τον πόλεμο στην κυριαρχούσα τότε παγκόσμια τάξη, γεγονός το οποίο αποτέλεσε το θεμέλιο λίθο του σύγχρονου ισλαμιστικού κινήματος⁷¹.

Ο θεωρητικός των Αδελφών Μουσουλμάνων Σάηεντ Κότμπ συνελήφθηκε από το Νάσερ, που θορυβήθηκε από τις ιδέες του και τελικά απαγχονίστηκε το 1965. Η απήχηση που είχε όμως στην οργάνωση ήταν τόσο μεγάλη που οι οπαδοί της τον ανακήρυξαν Σαχίητ (ιερομάρτυρα). Η παρακαταθήκη του Κούτμπ ήταν στη συνέχεια πηγή έμπνευσης για τα επαναστατικά ισλαμιστικά κινήματα που ξεπήδησαν σ' όλες τις ισλαμικές χώρες. Οι ιδέες του για τη διεξαγωγή του «ιερού πολέμου» εναντίον των εχθρών του Ισλάμ, την αποκήρυξη των διεφθαρμένων ισλαμικών καθεστώτων ως απίστων, για την κυριαρχία του Θεού και την ανάγκη εξισλαμισμού της άθειας κοινωνίας, έχουν έκτοτε υιοθετήσει πολλοί ηγέτες του ισλαμικού κόσμου.

Οι διώξεις που υπέστησαν οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι, τους ανάγκασαν να καταφύγουν σε μεθόδους δράσεως και στρατολογήσεως όμοιους με αυτούς μυστικών εταιρειών του μεσαίωνα. Έτσι από τις αρχές της δεκαετίας του 1970 ως τόποι στρατολόγησης χρησιμοποιούνται τα ιερά τεμένη, τα πανεπιστήμια, τα πολυτεχνεία, οι σχολές θεολογίας, ενώ άνω του 50% των γνωστών ισλαμιστών ακτιβιστών ήταν νέοι διπλωματούχοι ή φοιτητές πανεπιστημίων. Οι τρόποι δράσεως, ή κοινωνική σύνθεση δομή και ή διάρθρωση αυτών των ισλαμιστικών ομάδων είχαν πολλά κοινά σημεία και ελάχιστες διαφορές. Τα άτομα που ήθελαν να προσχωρήσουν στην οργάνωση δεν έφθαναν ποτέ στους κεντρικούς πυρήνες της πριν από την παρέλευση μακρού χρόνου μαθητείας και εκπαίδευσής σε αρχικές μορφές επαναστατικής και πολιτικής δράσεως στα πλαίσια άλλων μικρότερων πυρήνων που αποτελούντο από 10-20 άτομα και είχαν κοινοβιακή, σχεδόν, δομή και λειτουργία, «όσα ισλαμέηα». Στα πλαίσια αυτών των «οικογενειών», όλοι γνώριζαν όλους και προέβαιναν σε συλλογική άσκηση των

⁷⁰ Κωνσταντίνο Γώγο, «*Το οργανωμένο τουρκικό Ισλάμ στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας: Μια γεωπολιτική ανάλυση*», PhD Thesis, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Ξένων Γλωσσών Μετάφρασης και Διερμηνείας, 2009, σελ. 49, Διαθέσιμη στο Ελληνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών (πρόσβαση Μάιος 2015)

⁷¹ Henry Kissinger «*Παγκόσμια Τάξη*» εκδόσεις Λιβάνη, Μετάφραση Χρήστος Καψάλης Αθήνα 2014 Σελ. 174

Θρησκευτικών των καθκόντων, όπως και πολλών από τα καθημερινά τους καθήκοντα. Ή διείσδυση σ' αυτές τις «οικογένειες» ήταν δυσκολότατη. Έάν ετίθετο κάποια στιγμή θέμα προσχωρήσεως σε ανώτερη βαθμίδα, π.χ. σε κάποια γκαμάα ίσλαμένα (ισλαμιστική κοινότητα) ή οποία λειτουργούσε για λογαριασμό των Αδελφών ή παραλλήλων οργανώσεων όπως η MIL, η Αλ-Γκεχάντ, ή η Τακφήρ, ή απόφαση ήταν αποτέλεσμα ή συλλογικών διεργασιών μεταξύ των προϊσταμένων των «οικογενειών» ή του αρχηγού του πυρήνα. Οι πυρήνες δεν γνωρίζονταν μεταξύ τους και στο πλαίσιο κάθε πυρήνα υπήρχε αυστηρότατη ιεραρχία με συγκεκριμένα καθήκοντα σε κάθε βαθμίδα της. Σκοπός όλων των ισλαμιστικών κινήματων ήταν η δημιουργία ενός ισλαμιστικού κράτους.

4.7.2. Ο Ιρανικός Σιιτικός Κλάδος

Το 1938, στην ιερή πόλη των σιιτών Νάγκαφ τίθενται τα θεμέλια του καθαρώς σιιτικού ισλαμιστικού κινήματος, από τον ιδρυτή του τον Ιρακινό μηχανικό Σάηεντ Μουχάμαντ Ναουάμπ Σαφαβή. Ο Σαφαβή ήταν επηρεασμένος από το παράδειγμα των Αιγυπτίων Αδελφών Μουσουλμάνων. Ο πατέρας του Σαφαβή, καταγόμενος από το χωριό Σάφεχ του κεντρικού Ιράκ, ήταν μολάς που δολοφονήθηκε στις φυλακές του Σάχη, όπου είχε εγκλειστεί για ανατρεπτική δραστηριότητα κατά του καθεστώτος Παχλεβή. Η εκτέλεση αυτή του πατέρα του Σαφαβή αποτελούσε μέρος ενός ευρύτερου προγράμματος εκκαθαρίσεων που είχε εξαπολύσει ο Σάχης με σκοπό τον εξευρωπαϊσμό του κράτους. Μετά από το γεγονός αυτό, ο νεαρός φοιτητής του γερμανικού πολυτεχνείου της Τεχεράνης αλλάζει κατεύθυνση και όνομα. Γίνεται μολάς όπως ο πατέρας του και από Μογκτάμπα μέρ Λουχη λαμβάνει το ιερό πολεμικό όνομα με το οποίο τον γνωρίσαμε παραπάνω και το οποίο σημαίνει «*Μωάμεθ, ο εκλεκτός του Αλλάχ στο μέτωπο*». Γίνεται σάηεντ, δηλαδή απόγονος του προφήτου. Εντωμεταξύ την ίδια περίοδο βρίσκονται σε εξέλιξη οι προσπάθειες εκκοσμίκευσης του Ιράν από το Σάχη με μια σειρά εκσυγχρονιστικών μέτρων όπως ή απαγόρευση του τσαντόρ κ.τ.λ., γεγονός που είχαν φέρει ισχυρές αντιδράσεις στο σιιτικό ιερατείο αλλά και στον απλό θρησκευόμενο σιιτικό πληθυσμό. Ο Σαφαβή μεταβαίνει στο Κάιρο όπου γνωρίζει τον ιδρυτή των Αδελφών Μουσουλμάνων

Χάσαν αλ Μπάνα και έρχεται σε επαφή με τις ιδέες του, πλην όμως διαφωνεί σε σχέση με τη μέθοδο της επαναστατικής δράσεως. Η άποψη του ήταν, ότι αυτό που ήθελε εκείνη τη στιγμή το Ισλάμ ήταν αφοσιωμένοι άνθρωποι που θα ήταν έτοιμοι να πεθάνουν για τη δόξα του Κορανίου. Οι διαφωνίες των δυο ανδρών εστιάζονται στα παρακάτω:

- Ο Σαφαβή πίστευε στη χρήση των εξτρεμιστικών ομάδων, οι οποίες θα εκτελούσαν τρομοκρατικές ενέργειες, ενώ ο Χάσαν επεδίωκε τη δημιουργία ενός μαζικού ισλαμιστικού κινήματος με ιδεολογία.

- Ο Χάσαν Αλ Μπάνα στήριξε τη δομή της Αδελφότητας των Μουσουλμάνων στη νεολαία της μεγαλοαστικής τάξης, ενώ ο Σαφαβή βασίστηκε σε περιθωριακά στοιχεία ανεξαρτήτου κοινωνικής τάξης.

- Οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι είχαν οργανωτική δομή πυραμιδοειδή, ενώ ο Σαφαβή για λόγους κυρίως μυστικότητας είχε εφαρμόσει μια οργανωτική δομή διασπαρμένων ισοδύναμων πυρήνων, που ο καθένας δεν γνώριζε την ύπαρξη των άλλων, ενώ παράλληλα για απόκρυψη χρησιμοποιούσε την αρχή της «ελτεκά».

- Τέλος οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι δεν δίσταζαν να συνεργασθούν με τα προοδευτικά κόμματα και της Αριστεράς αλλά και της Δεξιάς, πράγμα που δεν έκανε ο Σαφαβή που πρέσβευε την απόλυτη καθαρότητα του Ισλάμ, πέρα από κάθε είδους πολιτικές σκοπιμότητες.

Η τρομοκρατική ομάδα του Σαφαβή, που ονομάστηκε και «Φενταεήν του Ισλάμ» χρησιμοποιήθηκε από τους μολάδες για τη φυσική εξόντωση εκσυγχρονιστών εθνικιστών διανοομένων που δεν συντάσσονταν με την καθαρότητα του Ισλάμ, που αυτοί πρέσβευαν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν «καταδίκη σε θάνατο» από το μολά Χομείνη και η εκτέλεση τελικά του διανοούμενου Αχμάντ Καρσαβή. Σημαντικό εδώ είναι να αναφέρουμε, ότι την περίοδο 1941-1945 όλα τα ζηλωτικά ισλαμιστικά κινήματα μεταξύ αυτών και οι Φενταεήν υποστηριζόντουσαν από τη Μ. Βρετανία στα πλαίσια της στρατηγικής «ανάσχεσης» που εφαρμόζε έναντι των σοβιετικών και ναζιστικών συμφερόντων στην Περσία, χωρίς όμως να έχει διαβλέψει τα ερείσματα που είχαν στις ευρύτερες λαϊκές σιιτικές μάζες, τα

κινήματα αυτά⁷². Άλλωστε σκοπός τους τότε ήταν να προστατέψουν τα συμφέροντα της Βρετανικών συμφερόντων πετρελαϊκής εταιρείας Anglo Iranian Oil Company (AIOC) από τις κυβερνητικές βλέψεις του σάχη που ήταν ανέκαθεν γερμανόφιλος και Ναζί. Κάτι βέβαια που δεν απέφυγαν αφού αργότερα το 1951 ο πρωθυπουργός του Ιράν Μοσαντέχ κρατικοποίησε την AIOC και ακύρωσε τα συμβόλαια εκχώρησης πετρελαίου στην εταιρεία. Ενέργεια που προκάλεσε την ανατροπή του τελευταίου το 1953, μετά από ένα επιτυχές πραξικόπημα του σάχη και τη διαδοχή της Μ. Βρετανίας στη κηδεμονία του Ιράν από τις ΗΠΑ. Ο νέος σάχης υιός Μωχάμεντ Ρεζά Παχλεβί για να εδραιώσει την εξουσία του ξεκίνησε τη φυσική εξόντωση των Φενταεήν και του ηγέτη της, Σαφαβή γεγονός που προκάλεσε τη διάλυση της οργάνωσης. Το σιϊτικό ιλαμιστικό κίνημα διαλύθηκε κυρίως για δυο σημαντικούς λόγους, που ήταν η έλλειψη συντονισμού που οφειλόταν στην οργανωτική δομή του, (στηριζόταν σε ανεξάρτητους πυρήνες) και στην αδυναμία προσέγγισης μιας τάξης της ιρανικής κοινωνίας (η εργατική τάξη ήταν προσκολλημένη στο κομμουνιστικό κόμμα, ενώ η αστική τάξη για κανένα λόγο δεν ήθελε να ακούσει για το αυστηρό σιϊτικό ριζοσπαστισμό), έτσι λοιπόν στηριζόταν στα περιθωριακά στοιχεία των πόλεων, τα οποία δεν είχαν λαϊκή απήχηση.

4.7.3. Ο Ιρακινός Σιϊτικός Κλάδος – Η Ιερή Πόλη Ναγκάφ (NADJAF)⁷³

Τη δεκαετία του 1950, στο Ιράκ η δεινή οικονομική κατάσταση της χώρας βοήθησε τις σοβιετικές μυστικές υπηρεσίες να βρουν ερείσματα και αναγάγουν το ιρακινό ΚΚ σε μια από τις ισχυρότερες πολιτικές δυνάμεις της χώρας. Η επιρροή του ΚΚ οδήγησε τις λαϊκές μάζες σε επαναστάσεις το 1956 στις περιοχές πυρήνες του σιϊτικού στοιχείου, καθόσον το ΚΚ είχε μεγαλύτερη απήχηση στη σιϊτική νεολαία του Ιράκ. Ιδιαίτερα, η ιερή πόλη Νάγκαφ, του σιϊτικού κλάδου, έγινε το επίκεντρο αυτών των εκδηλώσεων. Ο σιϊτικός κλήρος συνεπικουρούμενος από τη Μ. Βρετανία και τις ΗΠΑ (CIA) που ήθελαν να διαφυλάξουν τα συμφέροντά τους στην περιοχή (βλέπε πε-

⁷² Ιωάννης Θ. Μάζης «Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή» σελ.141 Παπαζήση 2012

⁷³ Ibid σελ. 148-149

τρέλαια) αντέδρασαν, με αποτέλεσμα αφενός μεν να πετύχουν την ανατροπή της κυβερνήσεως Μοσαντέχ στο Ιράν, που επεδίωκε την απεμπλοκή από τον αγγλοσαξωνικό άξονα. Το πρώτο βήμα είχε γίνει. Το δεύτερο βήμα ήταν η σταθεροποίηση, η οποία επετεύχθη με την υποστήριξη του «επιστημονικού πυρήνα» που δημιούργησε ο Αγιαταλλά Μουχαμάντ Μπάκρ αλ-Σάντρ το 1958, που ήταν μια πολιτικο-θρησκευτική οργάνωση ουλεμάδων, διανοούμενων και ακτιβιστών κατά του κομμουνιστικού ρεύματος. Η οργάνωση αυτή που μετονομάσθηκε σε «Αλ-Ντάουα» το 1959, ήταν μια «ισλαμιστική διεθνή», η οποία παρά τις σιϊτικές καταβολές της φιλοδοξούσε να εξυπηρετήσει γενικότερα την ισλαμική ενότητα. Έτσι η πρώτη επαφή έγινε με τους Αδελφούς Μουσουλμάνους προκειμένου να συμφωνήσουν στη δημιουργία ενός «ισλαμικού κράτους». Η οργάνωση αυτή βρήκε τη συμπαράσταση της Μ. Βρετανίας για τους γνωστούς λόγους αλλά και αυτή του σάχη, ο οποίος την έβλεπε σαν έναν αποσταθεροποιητικό παράγοντα του Ιράκ. Επίσης στους κόλπους της και με την υποστήριξη του Αγιατολάχ Χομείνι (που ζούσε στην Νατζάφ, από το 1963, εξόριστος από το καθεστώς του σάχη) ανδρώθηκαν στελέχη της μετέπειτα ισλαμικής επαναστατικής δημοκρατίας του Ιράν καθώς και ο ίδιος ο δημιουργός της Χεζμπαλλά, υπουργός αμύνης του Ιράν, δρ Μουσταφά Τσαμράν-Σαβεχί. Σημαντικό εδώ είναι να αναφέρουμε, ότι απότοκο του σιϊτικού κινήματος της Νάγκαφ, ήταν η σύσταση ενός σιϊτικού κόμματος στο Λίβανο με την επωνυμία επίσης «Αλ-Ντάουα». Γεγονός είναι ότι η κίνηση της «Αλ-Ντάουα» στη Νάγκαφ ουδέποτε επιχείρησε να κερδίσει την ευρεία λαϊκή αποδοχή, παρά μόνο λειτουργούσε σαν ένας «ιστός», ο οποίος υποστήριζε τη γέννηση και την ανάπτυξη σύγχρονων σιϊτικών τάσεων. Τα σύγχρονα χαρακτηριστικά του πλέγματος αυτού του διεθνούς ισλαμιστικού κινήματος με σιϊτικές καταβολές, που ονομάζεται «Αλ-Ντάουα» είναι τα παρακάτω:

- Η ίδρυση και η συντήρηση διεθνών παράνομων ισλαμιστικών πυρήνων με ονομασίες παραπλήσιες με αυτή του γκεχάντ και του «απελευθερωτικού κινήματος»

- Δημιουργία πανισλαμιστικής ομοσπονδίας με έδρα την Τεχεράνη. Το δίκτυο της Αλ-Ντάουα έχει επεκταθεί στη Μ. Ανατολή, στην Ευρώπη και στην Αμερική. Στη Μ. Ανατολή έχει παραρτήματα

από το 1985 στη Βηρυτό και στην Τρίπολη της Λιβύης προκειμένου να στρατολογή τους μελλοντικούς φενταεήν, από τις τάξεις των Ιρακινών αντιφρονούντων του καθεστώτος του Σαντάμ Χουσεΐν. Τέλος η Αλ Ντάουα είναι η μήτρα του ισλαμιστικού κινήματος του σιΐτικού κλάδου, σε ολόκληρη τη Μ. Ανατολή στις χώρες του Μαγκρέμπ και του Μασρέκ.

4.8. Το Σαλαφιστικό Κίνημα

Η ισλαμιστική μεταρρύθμιση (al Salafiyyah) προέκυψε σαν ανάγκη κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα και στις αρχές του 20^{ου} λόγω της κακής διοίκησης των Οθωμανών και την εν συνεχεία την πτώση του Ισλάμ ενώπιον του ευρωπαϊκού ιμπεριαλισμού. Καταλύτης του κινήματος υπήρξε ο Τζαμάλ αλ Ντιν αλ Αφγάνι (Jamal al-Din al-Afghani) (1838-1897). Ο αλ Αφγάνι δίδαξε την πανισλαμική αλληλεγγύη και την αντίσταση στον ευρωπαϊκό ιμπεριαλισμό μέσω της επιστροφής στο Ισλάμ σ' ένα εκσυγχρονισμένο περιβάλλον. Ο μαθητής του Αφγάνι, Αιγύπτιος Μουχάμαντ Αμπντούχ (Muhammad 'Abduh) τόνιζε, ότι είναι βιώσιμος ο εκσυγχρονισμός του Ισλάμ λόγω του ορθολογισμού που χαρακτηρίζει την ισλαμική παράδοση. Αυτή ήταν και η ουσία του κινήματος των Σαλαφιστών υπό την ηγεσία του Αμπντούχ και του Σύριου μαθητή του Ρασίντ Ρίντχα (Rashid Ridha). Μετά τον θάνατο του Αμπντούχ το 1905, οι Σαλαφίγια έγιναν ολοένα και περισσότερο συντηρητικοί, μολονότι συνέχισαν να εκσυγχρονίζουν το νόμο του Ισλάμ βάσει του Κορανίου και της Σούννα.

Αρχικά, το κίνημα των σαλαφιστών επικεντρώθηκε σε θρησκευτικές σπουδές και στην προσέλκυση των μουσουλμάνων μέσω της εφαρμογής του δόγματος «της κατάκτησης των καρδιών και των μυαλών» (da'wah, διάδοση της πίστης - θρησκευτική προπαγάνδα στα αραβικά) ως μέσο δημιουργίας, μιας ισλαμικής κοινωνίας και ενός κράτους που θα κυβερνάται από τον ισλαμικό νόμο. Ο σαλαφισμός, ή Ισλαμιστική μεταρρύθμιση είναι μια διαφορετική οπτική για το Ισλάμ, η οποία, είναι ευρέως διαδεδομένη, στη σύγχρονη εποχή, από τις θρησκευτικές σχολές *μαδράσα* των Ταλιμπάν, στο νότιο Αφγανιστάν, στις ισλαμικές ιστοσελίδες του διαδικτύου, στη σαουδαραβική τηλεόραση μέχρι τα πολυάριθμα τεμένη στα προάστια του Λονδίνου και του Παρισιού. Συγγενεύει με το επίσημο δόγμα της Σαου-

δικής Αραβίας, τον Ουαχαμπιτισμό⁷⁴ που από μερικούς ειδήμονες, όπως ο Olivier Roy, αποκαλείται και ως «νεο-φονταμενταλισμός⁷⁵». Η όλη ιδέα ήταν να παρακαμφθεί η θρησκευτική παράδοση και η πολιτική ιστορία, σύμφωνα με την οποία οι μουσουλμάνοι αλλοτριώθηκαν μέσα από την αποικιοκρατία των δυτικών, και να γίνει η επιστροφή στα αυθεντικά κείμενα και στις πρωτοϊσλαμικές κοινωνίες της εποχής του Προφήτη.

Ο σαλαφισμός ή νεο-φονταμενταλισμός χαρακτηρίζεται από δυο στοιχεία: το θεολογικό χαρακτήρα των γραπτών κειμένων του και την αντίθεσή του προς το δυτικό πολιτισμό.

Ο νεο-φονταμενταλισμός αντιπροσωπεύει μια οπτική πολύ αυστηρή και κατά γράμμα ερμηνείας του μηνύματος του Κορανίου, στο πλαίσιο της παράδοσης: όλα ανάγονται στο Κοράνι, στη σούννα του Προφήτη και στη σαρία. Επιμένει στη μοναδικότητα του Θεού (tawhid), στην άρνηση κάθε συνεταιριστικής λογικής στην πίστη (shirk⁷⁶), στην πίστη (iman) και στην απόρριψη κάθε οικουμενισμού (εχθρότητα προς τον Χριστιανισμό και Ιουδαϊσμό)... Ο νεο-φονταμενταλισμός... αρνείται να ασχοληθεί με τη φιλοσοφία και με την πολιτική επιστήμη... έχει ψύχωση με την μπίντα (bid'ah⁷⁷), (την καινοτομία), την οποία θεωρεί αίρεση που περιλαμβάνει ό,τι έχει προστεθεί στην αμιγή παράδοση, ακόμη και αν η προσθήκη είναι αβλαβής. Στην πραγματικότητα ο νέο-φονταμενταλισμός θέλει να διαγράψει το παρελθόν⁷⁸.

Ο νέο-φονταμενταλισμός αρνείται την κάθε μορφής ενσωμάτωση στις δυτικές κοινωνίες. Ο σείχης Νασίρ αλ Ακλ, εξέχουσα μορφή των σαλαφιστών της Μ. Βρετανίας και των ΗΠΑ, εναντιώνεται σε κάθε μορφή μίμησης των απίστων, αναφέροντας μια φράση χαρακτηριστική των νέο-φονταμενταλιστών: «Και ποτέ οι Εβραίοι και οι Χριστιανοί δεν θα είναι ευχαριστημένοι μαζί σας, όσο δεν υιοθετείτε τη θρησκεία τους⁷⁹». Στο νεο-

⁷⁴ Ο Ουαχαμπιτισμός γεννήθηκε από τη συμμαχία της φυλής των Σαούντ και του μεταρρυθμιστή του Ισλάμ Αμπντ αλ- Ουαχάμπ (1703-1792). Οι σείχηδες ουαχαμπίτες αργότερα διαφοροποιήθηκαν και ανεξαρτητοποιήθηκαν από τη δυναστεία των Σαούντ. Με αυτόν τον τρόπο παρατηρούμε, ότι ενώ το βασίλειο συνδέεται στρατηγικά με τις ΗΠΑ, στο θρησκευτικό επίπεδο υποστηρίζει ένα Ισλάμ βίαια αντι-χριστιανικό και αντι-εβραϊκό. Olivier Roy "Παγκοσμιοποιημένο Ισλάμ», μετάφραση Βιργίνια Πισιμίση, επιμέλεια Μαρία Κυρτζάκη, εκδόσεις SCRIPTA, Αθήνα 2006 σελ. 206

⁷⁵ ibid σελ.197

⁷⁶ Shirk Δηλαδή Πολυθεϊσμού

⁷⁷ Bid'ah: καινοτομία, αιρετικό δόγμα

⁷⁸ ibid σελ.199-200

⁷⁹ «Causes which lead to Muslim's Imitation of the Kuffar» Islamic Propagation, Information and Resources Center, Πενσυλβάνια 1994. Το χωρίο αντλείται από τη σουράτα «al-Baqara», όπου η λέξη «θρησκεία» στα αραβικά είναι στην πραγμα-

φονταμενταλισμό υπάρχει όμως ένα παράδοξο: ενώ ο ίδιος αντιστρατεύεται την ιστορία, τις παραδόσεις και την ισλαμική κουλτούρα, παράλληλα υιοθετεί μια λογική εξατομίκευσης και παγκοσμιοποίησης. Το κίνημα του νέο-φονταμενταλισμού χωρίζεται σε δυο τάσεις : σ' εκείνους που πιστεύουν, ότι η επιστροφή στην «ιδανική κοινωνία» του Προφήτη και των διαδόχων του, μπορεί να γίνει μόνο δια μέσω του *τζιχάντ* (σαλαφιστές-τζιχαντιστές) και σε εκείνους που πιστεύουν, ότι η προτεραιότητα πρέπει να δοθεί στο κήρυγμα (*da'wat*).

Οι Σαουδάραβες έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην εξάπλωση του νέο-φονταμενταλισμού, τον οποίο χρησιμοποίησαν για να εξισορροπήσουν και να υπονομεύσουν παράλληλα την επέκταση του αραβικού εθνικισμού, του ιρανικού σιΐτισμού και του κομμουνισμού. Ο νέο-φονταμενταλισμός που ευαγγελίστηκαν ήταν ένας σουνιτισμός ιδιαίτερα συντηρητικός και πολύ εχθρικός προς τη Δύση.

Ωστόσο, μέσα στο κίνημα Salafi αναδύθηκε μια εξτρεμιστική τζιχαντιστική παράταξη που ονομάζεται Salafiyya Jihadiyya (δηλαδή, ο τζιχαντιστικός σαλαφισμός), από την οποία προέρχονται η αλ Κάιντα και οι παγκόσμιες οργανώσεις τζιχάντ, συμπεριλαμβανομένων του ISIS. Στην ανάπτυξη της ιδεολογίας του κινήματος συνέβαλε σημαντικά ο Σαγίντ Qutb (1906-1966)⁸⁰.

Σύμφωνα με τους σαλαφιστές-τζιχάντιστές, οι μουσουλμάνοι πρέπει να προσπαθήσουν να διαδώσουν και να εφαρμόσουν το Ισλάμ σε όλους τους τομείς της ζωής, από την απελευθέρωση των εδαφών του Ισλάμ από άλλους ξενόφερτους πολιτισμούς (ειδικά αναφέρονται στο δυτικό πολιτισμό) μέσω του τζιχάντ (ιερό πόλεμο), τον οποίο αντιλαμβάνονται ως ατομικό καθήκον (*fard 'ayn*⁸¹) κάθε μουσουλμάνου. Έτσι ο κάθε μουσουλμάνος πρέπει να πολεμήσει τους εχθρούς του Ισλάμ μέσα από έναν βίαιο και αδιάλλακτο παραστρατιωτικό αγώνα. Επιπλέον, σύμφωνα με την σαλαφιστική-τζιχαντιστική αντίληψη, οι εχθροί του Ισλάμ δεν είναι μόνο εξωτερικοί

τικότητα, *milla* (*millet* στα τουρκικά) που σημαίνει επίσης και την κοινότητα. Προέρχεται από το Olivier Roy «Παγκοσμιοποιημένο Ισλάμ», μετάφραση Βιργινία Πισιμίση, επιμέλεια Μαρία Κυρτζάκη, εκδόσεις SCRIPTA, Αθήνα 2006 σελ. 201

⁸⁰ Αιγύπτιος ιδεολόγος του οποίου οι ιδέες ενέπνευσαν την ίδρυση ισλαμιστικών οργανώσεων που υποστηρίζουν το βίαιο αγώνα (συμπεριλαμβανομένης και της αιγυπτιακής Ισλαμικής Jihad, με επικεφαλής τον Αϊμάν αλ Ζαουάχρι, που είναι ο διάδοχος του Μπιν Λάντεν ως ηγέτης της Αλ Κάιντα).

⁸¹ *fard 'ayn*: ατομική υποχρέωση το θρησκευτικό καθήκον

(όπως είναι κυρίως οι ΗΠΑ και η Δύση), αλλά και τα αραβικά καθεστώτα που συνεργάζονται με τη Δύση ή τα κοσμικά αραβικά καθεστώτα που θεωρούνται «άπιστα». Ως εκ τούτου, σύμφωνα με σαλαφιστές τζιχαντιστές, ο ισλαμικός θρησκευτικός νόμος δικαιολογεί την ανατροπή τους.

4.9. Η ισλαμιστική τρομοκρατία είναι ο ένοπλος βραχίονας του ισλαμιστικού κινήματος. Οι βάσεις της βρίσκονται στις μουσουλμανικές κοινότητες και όχι στο κράτος. Οι μουσουλμανικές κοινότητες βρίσκονται σε μια κατάσταση εμφύλιου πολέμου ή μια εναντίον στην άλλη, αλλά και ενάντια στις κυβερνήσεις των εθνικών κρατών στα εδάφη των οποίων ενεργούν. Έτσι οι κοινότητες είναι οι πηγές δυο κλιμάκων ριζοσπαστικών ισλαμιστικών οργανώσεων. Η πρώτη κλίμακα αφορά στις οργανώσεις⁸² που έχουν ευρύτερη αποδοχή σε ολόκληρη την κοινότητα, όπως η Χεζμπολλάχ και η δεύτερη κλίμακα αφορά στις σχισματικές οργανώσεις που έχουν διασπασθεί λόγω διαφωνίας με τις πρώτες. Η πρώτη κλίμακα αφορά οργανώσεις μεγαλύτερου μεγέθους από αυτές της δεύτερης κλίμακας, οι οποίες έχουν εξτρεμιστικές τάσεις. Σχετικά με τα κέντρα χειραγώγησης αυτών των οργανώσεων, το πρώτο είδος κέντρου είναι η ίδια η κοινοτική οργάνωση, ενώ το δεύτερο είδος είναι οι μυστικές υπηρεσίες των κρατών της περιοχής, οι οποίες μπορούν να ενεργούν παράλληλα προς όφελος ενός θρησκευτικού ισλαμικού σχίσματος ή ακόμη και για λογαριασμό άλλης κυβέρνησης άλλου κράτους, υπό τη μορφή «πληρεξούσιου». Οι σχισματικές οργανώσεις αντλούν ανθρώπινο δυναμικό από τρεις πηγές. Από τον ίδιο το μηχανισμό της ευρείας κλίμακας οργάνωσης (βετεράνους ένοπλων περιφερειακών συρράξεων), από μικρούς κοινοτικούς πυρήνες που έχουν κοινή φυλετική καταγωγή και θρησκευτικό-ιδεολογική βάση και από μεμονωμένα άτομα, τα οποία προσλαμβάνονται ως μισθοφόροι μόνο και μόνο για την εκτέλεση μιας αποστολής και εν συνεχεία είτε εγκαταλείπονται είτε δολοφονούνται.

⁸² Ι. Θ. Μάζης, «Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στην Μέση Ανατολή» σελ. 115

4.10. Ταξινόμηση – Ονοματολογία των Ισλαμιστικών Κινήματων

Οι οργανώσεις του ισλαμιστικού κινήματος έδρασαν και πολλαπλασιάστηκαν στις αραβικές χώρες και στην ευρύτερη μουσουλμανική κοινότητα το τελευταίο μισό του 20ου αιώνα. Οι οργανώσεις αυτές έχουν πολλές ομοιότητες στις αρχές και τις πεποιθήσεις μα συνάμα μεταξύ τους διατηρούν σημαντική διαφοροποίηση. Σύμφωνα με εκτιμήσεις οι ενεργές ισλαμιστικές οργανώσεις στον αραβικό κόσμο αριθμούν περίπου τις 300, από τις οποίες όμως οι πιο σημαντικές είναι 175. Οι 175 ισλαμιστικές οργανώσεις μας παρέχουν μια πλήρη εικόνα για το σύνθετο χαρακτήρα του ισλαμιστικού κινήματος. Η ονοματολογία των οργανώσεων γίνεται συνήθως από τους ιδρυτές τους, εκτός από τις περιπτώσεις που τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ή οι αρχές έχουν δώσει μια εναλλακτική ονομασία. Το όνομα μιας οργάνωσης συχνά προσδιορίζει το σεκταρικό ή ιδεολογικό προσανατολισμό της και τους στόχους της⁸³. Οι σιϊτικές οργανώσεις πολλές φορές προσδιορίζονται αναφερόμενες στην «ιερή οικογένεια» (το χαλίφη Αλή με την κόρη του Προφήτη Φατιμά και την κόρη τους Ζαϊνάμπ). Οι οργανώσεις που συνδέονται με την Μουσουλμανική Αδελφότητα χρησιμοποιούν την ονομασία *ikhwan* (αδελφότητα), ενώ οι σουνιτικές οργανώσεις παίρνουν ονομασίες με τις λέξεις *jama'ah* και *jam' iyyah* (εταιρεία) και οι σιϊτικές οργανώσεις χρησιμοποιούν τη λέξη *hizb* (κόμμα). Τα ονόματα που λαμβάνουν οι ισλαμιστικές οργανώσεις χρησιμοποιούνται επίσης για να τους δώσουν και τη θεολογική νομιμότητα που επιζητούν για να έχουν απήχηση στη μουσουλμανική κοινότητα. Μερικές από τις ονομασίες που χρησιμοποιούν παρατίθενται παρακάτω⁸⁴:

	<i>al-Da'wah</i>	<i>Η Πρόκληση, το Κάλεσμα (στο Ισλάμ)</i>
	<i>al-Fath</i>	<i>Η Κατάκτηση (από το Ισλάμ)</i>
	<i>al-Haq</i>	<i>Η Αλήθεια (του Ισλάμ)</i>
	<i>Hizb Allah</i>	<i>Κόμμα του Θεού</i>
	<i>al-Ikhwan</i>	<i>Αδελφότητα</i>

⁸³ R. Hrair Dekmejian «Επανάστατημένο Ισλάμ», επιμέλεια Κλεομένης Σ. Κουτσούκης, μετάφραση Αθηνά Μπαλοπούλου, Αθήνα, εκδόσεις Παπαζήση 2007, σελ. 115

⁸⁴ Ibid σελ. 115

 <i>al-Jihad</i>	<i>Ιερός Πόλεμος</i>
 <i>Jund Allah</i>	<i>Στρατιώτες του Θεού</i>
 <i>al-Mujahidin</i>	<i>Μαχητές του Ιερού Πολέμου</i>

4.11. Η Προέλευση των Μελών

Παρά το γεγονός, ότι το αναβιωτικό κίνημα βρήκε γόνιμο έδαφος σ' όλες τις τάξεις των αραβικών κρατών εκεί που συγκέντρωσε τους περισσότερους οπαδούς είναι τα μεσαία, χαμηλά και κατώτερα στρώματα, που αποτελούνται από πληθυσμό της επαρχίας που με την αστυφιλία έχει μετοικήσει στα αστικά κέντρα. Μέσα στον πληθυσμό αυτό σημαντική θέση παίρνουν οι φοιτητές των πανεπιστημίων, οι οποίοι κατάγονται από χωριά της επαρχίας και ενισχύουν τη μελλοντική δύναμη του ισλαμιστικού κινήματος έναντι των ελίτ και των θεσμών. Η άνθηση του ισλαμιστικού κινήματος στα μεσαία και κατώτερα κοινωνικά στρώματα δείχνει συνάμα και την ανικανότητα των αρχών να υιοθετήσουν αποτελεσματικά προγράμματα κοινωνικοποίησης των νέων μελών. Πολλά από τα μέλη⁸⁵ των οργανώσεων ήταν καταστηματάρχες, εργάτες, δάσκαλοι, στρατιωτικοί, γραφειοκράτες, μηχανικοί, γιατροί αλλά και αξιωματικοί χαμηλών και μεσαίων βαθμίδων.

4.12. Ισλαμιστικές Ιδεολογίες

Όλες οι ισλαμιστικές⁸⁶ φονταμενταλιστικές οργανώσεις έχουν σαν αντικειμενικό σκοπό την εγκαθίδρυση μιας ισλαμικής κυβέρνησης. Μεταξύ τους όμως υπάρχουν διαφορές στα προγράμματα και στις ιδεολογίες τους, οι οποίες πηγάζουν από τις διαφορετικές προσεγγίσεις που έχουν στο Κοράνιο και τις παραδόσεις του Προφήτη (*hadith*). Οι περισσότερες από τις 175 ισλαμιστικές οργανώσεις θεωρούνται ριζοσπαστικές και χρησιμοποιούν ως μέσο τη βία για να επιβάλουν τις απόψεις τους. Υπάρχουν βέβαια και μετριοπαθείς, όπως η Μουσουλμανική Αδελφότητα της Αιγύπτου με τις θυγατρικές της στην Ιορδανία, το Μαρόκο, το Ιράκ, και το Λίβανο που εκ-

⁸⁵ R. Hrair Dekmejian «Επανάστατημένο Ισλάμ», επιμέλεια Κλεομένης Σ. Κουτσούκης, μετάφραση Αθηνά Μπαλοπούλου, Αθήνα, εκδόσεις Παπαζήση 2007, σελ. 116

⁸⁶ Ibid σελ. 116-117

προσωπούν το σουνιτικό ισλαμιστικό κύριο ρεύμα. Ο διαχωρισμός όμως αυτός σε ριζοσπάστες μαχητικούς και σε μετριοπαθείς πολλές φορές και λόγω των περιστάσεων (συνθήκες κρίσης, οικονομική κρίση, στρατιωτική ήττα από αλλόθρησκους, ο προσηλυτισμός προς το φανατισμό) οδηγεί ακόμα και τους μετριοπαθείς ισλαμιστές να στρέφονται και να εντάσσονται στους ριζοσπάστες φονταμενταλιστές. Δυο χαρακτηριστικά που απορρέουν από την προσεκτική μελέτη και ανάλυση ισλαμιστικών οργανώσεων είναι, ότι όσο μεγαλύτερη σε μέγεθος είναι μια οργάνωση τόσο τα μέλη της διακρίνονται από μικρότερης έντασης μαχητικότητας και επίσης όσο πιο καθεστωτική είναι μια οργάνωση τόσο περισσότερο τα μέλη του είναι γηραιότερα και κατά συνέπεια ρέπουν λιγότερο προς τον ακτιβισμό. Οι νεώτερες μαχητικές οργανώσεις χρησιμοποιούν περισσότερο το μαχητικό jihad. Παρακάτω θα αναφερθούμε σε τέσσερα είδη ισλαμιστικών οργανώσεων:

4.12.1. Οι Πραγματιστές⁸⁷

Πολλές από τις αναβιωτικές οργανώσεις, όπως η Μουσουλμανική Αδελφότητα (al-Ikhwān al-Muslimūn) της Αιγύπτου και οι θυγατρικές της στο Λίβανο, στην Ιορδανία, το Ιράκ, το κίνημα Ισλαμικής Τάσεως της Τυνησίας (Harakat al-Ijtihad al-Islami), οι Σαλαφιγιούν (Salafiyyun) της Σαουδικής Αραβίας και η εταιρεία κοινωνικής Μεταρρύθμισης του Κουβέιτ (Jam'iyyat al-Islam al-Ijtima'i), ενώ είχαν ακτιβιστικό προσανατολισμό, τον οποίο εκδήλωσαν κατά καιρούς, τελικά όμως ακολούθησαν μια συγκαταβατική πολιτική απέναντι στην κρατική εξουσία, ώστε με την εφαρμογή πολιτικής βαθμιαίας δράσης να αυξήσουν τη θρησκευτική και πολιτική συνείδηση του λαού και παράλληλα να προωθήσουν την εφαρμογή της shari' ah από το κράτος, για να εγκαθιδρυθεί η ισλαμική τάξη. Οι ισλαμιστικές οργανώσεις υπέρμαχοι της σταδιακής δράσης είναι: η Μουσουλμανική Αδελφότητα.

4.12.2. Οι Σιΐτες Επαναστάτες

Ο αντιπροσωπευτικότερος τύπος της σιϊτικής επαναστατικής σκέψης είναι η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν. Ο ιδρυτής της Ισλαμικής Δημοκρατί-

⁸⁷ Ibid σελ. 118

ας του Ιράν Αγιατολάχ Χομεινί εφάρμοσε το δόγμα του *wilayat al-faqih* (η εντολή του νομοδιδασκάλου), που προέρχεται από τα κείμενα του Αγιατολάχ Μπασίρ αλ Σάντρ από το Ιράκ. Οι υποστηρικτές της ισλαμικής αυτής έκφανσης⁸⁸ είναι: Οι Οργανώσεις Χεζμπολλάχ (Hizb Allah), ο Ισλαμικός Ιερός Πόλεμος (al-Jihad al-Islami), η Ισλαμική Ελπίδα-Αμάλ (al-Amal al-Islami), το Κόμμα της Ισλαμικής Πρόκλησης (Hizb al-Da'wah al-Islamiyyah) του Ιράκ και η οργάνωση της Ισλαμικής Επαναστατική Οργάνωση της Αραβικής Χερσονήσου (Munarramat al-thawrah al-islamiyyah fi Shubuh al-Jahirah al-Arabiyyah) στη Σαουδική Αραβία. Όλες αυτές οι ομάδες υποστηρίζουν στην καταφυγή στον jihad για την εγκαθίδρυση του Ισλάμ στο κράτος.

4.12.3. Οι Σουνίτες Επαναστάτες

Οι σουνιτικές⁸⁹ ισλαμιστικές οργανώσεις διατηρούν τα επαναστατικά πιστεύω του σιϊτικού κλάδου και καθηγούνται από τις διδαχές των Σαγήντ Κούτμπ και Μαουντούντι. Αντιτίθενται δε στην μετριοπάθεια των Αδελφών Μουσουλμάνων. Ανάμεσα στις πιο γνωστές οργανώσεις είναι η Jam'ah al-Islamiyyah, η Οργάνωση του Τζιχάντ (Tanzim al-Jihad) και το Ισλαμικό Απελευθερωτικό Κόμμα (Hizb al-Tahrir al-Islami) της Αιγύπτου, η Μουσουλμανική Αδελφότητα (al-Ikhwān al-Muslimun) και η Ένοπλη Εμπροσθοφυλακή Ιερών Μαχητών (al-Tali'ah al-Muqatilah lil- Mujahidin) της Συρίας, το Κίνημα Ισλαμικής Ενότητας (Harakat al-Tawhid al-Islami) του Λιβάνου, η Χαμάς/Ζήλος (Hamas) και ο Ισλαμικός Τζιχάντ (al-Jihad al-Islami) στη Γάζα και στη Δυτική Όχθη, το αλγερινό Μέτωπο Ισλαμικής Σωτηρίας (al-Jama'ah al-Islamiyyah) και οι παλαιστινιακές ισλαμιστικές οργανώσεις Χαμάς και Ισλαμικός Τζιχάντ.

4.12.4. Οι Μεσσιανιστές Πουριτανοί

Οι οργανώσεις⁹⁰ αυτές είναι ομάδες μαχνητιστών που εμφανίζονται περιοδικά στην ισλαμιστική ιστορία και επιθυμούν να ξαναδημιουργήσουν την

⁸⁸ Ibid σελ. 119

⁸⁹ Ibid σελ. 119

⁹⁰ Ibid σελ. 121

πρώτη ιδεατή κοινωνία του Προφήτη (Ummah) αρνούμενοι τις συνθήκες και τις καινοτομίες της σύγχρονης κοινωνίας. Τέτοιες ομάδες ήταν η Εταιρεία του Αναθέματος και της Εγίρας (al-Takfir wal-Hijrah) και η Μουσουλμανική Εταιρεία Αναθέματος (Jama'at al-Muslimun Lil- Takfir) στην Αίγυπτο και η Αδελφότητα (al-Ikhwan) στην Σαουδική Αραβία.

4.13. Οι Αιτίες της Άνθησης του Ισλαμιστικού Κινήματος

Μια εις βάθος μελέτη του ισλαμιστικού κινήματος μας προτρέπει να εξετάσουμε πρώτα από όλα τις αιτίες της ανάπτυξής του. Να αντιληφθούμε δηλαδή το περιβάλλον, στο οποίο αυτό προετοιμάζεται για να διαμορφώσει πλήρως τις ιδέες και τις πεποιθήσεις του. Θα πρέπει εδώ να αναγνωρίσουμε μια σχέση αιτίας και αιτιατού ανάμεσα στις κοινωνικές κρίσεις και την άνοδο των επαναστατικών, αναβιωτικών κινήματων που έχουν σαν σκοπό να οικοδομήσουν μια κοινωνία βάσει της δικής τους ιδεολογίας. Από την ιστορική ανάλυση όλων των εκφάνσεων του ισλαμιστικού κινήματος παρατηρούμε, ότι αυτές αναπτύσσονται και ενισχύονται, όταν συνυπάρχουν ταυτόχρονα δυο αλληλοεξαρτώμενες συνθήκες, η εμφάνιση ενός χαρισματικού ηγέτη και μιας κοινωνίας σε βαθιά κρίση.

4.14. Ο Αραβικός Κόσμος σε Κρίση

Μελετώντας το περιβάλλον των αραβικών κρατών παρατηρούμε, ότι αυτό βρισκόταν σε μια διαρκή κοινωνική κρίση τους τελευταίους τρεις αιώνες. Η κρίση είχε ξεκινήσει από κατακτήσεως του ισλαμικού κόσμου από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Την περίοδο αυτή το Ισλάμ το είχε οικειοποιηθεί η Οθωμανική ηγεμονία για να νομιμοποιήσει την εξουσία της στις κατακτημένες περιοχές της Μ. Ανατολής και της Νότιας Αφρικής. Με την έλευση των νεοτούρκων στην ηγεσία του νεοσύστατου τουρκικού κράτους, δεν ικανοποιήθηκε η ανάγκη όλων των θρησκευόμενων κοινοτήτων, παρά τις εξαγγελίες τους, για ισότητα και διαφύλαξη των ανθρώπινων δικαιωμάτων, αλλά ακολουθήθηκε μια πολιτική βίαιου εκτουρκισμού και εθνοτικής κάθαρσης, ενάντια στους λαούς της πρώην Αυτοκρατορίας. Το γεγονός αυτό ο αραβικός κόσμος το αντιμετώπισε με αποστροφή καθόσον δεν επιθυμούσε την αφομοίωσή και αλλοτρίωσή του

και ανησυχούσε για την επιβίωση της εθνικής τους ταυτότητας. Ο καθηγητής Hr. Dekmejian⁹¹ αναφέρει σχετικά, ότι οι Άραβες θεωρούσαν ανάθεμα τον εκτουρκισμό «επειδή σύμφωνα με το Κοράνι, τα αραβικά ήταν το ιερό μέσο της αποκάλυψης του Αλλάχ στον Άραβα Προφήτη του τον Μωάμεθ». Ως αντίδραση λοιπόν στον εκτουρκισμό που εισήγαγαν οι Νεότουρκοι, σε συνδυασμό με τις επιρροές των ευρωπαϊκών ιδεών, οι Άραβες ανέπτυξαν την ιδέα του αραβικού εθνικισμού. Άλλωστε η Οθωμανική Αυτοκρατορία έπνεε τα λούσθια. Η διάδοχη κατάσταση στη Μ. Ανατολή μετά την κατάρρευση της Αυτοκρατορίας ήταν ο διαμελισμός των εδαφών της και ο διαμοιρασμός τους μεταξύ των σφαιρών επιρροής της Μ. Βρετανίας και της Γαλλίας (με τη συνθήκη Sykes Picot 19 Μαΐου 1916). Τώρα πλέον οι Άραβες ηγέτες είχαν να αντιμετωπίσουν μια δεύτερη κρίση που αφορούσε την ανεξαρτησία από τον ευρωπαϊκό ηγεμονισμό και αφετέρου την οργάνωση κρατικής υποδομής και την εγκαθίδρυση κυβέρνησης που θα διέθετε την απαραίτητη νομιμοποίηση. Ο στόχος αυτός επιτεύχθηκε μερικώς με αποτέλεσμα να ενταθεί η κρίση στην αραβική κοινότητα. Όταν αποχώρησε η αγγλογαλλική αποικιοκρατική επιρροή δημιουργήθηκε ένα κενό ισχύος, το οποίο καταλήφθηκε σύντομα από τη σοβιετική, αμερικανική και ισραηλινή ισχύ. Η ανάδυση όμως του ισλαμιστικού κινήματος στη σύγχρονη εποχή οφείλεται στην αδυναμία εύρεσης μιας κεντρικής ιδεολογίας για την οικοδόμηση έθνους και την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη της αραβικής κοινότητας, είχε δε τα παρακάτω χαρακτηριστικά, τα οποία πυροδότησαν και ενίσχυσαν την ανάπτυξη του ισλαμιστικού κινήματος.

4.15. Χαρακτηριστικά του Περιβάλλοντος Κρίσης

4.15.1. Κρίση Ταυτότητας

Η παρακμή των Οθωμανικών και Περσικών ισλαμικών αυτοκρατοριών που προαναφέραμε προκάλεσε την κρίση της ατομικής και συλλογικής ταυτότητας των μουσουλμάνων και καθώς το Ισλάμ ποτέ δεν ήταν μόνο μια θρησκεία αλλά αποτελούσε ένα πολιτικο-θρησκευτικό σύστημα που διαμορφώνει τη στάση της θρησκείας (dīn), του κράτους (dawlah) και του ιερού νόμου (Shari'ah), ήταν δύσκολο να βρεθεί ένα άλλο πλαίσιο ταυτότητας να το αντικα-

⁹¹R. Hrair Dekmejian, «Επανάστατημένο Ισλάμ. Ο Φονταμενταλισμός στον Αραβικό Κόσμο», Επιμέλεια, πρόλογος Καθ. Κλεομένης Σ. Κουτσούκης, Μετάφραση Αθηνά Μπαλοπούλου, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήσης 2007, σελ.57

ταστήσει. Το Ισλάμ πλέον βρέθηκε στη γωνία, απέναντι στη δυτική στρατιωτική ισχύ και τις ιδεολογικές επιρροές. Αποτέλεσμα όλων αυτών των γεγονότων ήταν να αναπτυχθούν στην ευρύτερη Μέση Ανατολή αντιμαχόμενες εθνικιστικές ιδεολογίες, που βασίζονταν στα εθνικά και γλωσσολογικά χαρακτηριστικά των κατοίκων. Για τουλάχιστον ένα αιώνα στη θέση της ισλαμικής ummah (τουρκικής, ιρανικής, αραβικής/αιγυπτιακής) γεννήθηκαν τρεις εθνικισμοί⁹². Ο πρώιμος τουρκικός εθνικισμός ή παν-τουρκισμός των Οθωμανών μεταρρυθμιστών που εξελίχθηκε στο κοσμικό τουρκικό εθνικισμό του Κεμάλ. Ο περσικός εθνικισμός υπό το Σάχη που εξελίχθηκε σε μια πανιρανική ιδεολογία που αποκηρύχθηκε από την ισλαμική επανάσταση. Ο αραβικός και αιγυπτιακός εθνικισμός που αναπτύχθηκαν ξεχωριστά έως τη δεκαετία του 1950, όταν ο Νάσσερ ηγήθηκε της ένωσης τους στην ενιαία ιδεολογία του παναραβισμού. Η τελευταία ιδεολογία αντιμετώπισε την αντιπαλότητα του κοσμικόδοξου αραβικού εθνικισμού της Συρίας, του μοναρχικού αραβικού εθνικισμού των Χασεμιτών του Ιράκ και της Ιορδανίας και του φονταμενταλισμού των Ουαχαμπιτών του βασιλείου της Σαουδικής Αραβίας. Η έλευση όμως του κοινού εχθρού του Ισραήλ, η δυτική αποικιοκρατία και η συγκυριακή παρουσία της χαρισματικής προσωπικότητας του Νάσσερ συσπείρωσε τον αραβικό πληθυσμό – παρά τα εμπόδια που έθετε το συριακό κόμμα του Μπαάθ- και τον οδήγησε να εκδηλώσει μαζικά την υποστήριξή του στο παναραβικό όραμα. Ήταν η στιγμή που η αραβική κοινότητα θα αποκτούσε κοινή ταυτότητα. Το 1967 όμως μετά την ήττα των Αράβων από το Ισραήλ και το θάνατο του Νάσσερ, το παναραβικό όραμα ανατράπηκε. Τώρα πλέον τα κράτη της αραβικής κοινότητας αναζητώντας μια νέα ιδεολογία που θα την αντιπροσωπεύει και θα την εξυψώνει ηθικά κατέφυγαν στις ιδεολογίες του επαναστατικού σοσιαλισμού, του δυτικού φιλελευθερισμού και του ισλαμικού φονταμενταλισμού. Ο τελευταίος αναδύθηκε ως η κυρίαρχη εναλλακτική πορεία τη δεκαετία του 1970.

4.15.2. Κρίση Νομιμοποίησης

Η κρίση ταυτότητας της αραβικής κοινότητας στην οποία αναφερθήκαμε παραπάνω δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη των επαναστατι-

⁹² R. Hrair Dekmejian, «Επαναστατημένο Ισλάμ. Ο Φονταμενταλισμός στον Αραβικό Κόσμο», Επιμέλεια, πρόλογος Καθ. Κλεομένης Σ. Κουτσούκης, Μετάφραση Αθηνά Μπαλοπούλου, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήσης 2007, σελ.59-60

κών κινημάτων υπό την ηγεσία κάποιου χαρισματικού ηγέτη, τα οποία αμφισβήτησαν τη νομιμοποίηση των αραβικών ελίτ που κυβερνούσαν και των θεσμών, αφού αυτοί είχαν αποτύχει σ' όλους τους τομείς της κρατικής οργάνωσης.

4.15.3. Πειθαναγκασμός και Κακή Διοίκηση των Αραβικών Ηγετικών Ομάδων

Η κακή και αυθαίρετη διοίκηση, που εφάρμοζαν οι πολιτικές ελίτ των αραβικών κοινωνιών, σ' ένα περιβάλλον μεγάλης κλίμακας διαφθοράς απονομιμοποίησε τα πολιτικά συστήματα του αραβικού κόσμου. Οι κυβερνήσεις αντί να εφαρμόσουν κοινωνικώς ωφέλιμες πολιτικές κατέφυγαν στη χρήση βίας για να διατηρήσουν τον έλεγχο γεγονός που επηρέασε την καθημερινότητα των ανθρώπων. Η εφαρμογή των μηχανισμών καταστολής που ουσιαστικά κυβερνούσαν ήταν ένας από τους παράγοντες που συνέβαλε επίσης στο περιβάλλον της κρίσης.

4.15.4. Ταξική Σύγκρουση

Η αυθαίρετη διοίκηση των αραβικών ελίτ είχε σαν συνέπεια την αυξανόμενη άνιση κατανομή πλούτου. Η αύξηση των εσόδων από την εξαγωγή πετρελαίου και η εφαρμογή των κανόνων της ελεύθερης αγοράς οδήγησε σε ακόμα μεγαλύτερο οικονομικό χάσμα μεταξύ πλουσίων και φτωχών. Ο συνδυασμός των ανωτέρω με τη διαφθορά που επικρατούσε οδήγησε σε ταξική πόλωση και συγκρούσεις πληθυσμών με υψηλό ποσοστό γεννήσεων. Η ταξική σύγκρουση μεταξύ φτωχών και πλουσίων ήταν μια από τις πτυχές του αραβικού περιβάλλοντος κρίσης.

4.15.5. Οι Ήττες του Στρατού των Αραβικών Κρατών

Η κατάσταση κρίσης των αραβικών κοινωνιών επιδεινώθηκε από τις επανειλημμένες στρατιωτικές ήττες που υπέστησαν τα αραβικά κράτη από το Ισραήλ, με αποκορύφωμα τον πόλεμο του Ιουνίου του 1967. Το γεγονός αυτό προκάλεσε σοκ στους αραβικούς πληθυσμούς και οδήγησε στην ανάπτυξη συναισθημάτων φόβου, ανασφάλειας και θυμού. Η παρατεινόμενη αδυναμία των αράβων ηγετών να απελευθερώσουν τα απολεσθέντα εδάφη υπονόμωσε τη νομιμοποίησή τους και διέσπειρε στον πληθυσμό απογοήτευση. Συνεπώς

το αίσθημα κατωτερότητας που είχε αναπτυχθεί στους αραβικού πληθυσμούς κατά τη διάρκεια της αποικιοκρατίας, επιτάθηκε από τη στρατιωτική αδυναμία των αραβικών κρατών έναντι του Ισραήλ.

4.16. Ο Εκσυγχρονισμός ως Καταλύτης της Αραβικής Πολιτισμικής Κρίσης

Το σημαντικότερο από τα χαρακτηριστικά της αραβικής κοινωνίας μετά την αποχώρηση των αγγλογάλλων ήταν η πολιτισμική κρίση που προήλθε από τη διαλυτική επίδραση του δυτικού εκσυγχρονισμού που εισέβαλε από την Ευρώπη. Ο εκσυγχρονισμός ακολουθήθηκε από τις αραβικές ελίτ άκριτα για να μιμηθούν τη Δύση στα θέματα της ενίσχυσης της άμυνας και της οικονομικής ανάπτυξης. Η υιοθέτηση των δυτικών προτύπων κυρίως από την άρχουσα τάξη, τη διαφοροποίησε από τους λιγότερο εύπορους, οι οποίοι ήταν προσκολλημένοι στις παραδόσεις και δημιούργησε ένα πολιτισμικό χάσμα μεταξύ τους που βάθυνε λόγω των ταξικών διαφορών και την έλλειψης ιδεολογιών. Η έλευση του δυτικού εκσυγχρονισμού τον έφερε σε σύγκρουση με το γηγενές σύστημα αξιών και δημιούργησε στην αραβική κοινότητα ένα αίσθημα κατωτερότητας έναντι της Δύσης, που οδήγησε σε μια πολιτιστική κρίση σ' όλα τα αραβικά κράτη, η οποία ήταν εμφανέστερη στα εύπορα συντηρητικά κράτη της αραβικής χερσονήσου.

4.17. Παράγοντες που Συνέβαλαν στην Διεισδυτικότητα του Ισλαμιστικού Κινήματος

Η άνθηση του ισλαμιστικού κινήματος με βάση τα προαναφερόμενα θα μπορούσαμε να την αποδώσουμε ως αντίδραση της αραβικής κοινότητας, στο περιβάλλον κρίσης που περιγράψαμε. Αυτή η εξήγηση όμως παραβλέπει τους εξωτερικούς παράγοντες, οι οποίοι ενίσχυσαν το ισλαμιστικό κίνημα, ώστε αυτό να έχει μεγαλύτερη απήχηση στους Άραβες.

Οι εξωτερικοί αυτοί παράγοντες ενίσχυσης του ισλαμιστικού κινήματος είναι οι πολιτικές ορισμένων αραβικών κρατών, των ΗΠΑ και του Ισραήλ⁹³. Ειδικότερα θα πρέπει να αναφέρουμε την περίπτωση της Σαουδικής Αραβίας και

⁹³ R. Hrair Dekmejian, «Επαναστατημένο Ισλάμ. Ο Φονταμενταλισμός στον Αραβικό Κόσμο», Επιμέλεια, πρόλογος Καθ. Κλεομένης Σ. Κουτσούκης, Μετάφραση Αθηνά Μπαλοπούλου, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήσης 2007, σελ.70-71

των ΗΠΑ που υποστήριξαν και συνέτρεξαν οικονομικά στην Μουσουλμανική Αδελφότητα για να εξισορροπήσουν την υποστήριξη που παρείχαν στη Σοβιετική Ένωση οι υποστηρικτές του αραβικού εθνικισμού Νασσεριστές και Μπααθιστές. Η Σαουδική Αραβία και ορισμένα από τα κράτη του Κόλπου με την οικονομική άνεση που τους παρείχε η παραγωγή πετρελαίου, υποστήριξαν και υποστηρίζουν ακόμα και σήμερα οικονομικά ισλαμιστικές ομάδες, με σκοπό να τις χρησιμοποιήσουν ως μέσο ενίσχυσης της νομιμοποίησης των κυβερνήσεων τους σε εγχώριο επίπεδο και στο εξωτερικό⁹⁴.

4.18. Τα Χαρακτηριστικά του Φονταμενταλιστή

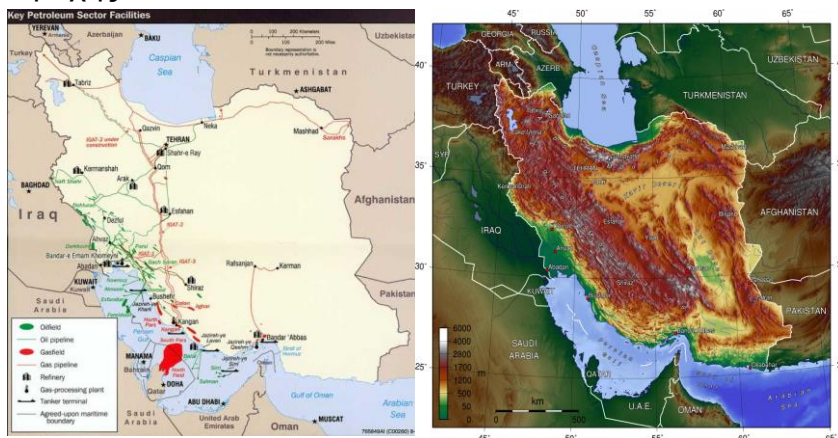
Για να κατανοήσουμε το ισλαμιστικό κίνημα θα πρέπει να κατανοήσουμε τη δομή της προσωπικότητας του “φονταμενταλιστή” ριζοσπάστη ισλαμιστή και τα χαρακτηριστικά που τον περιγράφουν. Βέβαια το πρότυπο του ισλαμιστή που συνδυάζει τα χαρακτηριστικά που θα αναφέρουμε δεν απαντάται σε κάθε υποστηρικτή του φονταμενταλισμού στον ίδιο βαθμό και ένταση. Ο καθένας από τα μέλη του φονταμενταλιστικού κινήματος διαθέτει ή δεν διαθέτει τα χαρακτηριστικά αυτά ανάλογα με τον ψυχισμό του και τις επιρροές που έχει δεχτεί. Έτσι λοιπόν το πρώτο χαρακτηριστικό του φονταμενταλιστή ισλαμιστή είναι η αποξένωσή του από το ευρύτερο αραβικό περιβάλλον και η απόρριψη όλων των ιδεολογιών που αναπτύχθηκαν (σοσιαλισμού, φιλελεύθερου καπιταλισμού, νασσερισμού, μπααθισμού) σ’ αυτό. Ο φονταμενταλιστής μετά την περίοδο άρνησης περιθωριοποιείται από την κοινωνία και εντάσσεται σε ένα ισλαμιστικό σύστημα πεπιοθήσεων και αξιών για να αποκτήσει μια νέα ταυτότητα. Μετά την προσχώρηση στη “νέα πίστη” ο φονταμενταλιστής φανατίζεται και αφοσιώνεται σ’ αυτή εμμένοντας σε πεπιοθήσεις και αρνούμενος την αποδοχή κάθε νέας αξίας. Λόγω της αποξένωσης από την κοινωνία συνέπεια της αδυναμίας του να βρει μια θέση σ’ αυτή αναπτύσσει αισθήματα κατωτερότητας, τα οποία μετασχηματίζονται σε εκδηλώσεις επιθετικότητας, όταν ο νεοεισελθόν φονταμενταλιστής βρει τη θέση του στο νέο ισλαμιστικό περιβάλλον. Οι φονταμενταλιστές ισλαμιστές παρουσιάζουν ένα υψηλό βαθμό ακτιβισμού στη διάδοση της ιδεολογίας και στην επιβολή της με επαναστατικό τρόπο. Η συμπεριφορά τους προς την κοινωνία, της οποίας ήταν πριν παρειά, όταν απο-

⁹⁴ Yves Lacoste, Dictionnaire Geopolitique des Etats (ανακτήθηκε από Ι.Θ.Μάζης «Μυστικά Ισλαμικά Τάγματα και Πολιτικο-Οικονομικό Ισλάμ στη Σύγχρονη Τουρκία», εκδ.Προσκήνιο, Αθήνα 2000, σελ 242)

κτούν ισχύ, είναι βίαιη και έχει σκοπό να επιβάλει τις ισλαμιστικές πεποιθήσεις. Η ενασχόληση με το κήρυγμα της οικοδόμησης μιας κοινωνίας στα πρότυπα της πρώτης “ιδεατής” κοινωνίας της εποχής του Προφήτη, οδηγεί τους φονταμενταλιστές στην υιοθέτηση χαρακτηριστικών αυταρχικής προσωπικότητας. Ο απομονωτισμός ενός φονταμενταλιστή δε συνδυασμό με την αρνητική αντίληψη για την κοινωνία έχει ως αποτέλεσμα αυτός να αναπτύσσει συνωμοτικές δράσεις για την εκθρόνιση της καθεστηκυίας τάξης. Για να αναπτύσσονται όμως τέτοιες δράσεις απαιτείται βαθιά πίστη στα «ισλαμιστικά ιδανικά», υψηλό αίσθημα ιδεαλισμού και αφοσίωσης στον σκοπό που είναι η διάλυση-εξαφάνιση του «αμαρτωλού κράτους». Για την προώθηση των ισλαμιστικών σκοπών σύμφωνα και με τη θρησκεία απαιτείται καθαρότητα ψυχής και σώματος και αποχή από κάθε είδους κοινωνική και σεξουαλική δραστηριότητα. Ο κάθε φονταμενταλιστής υπόσχεται απόλυτη υπακοή στον Αλλάχ, στον Προφήτη και στον χαρισματικό ηγέτη του κινήματος με όρκο πίστης «bay’ah».

5. Ιράν ο Χειριστής του Σιϊτικού Γεωπολιτικού Παράγοντα

Καμία χώρα της Μέσης Ανατολής όσο το Ιράν δεν συνδυάζει τη γεωγραφική έκταση, τη στρατηγική τοποθεσία, το πολυάριθμο και μορφωμένο πληθυσμό, την αρχαία ιστορία, και τις πλούσιες πλουτοπαραγωγικές πηγές (Το Ιράν διαθέτει σε απόθεμα 137 δις βαρέλια αργού πετρελαίου, ήτοι το 10% των παγκόσμιων αποθεμάτων και το 15% των αποθεμάτων του φυσικού αερίου. Είναι δε ο 4ος κατά σειρά εξαγωγέας πετρελαίου στον κόσμο). Ανεξάρτητα από το ποιος κυβερνά την Τεχεράνη, τα παραπάνω χαρακτηριστικά τροφοδοτούν πάντα φιλοδοξίες περιφερειακής υπεροχής.

Χάρτης 8-9. Χάρτες Πετρελαϊκά Κοιτάσματα του Ιράν – Γεωφυσικός Χάρτης

Κατά τη διάρκεια της βασιλείας του συμμάχου των Ηνωμένων Πολιτειών (ΗΠΑ) Μοχάμεντ Ρεζά Παχλεβή, η φιλοδοξία της εξωτερικής πολιτικής του Ιράν ήταν συνυφασμένη με την προσπάθεια απόκτησης ισχύος και επιρροής μέσα στο διεθνές σύστημα. Από την έλευση της επανάστασης του 1979 και την εγκαθίδρυση της Ισλαμικής Δημοκρατίας των Μουλάδων, η εξωτερική πολιτική του Ιράν επενδύθηκε από μια επαναστατική ισλαμιστική ιδεολογία, την οποία χρησιμοποίησε το καθεστώς για να επεκτείνει την περιφερειακή επιρροή της χώρας αμφισβητώντας το διεθνές σύστημα. Η Ισλαμική Δημοκρατία ήταν από την πρώτη στιγμή της γέννησής της αντίθετη με τα εθνικά συμφέροντα των ΗΠΑ και των συμμάχων τους στη Μέση Ανατολή. Οι σχέσεις των δυο χωρών, στο πέρασμα του χρόνου, διήλθαν συχνά από μια ψυχρή και περιστασιακά θερμή, πολιτική και ασύμμετρη σύγκρουση που διαχεόταν σ' ολόκληρη τη Μέση Ανατολή. Αν και η συμφωνία μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων (ΗΠΑ, Ρωσία, Κίνα, Γαλλία, Βρετανία και Γερμανία, 5+1), ΕΕ και Ιράν για το πυρηνικό πρόγραμμα του τελευταίου στη Βιέννη στις 14 Ιουλίου

2015, αναπτέρωσαν τις ελπίδες για μια αμερικανο-ιρανική επαναπροσέγγιση, ο ιρανός Ανώτατος Ηγέτης Αγιατολάχ Χαμενεΐ έχει τονίσει επανειλημμένα τη βαθιά δυσπιστία του προς την Ουάσιγκτον. Οι κύριοι ιδεολογικοί προσανατολισμοί της εξωτερικής πολιτικής του Ιράν δεν έχουν αλλάξει από καταβολής της επαναστάσεως του 1979 και επικεντρώνονται στην αντίθεσή του προς τις ΗΠΑ και στην ύπαρξη του κράτους του Ισραήλ. Πολλοί από τους ηγέτες της επανάστασης, όπως και ο ηγέτης της Αγιατολάχ Χομείνι ανδρώθηκαν πολιτικά μετά την περίοδο του πρώτου ισραηλινο-αραβικού πολέμου του 1948 που απωλέσθηκαν τα παλαιστινιακά εδάφη και ιδρύθηκε το κράτος του Ισραήλ. Για να αντιμετωπίσει δε το Ιράν το Ισραήλ συνεχώς χρηματοδοτεί και εξοπλίζει τη λιβανέζικη σιϊτική πολιτοφυλακή της Χεζμπολλάχ («Κόμμα του Θεού»), την οποία βοήθησε να δημιουργηθεί μετά την ισραηλινή εισβολή στο Λίβανο το 1982. Προσβλέποντας στην αποδυνάμωση του προαιώνιου εχθρού η Τεχεράνη παρέχει επίσης εκτεταμένη οικονομική και στρατιωτική βοήθεια προς τις παλαιστινιακές σουνιτικές ισλαμιστικές ομάδες όπως η Χαμάς και η παλαιστινιακή Ισλαμική Τζιχάντ (Palestinian Islamic Jihad).

Η επαναστατική ιδεολογία δεν αποτελεί μόνο μια πηγή άντλησης εσωτερικής νομιμοποίησης για την Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν, αλλά και ένα μέσο για το σιϊτικό και εθνικά περσικό Ιράν να υπερβεί εθνικούς και θρησκευτικούς διαχωρισμούς που κυριαρχούν στην περιοχή και να ηγηθεί και στην κυρίως σουνιτική αραβική Μέση Ανατολή. Το 2011, για παράδειγμα, το Ιράν προσπάθησε να υποστηρίξει την «Αραβική Άνοιξη» [sic] προσδίδοντάς σ' αυτή την ταυτότητα της «ισλαμικής εξέγερσης» κατά των υποστηριζόμενων από τη δύση αραβικών δυναστικών καθεστώτων. Βέβαια η δικαιολογία αυτή γρήγορα κατέρρευσε αφού τα δυο φίλα προσκείμενα καθεστώτα του Μπασάρ αλ Άσαντ στη Συρία και η κυβέρνηση του Νούρι αλ Μαλίκι στο Ιράκ κατέστειλαν βίαια τους σουνίτες άραβες διαφωνούντες στη χώρα τους. Η υποστήριξη λοιπόν του Ιράν και στις δυο περιπτώσεις υπονόμεισε τη νομιμοποίηση της χώρας στη Μέση Ανατολή, ως ηγέτιδας δύναμης στην επανάσταση απέναντι στην καταπίεση των δυτικότροπων αραβικών καθεστώτων και επιδείνωσε τις σχέσεις του με το βασικό αντίπαλο το ουαχαμπιτικό μοναρχικό καθεστώς της Σαουδικής Αραβίας.

5.1. Η Άσκηση Επιρροής από την Τεχεράνη

Το Ιράν διαθέτει μια ιδιαίτερη ικανότητα να συμπληρώνει οποιοδήποτε κενό

εξουσίας ήθελε προκύψει στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Οι τέσσερις χώρες στις οποίες το Ιράν ασκεί επιρροή, δηλαδή η Συρία, το Ιράκ, ο Λίβανος και η Υεμένη, πλήττονται από εμφύλιες διαμάχες και κυβερνούνται από αδύναμες, και εμπόλεμες κυβερνήσεις. Σε καθεμία από αυτές τις περιπτώσεις το Ιράν επιδιώκει την άσκηση της επιρροής του είτε υποστηρίζοντας μη κρατικούς δρώντες και ακτιβιστές (βλέπε Χεζμπολάχ), είτε εκμεταλλευόμενο την ανασφάλεια των σιιτών αράβων που ζουν σ' αυτές τις χώρες (βλέπε την αραβική σιιτική πλειονότητα στο Ιράκ), είτε τροφοδοτώντας την οργή των αράβων κατά της Αμερικής και του Ισραήλ είτε επηρεάζοντας τις εκλογές, προκειμένου να εξασφαλιστεί η νίκη των συμμάχων του.

Οι παραπάνω στρατηγικές του ιρανικού καθεστώτος είναι ιδιαίτερα εμφανείς στο Λίβανο, όπου ο «πληρεξούσιος» του Ιράν η σιιτική οργάνωση Χεζμπολάχ δραματίζει σημαντικό ρόλο στην λιβανέζικη πολιτική και στην κοινωνία, ενώ αποτελεί μια σημαντική παραστρατιωτική δύναμη στη χώρα. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων τριών δεκαετιών, το Ιράν έχει χρησιμοποιήσει τη Χεζμπολάχ, τόσο ως απειλή όσο και ως μέσο αποτροπής κατά των ΗΠΑ και του Ισραήλ. Πρόσφατα δε κατ' εντολή του Ανώτατου ηγέτη της Ισλαμικής Δημοκρατίας η οργάνωση προσέτρεξε να υποστηρίξει τον εταίρο του Ιράν στην «σιιτική ημισέληνο», το αλαουϊτικό καθεστώς του Μπασάρ αλ-Άσαντ, προκειμένου αυτό να μην εξαφανισθεί και χαθούν τα στρατηγικά πλεονεκτήματα που εξασφάλιζε για τους Μουλάδες. Η κακή δε κατάσταση, στην οποία έχει περιπέσει το καθεστώς του Άσαντ και ο σύμμαχος του, η οργάνωση της Χεζμπολάχ, τους κάνει ακόμα περισσότερο εξαρτώμενους από τη χρηματοδότηση και οικονομική υποστήριξη της Τεχεράνης προσδίδοντάς της πρωτοφανή επιρροή στην περιοχή της Λεβαντίνης.

Η ιρανική στήριξη του συριακού καθεστώτος από την έναρξη του εμφύλιου πολέμου είναι φανερή ακόμα και από τη φράση του Διοικητή της Δύναμης al Quds⁹⁵ του Ισλαμικού Επαναστατικού Σώματος των Φρουρών της Επανάστασης [Iranian Revolutionary Guard Corps ⁹⁶(IRGC-QF)], Qassem Soleimani, ο οποίος

⁹⁵ Η Δύναμη al-Quds είναι ένας παραστρατιωτικός κλάδος ελίτ των Φρουρών της Επανάστασης IRGC που όπως γράφει ο Dexter Filkins, στους New Yorker αποτελεί κατ' αναλογία έναν κατά προσέγγιση συνδυασμό της CIA και Ειδικών Δυνάμεων των ΗΠΑ <http://www.newyorker.com/magazine/2013/09/30/the-shadow-commander> (ανακτημένο 05 Οκτ 2015)

⁹⁶ [Belfer Center for Science and International Affairs / Harvard Kennedy School / Harvard University](#), Politics in Iran « Το Σώμα των Φρουρών της Επανάστασης (IRGC), ιδρύθηκε μετά την επανάσταση του 1979 για την προστασία του ιρανικού καθεστώτος από εξωτερικές και εσωτερικές απειλές. Αποτελεί το πρωτεύοντα θεσμό για την ασφάλεια της χώρας και διακρίνεται από τον ιρανικό στρατό. Είναι υπό την άμεση δικαιοδοσία του ανώτατου ηγέτη, και το διοικεί ο Υποστράτηγος Mohammad Ali Jafari. Το IRGC ελέγχει κάθε πόλη, μέσω της εποπτείας των Basij, τοπικών εθελοντικών παραστρατιωτικών μονάδων που περιλαμβάνουν στους κόλπους τους κυρίως νέους άνδρες. Οι Φρουροί της Επανάστασης, αν και δεν είναι μια μονολιθική οργάνωση, ελέγχουν μια απέραντη δομή εξουσίας και είναι γενικά πιστοί στη σκληρή γραμμή του καθεστώτος.

ανέφερε σε μια αποστροφή του λόγου του: «Δεν είμαστε σαν τους Αμερικάνους. Δεν εγκαταλείπουμε τους φίλους μας». Έτσι η υποστήριξη που παρέχεται από το ιρανικό καθεστώς προς τον Άσαντ επιτρέπει τη διατήρηση της Χεζμπολλάχ ακμαίας και τη εκμετάλλευση της ως το «μακρύ χέρι» της Ισλαμικής Δημοκρατίας στην περιοχή της Λεβαντίνης για να ασκείται πίεση στο κράτος του Ισραήλ. Άλλωστε ο πρώην πρόεδρος του Ιράν, Αλή Ακμπάρ – Χασεμί Ραφσαντζανί το 2013 είχε αναφερθεί στη σημασία που κατέχει η Συρία για το Ιράν διακηρύσσοντας ότι: «Πρέπει η Συρία να διατηρηθεί. Αν η αλυσίδα από το Λίβανο προς εδώ [το Ιράν] κοπεί τότε τα πράγματα θα χειροτερέψουν».

Η περιφερειακή επιρροή του Ιράν είναι αξιοσημείωτη, παρά τις επανειλημμένες προσπάθειες των ΗΠΑ να την αποδυναμώσουν. Αν και ο ένας από τους λόγους που οδήγησαν στην εισβολή των ΗΠΑ, το 2003, στο Ιράκ ήταν η εκδίωξη του καθεστώτος του Σαντάμ Χουσεϊν και η προώθηση μιας δημοκρατίας δυτικού τύπου (sic) με νέους εθνικούς θεσμούς – ο δόκιμος όρος στα αγγλικά «nation building» - σε μια βαθειά διχασμένη ιρακινή κοινωνία⁹⁷, με σκοπό στη συνέχεια η εκκολαπτόμενη αυτή δημοκρατία να εξαπλωθεί και στο Ιράν, η κατάληξη των πραγμάτων ήταν τελείως διαφορετική. Το «κενό εξουσίας» που δημιουργήθηκε στο Ιράκ από την εκθρόνιση του Σαντάμ Χουσεϊν και την αποκαθήλωση του μπασαθικού καθεστώτος (από τον επικεφαλής της αμερικάνικης κατοχής διπλωμάτη Paul Bremer, το Μάιο του 2003) βοήθησε στην εξάπλωση της ιρακικής επιρροής στη Βαγδάτη. Έτσι οι σιίτες ιρακινοί πολιτικοί του κόμματος της «Ενωμένης Ιρακινής Συμμαχίας» επικράτησαν των αντιπάλων τους, στις εκλογές του Ιανουαρίου του 2005 και οι υποστηριζόμενες από το Ιράν, σιίτικες πολιτοφυλακές εξανάγκασαν στην αποχώρηση των αμερικάνικων στρατιωτικών δυνάμεων από τη χώρα. Και τα δυο αυτά γεγονότα, που καταδεικνύουν την αύξηση της εξάρτησης της ιρακινής σιιτικής άρχουσας ελίτ από το Ιράν, είχαν σαν κατάληξη να καταστήσουν την Τεχεράνη, ως την πιο σημαντική εξωτερική δύναμη στο Ιράκ και να προκαλέσουν την οργή, την αντίδραση και τη ριζοσπαστικοποίηση της σουνιτικής ιρακινής κοινότητας και την ανάδειξη του Dae'ish (γνωστού και ως Ισλαμικό Κράτος). Δεδομένου, ότι οι σιίτες αποτελούν ένα μικρό ποσοστό στη Μέση Ανατολή έναντι της πλειονότητας των σουνιτών, η αυξανόμενη θρησκευτική ένταση στη περιοχή είναι επιζήμια για τα ιρανικά συμφέροντα. Ωστόσο, αυτό δεν έχει απαγορεύσει στην Τεχεράνη να αξιο-

⁹⁷ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, «Η Διεθνής Πολιτική στον 21° Αιώνα», Ποιότητα 2008, σελ. 227

ποιεί τις ευκαιρίες και να εκμεταλλεύεται τα παράπονα των αράβων σιϊτών, για να υπονομεύει την περιφερειακή ισχύ του μεγάλου αντιπάλου της, της Σαουδικής Αραβίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η πρόσφατη επιδείνωση των σχέσεων Ιράν - Σαουδικής Αραβίας λόγω της εκτέλεσης του ηγέτη της σιϊτικής μειοψηφίας στη Σαουδική Αραβία Σείχη Νιμρ αλ-Νιμρ, στις 02 Ιανουαρίου 2015, από το καθεστώς των Σαούντ, ο οποίος θεωρείτο επικίνδυνος αντικαθεστωτικός που υποκινείτο από το Ιράν. Στην Υεμένη, το μαλακό υπογάστριο της αραβικής χερσονήσου, η Τεχεράνη προσεταιρίστηκε τους αυτόχθονες Ζαϊντίτες του σιϊτικού κινήματος, που ονομάζεται Ανσάρ-Αλλάχ (που ανήκουν στη φυλή των Χούτις) παρέχοντάς τους οικονομική και στρατιωτική βοήθεια. Η ενίσχυση της οργάνωσης τη βοήθησε να καταλάβει την πρωτεύουσα του κράτους Σαναά, το Σεπτέμβριο του 2014 και να προκαλέσει την αντίδραση της Σαουδικής Αραβίας, η οποία τέθηκε επικεφαλής ενός συνασπισμού δέκα χωρών για να αντιμετωπίσει τον κίνδυνο ανατροπής της ισορροπίας ισχύος, εις βάρος της, στην περιφέρειά της. Στο βασίλειο του Μπαχρέιν, που η πλειονότητα του πληθυσμού είναι σιϊτική και κυβερνάται από την αμερικανόφιλη μοναρχία της δυναστείας al-Khalifa, το Ιράν προσπάθησε να εκμεταλλευτεί της ευρείας κλίμακας διαμαρτυρίες του 2011 που έγιναν με έναυσμα την «Αραβική Άνοιξη» (sic)⁹⁸. Το βασίλειο του Μπαχρέιν άλλωστε αποτελεί το διακαή πόθο της ιρανικής λυτρωτικής ρητορικής και η ιρανική ελίτ απορρίπτει ανοιχτά τη σουνιτική δυναστεία al-Khalifa. Παρά τις διαβεβαιώσεις της Τεχεράνης, ότι δεν αναμειγνύεται στις εμφύλιες αναταραχές του βασιλείου του Μπαχρέιν οι δυνάμεις ασφαλείας του έχουν κατάσχει ιρανικές αποστολές όπλων που προορίζονταν για την ενίσχυση των αντικυβερνητικών δυνάμεων. Τυχόν αλλαγή του καθεστώτος του βασιλείου του Μπαχρέιν, όπου βρίσκεται η βάση του 5^{ου} στόλου των ΗΠΑ, είναι ευνόητο ότι θα επηρέαζε ευμενώς τα γεωπολιτικά συμφέροντα του Ιράν στην περιοχή.

Παρά τις προαναφερόμενες περιπτώσεις, στις οποίες είναι εμφανής η προσπάθεια του Ιράν να εκμεταλλευτεί γεωπολιτικά το σιϊτικό στοιχείο στη Μέση Ανατολή, το πρώτιστο κριτήριο της Τεχεράνης για την επιλογή στρατηγικών συμμάχων δεν είναι σχεταριστικό αλλά η ιδεολογική συγγένεια που πιθανόν να έχει μ' αυτούς.

⁹⁸ Andrea F. Gastaldo «The Gulf Cooperation Council's New Members: the Impact of inviting the Hassemite Kingdom of Jordan and the Kingdom of Morocco» Master of Military Art and Science Thesis in U.S. Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth, USA 2012

Η Χαμάς και η Ισλαμική Τζιχάντ, αν και είναι σουνιτικές, υποστηρίζονται με θέρμη από το Ιράν στον αγώνα τους κατά του Ισραήλ. Στην προσπάθειά της να αντιμετωπίσει τις ΗΠΑ, η Τεχεράνη έχει δείξει στο παρελθόν προθυμία να προσφέρει τη διακριτική της υποστήριξη και σε ιδεολογικούς αντιπάλους, όπως είναι οι σουνίτες Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν, ή να επιτρέψει στην Αλ Κάιντα τη χρηματοδότηση των δικτύων και του προσωπικού της διαμέσω της ιρανικής επικράτειας. Σε παγκόσμια κλίμακα, η Τεχεράνη έχει σφυρηλατήσει συμμαχίες με ένα ετερόκλητο πλήθος από μη-σιΐτες αλλά ακόμη και από μη μουσουλμάνους δρώντες όπως η Βόρεια Κορέα και η Βενεζουέλα – του οποίους ενώνει μόνο ο κοινός εχθρός .

5.2. Οι Προθέσεις του Χειριστή του Σιΐτικού Γεωπολιτικού Παράγοντα

Δεδομένου του χαρακτήρα της συγκεκριμένης ιρανικής υποστήριξης των τοπικών αντιπροσώπων, καθώς και η έλλειψη διαφάνειας του ιρανικού συστήματος, δεν επιτρέπει να εκτιμηθεί η ακριβής μορφή και η έκταση των περιφερειακών επιτευγμάτων της Τεχεράνης. Αυτό που είναι σαφές, ωστόσο, είναι το γεγονός, ότι ο πολιτικό-ιδεολογικός στρατός του Ιράν, αυτός του Σώματος των Φρουρών της Επανάστασης (IRGC) και η ελιτιστική Μονάδα της η Δύναμη al Quds είναι υπεύθυνοι για τη χάραξη και την εφαρμογή των περιφερειακών πολιτικών του Ιράν και όχι διπλωμάτες του ιρανικού υπουργείου Εξωτερικών.

Ενώ τα στοιχεία του ιρανικού προϋπολογισμού είναι εμφανώς νεφελώδη, το μερίδιο των IRGC επί του επίσημου αμυντικού προϋπολογισμού της χώρας φαίνεται να έχει αυξηθεί σχεδόν 62 τοις εκατό, αν και οι ανεπίσημη χρηματοδότηση υπερβαίνει κατά πολύ τους πόρους που εμφανίζονται επίσημα στον προϋπολογισμό. Οι IRGC και οι βετεράνοι τους παίζουν επίσης ένα αρκετά μεγάλο ρόλο στην οικονομία του Ιράν, ελέγχοντας μεγάλους ομίλους κατασκευής έργων και υποδομών ενέργειας. Μια τέτοια κοινοπραξία ετερογενών δραστηριοτήτων, είναι η Χατάμ-αλ-Ανμπία, η οποία σύμφωνα με πληροφορίες ελέγχει, πάνω από 800 εταιρείες και απασχολεί περισσότερους από 25.000 υπαλλήλους. Οι IRGC κερδίζουν επίσης δεκάδες δισεκατομμύρια δολάρια από τη λειτουργία δεκάδων μικρών λιμένων (προβλητών) σ' όλο το Ιράν, χωρίς να υπόκεινται οι επιχειρηματικές δραστηριότητές τους σε δασμούς. Επιπλέον, σε κάποια ιρανικά διεθνή αεροδρόμια (που επίσης ελέγχονται από τους IRGC) διατηρούν τμήματα εκτός του τελωνείου. Σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις, οι IRGC κερδίζουν 12 δισεκατομμύρια αμερικάνικα δολάρια το χρόνο μόνο από το λαθρεμπόριο δραστηριοτήτων.

Γενικότερα, το Ιράν μπορεί να αντέξει οικονομικά να εγγυηθεί την υποστήριξή του στους συμμάχους και πληρεξούσιους στη Μέση Ανατολή, κυρίως μέσω των εσόδων από το πετρέλαιο του. Παρά τις διαρκείς επαχθείς οικονομικές κυρώσεις, που επιβλήθηκαν, το Ιράν εξακολουθεί να εξάγει πάνω 1 εκατομμύριο βαρέλια πετρελαίου ανά ημέρα σε έξι χώρες (Κίνα, Ιαπωνία, Νότια Κορέα, Ταϊβάν, Ινδία και Τουρκία). Σύμφωνα με αξιολόγηση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) τα ιρανικά κέρδη από εξαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου για το οικονομικό έτος 2013-14 ανήλθε σε περίπου 56 δισεκατομμύρια δολάρια, (μειωμένο σε σχέση με το προηγούμενο έτος, που αναφέρονταν το ποσό των 63 δισεκατομμυρίων δολαρίων), οι εξαγωγές αγαθών εκτός καυσίμων έχουν επίσης αυξηθεί. Επιπλέον, θα πρέπει να αναφερθεί, ότι μετά τη συμφωνία Ιράν - P+1 για τον έλεγχο του πυρηνικού προγράμματος της χώρας, το Ιράν θα αρχίσει να λαμβάνει μέχρι και 50 δισεκατομμύρια δολάρια περίπου από τα 100 έως 140 δισεκατομμύρια δολάρια έσοδα από εξαγωγές πετρελαίου που είχαν παγώσει, λόγω των κυρώσεων που είχαν επιβληθεί.

Ενώ η οικονομική συνδρομή της Τεχεράνης προς το καθεστώς Άσαντ είναι απαραίτητη για την επιβίωση του, τα ακριβή αριθμητικά στοιχεία αμφισβητούνται σε μεγάλο βαθμό. Σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του ειδικού απεσταλμένου των Ηνωμένων Εθνών για τη Συρία, Staffan de Mistura, η Ισλαμική Δημοκρατία παρείχε στη Συρία οικονομική βοήθεια μέχρι και 35 δισεκατομμύρια ετησίως. Η οικονομική βοήθεια δε που προσφέρει στη Χεζμπολάχ κυμαίνεται μεταξύ 500 εκατομμυρίων δολαρίων ετησίως. Το Ιράν και η Χεζμπολάχ έχουν συμβάλει στη δημιουργία μιας συριακής παραστρατιωτικής ομάδας, με 50.000 μέλη, που ονομάζεται Jaish Al-Sha'abi και η οποία φέρεται να παρέχει ισχυρή υποστήριξη στο καθεστώς Άσαντ.

Επιπλέον, το Ιράν παρέχει στρατιωτική υποστήριξη στη σιϊτική κυβέρνηση της Βαγδάτης αποστέλοντας δυνάμεις των IRGC στην εν λόγω χώρα. Μέχρι το Μάιο του 2015 το Ιράν παρείχε στην κεντρική κυβέρνηση του Ιράκ μαχητικά αεροσκάφη Su-25 και οπλισμό που η αξία του ανέρχεται στα 195 εκατομμύρια δολάρια. Οι σιϊτικές πολιτοφυλακές του Ιράκ έχουν επωφεληθεί από τα ιρανικά όπλα, αλλά το πιο σημαντικό, στο πεδίο της μάχης επωφελήθηκαν από την πολεμική εμπειρία του διοικητή της δύναμης al-Quds, του στρατηγού Qassem Soleimani, ο οποίος φωτογραφήθηκε στην πρώτη γραμμή με πολλές σιϊτικές ομάδες πολιτοφυλακής που πολεμούν στο Ιράκ αλλά και στη Συρία ενάντια στο Dae'ish, γεγονός που ενι-

σχύει το ηθικό τους.

5.3. Ο «Ψυχρός Πόλεμος» μεταξύ Ιράν και Σαουδικής Αραβίας

Για την ηγεσία της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν, οι σημαντικότεροι αντίπαλοι στη Μέση Ανατολή είναι το Ισραήλ και η Σαουδική Αραβία, οι οποίες κατηγορούνται από τους Μουλάδες ως πιόνια των ΗΠΑ. Η αντιπαλότητα με το Ισραήλ άπτεται της επαναστατικής ιδεολογίας του Ιράν και τίθεται πάνω από τα εθνικά συμφέροντα της χώρας (πριν από την Ισλαμική Επανάσταση του 1979 το Ιράν και το Ισραήλ είχαν ουσιαστική συνεργασία σε θέματα οικονομίας και ασφάλειας), ενώ η αντιπαλότητα με τη Σαουδική Αραβία είναι πολυεπίπεδη. Έτσι η αντιπαλότητα των δυο χωρών είναι σεχταριστική (σουνίτες έναντι σιιτών), εθνοτική (άραβες έναντι περσών), ιδεολογική (σύμμαχοι των ΗΠΑ έναντι αντιπάλων των ΗΠΑ), και γεωπολιτική. Αμφότερες οι δυο χώρες αντιλαμβάνονται τη θέση τους και συμπεριφέρονται ως περιφερειακές ηγεμονικές δυνάμεις όχι μόνο στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, αλλά και στον ευρύτερο μουσουλμανικό κόσμο.

Ιδιαίτερα την περίοδο αυτή οι δύο χώρες βρίσκονται στα αντίθετα άκρα του φάσματος αρκετών αιματηρών συγκρούσεων, όπως στη Συρία, στο Ιράκ, στην Υεμένη, στο Λίβανο, στο Βασίλειο του Μπαχρέιν, και στα εδάφη της Παλαιστινιακής Αρχής.

Στις σχέσεις των δύο χωρών επικρατεί ένας φαύλος κύκλος: οι περιφερειακές συγκρούσεις επιδεινώνουν την εχθρότητα και τη δυσπιστία μεταξύ του Ιράν και της Σαουδικής Αραβίας, γεγονός που με τη σειρά του ενισχύει και επιδεινώνει τις περιφερειακές συγκρούσεις. Οι δριμείς συγκρούσεις στη Συρία και στο Ιράκ προσφέρουν γόνιμο έδαφος για την εξάπλωση των ριζοσπαστών σουνιτών μαχητών όπως το ISIS ή Ισλαμικό Κράτος, η οποία ισλαμιστική οργάνωση έχει συγκεντρώσει τους φονταμενταλιστές ισλαμιστές της αλ-Κάιντα και τους απόμαχους του μπααθικού στρατού του Σαντάμ Χουσεΐν⁹⁹.

Αν και το ISIS αποτελεί απειλή τόσο για την Τεχεράνη όσο και για το Ριάντ, είναι απίθανο οι δύο πλευρές θα επιτύχουν να συνεργαστούν, ακολουθώντας διαφορετική τακτική για την επίλυση του προβλήματος. Έτσι το μεν Ιράν αποδίδει την

⁹⁹ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, «Η Διεθνής Πολιτική στον 21° Αιώνα», Ποιότητα 2008, σελ. 210 (Όταν ανέλαβε κυβερνήτης του Ιράκ ο Αμερικανός διπλωμάτης Paul Bremer στα μέσα Μαΐου του 2003, διέταξε την απομπααθικοποίηση του ιρακινού κράτους και διέλυσε τον ιρακινό στρατό κόβοντας τους μισθούς εκατοντάδων χιλιάδων στρατιωτικών. Πολλοί από τους στρατιωτικούς αυτούς κατέληξαν να ενταχθούν στο ISIS και να ξεκινήσουν τον ανταρτοπόλεμο ενάντια στον αμερικανικό στρατό)

άνοδο του ISIS στην οικονομική και ιδεολογική υποστήριξη που του παρέχει το ουαχαμπιτικό καθεστώς της Σαουδαραβικής μοναρχίας, ενώ η Σαουδική Αραβία την άνοδο την αποδίδει στην καταπίεση που υφίστανται οι σουνίτες Άραβες στη Συρία και το Ιράκ.

Η εξάπλωση της ριζοσπαστικής ιδεολογίας του ISIS έχει φέρει σε δύσκολη θέση τον οίκο των Σαούντ, η οποίοι αντιλαμβάνονται τον κίνδυνο που αποτελεί. Από την άλλη πλευρά όμως δεν θα μπορούσαν να ενώσουν τις δυνάμεις τους με τους σιίτες του Ιράν εναντίον των σουνιτών αδελφών τους, διότι κάτι τέτοιο θα έφερνε εσωτερική αναταραχή στη χώρα και θα είχε σοβαρές επιπτώσεις στη διατήρηση στην εξουσία της μοναρχίας. Προς το παρόν, το ISIS δεν αποτελεί άμεσο κίνδυνο διακύβευσης της επιβίωσης του ιρανικού καθεστώτος και ούτε το Ιράν αλλά ούτε και η κυβέρνηση της Συρίας επιθυμούν την πλήρη εξάλειψη του, καθώς οι ακρότητες στις οποίες καταφεύγουν οι χαριζίτες φονταμενταλιστές (βιασμοί, λεηλασίες και ανθρωποθυσίες) κάνουν να φαίνεται το καθεστώς του Άσαντ, η Χεζμπολάχ και το Ιράν προοδευτικοί σε σύγκριση μ' αυτούς. Στην ουσία, η Τεχεράνη είναι πρόθυμη να πολεμήσει το ISIS αλλά δεν επιθυμεί την πλήρη εξάλειψή του, ενώ η Σαουδική Αραβία επιθυμεί την εξάλειψη του ISIS αλλά δεν θέλει να συμμετάσχει σ' αυτή. Ενώ ο σουνιτικός αραβικός κόσμος μαστίζεται από εσωτερικές διχόνοιες, η αμοιβαία ανησυχία σχετικά με την ισχύ του Ιράν τους οδηγεί στην ενότητα. Στο προαναφερόμενο συμπέρασμα καταλήγουμε παρατηρώντας το συνασπισμό των σουνιτικών κρατών που δημιουργήθηκε στην επιχείρηση στα πλαίσια της Επιχείρησης «Αποφασιστική Καταιγίδα» (*Operation Decisive Storm*) για να αντιμετωπίσει τη δράση της σιιτικής οργάνωσης των Χούτις, Ansar-Allah, η οποία υποστηρίζεται από το Ιράν¹⁰⁰.

¹⁰⁰ Τις πρώτες πρωινές ώρες της Πέμπτης, 26 Μαρτίου 2015 και μετά από πρόσκληση του προέδρου της Υεμένης, ξεκίνησε η στρατιωτική επιχείρηση «*Decisive Storm*», με επικεφαλής τη Σαουδική Αραβία και με τη συμμετοχή στρατευμάτων από εννιά άλλες χώρες του GCC (Gulf Cooperation Council), για να παρέχουν άμεση υποστήριξη στην κυβέρνηση της Υεμένης από την επιθετικότητα των πολιτοφυλακών Χούτι που υποστηρίζονταν από το Ιράν

Εικ. 3. Το Γεωπολιτικό Πλαίσιο της Επιχείρησης «Decisive Storm» των κρατών του GCC στην Υεμένη κατά των σιιτών ανταρτών Χούτις(από το Al Jazeera Centre for Studies«Geopolitical Context of Operation Decisive Storm and GCC States'attitudes toward it) (Πηγή:<http://studies.aljazeera.net/ResourceGallery/media/Documents/2015/4/30/2015430123234636734Geopolitical%20context%20of%20Operation%20Decisive%20Storm%20.pdf>)

5.4. Τα Εθνικά Συμφέροντα του Ιράν σε σχέση με την Επαναστατική Ιδεολογία του

Ενώ η εξωτερική πολιτική και ο γεωστρατηγικός ρόλος της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν θα μπορούσε να αποτελεί πηγή εθνικής υπερηφάνειας για ορισμένους Ιρανούς, εντέλει αυτή παρήγαγε λίγα απτά οφέλη για τη συντριπτική πλειοψηφία του ιρανικού λαού. Εκτός από τη Συρία και το Ιράκ, το Ιράν δεν έχει συμμάχους στη Μέση Ανατολή. Παρά τα εκατοντάδες δισεκατομμύρια δολάρια που έχει ξοδέψει η Τεχεράνη στην περιοχή από το 1979, οι αραβικές ξένες επενδύσεις στο Ιράν είναι αμελητέες. Και δεδομένης της βίαιης καταστολής των ειρηνικών διαδηλώσεων του «Πράσινου Κινήματος» το 2009 και την υποστήριξη του Ιράν προς το καθεστώς Άσαντ, που έχει εκτοπίσει σχεδόν 20 εκατομμύρια ανθρώπους, πολλοί στην Μέση Ανατολή που κάποτε θαύμαζαν την Ισλαμική Δημοκρατία άρχισαν τώρα να την κατηγορούν για διάδοση σεχταρισμού ή / και για προσπάθεια αναβίωσης της Περσικής Αυτοκρατορίας. Η αίσθηση της περιφερειακής υπεροχής που χαρακτηρίζει το ιρανικό καθεστώς φαίνεται και σε δημόσιες διακηρύξεις των

Ιρανών αξιωματούχων. Το 2014, ένα μέλος του κοινοβουλίου του Ιράν¹⁰¹ φέρεται να διακήρυξε ότι, οι «τρεις αραβικές πρωτεύουσες (Βηρυτός, Δαμασκός και Βαγδάτη) έχουν ήδη πέσει στα χέρια του Ιράν και ανήκουν στο ιρανική Ισλαμική Επανάσταση». Πιο πρόσφατα δε, ο Ιρανός διοικητής της δύναμης al-Quds, Qassem Soleimani, καυχήθηκε: «Είμαστε μάρτυρες της εξαγωγής της ισλαμικής επανάσταση σε όλη την περιοχή».

Ακριβώς όπως οι επώδυνες οικονομικές κυρώσεις πειθανάγκασαν την κυβέρνηση του Ιράν να δεχθεί τον συμβιβασμό και να επιδιώξει μια συμφωνία με την παγκόσμια κοινότητα στο θέμα του πυρηνικού προγράμματός της, οι επεμβάσεις του ιρανικού καθεστώτος σε ξένες χώρες επιφέρουν κόστος στη φήμη του και τελικά το γεγονός αυτό δυνατόν να αναγκάσει τους ηγέτες της Ισλαμικής Δημοκρατίας να επανεκτιμήσουν τις περιφερειακές πολιτικές τους. Κάποιοι στη Δύση ελπίζουν, ότι η πυρηνική συμφωνία που επιτεύχθηκε θα μπορούσε να ενισχύσει τις δυνάμεις του ορθολογισμού στην Τεχεράνη, οι οποίες ευνοούν την ιεράρχηση των εθνικών και των οικονομικών συμφερόντων της χώρας, πριν από την επαναστατική ιδεολογία, και επιδιώκουν μια πιο διπλωματική ιρανική προσέγγιση προς τις περιφερειακές συγκρούσεις. Από την άλλη πλευρά οι σκεπτικιστές φοβούνται, ότι η συμφωνία θα απελευθερώσει οικονομικά κονδύλια που ήταν δεσμευμένα λόγω των κυρώσεων της διεθνούς κοινότητας και θα τα διοχετεύσει για την οικονομική ενίσχυση του καθεστώτος Άσσαντ και των «πληρεξούσιων οργανώσεων» του ιρανικού καθεστώτος, όπως η Χεζμπολλάχ και η ιρακινή σιϊτική πολιτοφυλακή.

Οι μακροχρόνιες επαναστατικές αρχές, ήτοι η αντίθεσή της Τεχεράνης στη γεωπολιτική επιρροή των ΗΠΑ και στην ύπαρξη του κράτους του Ισραήλ συνεχίζουν να αποτελούν τους πυλώνες της εξωτερικής πολιτικής του Ιράν καθ' όλη τη διάρκεια των τριών τελευταίων δεκαετιών και δεν υπάρχουν σημάδια υπαναχώρησης, παρά την εκλογή «μετριοπαθών» προέδρων και τις τεράστιες οικονομικές πιέσεις, λόγω των κυρώσεων ή/και των χαμηλών τιμών του πετρελαίου, που δέχεται το καθεστώς.

Αυτό συμβαίνει παρά το γεγονός, ότι από το 1979, οι Ηνωμένες Πολιτείες και το Ιράν αντιμετωπίζουν κοινούς αντιπάλους, όπως την πρώην Σοβιετική Ένωση, το Σαντάμ Χουσεΐν, τους Ταλιμπάν, την Αλ Κάιντα, και τώρα το Dae'ish. Η επικάλυψη των αμερικανικών και των ιρανικών συμφερόντων μπορεί μερικές φορές

¹⁰¹ Khalaf Ahmad Al Habtoor «The GCC Woke up Late to Yemen Threat», <http://www.mepc.org/articles-commentary/commentary/gcc-woke-late-yemen-threat> (ανακτήθηκε στις 20 Αυγούστου 2015)

να επιτρέπουν τη συνεργασία σε χαμηλό επίπεδο τακτικής, όσο όμως παραμένει ο Χαμενεΐ ανώτατος πνευματικός ηγέτης του Ιράν η εχθρότητα του καθεστώτος προς τις Ηνωμένες Πολιτείες θα διατηρείται σε στρατηγικό επίπεδο. Άλλωστε στο Ιράν υπάρχουν δυο τάσεις, οι οποίες έχουν διαφορετικό προσανατολισμό απέναντι στις σχέσεις με τις ΗΠΑ και το διεθνή γίγνεσθαι. Οι «παραδοσιακοί», εμμένουν στις αρχές της επανάστασης του 1979 και θεωρούν τις ΗΠΑ ως το μοναδικό εχθρό, ενώ οι «πραγματιστές» δηλώνουν πρόθυμοι να συνεργαστούν με τις Ηνωμένες Πολιτείες εναντίον των σουνιτικών σαλαφιστικών ριζοσπαστικών ομάδων (όπως οι Ταλιμπάν).

5.5. Συμπεράσματα

Στις προσπάθειες της η Τεχεράνη να διατηρήσει και να επεκτείνει τη γεωπολιτική της επιρροή στην Ευρύτερη Μέση Ανατολή έχει υπονομεύσει τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα σε ολόκληρη την περιοχή με διάφορες τρόπους, όπως με την υποστήριξη που παρέχει σε σιΐτικές ισλαμιστικές ομάδες, όπως η Χεζμπολλάχ, με σκοπό τη βίαιη αποδυνάμωση κοσμικών πολιτικών παραγόντων, με τη χειραγώγηση των εκλογών στο Ιράκ, γεγονός που επιδείνωσε τη σεκταριστική βία της χώρας και χρησίμευσε για να αποδυναμωθούν οι θεσμοί της, όπως ο ιρακινός στρατός. Με τη συνενοχή της στη σύνθλιψη των αρχικά ειρηνικών διαδηλώσεων στη Συρία με αποτέλεσμα να τροφοδοτηθεί η ριζοσπαστικοποίηση και να προκληθεί μια ανθρωπιστική και προσφυγική κρίση τεραστίων διαστάσεων.

Το παράδοξο του Ιράν είναι, ότι η κοινωνία της φιλοδοξεί να αποτελέσει, μια περήφανη και ευημερούσα σε παγκόσμιο επίπεδο χώρα πλην όμως παρεμποδίζεται από μια σκληροπυρηνική επαναστατική ελίτ της οποίας η ιδεολογική ακαμψία και ο μιλιταρισμός την φέρνει να συμπεριφέρεται σαν κράτος «παρίας» της διεθνούς κοινωνίας. Κατά τη διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας του 2013 για τις προεδρικές στο Ιράν, ο Χασάν Ρουχανί πρόβαλε την υποψηφιότητα του ως τον άνθρωπο που θα μπορούσε να συμβιβάσει τις ιδεολογικές αξίες της Ισλαμικής Δημοκρατίας με τα οικονομικά συμφέροντα του ιρανικού έθνους. Παρά αυτές τις αυξημένες προσδοκίες το Ιράν και σήμερα παραμένει μια χώρα με τεράστιες αλλά αναξιοποίητες δυνατότητες.

5.6. Χεζμπολλάχ το «Μακρύ Χέρι» του Ιράν

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω η Χεζμπολλάχ είναι ο «πληρεξούσιος» του Ιράν στην περιοχή της Λεβαντίνης, δηλαδή ο δρων εκείνος μέσω του οποίου η Ισλαμική Δημοκρατία ασκεί τις πιέσεις της απέναντι στο κράτος του Ισραήλ και πρόσφατα επιδιώκει να αποτελέσει το ρυθμιστή στα πράγματα της Συρίας μέσω της υποστήριξης του καθεστώτος Άσσαντ. Προκειμένου λοιπόν να είναι πιο εμπεριστατωμένη η εργασία αναλύεται παρακάτω η υπόψη οργάνωση, προκειμένου να προκύψει η γεωπολιτική δυναμική της στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, η ταυτότητα της οργάνωσης, οι πολιτικοί σκοποί της και η ιδεολογία της.

Η Χεζμπολλάχ (Κόμμα του Θεού) είναι μια σιϊτική ριζοσπαστική ισλαμιστική οργάνωση που ιδρύθηκε το 1982, μετά την εισβολή του Ισραήλ στο Νότιο Λίβανο και έλκει τις ρίζες της από την περιοχή Ba'a albek-Hermil στο Λίβανο¹⁰². Ήταν αποτέλεσμα της συγχώνευσης μελών των τριών Λιβανέζικων σιϊτικών ισλαμικών ομάδων (της *Da'wa* Κόμμα, των Ισλαμικών επιτροπών και της Ισλαμιστικής *Amal*). Για την ίδρυσή της συνασπίστηκαν διάφορες ομάδες Λιβανέζων κληρικών αποφοίτων της Νατζάφ και της Κουμ στο Ιράκ, που ήταν επηρεασμένες από τα ριζοσπαστικά κηρύγματα του Αγιατολάχ Χομείνι και του Μπακίρ αλ Σάντρ¹⁰³. Τα γεγονότα που ώθησαν στη ριζοσπαστικοποίηση των μελών της οργάνωσης ήταν ο μαινόμενος λιβανικός εμφύλιος πόλεμος, οι ισραηλινές επιδρομές στο νότιο Λίβανο το 1978 και το 1982, και η επιτυχής ισλαμική επανάσταση στο Ιράν, το 1979¹⁰⁴. Οι ριζοσπάστες ουλεμάδες της Κουμ είχαν αναπτύξει στενούς δεσμούς με το μαχητικό ιρανικό κλήρο. Η εμφάνιση της οργάνωσης στην αρχή πέρασε σχεδόν απαρατήρητη εκείνη την εποχή, καθώς η εμφάνιση των ισλαμιστικών κινημάτων ήταν ένα γνωστό και επαναλαμβανόμενο φαινόμενο από τις αρχές της δεκαετίας του 1970.

Η οργάνωση μέσα σε δέκα έτη επιχειρησιακής λειτουργίας πέτυχε να συγκεντρώσει εναντίον της πολλούς εχθρούς ανάμεσα στους οποίους ήταν οι Μαρωνίτες, η σιϊτική ισλαμιστική οργάνωση Αμαλ, το Ισραήλ και τους συμμάχους του στο Νότιο Λίβανο, τις ΗΠΑ, τη Γαλλία και μερικά από τα κράτη του Περσικού Κόλπου. Ομάδες που συνδέονταν με τη Χεζμπολλάχ κατά καιρούς κατηγορήθηκαν για α-

¹⁰² Naim Qassem HIZBULLA: The Story from Within, Translated from Arabic by Dalia Khalil SAGI. Σελ.98

¹⁰³ R. Hrair Dekmejian «Επαναστατημένο Ισλάμ», επιμέλεια Κλεομένης Σ. Κουτσούκης, μετάφραση Αθηνά Μπαλοπούλου, Αθήνα, εκδόσεις Παπαζήση 2007, σελ. 313

¹⁰⁴ Magnus Ranstorp HIZ'BALLAH IN LEBANON, σελ. 29

παγωγές και ομηρίες αμερικανών και ευρωπαϊών υπαλλήλων και για καταστροφικές επιθέσεις εναντίον της αμερικάνικης πρεσβείας των ΗΠΑ (Απρίλιος 1983) και των αμερικανογαλλικών στρατιωτικών δυνάμεων στη Βηρυτό (Οκτώβριος 1983). Η Χεζμπολλάχ κατά καιρούς χρησιμοποίησε και άλλες παράνομες ομάδες, όπως τον Ισλαμικό Τζιχάντ, την Οργάνωση για τους Καταπιεσμένους της Γης και της Επαναστατική Οργάνωση Δικαιοσύνης, ως βιτρίνες για να διεξάγει τις επιχειρήσεις της. Η οργάνωση παρά τη σιϊτική της ταυτότητα στον αγώνα της κατά του Ισραήλ υποστήριξε και σουνιτικές ισλαμιστικές παλαιστινιακές οργανώσεις [το Ισλαμικό Μέτωπο (al-Jabhah al-Islamiyyah), τη Σύναξη των Μουσουλμάνων Ουλεμάδων (Tajammu' al-Ulama al-Muslimum) και τη Ισλαμική Αντίσταση (al-Muqawamah al-Islamiyyah), με τις οποίες δημιούργησε οργανώσεις βιτρίνας για να αυξήσει την ισχύ της και την επιρροή της.

Ο θρησκευτικός προσανατολισμός του κινήματος ήταν η ιρανική έκδοση του Δωδεκαδιστικού Σιϊτισμού, στο επίκεντρο της οποίας βρίσκεται ο ρόλος της Wilayat al-Faqih (εντολής του νομοδιδασκάλου), ή αλλιώς η απόλυτη κυριαρχία του νομοδιδασκάλου (Ιμάμ Χομεϊνί). Ο έτερος πυλώνας της θρησκευτικής ιδεολογίας της Χεζμπολλάχ ήταν περισσότερο η φονταμενταλιστική αρχή του τζιχάντ και της θυσίας του πιστού, σύμφωνα με την ιρανική εκδοχή, παρά με την κλασσική σιϊτική. Η Χεζμπολλάχ κατατάσσει ουσιαστικά τους μάρτυρές της με βάση το αν ο θάνατός τους ήταν προμελετημένος. Ένας «στρατιώτης του Θεού» που εν γνώσει του έδωσε τη ζωή του σε ό, τι οι δυτικοί θα αποκαλούσαν ως πράξη αυτοκτονίας, η οργάνωση κηρύπτει, ότι θα πρέπει να κατατάσσεται σε καλύτερη θέση από κάποιον που πέφτει στη μάχη εναντίον ενός εχθρού. Η οργάνωση προσομοιάζει τη μαρτυρική θυσία ενός στρατιώτη με το φημισμένο μαρτύριο του ιμάμη Χουσεΐν στην Καρμπάλα.

Το 1985 η Χεζμπολλάχ δημοσίευσε μια επιστολή που είχε τον τίτλο «Ανοιχτή Επιστολή στους Καταπιεσμένους του Λιβάνου και του Κόσμου» (*Nass al-Risala al-Maftuha allati wajahaha Hizballah ila-l-Mustad'afin fi Lubnan wa-l-Alam*)¹⁰⁵. Στην επιστολή αυτή, που αναφέρεται, ότι η ιρανική επανάσταση του 1978-79 αποτελεί το ορόσημο για το σιϊτικό ισλαμιστικό κίνημα. Στην αρχή της «Ανοιχτής Επιστολής» αναφέρεται, ότι η ιδεολογία του κινήματος πηγάζει αποκλειστικά και μόνο από το

¹⁰⁵ Στην επιστολή αυτή φαίνεται ότι η ιρανική επανάσταση αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για δράση και ένα γεγονός για το τι μπορεί να επιτευχθεί όταν συνασπισθούν οι πιστοί κάτω από τη σημαία του Ισλάμ. Το κείμενο της επιστολής βρίσκεται μεταφρασμένο στο Joseph Alagha, Hizbullah's documents From the 1985 Open Letter to the 2009 Manifesto, Amsterdam University Press 2011

Κοράνι, τη Σούννα και τους κανόνες που ορίζει ο μεγάλος νομοδιδάσκαλος (faqih), ο Αγιατολάχ Χομείνι, ο οποίος αποτελεί και πηγή έμπνευσης και μίμησης (marja' al-taqlid) για τα μέλη της οργάνωσης. Στο κείμενο αυτό η Χεζμπολλάχ διαμηνύει, ότι δεν είναι πολιτικό κόμμα, αλλά μια μουσουλμανική κοινότητα (Umma) που συνδέεται με όλους τους μουσουλμάνους του κόσμου και έχει ως θρησκευτικό καθήκον την ένοπλη αντίσταση. Ολόκληρο δε το κείμενο του μανιφέστο χαρακτηρίζεται από ένα πνεύμα επικριτικό για τα μετριοπαθή αραβικά κράτη και μίσους για την Αμερική τα κράτη μέλη του NATO και το κράτος του Ισραήλ¹⁰⁶. Από την άλλη μεριά δηλώνεται η πιστή υπακοή στο ιρανικό καθεστώς. Οι σύμμαχοι για το κίνημα είναι ο υπόλοιπος κόσμος που αντιτίθεται και πολεμάει τους εχθρούς της Χεζμπολλάχ. Το 1992 η ηγεσία της Χεζμπολλάχ παρά το δογματισμό της διαπίστωσε, ότι ο αρχικός πολιτικός στόχος που είχε θέσει για τη σύσταση ενός ισλαμικού κράτους στα όρια του Λιβάνου δεν ήταν εφικτός, λόγω του ιδιαίτερου τρόπου πολυσυλλεκτικής διακυβέρνησης της χώρας (confessional government), της επιρροής του κοσμικού καθεστώτος της Συρίας και των δομικών περιορισμών της κοινωνίας του Λιβάνου (η ύπαρξη μιας μεγάλης χριστιανικής κοινότητας και η παραδοσιακή αντιπάθεια μεταξύ σουνιτών και σιιτών)¹⁰⁷. Έτσι λοιπόν αποφάσισε (παρά την αντίδραση μελών της, καθώς πίστευαν ότι απεμπολούσαν τους αρχικούς σκοπούς ίδρυσης της) να επιδιώξει την επίτευξη του δεύτερου στόχου που είχε θέσει, που ήταν ο συνεχής «ιερός αγώνας» (τζιχάντ) εναντίον της κατοχής τμήματος του Λιβάνου από το Ισραήλ¹⁰⁸ και η συμμετοχή της στην πολιτική αρένα του Λιβάνου, προκειμένου να δύναται να επηρεάσει, ευμενώς προς το σιϊτικό άξονα, την πολιτική του κράτους. Η αλλαγή της πολιτικής της Χεζμπολλάχ είχε την ένθερμη αποδοχή των «προστατών» της: Συρίας και Ιράν, οι οποίοι επιθυμούσαν να έχουν στο πολιτικό σύστημα του Λιβάνου, έστω και στην αντιπολίτευση, έναν κοινό μοχλό άσκησης πίεσης ενάντια στο Ισραήλ που θα μπορούσε να υποστηρίξει τα συμφέροντά τους στην περιοχή. Άλλωστε από την πρώτη στιγμή της ίδρυσής της Χεζμπολλάχ, η Συρία και το Ιράν είχαν συμφωνήσει στην υποστήριξη της, ώστε να εξυπηρετήσουν τα δικά τους συμφέροντα. Η Συρία επεδίωκε την επιστροφή των απολεσθέντων, από τον πόλεμο του 1973, υψωμάτων του Γκολάν, ενώ το Ιράν ήθελε να διατηρεί μια απεριόριστη ικανότητα συνέχισης του ένοπλου τζιχάντ ενάντια στο Ισραήλ. Η εκστρατεία

¹⁰⁶ ibid σελ. 225

¹⁰⁷ Σύμφωνα με μελέτη του 1992 της Judith Harik μόνο το 13% των σιιτών του Λιβάνου υποστήριζαν τη δημιουργία μιας Ισλαμικής Δημοκρατίας στο Λίβανο, Amal Saad Ghorayeb, Hizbu'llah Politics and Religion, Pluto Press, London 2002, σελ. 35

¹⁰⁸ Judith Palmer Harik HEZBOLLAH The Changing Face of Terrorism, I.B.Tauris 2004, σελ. 19

όμως αυτή απαιτούσε να έχει την πολιτική νομιμοποίηση από την κοινωνία του Λιβάνου και για το λόγο αυτό ανέπτυξε το πολιτικό αφήγημα του «καταπιεστή και του καταπιεζόμενου»¹⁰⁹, δηλαδή τον αγώνα των χωρών του τρίτου κόσμου, που θεωρούνται ως οι καταπιεζόμενες ενάντια στους καταπιεστές που είναι οι «αλαζόνες» χώρες των ΗΠΑ, του Ισραήλ και των συμμάχων τους. Βέβαια την ίδια στάση κράτησε και απέναντι στην Σοβιετική Ένωση και τις χώρες του ανατολικού μπλοκ ακολουθώντας το μότο της ιρανικής επανάστασης «ούτε στην Ανατολή ούτε στη Δύση»¹¹⁰. Το 2004 το κίνημα επαναβεβαίωσε τις αρχές του που στηρίζονται στην ιδεολογική του εναντίωση στην ύπαρξη του Ισραήλ, στον αγώνα του με τις μαρτυρικές θυσίες των μελών του για την απελευθέρωση της Ιερουσαλήμ και την εγκαθίδρυση μιας ισλαμικής διακυβέρνησης στο Λίβανο, στα πρότυπα φυσικά της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν¹¹¹.

Ο ιδεολογικός προσανατολισμός της οργάνωσης είχε σαν πρότυπο την ιδεολογία της Ιρανικής Επανάστασης (1η Απριλίου 1979), ενώ ένα από τα σημαντικά συστατικά στοιχεία της ήταν η αρραγής ενότητα μεταξύ θρησκευτικής και πολιτικής ηγεσίας κατά το πρότυπο του προφήτη Μωάμεθ, που στο πρόσωπό του συγκέντρωνε τις δυο ιδιότητες του θρησκευτικού και του πολιτικού ηγέτη. *Έτσι η ευθύνη διαφύλαξης του μηνύματος του Αλλάχ ανατίθεται σε υψηλόβαθμους fuqaha' (θρησκευτικούς νομοδιδάσκαλους). Η έννοια αυτή των θρησκευτικοπολιτικών θεματοφυλάκων αποτελεί «την ουσία των πολιτικών θεωριών του Μπακίρ αλ Σάντρ και του Χομεϊνί, όπως ακριβώς εφαρμόστηκαν στο πλαίσιο του Ιράν»*¹¹².

Λόγω της στρατιωτικής και οικονομικής εξάρτησης που είχε η οργάνωση από το Ιράν, η πολιτική της στάση απέναντι στους εχθρούς της ήταν συνυφασμένη με την πολιτική των Αγιατολάχ. Έτσι ενώ αρχικά επέδειξε μια ακραία και αδιάλλακτη ριζοσπαστική πολιτική απέναντι στο Ισραήλ και τους Δυτικούς κατά την περίοδο διακυβέρνησης στο Ιράν του Αγιατολάχ Χομεϊνί, μετά το θάνατο του τελευταίου και την άνοδο του μετριοπαθούς Ιρανού προέδρου Χασεμί Ραφσατζανί η πολιτική της Χεζμπολάχ μεταλλάχτηκε σε μετριοπαθέστερη. Το αποτέλεσμα ήταν η πτώση της μαχητικότητας των τμημάτων της Χεζμπολάχ και η σταδιακή απελευθέρωση όλων των δυτικών ομήρων.

¹⁰⁹ Augustus Richard Norton, Hezbollah A Short History, Princeton University Press 2007, σελ. 36

¹¹⁰ *ibid* σελ. 36

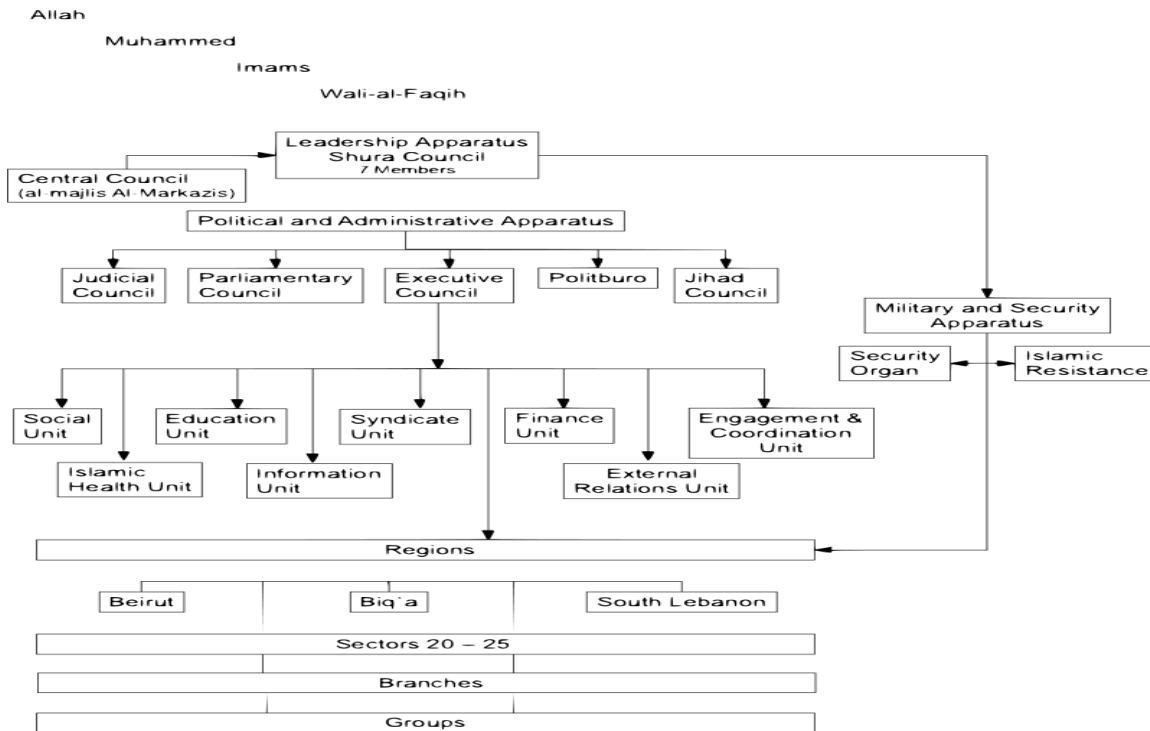
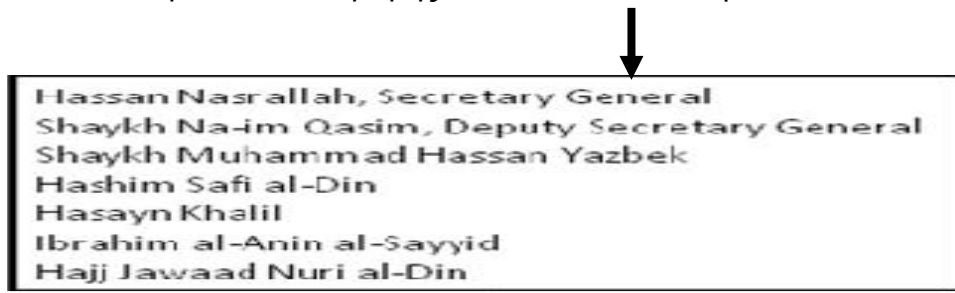
¹¹¹ Joseph Alagha THE SHIFTS IN HIZBULLAH'S IDEOLOGY Religious Ideology, Political Ideology and Political Program σελ.245

¹¹² AL-Shira, 6 Ιουν 1988, σελ 17 Mallat, Shi i Thought, σελ, 27-30, παρατίθεται στο R. Hrair Dekmejian «Επαναστατημένο Ισλάμ», επιμέλεια Κλεομένης Σ. Κουτσούκης, μετάφραση Αθηνά Μπαλοπούλου, Αθήνα, εκδόσεις Παπαζήση 2007, σελ. 317

5.6.1 Οργανωτική Δομή της Χεζμπολάχ

Η βασική οργανωτική δομή της Χεζμπολάχ αποτελείται από τρεις κλάδους με μια εκτελεστική εξουσία που αναφέρεται άμεσα στο συμβούλιο της Σούρα. Οι τρεις κλάδοι συνίσταται στο στρατιωτικό, στον πολιτικό τομέα και στις κοινωνικές υπηρεσίες της οργάνωσης. Όλοι οι κλάδοι δέχονται εντολές από τη Σούρα, η οποία έχει και την επιχειρησιακή καθοδήγηση των περιφερειακών διοικήσεων της κοιλάδας Μπεκάα, της Βηρυτού και του Νότιου Λιβάνου.

Αλλάχ → Μωάμεθ → Ιμάμης → Wall-al-Faqih

Πίνακας 1.: Το Οργανωτικό Διάγραμμα της Χεζμπολλάχ (Πηγή: MAJ James B. Love U.S. Army «Hezbollah: A Charitable Revolution» US Army School of Advanced Military Studies, Fort Leavenworth 2008 σελ. 60)

Το συμβούλιο της Σούρα αποτελείται από επτά μέλη, ένα εκ των οποίων είναι ο Ιρανός σύμβουλος, οποίος εκτιμάται, ότι είναι μέλος του Σώματος των Ιρανών Φρουρών της Επανάστασης (IRGC). Τα μέλη του συμβουλίου εκλέγονται για τριετή θητεία από ένα εκλεκτορικό σώμα, που αποτελείται από εκατό μέλη και που ονομάζεται Majlis al-Shura. Το συμβούλιο της Σούρα είναι η ηγεσία που διοικεί και τους τρεις κλάδους καθώς και ολόκληρη την οργάνωση. Η Χεζμπολλάχ δέχεται οδηγίες και κατευθύνσεις πιστή στην αρχή Wilayat al-Faqih, σύμφωνα με την οποία ο Ανώτατος Ιρανός ηγέτης έχει τον τελευταίο λόγο για όλες τις αποφάσεις. Οι εντολές για τη Χεζμπολλάχ που προέρχονται από το Ιράν λαμβάνονται μετά από πολυεπίπεδες διαβουλεύσεις διαφόρων θεσμών και προσωπικοτήτων εντός του ιρανικού καθεστώτος, ώστε να εξασφαλιστεί η συναίνεση και ότι οι αποφάσεις θα υπηρετήσουν τα ιρανικά συμφέροντα. Το συμβούλιο της Σούρα υποστηρίζεται από ένα εκτελεστικό όργανο, το οποίο είναι υπεύθυνο για την εφαρμογή των εντολών της και από τους τρεις κλάδους, δηλαδή για τις εξωτερικές υποθέσεις, τα οικονομικά (τη συλλογή και διανομή των οικονομικών πόρων) και τον τομέα της διοίκησης. Ο κλάδος της ασφάλειας και των στρατιωτικών θεμάτων είναι αρμόδιος για τη διεύθυνση όλων των στρατιωτικών επιχειρήσεων, στο Λίβανο και παγκοσμίως. Ο κλάδος αυτός είναι χωρισμένος σε δυο υπο-κλάδους, ο ένας αφορά στα στρατιωτικά θέματα και ο άλλος στην εκτέλεση των ασύμμετρων επιχειρήσεων – τρομοκρατικών επιθέσεων (Ισλαμική Αντίσταση). Οι υποκλάδοι αυτοί διεξάγουν επιχειρήσεις για την υποστήριξη των περιφερειακών και στρατηγικών σκοπών της οργάνωσης. Οι περιφερειακές μονάδες, για λόγους ασφαλείας, είναι αποκεντρωμένες σε ημι-αυτόνομους πυρήνες και δεν έχουν καμία διασύνδεση μεταξύ τους. Ο κλάδος της ασφάλειας ή η μονάδα πληροφοριών επιμερίζεται σε δυο υπο-τομείς. Ο πρώτος έχει την αρμοδιότητα των αντι-πληροφοριών και της εσωτερικής ασφάλειας της οργάνωσης και παρακολουθεί τη δραστηριότητα των μελών και του λιβανέζικου πληθυσμού, για την αποφυγή ανατρεπτικών ενεργειών προς το καθεστώς οργάνωσης. Ο δεύτερος υποτομέας ασχολείται με την αντι-κατασκοπεία και έχει ως αρμοδιότητα την αποτροπή εισχωρήσεων εξωτερικών απειλών στην οργάνωση. Ο πολιτικός τομέας αποτελείται από το πολιτικό συμβούλιο, το οποίο επιβλέπει το κοινοβουλευτικό έργο και τον τομέα των πληροφοριών. Το πολιτικό συμβούλιο παίζει ένα συμβουλευτικό ρόλο προς τον Γενικό Γραμματέα και το συμβούλιο της Σούρα, ενώ το συμβούλιο έχει αρμοδιότητα τη διεύθυνση των πολιτικών

θεμάτων της οργάνωσης (προετοιμασία των πολιτικών θέσεων κατά την προεκλογική εκστρατεία, ανάπτυξη της πολιτικής στρατηγικής κ.ά.). Ο κοινοβουλευτικός τομέας δημιουργήθηκε μετά τις εκλογές του 2000, για το συντονισμό του πολιτικού έργου της οργάνωσης. Ο πληροφοριακός τομέας είναι ο δεύτερος σημαντικότερος τομέας, αφού έχει την αρμοδιότητα της διεξαγωγής των πληροφοριακών επιχειρήσεων της οργάνωσης.

5.6.2. Επιχείρηση «Να Κερδηθούν οι Καρδιές και τα Μυαλά»

Η Χεζμπολάχ αναγνωρίζοντας, ότι η δύναμή της εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη διατήρηση της υποστήριξης του πληθυσμού του Λιβάνου ανέπτυξε, από το τέλος τα δεκαετίας του 1980, ένα πλέγμα κοινωνικών υπηρεσιών και υπηρεσιών ανοικοδόμησης. Δημιούργησε ιδρύματα που παρέχουν υπηρεσίες υγείας, εκπαίδευσης, κοινωνικής πρόνοιας προς το πληθυσμό, που έως εκείνη τη στιγμή η λιβανέζικη κυβέρνηση αδυνατούσε να παρέχει. Η επιχείρηση αυτή για «να κερδηθούν οι καρδιές και τα μυαλά» (win hearts and minds) του σιϊτικού πληθυσμού περιλάμβανε τις παρακάτω στοχευμένες δράσεις, για τις οποίες ο ίδιος ο υπαρχηγός της οργάνωσης Naim Qassem, από νωρίς είχε αναγνωρίσει τη δυναμική που είχαν στην προσέλκυση της υποστήριξης του πληθυσμού και είχε δηλώσει: *«Ενώ οι υπηρεσίες αυτές έχουν σημαντικές συνέπειες για το λαό, η ουσία της συμμετοχής μας βρίσκεται τελικά στην πίστη μας για τη συνολική πορεία. Η κοινωνική εργασία χρησιμεύει για να ενισχυθεί η εμπιστοσύνη των οπαδών μας στο Κόμμα και να αποκτήσει νομιμοποίηση η ανάγκη ύπαρξης του, ώστε αυτό να συγκεντρώνει τη δύναμη του για να παραμείνει ισχυρό στην εκτέλεση της πολιτικής του και ανθεκτικό στην εκπλήρωση των ρόλων του»*¹¹³. Με τον κατασκευαστικό οργανισμό της οργάνωσης που ονομάζεται Jihad al Bina, το χρονικό διάστημα από το 1988 μέχρι το 2002 κατασκευάστηκαν δεκάδες σχολεία, πέντε νοσοκομεία, εκατό τζαμιά, οχτώ επιμορφωτικά κέντρα, και επτά γεωργικούς συνεταιρισμούς. Η ισλαμική μονάδα υγείας της Χεζμπολάχ λειτουργεί επίσης επτά νοσοκομεία, τριάντα τρία κέντρα υγείας εκ των οποίων τα δώδεκα είναι κινητά και δέκα οδοντιατρικές κλινικές. Την περίοδο μεταξύ 1996 μέχρι 2001 η μονάδα εκπαίδευσης της Χεζμπολάχ προσέφερε υποτροφίες αξίας 14 εκατομμυρίων \$ σε αριστούχους μαθητές.

¹¹³ Naim Qassem Hizbullah The Story from Within, London SAQI Books 2005 σελ. 86

5.6.3. Πληροφοριακές Επιχειρήσεις της Χεζμπολλάχ

Η Χεζμπολλάχ διαθέτει το πιο αναπτυγμένο σύστημα διεξαγωγής πληροφοριακών επιχειρήσεων από οποιοδήποτε άλλο μη κρατικό δρώντα. Όπως προαναφέραμε, την οργανωτική δομή της οργάνωσης υφίσταται ο πληροφοριακός τομέας, ο οποίος επιβλέπει ένα τεράστιο δίκτυο τηλεοπτικών, δορυφορικών, internet, και έντυπων μέσων ενημέρωσης. Η Χεζμπολλάχ με την βοήθεια των μέσων αυτών “περνάει” τα μηνύματά της σε φίλιο, ουδέτερο, αλλά και εχθρικό κοινό παγκοσμίως. Χρησιμοποιεί το τηλεοπτικό κανάλι του al-Manar ¹¹⁴(ο Φάρος), τον αυτοαποκαλούμενο “σταθμό της αντίστασης” που ιδρύθηκε στη Βηρυτό με την οικονομική ενίσχυση του Ιράν και έχει πρωτεύοντα ρόλο στις «ψυχολογικές επιχειρήσεις» που διεξάγει η οργάνωση εναντίον του σιωνιστικού εχθρού [sic], όπως αποκαλεί το Ισραήλ, ενώ παράλληλα μεταδίδει το μήνυμα της οργάνωσης σ’ ολόκληρο τον αραβικό κόσμο. Επιπλέον δε έκανε εκπομπές στο youtube όπως το “Electronic Resistance”. Η οργάνωση έχει ένα εβδομαδιαίο περιοδικό που ονομάζεται al-Ahd και το ραδιοφωνικό σταθμό το al –Nour. Τα θέματα που αναπτύσσονται από την πτέρυγα των μέσων ενημέρωσης της οργάνωσης βρίσκονται προς την κατεύθυνση των σκοπών της οργάνωσης που αναπτύχθηκαν στο μανιφέστο της την «Ανοιχτή Επιστολή». Πρωτεύοντα ρόλο στο διαδικτυακό χώρο της Χεζμπολλάχ παίζει ο τζιχάντ ενάντια στο Ισραήλ και στους Δυτικούς. Ο ιστότοπος al-Ahed news παρουσιάζει θέματα με τίτλους, όπως η «Ισλαμική Αντίσταση», όπου υπάρχουν ημερολόγια των επιχειρήσεων της οργάνωσης κατά του Ισραήλ, στα οποία οι μαχητές της οργάνωσης αναφέρονται ως οι «εусεβείς στρατιώτες του Θεού που υπερασπίζουν την ιερή γη τους εναντίον των απίστων και αγωνίζονται για τη θεϊκή νίκη για λογαριασμό των καταπιεσμένων ισλαμικών μαζών». Επίσης περιλαμβάνει τα βιογραφικά όλων των «μαρτύρων» - βομβιστών αυτοκτονίας στο πόλεμο κατά του Ισραήλ, ομιλίες του ¹¹⁵ Hasan Nasrallah και του Ιρανού ιμάμη Χαμενεΐ, πληροφορίες για το «σιωνιστικό» εχθρό (eye on enemy). Είναι δε εμφανής, η εντύπωση της επιρροής που ασκεί στην οργάνωση ο ιρανικός παράγοντας. Αξίζει να σημειωθεί εδώ, ότι σε πολλά άρθρα χρησιμοποιείται η εβραϊκή γλώσσα ώστε το προπαγαν-

¹¹⁴ Ο τηλεοπτικός σταθμός al-Manar εξέπεμπε με σκοπό να ενθαρρύνει επιθέσεις αυτοκτονίας στη Γάζα, στη Δυτική Όχθη και στο Ιράκ από Avi Jorisch, Beacon of Hatred Inside Hizballah's al-Manar Television Washington Institute for Near East Policy, 2004. σελ. 9-14-15-17

¹¹⁵ Hezbollah Alahednews στα αγγλικά : <http://english.alahednews.com.lb> (πρόσβαση 30 Σεπ 2015)

διστικό μήνυμα της οργάνωσης να καταβάλλει το ηθικό των στρατιωτών του εχθρού.

5.6.4. Αμυντική Ικανότητα της Χεζμπολλάχ

Ο τομέας της Άμυνας και της Ασφάλειας υπάγεται απευθείας στο συμβούλιο της Σούρα και αποτελείται από την Ισλαμική Αντίσταση (*al-Muqawamah al-Islamiyyah*), που περιλαμβάνει το στρατιωτικό σκέλος και τον υποτομέα της Ασφάλειας (*Amn al-Hizb*). Ο στρατός περιλαμβάνει τους τομείς της στρατολόγησης, της εκπαίδευσης και των επιχειρήσεων και εκπαιδεύει «επ' έργω» τους μαχητές που ανήκουν στις περιφερειακές μονάδες. Το συμβούλιο του jihad είναι ένας ανεξάρτητος κλάδος από τον τομέα που αναφερόμαστε. Το συμβούλιο αυτό διοικείται από το Γενικό Γραμματέα και πιθανόν να υπάρχει σ' αυτό ως σύμβουλος, ένας εκπρόσωπος των Ιρανών Φρουρών της Επανάστασης (IRGC). Το συμβούλιο του jihad αποφασίζει για όλες τις αποστολές είτε είναι ένοπλες είτε όχι. Καθώς η οργάνωση είναι πιστή στην αρχή Wilayat al-Faqih, σύμφωνα με την οποία ο Ανώτατος Ιρανός ηγέτης έχει τον τελευταίο λόγο για όλες τις αποφάσεις, με τον ίδιο τρόπο ο ίδιος αποφασίζει για τις αποστολές που θα φέρουν σε πέρας οι μαχητές της Χεζμπολλάχ. Το στρατιωτικό ήθος των μαχητών της οργάνωσης σφυρηλατείται με βάση τις αρχές του πιο ριζοσπαστικού τμήματος του ιρανικού στρατού, τους *Pasdaran*¹¹⁶ ή Φρουρούς της Επανάστασης (IRGC), οι οποίοι και συνετέλεσαν στην αρχική ίδρυση της οργάνωσης. Μια από τις μεθόδους που εφαρμόζει η οργάνωση είναι αυτή των βομβιστών αυτοκτονίας ή των «μαρτύρων» που οδηγούνται στο θάνατο για την πίστη του Ισλάμ. Η μέθοδος αυτή προέρχεται από τον Ιρανικό στρατό, που τη χρησιμοποίησε στον πόλεμο μεταξύ Ιράν-Ιράκ, όταν κύματα ιρανών στρατιωτών οδηγούνταν στην αυτοθυσία τους απέναντι στα ιρακινά στρατεύματα. Οι Ιρανοί που συνεισέφεραν στην ίδρυση της οργάνωσης, μετέφεραν το δόγμα του «ζηλωτή μάρτυρα» και στους μαχητές της. Γεγονός είναι, ότι για κάποιο χρονικό διάστημα δεν χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος αυτή. Πλην όμως το 2005 ο Γενικός Γραμματέας της οργάνωσης Nasrallah είχε προειδοποιήσει, ότι η Χεζμπολλάχ θα αγωνιστεί ενάντια σε κάθε απόπειρα να αφοπλίσει τις παραστρατιωτικές ομάδες της. Παρά το γεγονός, ότι η οργάνωση δεν αποκαλύπτει τη δυναμικότητά

¹¹⁶ Οι Φρουροί της Επανάστασης (Sepāh e Pāsdārān) ιδρύθηκαν από τον Αγιατολάχ Χομείνι 05 Μαΐ του 1979 και μετά την ισλαμική επανάσταση έχοντας σαν αποστολή την προστασία του ισλαμικού συστήματος, την παρεμπόδιση ξένων παρεμβάσεων, καθώς και πραξικοπημάτων από το στρατό ή από άλλες "αποκλίνουσα κινήσεις"

της εκτιμάται, ότι η ένοπλη πτέρυγα της Χεζμπολλάχ περιλαμβάνει 1.000 άνδρες πλήρους απασχόλησης, μαζί με άλλες 6.000-10.000 εθελοντών. Σύμφωνα με το ιρανικό πρακτορείο ειδήσεων Fars, η Χεζμπολλάχ έχει μέχρι με 65.000 μαχητές, ενώ πολύ συχνά περιγράφεται ως στρατιωτικά πιο ισχυρή από το λιβανικό στρατό. Ισραηλινοί στρατιωτικοί διοικητές κατατάσσουν την οργάνωση "μακράν στη μεγαλύτερη επαναστατική ομάδα στον κόσμο". Η Hezbollah διαθέτει ρουκέτες Κατιούσα-122 , που έχουν βεληνεκές 29 χλμ. Η Χεζμπολλάχ διαθέτει επίσης περίπου 100 πυραύλους μεγάλου βεληνεκούς, από τους οποίους οι ιρανικής κατασκευής Fajr-3 (με βεληνεκές 40 χλμ) και Fajr- 5 (με βεληνεκές 72 χλμ) δύνανται να προσβά- λουν το ισραηλινό λιμάνι της Χάιφα, και τον Zelzal-1, με βεληνεκές περίπου 150 χλμ, ο οποίος μπορεί να φτάσει στο Τελ Αβίβ. Σύμφωνα με διάφορες ισραηλινές αμυντικές πηγές, η Χεζμπολλάχ είναι εξοπλισμένη με αντιαρματικούς πυραύλους ρωσικής κατασκευής AT-3 Sagger, AT-4 Spigot, ή AT-5 Spandrel, AT-13 Saxhorn-2 «Metis-M» και AT-14 Spriggan «Kornet». Επιπλέον διαθέτει, τους ιρανικής κατασκευής πυραύλους Ra'ad (έκδοση του AT-3 Sagger), Towsan (έκδοση του AT-5 Spandrel), Toorhan (η έκδοση BGM – 71 TOW) και μικρό αριθμός Saeghe-2 (ιρα- νικής κατασκευής έκδοση του Dragon M47). Ο παραπάνω οπλισμός χρησιμοποιή- ήθηκαν κατά τον πόλεμο του 2006 στο Λίβανο και προκάλεσαν μεγάλες απώλειες στον ισραηλινό στρατό. Ένας μικρός αριθμός Saeghe-2s (ιρανικής κατασκευής έκ- δοση του Dragon M47) χρησιμοποιήθηκαν επίσης στον ίδιο πόλεμο. Η Χεζμπολ- λάχ για την αντιαεροπορική άμυνα διαθέτει οπλισμό όπως το πυροβόλο ZU-23 και τους φορητούς-επωμιζόμενους εκτοξευτές πυραύλων επιφανείας-αέρος (SAM) SA-7 και SA-18. Ένα από τα πιο αποτελεσματικά όπλα που διαθέτει η Χεζμπολ- λάχ είναι ο κινέζικος αντι-πλοϊκός πύραυλος C-802 (ο οποίος κτύπησε στον πόλε- μο του Λιβάνου, το 2006, την ισραηλινή κορβέτα INS Hanit καταφέροντας μεγάλο πλήγμα με 4 ανθρώπινες απώλειες). Τον Απρίλιο του 2010, ο αμερικανός υπουρ- γός Άμυνας Ρόμπερτ Γκέιτς υποστήριξε, ότι η Χεζμπολλάχ έχει περισσότερους πυραύλους και ρουκέτες από την πλειοψηφία των χωρών παγκοσμίως και συνέχι- σε αναφέροντας, ότι η Συρία και το Ιράν εξοπλίζουν με αυτά τα όπλα την οργάνω- ση. Πολλά από αυτά τα όπλα έχουν συσσωρευτεί από τον πόλεμο του 2006. Ο Γκέιτς επιπρόσθετα ανέφερε, ότι η Χεζμπολλάχ είναι πιθανώς εξοπλισμένη με χημι- κά ή βιολογικά όπλα, καθώς και με αντι-πλοϊκούς πυραύλους με βεληνεκές 105 χλμ που θα μπορούσαν να απειλήσουν τα αμερικάνικα τα πλοία. Το 2010, μια ισ- ραηλινή κυβερνητική πηγή ανέβαζε το οπλοστάσιο της Χεζμπολλάχ σε πάνω από

15.000 ρουκέτες μεγάλου βεληνεκούς, ενώ ο αριθμός αυτός το 2013 επαναβειβάστηκε σε 60-80.000 πυραύλους και ρουκέτες που σταθμεύουν στα σύνορά του Λιβάνου με το Ισραήλ και δύναται να προσβάλουν ισραηλινές πόλεις, όπως το Εϊλάτ. Η Χεζμπολλάχ έχει επίσης χρησιμοποιήσει μη επανδρωμένα αεροσκάφη εναντίον του Ισραήλ, επιτυγχάνοντας τη διείσδυση και παρακάμπτοντας τα συστήματα της ισραηλινής αντιαεροπορικής άμυνας. Ισραηλινές στρατιωτικές πηγές τονίζουν τη σημασία που έχει για την επαύξηση της στρατιωτικής ικανότητας της Χεζμπολλάχ, η πρόσκτηση εμπειριών, από την εμπλοκή της στον εμφύλιο πόλεμο της Συρίας.

5.6.5. Εξωτερικές Σχέσεις

Η Χεζμπολλάχ έχει ιδιαίτερα στενές σχέσεις με το Ιράν και με το καθεστώς Άσαντ στη Συρία, ιδιαίτερα με τον πρόεδρο Χαφέζ αλ-Άσαντ (μέχρι το θάνατό του το 2000), που την υποστήριζε. Ο ηγέτης της Χεζμπολλάχ υποστηρίζει τον σημερινό Σύριο ηγέτη στον εμφύλιο πόλεμο. Παρά το γεγονός, ότι η οργάνωση δεν έχει κάποια οργανωτική διασύνδεση με την σουνιτική ισλαμιστική οργάνωση Χαμάς, που έλκει τις ρίζες της από την Παλαιστίνη, παρέχει στρατιωτική εκπαίδευση σε μέλη της και οικονομική, ηθική και στρατιωτική βοήθεια¹¹⁷.

Το Ιράν εκτός της πολιτικής υποστήριξης, παρέχει και οικονομική υποστήριξη. Το ποσό της οικονομικής συνεισφοράς δεν είναι γνωστό αλλά υπολογίζεται σε 1 δισεκατομμύριο \$ ετησίως. Σύμφωνα με πληροφορίες στο ποσό αυτό δεν περιλαμβάνεται η βοήθεια σε στρατιωτικό υλικό για την διεξαγωγή των παραστρατιωτικών επιχειρήσεων της οργάνωσης. Η ιρανική οικονομική βοήθεια λειτουργεί ως ισχυρό «εργαλείο» για την άσκηση πολιτικής επιρροής στο πολιτικό σύστημα του Λιβάνου.

¹¹⁷ Graham E. Fuller " The Hizballah – Iran Connection : Model for Sunni Resistance", The Washington Quarterly 30:1, Winter 2006-2007, σελ. 139-150

6. Περιπτωσιολογικές Μελέτες Τζιχαντιστικών – Σαλαφιστικών Οργανώσεων

6.1. Αλ- Κάϊντα [Al-Qaeda (Η Βάση)]

Παρά το γεγονός ότι η al-Qaeda έγινε διεθνώς γνωστή από τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου του 2001 η βίαιη ιστορία της οργάνωσης εκτείνεται πίσω στο χρόνο και βρίσκει τις ρίζες της σε έναν άλλο συμβατικό πόλεμο το Σοβιετικο-αφγανικό πόλεμο (1979-1989). Η ονομασία της οργάνωσης δόθηκε από τον Μπιν Λάντεν, ο οποίος τη χρησιμοποίησε για να υποδηλώσει τη χρησιμότητά της ως μια βάση των μουτζαχεντίν (mujahideen) στη διεξαγωγή του «ιερού αγώνα» (jihad)¹¹⁸ ενάντια στους άπιστους. Αυτό επιβεβαιώνεται από το γεγονός, ότι η οργάνωση Αλ Κάιντα αναπροσδιορίζεται πολλές φορές ως qaedat al-jihad, (βάση του τζιχάντ).¹¹⁹

Η Ισλαμική Επανάσταση στο Ιράν εμπύχωσε και οδήγησε τους τζιχαντιστές να αναζητήσουν νέο πεδίο δράσης στο Αφγανιστάν. Ανάμεσά τους ήταν και ο Σαουδάραβας πολυεκατομμυριούχος Οσάμα Μπιν Λάντεν, ο οποίος, σε συνδυασμό με τον Azzam, ίδρυσε μια «οργάνωση παροχής υπηρεσιών» (γνωστή ως maktabat al-khadamat ή MAK) στο Πεσαβάρ του Πακιστάν για την υποστήριξη με εφόδια και υλικό του αφγανικού τζιχάντ κατά των σοβιετικών¹²⁰. Ο μετέπειτα δεύτερος τη τάξη της αλ Κάιντα, Αιγύπτιος γιατρός Αϊμάν αλ Ζαουάχρι, (και, μετά το θάνατο του Μπιν Λάντεν τον Μάιο του 2011 ο ηγέτης της), έκανε επίσης περιοδικές στάσεις στο Πεσαβάρ, παρέχοντας τις ιατρικές του γνώσεις για τη φροντίδα τραυματιών μουτζαχεντίν.¹²¹ Ο ίδιος ο Μπιν Λάντεν, φέρεται από τις διηγήσεις του, εκτός από την λογιστική υποστήριξη του κινήματος, να συμμετείχε στις μάχες κατά των Σοβιετικών¹²².

Η νίκη των μουτζαχεντίν κατά των Σοβιετικών, και η επακόλουθη κατάρρευση της ΕΣΣΔ, δημιούργησε μια αίσθηση του αήττητου σε όλο τον μουσουλμανικό κό-

¹¹⁸ "Transcript of Bin Laden's October Interview," CNN, 5 Φεβρουαρίου 2002 (διαθέσιμο στο <http://archives.cnn.com/2002/WORLD/asiapcf/south/02/05/>, έγινε πρόσβαση στις 10-09-2015)

¹¹⁹ "Al-Qaeda Deputy Ayman Al-Zawahiri Claims Responsibility For The London Bombings, Discusses Elections In Afghanistan, And Declares: 'Reform Can Only Take Place Through Jihad,'" Middle East Media Research Institute *Special Dispatch* No. 989, September 20, 2005, <http://www.memri.org/report/en/0/0/0/0/1480.htm> (έγινε πρόσβαση στις 10-09-2015)

¹²⁰ Lawrence Wright, *The Looming Tower: Al-Qaeda and the Road to 9/11* (New York: Random House, 2007), σελ.119.

¹²¹ *Ibid* σελ. 52-54

¹²² Mark Long, "Ribat, Al-Qa'ida, And The Challenge For US Foreign Policy," *Middle East Journal* 63, no. 1, Winter

σμο. Η νίκη που αποδόθηκε σε θεϊκή παρέμβαση, όπλισε τους μουτζαχεντίν με αυτοπεποίθηση για να αντιμετωπίσουν καλύτερα εξοπλισμένους και πιο τεχνολογικά προηγμένους εχθρούς και οδήγησε στην εμφάνιση της Αλ Κάιντα.

Με την επιστροφή του στην πατρίδα του, τη Σαουδική Αραβία, ως ήρωας, ο Οσάμα Μπιν Λάντεν επεδίωξε να προσφέρει τις υπηρεσίες του κινήματος των μουτζαχεντίν «Αφγανών Αράβων¹²³», που ήταν άνεργοι, στην άμυνα των «ιερών τόπων» της Μέκκας και της Μεδίνα στη Σαουδική Αραβία απέναντι στην επιθετικότητα του ιρακινού πρόεδρου Σαντάμ Χουσεΐν, ο οποίος είχε εισβάλει στο Κουβέιτ το 1990. Όμως η πρότασή του δεν έγινε δεκτή από το μονάρχη της Σαουδικής Αραβίας το βασιλιά Φαχντ, ο οποίος κάλεσε τις ΗΠΑ για να υπερασπιστούν τη χώρα. Ο Μπιν Λάντεν θεώρησε ως έκφραση της μεγαλύτερης επιθετικότητας της Δύσης την ανάπτυξη των «άπιστων» στρατευμάτων και επικήρυξε το γεγονός με φετβά το 1996¹²⁴¹²⁵. Επιπλέον δε πάλι ο Μπιν Λάντεν με φετβά κατηγόρησε το καθεστώς της Σαουδικής Αραβίας, γιατί «πρόδωσε την Umma και εντάχθηκε στους Kuffar [απίστους], βοηθώντας τους εναντίον των μουσουλμάνων.»¹²⁶ Ο Μπιν Λάντεν λόγω της αντίδρασης του απέναντι στη Σαουδική μοναρχία, εξορίστηκε από το βασίλειο και αναγκάστηκε να καταφύγει στο Σουδάν. Το περιβάλλον στο Χαρτούμ ήταν φιλόξενο για τους ομοϊδεάτες και ομόθρησκους του από όλο τον κόσμο. Ιδιαίτερα δε για τους εκατομμυριούχους επενδυτές, όπως ο Μπιν Λάντεν. Κατά τη διάρκεια της ίδιας περιόδου (1992-1996), ο Αϊμάν αλ Ζαουάχρι¹²⁷ και η οργάνωσή του, η αιγυπτιακή «Ισλαμική Τζιχάντ», επίσης χρησιμοποιούσε το Σουδάν ως βάση για να διεξάγει τις επιχειρήσεις της ενάντια στην αιγυπτιακή κυβέρνηση. Οι επικρίσεις του Μπιν Λάντεν κατά του βασιλιά της Σαουδικής Αραβίας, καθώς και οι ατυχείς τρομοκρατικές ενέργειες του Ζαουάχρι κατά του καθεστώτος Μουμπάρακ (όπως αποτυχημένες απόπειρες δολοφονίας κατά του αιγύπτιου Πρωθυπουργού και Πρόεδρου Μουμπάρακ), δημιούργησαν μια σημαντική διεθνή πίεση στην κυβέρνηση του Σουδάν, με αποτέλεσμα να αναγκασθεί να εκδιώξει την

¹²³ Ο όρος που χρησιμοποιούταν ήταν «Αφγανοί Άραβες» μουτζαχεντίν και αποδόθηκε στο γεγονός ότι ήταν Άραβες που συμμετείχαν στο Αφγανό-σοβιετικό πόλεμο του 1979-1989

¹²⁴ Fatwa ή φετβά είναι η νομική γνώμοδότηση

¹²⁵ Douglas Jehl, "A NATION CHALLENGED: SAUDI ARABIA; Holy War Lured Saudis As Leaders Looked Away," *New York Times*, 27 Δεκεμβρίου 2001, (διαθέσιμο στο <http://www.nytimes.com/2001/12/27/world/a-nation-challenged-saudi-arabia...> έγινε πρόσβαση στις 10-09-2015)

¹²⁶ NewsHour with Jim Lehrer, "TRANSCRIPT: Bin Laden's Fatwa," PBS, n.d., (διαθέσιμο στο http://www.pbs.org/newshour/terrorism/international/fatwa_1996.html) έγινε πρόσβαση στις 10-09-2015

¹²⁷ Ο Ζαουάχρι εμπνευσμένος από τη διδασκαλία του ιδεολόγου Σαγίντ Κούτμπ της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, είχε ριζοσπαστικοποιηθεί μετά την ήττα των Αραβικών κρατών στον ατυχή πόλεμο των «Έξι Ημερών» και είχε ήδη μεταμορφωθεί σε ένθερμο τζιχαντιστή. Με αποτέλεσμα να συλληφθεί στον απόηχο της δολοφονίας του Αιγύπτιου προέδρου Ανοούρ Σαντάτ και με την απελευθέρωσή του να αναχωρήσει για το Αφγανιστάν για να συμμετάσχει στον Jihad εναντίον των Σοβιετικών.

αλ-Κάιντα και το 1996, η ηγεσία της οργάνωσης επέστρεψε στο Αφγανιστάν όπου και βρήκε καταφύγιο σε ένα άλλο ισλαμικό καθεστώς, των Ταλιμπάν¹²⁸. Με την υποστήριξη του καθεστώτος των Ταλιμπάν, στην Καμπούλ ο Μπιν Λάντεν με τους «Αφγανούς Άραβες» μουτζαχεντίν του δημιούργησε τις βάσεις και τα στρατόπεδα εκπαίδευσης και η Αλ Κάιντα άρχισε να μορφοποιείται ως την οργάνωση που είναι γνωστή έως σήμερα¹²⁹.

Το 1998, ο Ζαουάχρι με το Μπιν Λάντεν, και άλλους τζιχαντιστές ένωσαν τις δυνάμεις τους κάτω από την ομπρέλα της al-Jibha al-Islamiyya al-Alamiyya (το «Παγκόσμιο Ισλαμικό Μέτωπο»), και άρχισαν την τρομοκρατική εκστρατεία τους εναντίον της Δύσης. Το ίδιο έτος με ένα σύντομο φετβά (σε αντίθεση με το μακροσκελή φετβά του 1996) ο Μπιν Λάντεν καλεί σε παγκόσμιο τζιχάντ, όλους τους Μουσουλμάνους ενάντια στους Αμερικάνους και τους συμμάχους τους.¹³⁰

6.1.1. Η Ιδεολογία της Al Qaeda

Η ιδεολογία του παγκόσμιου jihad της αλ-Κάιντα, όπως αυτή προκύπτει από τις δηλώσεις του Μπιν Λάντεν και τις επιστολές του υπαρχηγού του ΔΡ. Αϊμάν αλ-Ζαουάχρι συνοψίζεται στις παρακάτω αρχές [sic]¹³¹:

1. «*Το πραγματικό Ισλάμ είναι αγώνας (sira) με αναμέτρηση (tasadum) και βίαιο εξισλαμισμό (ikrah). Αυτές είναι οι εντολές του Θεού και δεν είναι δυνατό να αλλάξουν.*

2. *Δεν είναι δυνατό να υπάρξει ειρήνη, συνύπαρξη ή διάλογος ανάμεσα στο Ισλάμ και τις ΗΠΑ και άλλες μη μουσουλμανικές χώρες της Δύσης. Ενώ οι μη μουσουλμανικές μειονότητες που ανήκουν στην ahl al-kitab¹³² γίνονται αποδεκτές να ζήσουν στις ισλαμικές χώρες και υπόκεινται στην καταβολή φόρου (jizah)¹³³, οι άνθρωποι των ΗΠΑ και των δυτικών χωρών θεωρούνται ahl al-*

¹²⁸ Οι Ταλιμπάν ήταν μια αφγανική ισλαμιστική μαχητική παράταξη πρώην φοιτητών που είχε κατηχηθεί σε θρησκευτικά σχολεία (madrassas) του Πακιστάν και είχαν αναδυθεί στην εξουσία στο Αφγανιστάν, μέσα από το χάος που ακολούθησε την απόσυρση των Σοβιετικών

¹²⁹ «Κατά την πρώτη πενταετία της διακυβέρνησης των Ταλιμπάν αρκετές χιλιάδες τζιχαντιστών εκπαιδεύτηκαν στα στρατόπεδα του Μπιν Λάντεν προκειμένου να εφαρμόσουν την ατζέντα της συστηματικής βίας εναντίον αμερικάνικων στόχων στη Σαουδική Αραβία, την Κένυα, την Τανζανία, την Υεμένη και τις Ηνωμένες Πολιτείες την 11 Σεπτεμβρίου 200. Οι πράξεις αυτές δεν θα ήταν δυνατές χωρίς τη συγκατάθεση των Ταλιμπάν και τη χρηματοδότηση από ισλαμιστικές πηγές». R. Hrair Dekmejian «Επανάστατημένο Ισλάμ», Επιμέλεια, πρόλογος Κ. Κουτσούκης, Μετάφραση Α. Μπαλοπούλου Εκδόσεις Παπαζήση, 2007 σελ. 442

¹³⁰World Islamic Front for Jihad against Jews and Crusaders, "Initial 'Fatwa' Statement," 23 Φεβρουαρίου 1998, (διαθέσιμο στο <http://www.library.cornell.edu/colldev/mideast/fatwa2.htm>. έγινε πρόσβαση στις 10-09-2015)

¹³¹ R. Hrair Dekmejian «Επανάστατημένο Ισλάμ», Επιμέλεια, πρόλογος Κ. Κουτσούκης, Μετάφραση Α. Μπαλοπούλου Εκδόσεις Παπαζήση, 2007, σελ. 443-444

¹³² Ibid σελ. 523 «οι λαοί της Βίβλου Χριστιανοί και Εβραίοι»

¹³³ Φόρος επιβαλλόμενος από ισλαμικό κράτος στους μη μουσουλμάνους υπηκόους του

lītab που ζουν στον οίκο του Πολέμου (*dar al-harb*). Έτσι έχουν την επιλογή να μάχονται για τη σωτηρία τους ή να προσηλυτισθούν στο Ισλάμ. Θα υπάρχει πάντα ατέρμονη σύγκρουση ανάμεσα στο Ισλάμ και τους μη μουσουλμάνους, επειδή το Ισλάμ εκπροσωπεί την αλήθεια, ενώ το μη Ισλάμ το ψεύδος.

3. Οι πραγματικοί μουσουλμάνοι πρέπει να τηρούν τον διττό νόμο «*al bara' wal-wala*». Ο νόμος *al bara* υπαγορεύει την απομάκρυνση και το διαχωρισμό των μουσουλμάνων από τους μη μουσουλμάνους, *kuffar* (άπιστους). Ο νόμος *wal-wala* επιτάσσει αδελφοσύνη και συναδελφοσύνη ανάμεσα στους μουσουλμάνους, συμπεριλαμβανομένης της αμοιβαίας βοήθειας και πίστης. Εάν ένας μουσουλμάνος κάνει μια λανθασμένη κρίση, υπάρχει η δυνατότητα συγχώρεσης εκτός κι αν συνεργαστεί με τη Δύση/ΗΠΑ ή κηρύττει τη συνύπαρξη μαζί τους, περίπτωση στην οποία υπόκειται σε *takfir* – αποκήρυξη και αποβολή από τη μουσουλμανική κοινότητα ως *kafir* (άπιστος).

4. Ο *Jihad*, ιερός πόλεμος είναι «*raḥma*» - μια πράξη ελέους από τον Αλλάχ για να την ασκούν όλοι οι άνθρωποι. Κατά συνέπεια πολεμώντας τους μη μουσουλμάνους μπορεί κανείς να τους βοηθήσει να γίνουν μουσουλμάνοι και να τους σώσει από την κόλαση.

5. Ο *Jihad* είναι μια διαρκής διαδικασία πολέμου. Υπάρχουν δυο τρόποι τζιχάντ: ο επιθετικός *Jihad* και ο αμυντικός τζιχάντ. Εάν κάποιος δεν είναι σε θέση να κινήσει επιθετικό *Jihad* λόγω αδυναμίας του κράτους, τότε καταφεύγει στον αμυντικό τζιχάντ, όπως έκανε η αλ-Κάιντα την 11 Σεπτεμβρίου 2001 προκειμένου να αντισταθεί στην καταπίεση των ΗΠΑ. Αυτός ο αμυντικός *Jihad* μπορεί να γίνει χωρίς την άδεια των ηγετών των μουσουλμανικών χωρών και κάθε πιστός μπορεί να τον φέρει σε πέρας.

6. Όλα τα αραβικά/μουσουλμανικά καθεστώτα και οι μουσουλμάνοι που βοηθούν τις κοσμικόφρονες, τις κομμουνιστικές χώρες και τις ΗΠΑ είναι *kharīj al-milla* και στόχοι των ως *takfir*. Αντίθετα οι μουσουλμάνοι θα πρέπει να εκδηλώνουν το μίσος τους εναντίον των εχθρών τους στη Δύση, επειδή η απειλή που δέχεται το Ισλάμ από τη Δύση είναι ιδεολογικής και πολιτιστικής φύσεως, κάτι που απαιτεί *jihad hatmiyyah*¹³⁴ – τον αναπόφευκτο αγώνα του απόλυτου πολέμου (*Jihad al-shamil*). Έτσι η επίθεση στη Νέα Υόρκη και την Ουάσινγκτον «είναι μόνο η αρχή...» Αυτό το ιδεολογικό πλαίσιο εκπροσωπεί η σαφώς αναδιατύπωση των απόψεων του Μπιν Λάντεν ενισχυμένων με πολλαπλές αναφορές από το Κοράνι,

¹³⁴ Ιερό αγώνα για την επιβολή της ισλαμικής λύσης

τη Σούνα και τους μαχητές ισλαμιστές θεωρητικούς, όπως τους Ιμπν Ταμίεϋα και Ιμπν Αμπντ αλ Ουαχάμπ, προκειμένου να δικαιολογηθούν οι βίαιες μέθοδοι που χρησιμοποιούν οι σύγχρονοι ισλαμιστές μαχητές, όπως η διείσδυση στο εχθρικό στρατόπεδο, οι αποστολές αυτοκτονίας και η χρήση *fida'iyum* για τη δολοφονία των ηγετών των εχθρών και των στρατιωτών τους.»

Η Αλ Κάιντα θεωρείται ως μια σουνιτική ισλαμιστική οργάνωση τζιχαντιστώνσαλαφιστών. Οι σαλαφιστές πρεσβεύουν την επιστροφή των μουσουλμάνων στον πουριτανισμό των *salaf*, των ευσεβών προγόνων τους, ώστε να βρουν τη σωτηρία. Για αυτούς, η πρώτη κοινότητα, που ίδρυσε ο Προφήτης Μωάμεθ και οι πρώτοι οπαδοί του, αποτελεί παράδειγμα προς μίμηση που πρέπει να ακολουθούν οι πιστοί στη ζωή τους. Ο απώτερος στόχος των σαλαφιστών είναι να αναστήσουν ένα παγκόσμιο χαλιφάτο, στο οποίο θα εφαρμόζεται ο νόμος της σαρία, ώστε να δημιουργηθεί ξανά η «χρυσή εποχή» του Ισλάμ (632-356 μ.Χ). Όμως η αλ Κάιντα είναι μια ισλαμιστική οργάνωση που ακολουθεί την κοσμοθεωρία των σαλαφιστών, επιδιώκοντας την εφαρμογή της με βίαιο τρόπο¹³⁵.

Η Αλ Κάιντα δικαιολογεί τη χρήση της βίας, όπως τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, κατά τις οποίες σκοτώθηκαν περίπου 3.000 πολίτες της Αμερικής, καταφεύγοντας στη σούνα (*Sunna*) (δηλαδή τα παραδείγματα ή τις πράξεις από τη ζωή του προφήτη), στην οποία αναφέρεται, ότι ο Μωάμεθ επέτρεψε τη χρήση των καταπελτών κατά τη διάρκεια της πολιορκίας της πόλης της *Ta'if*¹³⁶. Παρομοίως, η Αλ Κάιντα καταφεύγει στη σούνα για να δικαιολογήσει την απαγορευμένη από το Κοράνι πράξη της θανάτωσης γυναικόπαιδων, αναφέροντας, ότι το είχε επιτρέψει και ο προφήτης¹³⁷. Η Αλ Κάιντα επικροτεί επίσης τις «επιθέσεις αυτοχειρίας των μαρτύρων» [*sic*], ή τις βομβιστικές επιθέσεις αυτοκτονίας, των τζιχαντιστών ανατρέχοντας στην πρώιμη ισλαμική ιστορία κατά την οποία ο Μωάμεθ είχε επιτρέψει τέτοιες πράξεις, καλώντας για παράδειγμα, σ' ένα στίχο της σούρα τους πιστούς να «σκοτώσουν και να σκοτωθούν» (σούρα 9: 111)» και σ' άλλα σημεία υποκινώντας τη βία, όπως στο περίφημο «στίχο με το σπαθί» όπου καλεί τους πιστούς: «να πολεμήσετε και να σκοτώσετε τους ειδωλολάτρες οπουδήποτε εσείς τους βρείτε, ... σε περίπτωση (πολέμου)»¹³⁸¹³⁹.

¹³⁵ Christian Caryl, "The Salafi Moment," *Foreign Policy*, 12 Σεπτεμβρίου 2012 (διαθέσιμο στο http://www.foreignpolicy.com/articles/2012/09/12/the_salafi_moment. έγινε πρόσβαση 10/9/2015)

¹³⁶ Quintan Wiktorowicz and John Kaltner, "Killing in the Name of Islam: Al-Qaeda's Justification for September 11," *Middle East Policy X*, Volume 10, Issue no. 2, Summer 2003 (19 Μαΐου 2003) (διαθέσιμο στο: <https://www.aclu.org/ACLURM001177> έγινε πρόσβαση 20/9/2015) σελ. 77

¹³⁷ Raymond Ibrahim, *The Al Qaeda Reader* (New York: Doubleday Publishers, 2007), σελ. 165.

¹³⁸ "The Qaradawi Fatwas," *Middle East Quarterly* XI, no. 3, Summer 2004, (διαθέσιμο στο <http://www.meforum.org/646/the->

Ο αλ-Ζαουάχρι σε μια μακροσκελή πραγματεία του, με τίτλο «Αφοσίωση και Εχθρότητα» αφιερώνει ένα ολόκληρο κεφάλαιο, παραθέτοντας αναφορές διαφόρων κλασικών ulemas (μουσουλμάνοι θεολόγοι και νομοδιδάσκαλοι), οι οποίοι κηρύττουν στους πιστούς μουσουλμάνους που βρίσκονται υπό την διοίκηση μη-μουσουλμάνων να συμπεριφέρονται έντιμα, ενώ παράλληλα τους επιτρέπει να τρέφουν αισθήματα μίσους προς αυτούς. Σε άλλη πραγματεία, ο αλ-Ζαουάχρι αναφέρει το ισχυρισμό που αποδίδεται στο Μωάμεθ, ότι «ο πόλεμος είναι υπόθεση εξαπάτησης του αντιπάλου».

Ενώ η βία και ο τρόμος είναι εμβληματική της στρατηγικής της αλ-Κάιντα, η οργάνωση κυριαρχεί και στον τομέα της προπαγάνδας, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που αντιπαρατίθεται με τη Δύση. Έτσι κατά κύριο λόγο, για να νομιμοποιήσει την τρομοκρατία που εφαρμόζει, την παρουσιάζει ως «αμοιβαία συμπεριφορά» σε ενέργειες της Δύσης, όπως στη στάθμευση δυτικών στρατευμάτων (απίστων) [sic] στους «ιερούς τόπους» της Σαουδικής Αραβίας, καθώς και στην πολιτική των ΗΠΑ του «κατακερματισμού» των αραβικών κρατών, και της εφαρμογής εξοντωτικών κυρώσεων κατά του Ιράκ μετά τον πρώτο πόλεμο του Κόλπου. Η ιδιαίτερη σκληρότητα της αλ-Κάιντα δικαιολογείται από τους υποστηρικτές της, όπως ο Ζαουάχρι, διαμέσω του qiyas¹⁴⁰, ή της αναλογικής ερμηνείας των διαφόρων μουσουλμανικών δογμάτων. Για παράδειγμα, όταν ένας στρατός απίστων κατέχει μουσουλμανικό έδαφος, τότε επιβάλλεται [είναι υποχρεωτικός (fard' ayn¹⁴¹)] ο αμυντικός jihad για το Ισλάμ. Αυτό άλλωστε τονίζεται και στο φετβά της αλ Κάιντα του 1998. Ο jihad αυτός δικαιολογείται από την αλ-Κάιντα λόγω της ανισορροπίας ισχύος που υπάρχει μεταξύ της Δύσης και του μουσουλμανικού κόσμου, η οποία πολλές φορές επιτρέπει στους μουσουλμάνους την ελαστική ερμηνεία του θρησκευτικού νόμου (rukhsa), με βάση την αρχή της σαρία, ότι «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα». Με αυτό τον τρόπο η αλ-Κάιντα νομιμοποιεί και τη χρήση από μέρους της, της βίας στα τρομοκρατικά της κτυπήματα.

6.1.2. Η Αλ Κάιντα ως Οργάνωση ή Σύστημα;

Τα χρόνια που πέρασαν μετά την έναρξη του πολέμου κατά της τρομο-

[garadawi-fatwas](#). (έγινε πρόσβαση 25/09/2015)

¹³⁹ Raymond Ibrahim, "How Taqiyya Alters Islam's Rules of War," *Middle East Quarterly* XVII, no. 1, Winter 2010, (διαθέσιμο στο <http://www.meforum.org/2538/taqiyya-islam-rules-of-war>. (έγινε πρόσβαση 25/09/2015)

¹⁴⁰ Απολογία με χρήση του σχήματος της αναλογίας

¹⁴¹ Ατομική υποχρέωση

κρατίας, υπό την αμερικανική ηγεσία, παρατηρήθηκε μια σημαντική συρρίκνωση του δικτύου του Μπιν Λάντεν. Ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια η οργάνωση διαβρώθηκε σημαντικά στο Αφγανιστάν, όπου οι επιχειρήσεις της Αμερικής και των συμμάχων πέτυχαν να αποσαθρώσουν τον κεντρικό πυρήνα της. Έτσι το καλοκαίρι του 2010, ο τότε διευθυντής της CIA Λέον Πανέτα εκτιμούσε, ότι στο Αφγανιστάν είχαν απομείνει μόνο 50 έως 100 μέλη της αλ-Κάιντα.

Ωστόσο, η συρρίκνωση του πυρήνα της αλ-Κάιντα δεν αντικατοπτρίζει και τη μείωση της δύναμής της διεθνώς καθώς παρατηρείται αφενός μεν μια έξαρση παγκοσμίως των διάφορων οργανώσεων που είναι θυγατρικές ή που συμμετέχουν στο δίκτυο της οργάνωσης και αφετέρου η διάχυση της ιδεολογίας της. Έτσι αναδύθηκαν θυγατρικές οργανώσεις, όπως η Αλ Κάιντα στην Αραβική Χερσόνησο [al- Qaeda in Arabian Peninsula (AQAP)] και η Αλ Κάιντα στο Ισλαμικό Μαγκρέμπ [al- Qaeda in Maghreb (AQIM)] γεγονός που είναι μια ανησυχητική εξέλιξη». Η αλλαγή, αυτή εκτιμούν ειδικοί, ότι περιορίζει τη δυνατότητα των τζιχαντιστών να συντονίσουν στενά τρομοκρατικές επιθέσεις γεγονός που μειώνει την ικανότητα τους να πετύχουν τους τελικούς πολιτικούς σκοπούς τους, αλλά παράλληλα περιπλέκει την προσπάθεια της διεθνούς κοινότητας να καταπολεμήσει το τζιχαντιστικό κίνημα.¹⁴²»

Η Αλ Κάιντα, με λίγα λόγια, έχει απολέσει το μονοπώλιο του μαχητικού ακτιβιστικού ισλαμιστικού κινήματος και έχει μετατραπεί από μια συνεκτική και ενιαία τρομοκρατική οργάνωση που διαθέτει ιεραρχική δομή με κλίμακα διοικήσεως σε ένα «Μεικτό Σύστημα»¹⁴³ που έχει τρία επίπεδα. Το πρώτο επίπεδο συγκροτείται από το «σκληρό πυρήνα», που αποτελούνταν από τον Μπιν Λάντεν, τον αναπληρωτή του (και σημερινό διάδοχό του) Δρ. Αϊμάν Αλ Ζαουάχρι και τους υπασπιστές τους. Το δεύτερο επίπεδο είναι το «δίκτυο», που αποτελείται από μουτζαχεντίν που λαμβάνουν μέρος στη τζιχάντ ή αναλώνουν το χρόνο τους σε στρατόπεδα εκπαίδευσης στο εξωτερικό, ή έχουν επιστρέψει στις χώρες τους και έχουν συγκροτήσει τοπικές ισλαμιστικές οργανώσεις. Τέλος, το τελευταίο επίπεδο είναι τα μέλη του ευρύτερου ριζοσπαστικού ισλαμιστικού κινήματος, δηλαδή όλους εκείνους που ταυτίζονται με την ιδεολογία της Αλ Κάιντα και είναι έτοιμοι να δράσουν

¹⁴² Assaf Moghadam and Brian Fishman, "Debates and Divisions Within and Around Al Qaeda," in Assaf Moghadam and Brian Fishman, eds., *Self-Inflicted Wounds: Debates and Divisions al-Qaeda and its Periphery* (West Point, NY: Combatting Terrorism Center, December 2010). 11-12., <http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a536531.pdf>

¹⁴³ Peter R. Neumann and Brooke Rogers, "Recruitment and Mobilisation for the Islamist Militant Movement in Europe" A study carried out by King's College London International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence (ICSR) for the European Commission, 2007, σελ. 21-22

για τις ιδέες του «σκληρού πυρήνα της», ενώ δεν έχουν άμεση συνεργασία με τα μέλη του και διατηρούν μόνο χαλαρές σχέσεις με το «δίκτυο». Ο Jason Burke στο βιβλίο του «Al Qaeda: The True Story of Radical Islam» τονίζει ότι, σε όλη την ιστορία του κινήματος, η σχέση μεταξύ των τριών επιπέδων δεν υπήρξε ποτέ στατική. Μάλιστα, ο ίδιος υποστηρίζει, ότι υπάρχει μια αλληλεπίδραση μεταξύ των διαφόρων επιπέδων που εξηγεί τις μεταβαλλόμενες δυναμικές του κινήματος. Οι παρατηρήσεις του Burke εντοπίζονται και στις γραπτές αναφορές ενός από τους πιο σημαντικούς ιδεολόγους στοχαστές του ισλαμιστικού κινήματος της αλ-Κάιντα, τον Αμπού Μουσάμπ αλ Σούρι (Abu Musab al Suri)¹⁴⁴, ο οποίος πίστευε, ότι η εξάπλωση της ιδεολογίας της οργάνωσης που πραγματοποιήθηκε στον απόηχο της αμερικάνικης εισβολής στο Αφγανιστάν, μπορεί να ήταν μια εξέλιξη ιδιαίτερα επιθυμητή και ανέλπιστα, αλλά θα έπρεπε η στρατηγική της οργάνωσης να μην επικεντρωθεί στη σύναψη άμεσων σχέσεων μεταξύ του «σκληρού πυρήνα» και περιφερειακών οργανώσεων αλλά να επικρατήσει μια σχέση συνδέσμου μεταξύ του πυρήνα και των «πλοκαμιών» της οργάνωσης. Επιπλέον, πίστευε ότι η κίνηση της παγκόσμιας ισλαμιστικής εκστρατείας έπρεπε να έχει ένα ευρύ φάσμα διαφορετικών μορφών, που να κυμαίνονται από εξεγέρσεις μεγάλης κλίμακας («ανοιχτά μέτωπα») μέχρι εκστρατείες («tanzims») σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο και σε μικρές οργανώσεις που θα εκτελούν σποραδικές τρομοκρατικές πράξεις, δηλαδή «την τζιχάντ της εξατομικευμένης τρομοκρατίας». Ο αλ Σούρι υποστήριξε, ότι η αλ-Κάιντα ήταν «ένα σύστημα», και όχι μια οργάνωση.

Η ιδεολογική ατζέντα που μοιράζεται η Αλ Κάιντα, με τις θυγατρικές της εστιάζει στην απέλαση των ξένων δυνάμεων και την αποκοπή από τις επιρροές τους στις μουσουλμανικές χώρες και τις παραδοσιακές ισλαμικές κοινωνίες και την επιδίωξη δημιουργίας ενός ισλαμικού κράτους που θα κυβερνάται από τον ισλαμικό νόμο (σαρία). Για την επίτευξη αυτών των στόχων, η Αλ Κάιντα φέρεται να καλεί τα μέλη της να εφαρμόσουν μια σειρά μέτρων, μεταξύ των οποίων είναι:

➤ *Η Σαλαφιστική Ισλαμική Μεταρρύθμιση.* Η οργάνωση υποστηρίζει την επιβολή της σαρία με την αυστηρή της ερμηνεία. Βέβαια η ηγεσία της Αλ Κάιντα διαφοροποιείται σχετικά με το πόσο γρήγορα θα πρέπει να επιβληθεί ο ισλαμικός νόμος σε πληθυσμούς κάτω από τον έλεγχο της οργάνωσης ή των θυγατρικών της.

¹⁴⁴ ibid σελ.22

➤ *Το Αμυντικό Τζιχάντ.* Οι οπαδοί καλούνται να συνεχίσουν την ένοπλη αντίσταση στη δυτική επιθετικότητα, ενώ έχουν εντολές να πολεμήσουν τη δυτική καταπίεση και να εκδιώξουν τα αμερικανικά στρατεύματα από την Αραβική Χερσόνησο που θεωρείται για όλους τους μουσουλμάνους ως ιερή γη.

➤ *Επιθέσεις «Βαθιά στο Εχθρικό Έδαφος».* Η οργάνωση έχει πετύχει μια σειρά αιματηρών επιθέσεων, που σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν κατά συμβολικών στόχων, όπως τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου στις Ηνωμένες Πολιτείες και τις επακόλουθες επιθέσεις σε Λονδίνο, Μαδρίτη και Κωνσταντινούπολη. Δικαιολογεί τις επιθέσεις αυτές, ως μέρος της προσπάθειάς της να εξαλείψει τις ξένες επιρροές.

➤ *Απομάκρυνση των Καθεστώτων των Αποστατών.* Η Αλ Κάιντα ζητά την απομάκρυνση των κυβερνήσεων που δεν κυβερνούν με βάση την ερμηνεία του νόμου της σαρία, διότι θεωρεί, ότι ενδυναμώνουν το ρόλο των νόμων των ανθρώπων έναντι του θεικού νόμου. Η ηγέτες της Αλ Κάιντα περιγράφουν τις δημοκρατικές αρχές ως αντι-ισλαμικές και συνώνυμες με πράξη αποστασίας προς το Ισλάμ, η οποία τιμωρείται με θάνατο. Επίσης κάνουν έκκληση για την ανατροπή των καθεστώτων που κρίνουν, ότι δεν ανταποκρίνονται επαρκώς στον ισλαμικό νόμο, ακόμα όπως και το καθεστώς της μοναρχίας του οίκου των Σαούντ.

➤ *Οικονομικός Πόλεμος.* Ο Μπιν Λάντεν και ο Ζαουάχρι κάλεσαν τους οπαδούς τους να επιτεθούν σε οικονομικούς στόχους προκειμένου να αποδυναμώσουν τόσο στη Δύση όσο και τα τοπικά καθεστώτα. Ειδικότερα, κάλεσαν τους υποστηρικτές τους να εξαπολύσουν επιθέσεις στις πετρελαϊκές υποδομές της Μέσης Ανατολής απαγορεύοντας έτσι στη Δύση να έχει πρόσβαση στα αποθέματα πετρελαίου της περιοχής.

➤ *Προσβολή μη Σουνιτικών Μουσουλμανικών Θρησκευτικών Ομάδων.* Η Αλ Κάιντα θεωρεί τους σίτες μουσουλμάνους ως αποστάτες, και ορισμένοι ηγέτες της οργάνωσης ενθαρρύνουν τις επιθέσεις εναντίον σιιτικών τοπικών πληθυσμών. Άλλοι βέβαια ηγέτες της Αλ Κάιντα θεωρούν ότι αυτές οι επιθέσεις υπονομεύουν το έργο της οργάνωσης, αφού την αποξενώνουν από τον ευρύτερο μουσουλμανικό πληθυσμό και μειώνουν την νομιμοποίησή της. Οι ηγέτες της Αλ Κάιντα επίσης χρησιμοποιούν τακτικά μια αντι-ισραηλινή ρητορική, αν και οι επιθέσεις εναντίον του Ισραήλ δεν είναι πολλές.

6.2. Οι Θυγατρικές Οργανώσεις της Αλ Κάιντα

Οι θυγατρικές οργανώσεις της Αλ Κάιντα που συμμετέχουν στο διεθνές «δίκτυο» της οργάνωσης είναι διεσπαρμένες σε ένα ευρύ γεωγραφικό χώρο, ο οποίος εκτείνεται από τη Βόρεια Αφρική έως τη Νοτιοανατολική Ασία. Αυτές οι θυγατρικές οργανώσεις έχει αποδειχθεί, ότι είναι ικανές να προσβάλουν διαμέσω των αντίστοιχων κοινοτήτων τους, την Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Επιπλέον δε, με την προώθηση της ιδεολογίας τους διαμέσω της προπαγάνδας στον κυβερνοχώρο, οι θυγατρικές οργανώσεις της Αλ Κάιντα είναι σε θέση να στρατολογήσουν μέλη από τις δυτικές κοινωνίες, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την διενέργεια τρομοκρατικών κτυπημάτων στις ίδιες τις χώρες τους. Η εξέλιξη αυτή της ανάπτυξης του δικτύου της Αλ-Κάιντα έχει επηρεαστεί από τα περιφερειακά χαρακτηριστικά και το πολιτικό κλίμα των αντίστοιχων χωρών, στις οποίες ενεργούν οι οργανώσεις αυτές. Ορισμένες από τις θυγατρικές οργανώσεις της Αλ Κάιντα και τα χαρακτηριστικά τους θα αναφερθούν παρακάτω συνοπτικά.

Χάρτης 10. Χάρτης με τις περιοχές της Βόρειας Αφρικής που επιχειρούν οι ενεργές θυγατρικές οργανώσεις η τα παρακλάδια της al-Qaeda και του Ισλαμικού Κράτους (προέρχεται από Yonah Alexander, «Terrorism in North Africa and the Sahel in 2014» International Center for Terrorism Studies, Potomac Institute for Policy Studies – International Law Institute Φεβρουάριος 2015 σελ. 7),

6.2.1. Η Αλ Κάιντα στο Ισλαμικό Μαγκρέμπ «AQIM» (Al Qaeda in the Islamic Maghreb)

Η AQIM προήλθε από μια ισλαμιστική φατρία ανταρτών που πολέμησε στην εμφύλια σύρραξη στην Αλγερία το 1990. Συγκεκριμένα ιδρύθηκε από την ένωση της σαλαφιστικής οργάνωσης (Salafist Group for Preaching and Combat (GSPC) Οργάνωση Σαλαφιστών Μαχητών για το Κήρυγμα και τη Μάχη) με την

AL-Qaeda το 2006. Πρωτοεμφανίστηκε με τη νέα ονομασία το 2007. Η οργάνωση αξιοποίησε την αστάθεια που επικρατούσε στη Βόρεια και Δυτική Αφρική από το 2011 για να επεκτείνει το πεδίο των δραστηριοτήτων της. Η AQIM έχει πραγματοποιήσει βομβιστικές επιθέσεις εναντίον στόχων του αλγερινού κράτους, επιθέσεις κατά των δυνάμεων ασφαλείας στην Αλγερία και την περιοχή Σαχέλ της Δυτικής Αφρικής, καθώς και απαγωγές, συμπεριλαμβανομένων και Δυτικών, σε όλη την περιοχή του Maghreb. Φέρεται επίσης να παρείχε υποστήριξη σε άλλες εξτρεμιστικές ομάδες που έχουν τη βάση τους στην Αφρική. Τριγμούς στα θεμέλια της οργάνωσης προκάλεσαν οι γαλλικές στρατιωτικές επιχειρήσεις που διεξάγονται στην περιοχή από το 2013. Ηγέτης της AQIM είναι ο εμίρης Abdelmalik Droukdel, ένας Αλγερινός που εικάζεται, ότι έχει την έδρα του στη βορειανατολική Αλγερία. Παρ' όλα αυτά όμως στους κόλπους της οργάνωσης, από το 2011, έχει ξεσπάσει μια διαμάχη για το θέμα της ηγεσίας, με αποτέλεσμα πρώην επικεφαλής της οργάνωσης που κατάγονται από την περιοχή του Σαχέλ της Δυτικής Αφρικής, να έχουν αποσχισθεί και να έχουν ιδρύσει νέες τζιχαντιστικές σαλαφιστικές ομάδες.

Στόχοι: Πολιτικός σκοπός της οργάνωσης είναι η επίτευξη ενός ισλαμικού χαλιφάτου στην Αλγερία και σε όλη τη Βόρεια Αφρική, καθώς και η καταπολέμηση της επιρροής της Δύσης, ιδίως της πρώην αποικιακής δύναμης της Γαλλίας.

Επιχειρησιακή Δραστηριότητα: Η AQIM έχει αναλάβει την ευθύνη για βομβιστικές επιθέσεις, απαγωγές και άλλες ανατρεπτικές δραστηριότητες στην Αλγερία, στη Μαυριτανία, στη Νίγηρια και στο Μάλι. Η AQIM έχει επίσης δεσμούς με οργανώσεις από την Τυνησία και τη Λιβύη. Αναφορές κάνουν λόγω για μετακίνηση στοι-

χείων της AQIM προς τη νοτιοδυτική Λιβύη από το 2013. Ειδικότερα η επιχειρησιακή της δραστηριότητα περιλαμβάνει:

- Αλγερία. Η AQIM ανέλαβε την ευθύνη για σειρά βομβιστικών επιθέσεων στο Αλγέρι το χρονικό διάστημα 2007-08 με στόχο το γραφείο του πρωθυπουργού, το Συνταγματικό Συμβούλιο, το γραφείο των Ηνωμένων Εθνών στο Αλγέρι, καθώς και εναντίον αστυνομικού τμήματος, στο οποίο σκοτώθηκαν δεκάδες άνθρωποι.

- Μάλι. Η AQIM έχει μακρά παρουσία στο Μαλί. Η χώρα έχει χρησιμεύσει στο παρελθόν στην οργάνωση ως ένα κομβικό σημείο για τη συλλογή κεφαλαίων. Η AQIM έθεσε το έλεγχο σε τμήματα της εδαφικής επικράτειας στο βόρειο Μαλί, το 2012, σε συντονισμό με άλλες δύο ισλαμιστικές οργανώσεις, μέχρι την γαλλική στρατιωτική επέμβαση τον Ιανουάριο 2013, που αποκατέστησε τον έλεγχο για λογαριασμό του κράτους του Μάλι.

- Νιγηρία. Η AQIM έχει πραγματοποιήσει πολλές απαγωγές στη Νιγηρία.

- Μαυριτανία. Μεταξύ του 2005 και του 2009, η AQIM πραγματοποίησε πολλαπλές επιθέσεις κατά των δυνάμεων ασφαλείας της Μαυριτανίας και εναντίον αλλοδαπών υπηκόων στη χώρα. Το 2008, η AQIM εκτέλεσε επίθεση εναντίον της ισραηλινής πρεσβείας στην πρωτεύουσα.

- Επιθέσεις εναντίον στόχων αμερικάνικων συμφερόντων. Η AQIM ανέλαβε την ευθύνη για τις επιθέσεις στη Βεγγάζη, στις 11 Σεπτεμβρίου, 2012.

Μέγεθος, Χρηματοδότηση και Δυνατότητες της Οργάνωσης:

Σύμφωνα με το Στέιτ Ντιπάρτμεντ των ΗΠΑ, το 2013 η AQIM περιελάμβανε στις τάξεις της κάτω από χίλιους μαχητές στην Αλγερία και ένα μικρότερο αριθμό στο Σαχέλ. Οι πηγές χρηματοδότησης της οργάνωσης περιλαμβάνουν λύτρα που προέρχονται από απαγωγές, έσοδα από τη συμμετοχή σε λαθρεμπόριο και από την επιβολή "φορολογίας" σε τοπικούς παράγοντες έσοδα από εκβιασμούς, και ενδεχομένως από την οικονομική βοήθεια που λαμβάνει από ευρωπαίους υποστηρικτές. Το 2012, Αμερικανοί αξιωματούχοι περιέγραψαν την AQIM ως την «καλύτερα χρηματοδοτούμενη» θυγατρική της Αλ Κάιντα.

Σχέσεις με την Αλ Κάιντα και τις Συνεργαζόμενες Οργανώσεις:

Η ένωση με την Al Qaeda ανακοινώθηκε από τον τότε δεύτερο τη τάξει της

οργάνωσης Αϊμάν αλ Ζαουάχρι το 2006. Η κυβέρνηση των ΗΠΑ θεωρεί την οργάνωση ως θυγατρική της Al Qaeda από τον Ιούλιο του 2014, όταν η ομάδα ανακοίνωσε δημόσια τη δέσμευσή πίστωσης στον Ζαουάχρι. Ωστόσο, δημοσιεύματα δείχνουν, ότι τα μέλη της οργάνωσης «καλοβλέπουν» την προσχώρηση στο Ισλαμικό Κράτος.

6.2.2. Al Shabaab

Η Αλ Σαμπάαμπ [γνωστή και ως Harakat Shabaab al Mujahidin, ή Mujahidin Youth Movement (Μουτζαχεντίν Κίνημα Νεολαίας)] είναι μια ομάδα ανταρτών που προήλθε από μια μαχόμενη πτέρυγα του Συμβουλίου Ισλαμικών Δικαστηρίων της Σομαλίας στα μέσα της δεκαετίας του 2000. Στα πρώτα χρόνια της η Αλ Σαμπάαμπ άντλησε υποστήριξη εκμεταλλευόμενη το ιστορικό μίσος που τρέφουν οι Σομαλοί για την Αιθιοπία, τόσο στο εσωτερικό όσο και από τη σομαλική διασπορά σε ΗΠΑ και Ευρώπη. Στα τέλη της δεκαετίας του 2000 η ομάδα κατείχε περιοχές της Σομαλίας στο κέντρο και στο νότο, συμπεριλαμβανομένης της πρωτεύουσας Μογκαντίσου, μέχρι να επέμβει στρατιωτικά η Αφρικανική Ένωση (AMISOM). Το χρονικό διάστημα 2011-2012 συνέχισε τη διεξαγωγή ασύμμετρων επιχειρήσεων ενάντια στη σομαλική κυβέρνηση. Επιπλέον η Αλ Σαμπάαμπ απείλησε και τις χώρες που συνεισφέρουν στρατεύματα στην AMISOM και έχει διεξαγάγει με επιτυχία τρομοκρατικές επιθέσεις στο Τζιμπουτί, την Κένυα και την Ουγκάντα, με πλήθος νεκρών θυμάτων.

Στα πρώτα της βήματα η οργάνωση στρατολόγησε στις τάξεις της μεγάλο αριθμό ξένων μαχητών, μεταξύ των οποίων και πολίτες των ΗΠΑ. Οι στρατιωτικές ήττες όμως και οι εσωτερικές διαφωνίες μεταξύ των μελών οδήγησε πολλούς στρατολογημένους να απομακρυνθούν απογοητευμένοι και να αναζητήσουν νέες περιοχές αντιπαράθεσης τζιχαντιστών, όπως την Ανατολική Αφρική.

Ηγεσία: Ο ηγέτης της οργάνωσης και εμίρης της αλ Σαμπάαμπ, Ahmed Abdi Godane (γνωστός και ως Ahmed Abdi aw- Mohamed, Abu Zubeyr), σκοτώθηκε σε αεροπορική επιδρομή των ΗΠΑ στις 31 Αυγούστου, 2014. Με την αναγγελία του διαδόχου του, Ahmed Umar (γνωστός και ως Abu Ubaidah), η Αλ Σαμπάαμπ επιβεβαίωσε την υποταγή της στην AQ ηγέτη Ζαουάχρι.

Στόχοι: Η Αλ Σαμπάαμπ επενδύει σε μια αλυτρωτική στρατηγική που έχει σαν πολιτικό σκοπό την υλοποίηση του οράματος της ενοποίησης των περιοχών που κυριαρχεί το εθνικό στοιχείο των Σομαλών στις γειτονικές χώρες, όπως στην Κένυα, στην Αιθιοπία και στο Τζιμπουτί, στο πλαίσιο της ίδρυσης ενός ισλαμικού χαλιφάτου. Οι ηγέτες της οργάνωσης έχουν επίσης εκφράσει επανειλημμένα τη δέσμευσή τους στο παγκόσμιο κίνημα της τζιχάντ. Ενώ η οργάνωση επιδιώκει τη νομιμοποίηση των επιθέσεων σε ξένες χώρες ως αντίποινα για τη στρατιωτική συμμετοχή των χωρών αυτών στις επιχειρήσεις της AMISOM ή και ως αντίποινα για υποτιθέμενες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εις βάρος μουσουλμάνων στην ευρύτερη περιοχή

Επιχειρησιακή Δραστηριότητα: Οι επιθέσεις της Αλ Σαμπάαμπ έχουν επικεντρωθεί κυρίως στη Σομαλία, παρά το γεγονός ότι η οργάνωση ανέλαβε την ευθύνη και για τις επιθέσεις στην Κένυα το 2011, και έχει αποδείξει την ικανότητά της να πλήττει στόχους στην Ουγκάντα και το Τζιμπουτί. Η οργάνωση διεξάγει και επιθέσεις εναντίον στόχων αμερικάνικων συμφερόντων στη Σομαλία, στο Σουδάν στην Ουγκάντα κι στην Κένυα.

Μέγεθος, Χρηματοδότηση και Δυνατότητες της Οργάνωσης:

Το Στέιτ Ντιπάρτμεντ εκτιμά, ότι η Αλ Σαμπάαμπ έχει πολλές χιλιάδες μέλη, μεταξύ των οποίων μερικές εκατοντάδες ξένους μαχητές. Επιπλέον δε τις τάξεις της τις πυκνώνουν και φύλλα προσκείμενοι πολιτοφυλακές σε ορισμένες περιοχές της κεντρικής και νότιας Σομαλίας. Εκθέσεις προειδοποιούν για την εμφάνιση ανησυχητικών τάσεων στρατολόγησης μελών στην Κένυα τα τελευταία χρόνια. Παρά το γεγονός, ότι η οργάνωση απώλεσε τον έλεγχο του Μογκαντίσου και άλλων στρατηγικών πόλεων-λιμανιών και στερήθηκε πολύτιμες πηγές εσόδων, οι εκθέσεις δείχνουν, ότι εξακολουθεί να χρηματοδοτεί της δραστηριότητές της από τη φορολόγηση της παραγωγής και του εμπορίου ξυλάνθρακα, παρά το επιβληθέν εμπάργκο των Ηνωμένων Εθνών στις εξαγωγές ξυλάνθρακα της Σομαλίας. Επιπλέον δε η οργάνωση χρηματοδοτείται και από ξένα κέντρα, όπως και από Κενυάτες κληρικούς, που έχουν ταχθεί να βρίσκουν πόρους και να στρατολογούν στελέχη για την οργάνωση.

Σχέσεις με την Αλ Κάιντα και τις Συνεργαζόμενες Οργανώσεις:

Η κυβέρνηση των ΗΠΑ έχει χαρακτηρίσει την Al Shabaab ως το μεγαλύτερο συνεργάτη της Αλ Κάιντα στην Αφρική¹⁴⁵. Μερικά από τα ιδρυτικά μέλη της Αλ Σαμπάαμπ είχαν συμμετάσχει στις επιχειρήσεις με την Αλ Κάιντα στο Αφγανιστάν, και ήταν σημαίνοντα μέλη της Αλ Κάιντα στην Ανατολική Αφρική. Ο Ιθύνων νους των βομβιστικών επιθέσεων της Αλ Κάιντα στην αμερικάνικη πρεσβεία στην Κένυα και στην Τανζανία το 1988 ήταν ο Φαζούλ Μοχάμεντ, μέλος της οργάνωσης Al Shabaab. Οι δυο οργανώσεις ανακοίνωσαν επίσημα τη συμμαχία τους τον Φεβρουάριο του 2012. Το πρακτικό αποτέλεσμα της συγχώνευσης δεν είναι σαφές. Η Αλ Σαμπάαμπ φαίνεται να λειτουργεί σε μεγάλο βαθμό ανεξάρτητα. Διατηρεί δε δεσμούς με άλλες, φύλλα προσκείμενες οργανώσεις στην ΑQ, όπως είναι η AQAP που έχει έδρα την Υεμένη.

6.2.3. Η Αλ Κάιντα στην Αραβική Χερσόνησο «AQAP» (Al Qaeda in the Arabian Peninsula)

Η AQAP είναι μια σουνιτική σαλαφιστική τζιχαντιστική οργάνωση με επικεφαλής Σαουδάραβες και υπηκόους της Υεμένης, οι οποίοι είναι αποφασισμένοι να ανατρέψουν τις αντίστοιχες κυβερνήσεις τους, που τις αποκαλούν «αποστάτες». Επιπλέον δε, στοχοποιούν και τις Ηνωμένες Πολιτείες διότι παρέχουν υποστήριξη στο σαουδαραβική μοναρχία. Η AQAP έλκει την υποστήριξή της κυρίως στις απομακρυσμένες νότιες επαρχίες της Υεμένης που απορρίπτονται σε μεγάλο βαθμό τον έλεγχο από την κεντρική κυβέρνηση. Εκεί η οργάνωση προσπαθεί οργανώσει μια γενικευμένη εξέγερση εναντίον της κεντρικής κυβέρνησης στη Σαναά. Από τις ΗΠΑ περιγράφεται ως μια από τις πιο επικίνδυνες θυγατρικές της Αλ Κάιντα στα συμφέροντα των. Η AQAP έχει επανειλημμένα επιχειρήσει να επιτεθεί στις Ηνωμένες Πολιτείες και υπήρξε ένας από τις πρώτες παραφυάδες της Αλ Κάιντα που δημοσίευσε την προπαγάνδα της στα αγγλικά, προκειμένου να στρατολογήσει Αμερικανούς και άλλους Δυτικούς. Η AQAP δημιουργήθηκε από τη συγχώνευση των παραφυάδων της Αλ Κάιντα στη Σαουδική

¹⁴⁵ The White House, « Κείμενο από την Επιστολή του Προέδρου Ομπάμα προς τον Εισηγητή της Βουλής των Αντιπροσώπων 12 Ιουνίου 2014

Αραβία και στην Υεμένη, το 2009. Η AQAP έχει στοχοποιήσει την αμερικανική πρεσβεία στην Σαναά και την Σαουδαραβική βασιλική οικογένεια.

Ηγεσία: Ο ηγέτης της AQAP ήταν ένας πρώην γραμματέας του Οσάμα Μπιν Λάντεν που ονομάζεται Nasir al Wuhayshi, ο οποίος ήταν αρχικά ο ηγέτης του κλάδου της AQAP στην Υεμένη. Η προσωπική σχέση που είχε ο al Wuhayshi με τον Μπιν Λάντεν φέρεται να έχει ενισχύσει τη νομιμοποίησή του μεταξύ των οπαδών του. Μετά το θάνατο του Μπιν Λάντεν, ο Wuhayshi δήλωσε πίστη στο διάδοχό του Αϊμάν αλ Ζαουάχρι. Το 2013, φέρεται να πήρε εντολή από την ηγεσία της Αλ Κάιντα να πραγματοποιήσει μεγάλης κλίμακας τρομοκρατικές επιθέσεις εναντίον των Ηνωμένων Πολιτειών γεγονός που οδήγησε τις ΗΠΑ σε παγκόσμιο συναγερμό. Στις 12 Ιουνίου 2015 ο ηγέτης της AQAP σκοτώθηκε σε μια επιδρομή με αμερικανικό UCAV (Unmanned combat aerial vehicle) και τον διαδέχτηκε ο συνιδρυτής και στρατιωτικός διοικητής της οργάνωσης, ο Qasim al-Raymi. Στις 9 Ιουλίου 2015 ο al-Raymi ορκίστηκε πίστη στην Αλ Κάιντα και στον ηγέτη της εμίρη Αϊμάν αλ Ζαουάχρι. Συνεχάρη για τις επιτυχίες της θυγατρικής της Αλ Κάιντα στη Συρία, το Μέτωπο της al-Nusra, και κάλεσε για νέες επιθέσεις εναντίον των Ηνωμένων Πολιτειών, παρατηρώντας ότι «Όλοι σας θα πρέπει να κατευθύνεται και να συγκεντρώνεται τα βέλη και σπαθιά σας εναντίον της [Αμερικής]».

Στόχοι: Η AQAP έχει σαν πολιτικό σκοπό να προσβάλει στόχους αμερικανικών συμφερόντων είτε στην αραβική χερσόνησο είτε στο εξωτερικό. Στην τρίτη έκδοση του ηλεκτρονικού περιοδικού της (με τίτλο Inspire), η AQAP ισχυρίζεται, ότι μακροπρόθεσμη στρατηγική της είναι να εκτελέσει πολλές επιθέσεις μικρής κλίμακας εναντίον των Ηνωμένων Πολιτειών. Η ομάδα επίσης επιδιώκει να δολοφονήσει τα μέλη της βασιλικής οικογένειας της Σαουδικής Αραβίας, (όπως φάνηκε από μια αποτυχημένη απόπειρα δολοφονίας τον Αύγουστο του 2009 εναντίον του πρώην βοηθού υπουργού Εσωτερικών πρίγκιπα Mohamed Bin Nayef bin Al Saud Abdelaziz, που ήταν ο διευθυντής της αντιτρομοκρατικής εκστρατείας του βασιλείου) και να προκαλέσει μια αντικυβερνητική εξέγερση στη νότια Υεμένη.

Επιχειρησιακή Δραστηριότητα: Αν και η AQAP έχει παρουσία σε όλη την Υεμένη, δραστηριοποιείται κυρίως στις νότιες επαρχίες που αποτελούσαν προηγουμένως μέρος της Λαϊκής Δημοκρατίας της Υεμένης (επίσης γνωστή ως Νότια Υεμένη).

Παρά την ενοποίηση της Υεμένης, η πολιτική και οικονομική εξουσία παραμένει στα χέρια των ηγετών και των φυλών της βόρειας Υεμένης. Η AQAP έχει επωφεληθεί από τη δυσарέσκεια των νοτίων που στρέφεται εναντίον της κυβέρνησης. Την άνοιξη του 2014, οι ένοπλες δυνάμεις της Υεμένης ξεκίνησαν εκκαθαριστικές επιχειρήσεις εναντίον της AQAP, στις επαρχίες Abyan, Maarib, Shabwa και Bayda. Η AQAP έχει προσπαθήσει επανειλημμένως να προσβάλει με βομβιστικές ενέργειες εμπορικά αεροσκάφη των ΗΠΑ και ξένες πρεσβείες στην Υεμένη.

Μέγεθος, Χρηματοδότηση και Δυνατότητες της Οργάνωσης:

Σύμφωνα με το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ, η χρηματοδότηση της AQAP προέρχεται κυρίως από ληστείες και από λύτρα από απαγωγές.

Σχέσεις με την Αλ Κάιντα και τις Συνεργαζόμενες Οργανώσεις:

Οι κατά καιρούς ηγέτες της AQAP είχαν και έχουν στενούς δεσμούς με την ηγεσία της Αλ Κάιντα (Μπιν Λάντεν), καθώς εκπαιδεύτηκαν στο Αφγανιστάν υπό την προστασία των Ταλιμπάν. Το 2013, ο σημερινός ηγέτης του παγκόσμιου δικτύου της Αλ Κάιντα, Αϊμάν αλ Ζαουάχρι, σύμφωνα με πληροφορίες είχε προάγει τον αποθανόντα Nasir al Wuhayshi σε νέο «γενικό διευθυντή» του παγκόσμιου τρομοκρατικού δικτύου της AQ, καθιστώντας τον ως το δεύτερο πιο σημαντικό άνθρωπο στην οργάνωση. Η AQAP λειτουργεί τόσο στο εσωτερικό της Αραβικής Χερσονήσου όσο και σε διεθνές επίπεδο. Ορισμένοι αναλυτές επισημαίνουν επίσης, ότι με την ενθάρρυνση των ηγετών της Αλ Κάιντα η οργάνωση επεκτείνει τους δεσμούς της με την Αλ Σαμπάαμπ στη Σομαλία. Αξιωματούχοι της Υεμένης και της Σομαλίας ισχυρίζονται, ότι η μια οργάνωση παρέχει στην άλλη υποστήριξη σε ανθρώπινο δυναμικό και όπλα. Πολλοί παρατηρητές πιστεύουν ότι, προς το παρόν, η AQAP θα συνεχίζει να στηρίζει την Αλ Κάιντα και όχι το Ισλαμικό Κράτος. Ωστόσο, προπαγανδιστές της ISIS στην AQAP επισημαίνουν τις νίκες που έχει διαγάγει η οργάνωση του Ισλαμικού Κράτους στο Ιράκ και ενθαρρύνουν τους οπαδούς τους να ενταχθούν στο ΙΚ.

6.2.4. Μέτωπο «Jabhat al Nusra li Ahl al Sham» (Το Μέτωπο Υποστήριξης του Λαού της Συρίας)

Η «Jabhat al Nusra Li Ahl Al Sham» (το Μέτωπο Υποστήριξη του Λαού της Συρίας, γνωστό και ως «Jabhat al Nusra» ή «Nusra Front»), πρόκειται για μια σαλαφιστική-τζιχαντιστική πολιτοφυλακή, που εμφανίστηκε στη Συρία τα τέλη του 2011 και ανέλαβε την ευθύνη για μια σειρά

από υψηλού προφίλ βομβιστικών επιθέσεων αυτοκτονίας εναντίον των κυβερνητικών δυνάμεων ασφαλείας, καθώς και για τις συνοπτικές εκτελέσεις αιχμαλώτων στρατιωτών του καθεστώτος Άσαντ.

Ηγεσία: Ο Ηγέτης της Jabhat al Nusra είναι γνωστός με το ψευδώνυμο του, ως Abu Muhammad al Jawlani, ένα όνομα που υποδηλώνει, ότι έλκει την καταγωγή του από τα Υψώματα του Γκολάν. Ο Jawlani έχει πολεμήσει στο Ιράκ κατά των δυνάμεων των ΗΠΑ, πριν επιστρέψει στη Συρία μετά την έναρξη της εξέγερσης το 2011 για την ίδρυση ενός κλάδου της Αλ Κάιντα στη χώρα. Αρχικά υποστηρίχθηκε από το σημερινό ηγέτη του Ισλαμικού Κράτους (ΙΚ) Αμπού Μπακρ αλ Μπαγκάντι, στη συνέχεια όμως οι δύο ηγέτες διχάστηκαν όταν ο αλ Μπαγκάντι προσπάθησε να απορροφήσει την Jabhat al Nusra και να τη θέσει υπό τις εντολές του τον Απρίλιο του 2013.

Στόχοι: Η Ιδεολογία της οργάνωσης ταυτίζεται μ' αυτή της Αλ Κάιντα και των θυγατρικών της οργανώσεων. Τα μέλη της Jabhat al Nusra παρέχουν κοινωνικές υπηρεσίες για την ανακούφιση του άμαχου πληθυσμού της Συρίας προσπαθώντας να κερδίσουν τη συμπάθεια και την εύνοιά του και συνάμα να αποκτήσουν την πολυπόθητη νομιμοποίηση. Η οργάνωση έχει συνεργαστεί με άλλες κοσμικές και ισλαμιστικές οργανώσεις που συγκρούονται με το Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και του Λεβάντε (ISIL ή ISIS). Παραμένει όμως η προοπτική σύγκρουσης μεταξύ της Jabhat al Nusra και των εταίρων της στο μέλλον, καθώς η οργάνωση διατηρεί μια άκαμπτη θέση σχετικά με τη μόνιμη εφαρμογή του ισλαμικού θρησκευτικού νόμου της σαρία στη Συρία, γεγονός που θα την φέρει σε τροχιά σύγκρουσης με Σουνίτες Άραβες, Κούρδους, και λοιπές θρησκευτικές μειονότητες της Συρίας.

Επιχειρησιακή Δραστηριότητα: Ανεξάρτητοι αναλυτές και μέσα κοινωνικής δικτύωσης επισημαίνουν, ότι οι μαχητές της al-Nusra δραστηριοποιούνται σε ολόκληρη τη Συρία. Στη βόρεια και στην ανατολική Συρία, οι συγκρούσεις της οργάνωσης με το ΙΚ έχουν αποδυναμώσει την ισχύ της σε μερικές περιοχές. Η οργάνωση δε, συνεχίζει να συνεργάζεται και με στοιχεία της συριακής αντιπολίτευσης. Στη νότια Συρία, η al Nusra επιχειρεί για την εκδίωξη των δυνάμεων του Άσαντ από την επαρχία Dara'a καθώς και από τις περιοχές των Υψιπέδων του Γκολάν δίπλα στο Ισραήλ. Η al Nusra δεν φαίνεται να επιδιώκει την προσβολή στόχων αμερικανικών ή δυτικών συμφερόντων στη Συρία, στις ΗΠΑ ή στην Ευρώπη. Βέβαια το Σεπτέμβριο του 2014 οι αμερικανικές στρατιωτικές δυνάμεις κτύπησαν την «Οργάνωση Χορασάν» που αποτελεί το «μακρύ χέρι» για την εκτέλεση των επιχειρήσεων της οργάνωσης στο εξωτερικό και μ' αυτόν τον τρόπο αποσοβήθηκαν ενδεχόμενες επιθέσεις εναντίον στόχων στις ΗΠΑ.

Μέγεθος, Χρηματοδότηση και Δυνατότητες της Οργάνωσης:

Ανεπίσημες εκτιμήσεις αναφέρουν, ότι η al Nusra έχει περίπου 6.000 μαχητές που επιχειρούν σε ολόκληρη τη Συρία.

Σχέσεις με την Αλ Κάιντα και τις Συνεργαζόμενες Οργανώσεις:

Οι ηγέτες της al Nusra στάθηκαν στο πλευρό του ηγέτη της Αλ Κάιντα Αϊμάν αλ Ζαουάχρι στη διαμάχη του με τον ηγέτη του ΙΚ Αμπού Μπακρ Μπαγκάντι. Τον Σεπτέμβριο του 2014¹⁴⁶, το Associated Press ανέφερε, ότι αμερικάνικες πηγές προειδοποίησαν, ότι η «οργάνωση Χορασάν» συνεργάζεται με μέλη της Αλ Κάιντα στην Υεμένη, που κατασκευάζουν βόμβες με σκοπό να τοποθετήσουν εκρηκτικές ύλες σε εμπορικά αεροσκάφη.

6.2.5. Boko Haram and Ansaru

Η Boko Haram, ιδρύθηκε στη Νιγηρία πριν από μια δεκαετία ως μια μικρή σουνιτική ισλαμιστική σέκτα με σκοπό την υποστήριξη, με την αυστηρή ερμηνεία, της εφαρμογής του ισλαμικού νόμου στη Νιγηρία. Από τότε και μέχρι το 2010 με-

¹⁴⁶ Ken Dilanian and Eileen Sullivan, «Al Qaeda's Syrian cell alarms U.S.» *Associated Press*, [web blog] 13 Σεπτεμβρίου 2014, <http://www.stripes.com/news/middle-east/al-qaeda-s-syrian-cell-alarms-US-1.302953>. (ανακτήθηκε Μάρτιος 2015)

ταβλήθηκε σε μία από τις πλέον στυγνές τρομοκρατικές ομάδες του κόσμου. Αυτοαποκαλείται ως Jama'a Ahl-Sunna Li-da'wa wa-al Jihad (σε μια πρόχειρη μετάφραση από τα αραβικά αποκαλούνται ως «Άνθρωποι Ταγμένοι στη Διάδοση των Διδασκαλιών του Προφήτη και στη Τζιχάντ»). Η οργάνωση είναι περισσότερο γνωστή ως Boko Haram (που μεταφράζεται ως «η δυτική εκπαίδευση απαγορεύεται») ένα παρατσούκλι που της έχει δοθεί από τις τοπικές κοινότητες για να περιγράψει την άποψη της οργάνωσης σχετικά με τη διαφθορά που προκαλούν η δυτική εκπαίδευση και ο πολιτισμός, με αποτέλεσμα να τα έχει απαγορεύσει.

Η Boko Haram φαίνεται να αποτελεί απειλή κυρίως για τη σταθερότητα στη Νιγηρία αλλά και για διεθνείς στόχους, συμπεριλαμβανομένων των δυτικών πολιτών, που διαβιούν στην περιοχή. Αυτοί όμως που σηκώνουν κυρίως το βάρος της βίας είναι οι πολίτες της φτωχής και μουσουλμανικής βορειοανατολικής Νιγηρίας. Η οργάνωση έκανε την πρώτη επίθεση, ενάντια στα δυτικά συμφέροντα στις 26 Αυγούστου 2011, με μια βομβιστική επίθεση στο κτίριο της αντιπροσωπείας των Ηνωμένων Εθνών στην πρωτεύουσα της Νιγηρίας. Το 2014 οι επιθέσεις αυξήθηκαν δραματικά, και συμπεριέλαβαν πολλαπλές βομβιστικές επιθέσεις που έγιναν στην Αμπούζα καθώς και την απαγωγή 300 κοριτσιών από ένα σχολείο στην πόλη βορειοανατολικά της πόλης Σιμπόκ. Στα μέσα του 2014 η οργάνωση επεδίωξε ανεπιτυχώς να καταλάβει έδαφος στο βορειοανατολικό κρατίδιο της Νιγηρίας, στο Μπόρνο.

Ηγεσία: Ο Abubakar Shekau είναι ο εμφανής ηγέτης της Boko Haram. Διαδέχτηκε τον αρχικό ηγέτη της, Mohamed Yusuf, ο οποίος σκοτώθηκε σε αστυνομική επιχείρηση καταστολής τον Ιούλιο 2009.

Στόχοι: Ο πολιτικός σκοπός της οργάνωσης είναι η βίαιη ανατροπή της κυβέρνησης (κοσμικής εξουσίας) και επιδιώκει να τον επιτύχει με λαϊκή εξέγερση. Επιπλέον οι ηγέτες της Boko Haram καλούν τον πληθυσμό της Νιγηρίας σ' έναν πόλεμο εναντίον του Χριστιανισμού, με σκοπό τη δημιουργία ενός ισλαμικού χαλιφάτου στη χώρα. Για να στρατολογήσει συμπαθούντες και να αποκτήσει εσωτερική νομιμοποίηση, η οργάνωση βασίζεται σε ένα αφήγημα, στο οποίο επικρατεί η λαϊκή δυσαρέσκεια απέναντι σ' ένα κατεστημένο, που επικρατεί η κρατική διαφθορά. Οι

επιθέσεις της οργάνωσης έχουν κυρίως ως στόχο την υπονόμευση του κυβερνητικού ελέγχου στο βόρειο τμήμα της χώρας.

Επιχειρησιακή Δραστηριότητα: Οι επιθέσεις της Boko Haram, όπως προαναφέραμε έχουν επικεντρωθεί κυρίως στη βορειοανατολική Νιγηρία, αλλά η οργάνωση έχει αναλάβει την ευθύνη και για επιθέσεις που έκανε σε όλη την βόρεια και κεντρική Νιγηρία. Πολλές επιθέσεις το 2014, σύμφωνα με πληροφορίες, έγιναν και στο Λάγος. Οι δυνάμεις ασφαλείας γειτονικών χωρών όπως το Καμερούν, το Τσαντ και ο Νίγηρας έχουν συγκρουστεί με την οργάνωση καθώς αυτή κάνει επιδρομές στις χώρες αυτές. Από τις αρχές του 2013, η οργάνωση έχει πραγματοποιήσει πολλές απαγωγές που στοχεύουν σε ευρωπαίους πολίτες στο βόρειο Καμερούν. Σε δημόσιες δηλώσεις της η Boko Haram τον Ιούλιο του 2010 απείλησε να επιτεθεί εναντίον δυτικών συμφερόντων στη Νιγηρία και εξέφρασε δημόσια την αλληλεγγύη της προς την Al Qaeda. Η οργάνωση παλαιότερα εξαπέλυε απειλές εναντίον των Ηνωμένων Πολιτειών.

Μέγεθος, Χρηματοδότηση και Δυνατότητες: Το Στέιτ Ντιπάρτμεντ εκτιμά, ότι ο αριθμός των μελών της Boko Haram κυμαίνεται από μερικές εκατοντάδες μέχρι μερικές χιλιάδες. Η ομάδα φαίνεται να χρηματοδοτεί τις δραστηριότητές της κυρίως μέσω της εγκληματικής της δραστηριότητας που συμπεριλαμβάνει τραπεζικές ληστείες, απαγωγές, δολοφονίες και διαφόρων ειδών εκβιασμούς.

Σχέσεις με την Αλ Κάιντα και τις Συνεργαζόμενες Οργανώσεις:

Η κυβέρνηση Ομπάμα δεν θεωρεί επί του παρόντος ότι η Boko Haram συνδέεται με την κεντρική ηγεσία της Αλ Κάιντα, παρά τις περιοδικές αναφορές της σε υποσχέσεις αλληλεγγύης και υποστήριξης προς το δίκτυο της Αλ Κάιντα και τους συνεργάτες της από τον Shekau. Ο ηγέτης της οργάνωσης Shekau έχει εκφράσει επίσης την υποστήριξή του προς το Ισλαμικό Κράτος. Εκθέσεις των αμερικανικών υπηρεσιών πληροφοριών δείχνουν ότι οι οργανώσεις Boko Haram, Ansaru, AQIM, AQAP, και Al Shabaab διατηρούν δεσμούς και πιθανή επικοινωνία, γεγονός το οποίο τους βοηθά στην αλληλοχρηματοδότηση και στον εφοδιασμό με οπλισμό.

6.2.6. Al Murabitoun

Η οργάνωση Al Murabitoun ιδρύθηκε το 2013 μέσω της συγχώνευσης δύο φατριών της AQIM : Του Τάγματος al Mulathamun και του «Κινήματος για την Ενότητα και τη Τζιχάντ στη Δυτική Αφρική» (MUJWA ή MUJAO). Οι ομάδες αυτές έχουν πραγματοποιήσει επιθέσεις στην Αλγερία και την περιοχή Σαχέλ της Δυτικής Αφρικής. Το Στέιτ Ντιπάρτμεντ έχει περιγράψει την al Murabitoun ως «τη μεγαλύτερη βραχυπρόθεσμη απειλή για τις ΗΠΑ και τα διεθνή συμφέροντα στην περιοχή του Σαχέλ».

Ηγεσία: Ο ηγέτης της οργάνωσης είναι ο Αλγερινός Mokhtar bel Mokhtar, ο οποίος στο παρελθόν ήταν διοικητής της AQIM στο Σαχέλ. Το 2012 ο Mokhtar διασπάστηκε από την AQIM παίρνοντας μαζί του τους οπαδούς του και ίδρυσε την Al Murabitoun.

Στόχοι. Ο Mokhtar bel Mokhtar έχει ανακοινώσει την πρόθεσή του να πολεμήσει εναντίον των δυτικών συμφερόντων, και ιδιαίτερα εναντίον των γαλλικών.

Επιχειρησιακή Δραστηριότητα:

Η οργάνωση έχει δραστηριοποιηθεί στις παρακάτω χώρες:

- Αλγερία. Τον Ιανουάριο του 2013 ο Bel Mokhtar ανέλαβε την ευθύνη για την επίθεση σε εγκατάσταση φυσικού αερίου κοντά στην πόλη της Amenas, στη νοτιοανατολική Αλγερία, όπου κρατήθηκαν όμηροι 39 άμαχοι πολίτες.
- Νίγηρα. Πριν από τη συγχώνευση της al Mulathamun και της MUJWA, οι δύο ομάδες το Μάιο 2013 εκτέλεσαν μια δίδυμη βομβιστική επίθεση αυτοκτονίας στο βόρειο Νίγηρα εναντίον μιας στρατιωτικής βάσης και ενός γαλλικού ορυχείου ουρανίου. Στην επίθεση αυτή σκοτώθηκαν τουλάχιστον 20 άνθρωποι.
- Μάλι. Το 2012 η MUJWA εκτέλεσε επιθέσεις κατά των γαλλικών δυνάμεων από εδάφη που κατείχε στο βόρειο Μαλί, σε συντονισμό με την AQIM και μια τρίτη ισλαμιστική εξτρεμιστική οργάνωση.

Μέγεθος, Χρηματοδότηση και Δυνατότητες: Εικάζεται ότι η ομάδα φαίνεται να χρηματοδοτεί τις δραστηριότητές της μέσω της εγκληματικής της δραστηριότητας και βοήθειας από άλλες εξτρεμιστικές οργανώσεις.

Σχέσεις με την Αλ Κάιντα και τις Συνεργαζόμενες Οργανώσεις:

Η Al Murabitoun είναι μια παραφυάδα της AQIM, και «θυγατρική οργάνωση» της Αλ Κάιντα. Τον Απρίλιο του 2014, όταν διαρρήχτηκαν οι σχέσεις μεταξύ Αλ Κάιντα και Ισλαμικού Κράτους ο Mokhtar bel Mokhtar πήρε το μέρος του δικτύου και ορκίστηκε πίστη στον ηγέτη της Αλ Κάιντα, Αϊμάν αλ Ζαουάχρι.

6.2.7. Ansar al Sharia – Libya (AAS)

Η Ansar al Sharia συγκροτήθηκε το 2012, αποτελούμενη από ένοπλες σουνιτικές οργανώσεις που δρούσαν στην ανατολική Λιβύη και υποστήριζαν την επιβολή του ισλαμικού νόμου.

Ηγεσία: Ο Abu Khalid al Madani¹ είναι ο νέος ηγέτης της οργάνωσης Ανσάρ αλ Σαρία της Βεγγάζης (AAS-B), αφού ο ιδρυτής της Mohammed al Zahawi σκοτώθηκε τον Ιανουάριο του 2015. Σύμφωνα με το αμερικάνικο Στέιτ Ντηπάρτμεντ, ο πρώην κρατούμενος στο Γκουαντάναμο Sufian Bin Qumu είναι ο ηγέτης της Ανσάρ αλ Σαρία στη Darnah (AAS-D).

Στόχοι: Σε μια συνέντευξη του 2013, ένας εκπρόσωπος της AAS-B αρνήθηκε κάθε σύνδεση με ισλαμιστικές οργανώσεις εκτός της Λιβύης και έθεσε τον πολιτικό σκοπό της οργάνωσης που είναι η ίδρυση ενός κράτους, στο οποίο θα εφαρμόζεται ο θεϊκός νόμος της σαρία, που αποκαλύφθηκε στον Προφήτη Μωάμεθ και όχι οι τεχνητοί νόμοι των ανθρώπων. Τα μέλη της οργάνωσης διεξάγουν στρατιωτική εκπαίδευση, περιπολίες τήρησης της τάξης και συμμετέχουν στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών και σε κατασκευές δημόσιων έργων, έχοντας κατά νου την επίτευξη της εσωτερικής νομιμοποίησης.

Επιχειρησιακή Δραστηριότητα:

Λιβυκά μέσα ενημέρωσης καθώς και λογαριασμοί της Ανσάρ αλ Σαρία σε κοινωνικά μέσα δικτύωσης καταδεικνύουν, ότι οι δραστηριότητες της οργάνωσης έχουν επεκταθεί στη Βεγγάζη, σε περιοχές της ανατολικής Λιβύης, και στη Σύρτη. Η οργάνωση επίσης εμπλέκεται σε δραστηριότητες παράδοσης προμηθειών και τροφίμων καθώς και παροχή υπηρεσιών ανακούφισης σε κατοίκους στη βόρεια Συρία και σε άλλες χώρες. Η οργάνωση θεωρείται απειλή για τα αμερικάνικα συμφέροντα στην περιοχή. Στελέχη της δε, έχουν εμπλακεί σε τρομοκρατικές επιθέσεις κατά αμάχων, σε δολοφονίες και σε δολοφονικές απόπειρες αξιωματούχων ασφαλείας και πολιτικών παραγόντων της ανατολικής Λιβύης, και στις 11 Σεπτεμβρίου του 2012, σε επιθέσεις εναντίον της Ειδικής Αποστολής των ΗΠΑ και του αμερικάνικου προξενείου στη Βεγγάζη.

Μέγεθος, Χρηματοδότηση και Δυνατότητες: Σχετικά με τη δύναμη της οργάνωσης, πληροφορίες αναφέρουν εκτιμήσεις, ότι ο αριθμός των ανδρών κυμαίνεται περίπου στους χίλιους με δυο χιλιάδες. Πολλοί από τους μαχητές της οργάνωσης διαθέτουν αντιαεροπορικά όπλα φέροντα επί οχημάτων, αντιαρματικές ρουκέτες, φέρουν στρατιωτικές στολές και έχουν ελαφρύ οπλισμό. Επιπλέον φωτογραφίες δείχνουν μέλη της οργάνωσης να φέρουν αντιαεροπορικά MANPADS.

Σχέσεις με την Αλ Κάιντα και τις Συνεργαζόμενες Οργανώσεις:

Η οργάνωση δεν έχει αναπτύξει δεσμούς με την ηγεσία της Αλ Κάιντα, αλλά ορισμένα μέλη της Ανσάρ αλ-Σαρία έχουν δεσμούς με την φύλλα προσκείμενη οργάνωση AQIM..

6.2.8. Ansar al Sharia—Tunisia (AAS-T)

Η Ανσάρ αλ Σαρία στην Τυνησία (AAS-T) ιδρύθηκε το 2011 από έναν πρώ-

ην τζιχαντιστή που είχε δραστηριοποιηθεί στο Αφγανιστάν. Η AAS-T λειτούργησε αρχικά ανοιχτά στην Τυνησία, όπου και δραστηριοποιήθηκε στα θρησκευτικά καθήκοντα και σε συμμετοχή σε κοινωνική εργασία. Επιπλέον δε διευκόλυνε τις ροές Τυνησίων μαχητών προς τη Συρία. Από το 2012, η οργάνωση έχει εμπλακεί σε αρκετές βίαιες επιθέσεις στο εσωτερικό της Τυνησίας. Η AAS-T μοιράζεται το ίδιο όνομα με αρκετές άλλες βίαιες εξτρεμιστικές οργανώσεις στη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική, χωρίς όμως να διαθέτουν ιδιαίτερους δεσμούς.

Ηγεσία: Ο ιδρυτής της οργάνωσης Saifallah Ben Hassine, γνωστός και ως Abou Iyadh σκοτώθηκε σε αμερικάνικη αεροπορική επιδρομή. Το Μάρτιο του 2015 ο υπουργός εσωτερικών της Τυνησίας ανακοίνωσε την διάλυση της οργάνωσης την οποία διαδέχτηκε η οργάνωση Ταξιαρχίες *Okba Ibn Nafaâ*¹⁴⁷, με ηγέτη τον Αλγερινό Hammad Khaled Chaib. Ο Τυνησίος υπουργός τύπου ανέφερε ότι η νέα οργάνωση είναι μέλος της AQIM, που επιχειρεί σε Αλγερία, Λιβύη και στην περιοχή του Σαχέλ.

Στόχοι: Της οργανώσεως είναι η εγκαθίδρυση ενός ισλαμικού κράτους στην Τυνησία.

6.2.9. Ansar Bayt al Maqdis (ABM)

Η ABM συγκροτήθηκε στην αιγυπτιακή χερσόνησο του Σινά μετά την κατάρρευση του καθεστώτος του Αιγύπτιου προέδρου Χόσνι Μουμπάρακ το 2011. Η οργάνωση διεξάγει επιθέσεις κυρίως κατά της αιγυπτιακής κυβέρνησης, αλλά και κατά ισραηλινών στόχων. Κυβερνητικές πηγές των ΗΠΑ έχουν περιγράψει την οργάνωση ως μη συνδεδεμένη με την Αλ Κάιντα. Ενδεχομένως λόγω της εστίασης της οργάνωσης σε αιγυπτιακούς και ισραηλινούς στόχους.

Ηγεσία: Το Μάιο του 2014, Αιγύπτιοι αξιωματούχοι ασφαλείας υποστήριξαν ότι, σκότωσαν τον εμίρη του ABM, Shadi el Menei. Η οργάνωση, ωστόσο, αντέκρουσε

¹⁴⁷ « Les Brigades Okba Ben Nafii ont pris la place des Ansar Chariaa », *African Manager*, 26 mars 2015

τον ισχυρισμό για το θάνατο του el Menei. Η οργάνωση έχει σαν πολιτικό σκοπό να εγκαθιδρύσει ισλαμικό χαλιφάτο και να εφαρμόσει το νόμο της σαρία. Επιπλέον δε η οργάνωση στοχεύει την οικονομία της Αιγύπτου με επιθέσεις στις εγκαταστάσεις των αγωγών φυσικού αερίου και στην τουριστική βιομηχανία της χώρας.

Επιχειρησιακή Δραστηριότητα: Η ABM δραστηριοποιείται κυρίως στη χερσόνησο του Σινά, αλλά έχει πραγματοποιήσει επιθέσεις και στο Κάιρο και πέρα από τα σύνορα με το Ισραήλ. Ειδικότερα:

- Στη χερσόνησο του Σινά. Οι σημαντικότερες επιθέσεις της ABM στη χερσόνησο ήταν μια βομβιστική επίθεση αυτοκτονίας με στόχο τη Διεύθυνση Ασφαλείας στο Νότιο Σινά, τον Οκτώβριο του 2013, η κατάρριψη ενός αιγυπτιακού ελικόπτερου με αντιαρματικό πύραυλο τον Ιανουάριο του 2014 μια βομβιστική επίθεση σ' ένα τουριστικό λεωφορείο το Φεβρουάριο του 2014 και η κατάρριψη του ρωσικού επιβατικού αεροσκάφους airbus της Metrojet με θύματα 224 ρώσους τουρίστες, την 31 Οκτωβρίου 2015.

- Ισραήλ. Η ABM φέρεται να έχει πραγματοποιήσει μια σειρά από διασυνοριακές επιθέσεις, από τον Αύγουστο του 2011. Τον Αύγουστο του 2012, φέρεται να επιτέθηκε νότια της ισραηλινής πόλης Εϊλάτ με ρουκέτες.

- Κάιρο. Η ABM προσπάθησε ανεπιτυχώς να δολοφονήσει τον Αιγύπτιο υπουργό εσωτερικών το Σεπτέμβριο του 2013.

- Οι επιθέσεις εναντίον Αμερικανικών συμφερόντων: Η ABM μέχρι σήμερα δεν έχει επιτεθεί σε προσωπικό ή εγκαταστάσεις των ΗΠΑ. Ωστόσο, η ABM εξέδωσε προειδοποίηση, ότι αν οι Ηνωμένες Πολιτείες στείλουν δυνάμεις για να απωθήσουν το ISIL, τότε η οργάνωση θα προσβάλει σθεναρά τους Αμερικανούς πολίτες στην Αίγυπτο.

Μέγεθος, Χρηματοδότηση και Δυνατότητες: Υπάρχει ελάχιστη ενημέρωση για τη χρηματοδότηση της ABM. Παρατηρητές εικάζουν, ότι οι ηγέτες της ABM χρησιμοποιούν τα υφιστάμενα δίκτυα λαθρεμπορίου στο Σινά για να χρηματοδοτούν την οργάνωση.

Σχέσεις με την Αλ Κάιντα και τις Συνεργαζόμενες Οργανώσεις:

Μέχρι σήμερα η ABM δεν θεωρείται θυγατρική της Αλ Κάιντα αντίθετα έχει δηλώσει υποταγή στο Ισλαμικό Κράτος και πλέον μετονομάστηκε σε επαρχία του

Σινά (Wilayat Sinai) του Ισλαμικού Κράτους (IS-SP). Ωστόσο, υπάρχει επικοινωνία με την ηγεσία της Αλ Κάιντα τον Αλ Ζαουάχρι, ο οποίος εξήρε τις επιθέσεις της ABM στους αγωγούς φυσικού αερίου του Σινά τον Αύγουστο του 2011. Επιπλέον, κλάδος της ABM που προωθεί την προπαγάνδα της ενσωματώνει συχνά βίντεο κλιπ των ηγετών της Αλ Κάιντα.

6.3. Το Ισλαμικό Κράτος (ISIS ή ISIL ή Dae'ish)

Το ISIS ή ISIL ή αλλιώς και Dae'ish (*al Dawla al Islamiya fi al Iraq wa al Sham*), δεν είναι μόνο μια τρομοκρατική ομάδα, αλλά πρόκειται για μια φονταμενταλιστική πολιτικοστρατιωτική οργάνωση που αντιλαμβάνεται το Ισλάμ σαν μια ριζοσπαστική πολιτική φιλοσοφία, την οποία θέλει να επιβάλει τόσο σε μουσουλμάνους, όσο και σε μη μουσουλμάνους. Επιπλέον δε, είναι παιδί του πολέμου του 2003 στο Ιράκ και του εμφύλιου πολέμου στη Συρία το 2011¹⁴⁸. Θεωρείται, από πολλούς λόγιους σαλαφιστές¹⁴⁹ και σουνίτες ότι ανήκει σε μια σύγχρονη έκδοση της σέκτας των Χαριζιτών¹⁵⁰. Προήλθε από την αποκαλούμενη Al-Qaeda in Iraq (AQI), μια ανταρτική τζιχαντιστική ομάδα του σουνιτικού κλάδου¹⁵¹, η οποία έδρασε στο Ιράκ και πολέμησε τις δυνάμεις των ΗΠΑ και της ιρακινής κυβέρνησης εκτελώντας παράλληλα πολλές επιθέσεις εναντίον σιϊτικών στόχων, μετά την πτώση του καθεστώτος του Σαντάμ Χουσεΐν το 2003.

Ο δεύτερος πόλεμος στον περσικό Κόλπο οδήγησε στην κατάλυση του καθεστώτος του Σαντάμ Χουσεΐν, στη διάλυση του ιρακινού στρατού και την καταστρο-

¹⁴⁸ PATRICK COCKBURN « Η Επιστροφή των Τζιχαντιστών – Το Ισλαμικό Κράτος και η Νέα Εξέγερση των Σουνιτών» εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 2014 σελ. 31

¹⁴⁹ SHAYKH SALIH AS-SUHAYMI "ISIS & The Alleged Khilafah: Treacherous Takfiri Kharjites" THE SALAFI CENTRE OF MANCHESTER youtube

¹⁵⁰ Ι. Θ. MAZH «Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή» εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2012, σελ. 78 «Οι **χαριζίτες** (Kharjites) εμφανιστήκαν τον 7^ο αιώνα στην περιοχή του Νοτίου Ιράκ και διαχωρίζονται από τις λοιπές δυο σχολές του Ισλάμ. Ο όρος χαριζίτης προέρχεται από το ρήμα στα αραβικά «kharaja» (αναχωρώ). Θεωρούν, ότι **κάθε πιστός μουσουλμάνος μπορεί να δεχτεί το αξίωμα του χαλίφη, χωρίς διακρίσεις φυλής και οικογενειακής καταγωγής. Το μόνο κριτήριο που πρέπει να έχει είναι η «πίστη».** Η διαγωγή του χαλίφη πρέπει να είναι άψογη και κάθε σοβαρή παρέκκλιση από το λόγο του προφήτη τον μεταφέρει στην κατηγορία του «άπιστου», καθιστώντας την εξουσία του παράνομη και δίνει το δικαίωμα στην κοινότητα των πιστών να εξεγερθεί εναντίον του, για να πάρει την εξουσία (τακφίρ). **Οι χαριζίτες θεωρούν βλάσφημους και ιερόσυλους αυτούς που δεν συμφωνούν μαζί τους.** Θεωρείται η πρώτη ομάδα που εμφανίζει εξτρεμιστικές τάσεις και η πρώτη αίρεση που διαχωρίζει τη θέση της από την επικρατούσα ισλαμική τάση, ακόμα και πριν το διαχωρισμό σουνιτών-σιιτών. Οι χαριζίτες κατηγορούνται, ότι δολοφόνησαν τον 4^ο χαλίφη Αλή στην πόλη Κούφα το 661 μ.Χ., δυσαρεστημένοι από την απόφασή του να διαπραγματευτεί, με τον έτερο διεκδικητή της αρχηγίας της χαλιφείας, το Μωαβία της δυναστείας των Ομαΰαδών. Ο σύγχρονος μουσουλμάνος Ινδός λόγιος Αμπού αλ α λα Μασουντούντι σε μια ανάλυσή του έγραψε, ότι πιστεύουν, ότι η **αμαρτία είναι ανάλογη της απιστίας**, ενώ ο κάθε αμαρτωλός θεωρείται «άπιστος» εκτός αν μετανοήσει. **Θεωρούν τους λοιπούς μουσουλμάνους ως άπιστους διότι αφενός μεν δεν είναι ελεύθεροι από την αμαρτία, ενώ δεύτερον δέχονται ως θρησκευτικούς ηγέτες τους αμαρτωλούς, οι οποίοι καταχρηστικά αναφέρονται στις ισλαμικές νομολογίες των χαντίθ.** Ο Ιχσάν Αμπάς, σύγχρονος λόγιος μουσουλμάνος, έχοντας αναλύσει τους χαριζίτες από τα γραπτά τους κείμενα, τους χαρακτηρίζει ως **έχοντες σφοδρή επιθυμία να μαρτυρήσουν για χάρη του Αλλάχ, ότι τους διακρίνει η εφαρμογή με σχολαστικότητα των κανόνων ενός ευσεβή πιστού ενώ κατηγορούν την ανθρωπότητα, ότι αποτυγχάνει να ασχοληθεί, όπως αυτοί, με τα παραπάνω δυο θέματα που αφορούν την πίστη.**

¹⁵¹ Ι. Θ. MAZH «Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή» εκδόσεις Παπαζήση 2012 σελ. 76

φή της υπάρχουσας έως τότε κρατικής δομής. Όλα τα παραπάνω δημιούργησαν ένα κενό ασφάλειας και ακυβερνησία στη χώρα, το οποίο κατέστρεψε τον εύθραυστο κοινωνικό ιστό της (η οποία πληττόταν από το σεκταριστικό σχίσμα των Ιρακινών σιϊτών και σουνιτών). Κατά τη διάρκεια των περίπου εννέα ετών (2003-2011) της στρατιωτικής παρουσίας των ΗΠΑ στη χώρα δεν επιτεύχθηκε η ίδρυση μιας αποτελεσματικής ιρακινής στρατιωτικής και αστυνομικής δύναμης που θα διαφύλατε την εσωτερική ασφάλεια στη χώρα. Επιπλέον δε οι ΗΠΑ, ενθάρρυναν την εγκαθίδρυση στο Ιράκ ενός δημοκρατικού σιϊτικού καθεστώτος, υπό την διακυβέρνηση του σιϊτή Nouri al-Maliki. Λόγω της μακράς και αυταρχικής διακυβέρνησης του Μπααθικού καθεστώτος του δικτάτορα Σαντάμ Χουσεϊν, ο οποίος διάκριντο ευμενώς προς το σουνιτικό στοιχείο της χώρας, η νέα κυβέρνηση υποστήριξε το σιϊτικό πληθυσμό που αποτελεί και την πλειοψηφία της χώρας (οι σιϊτες αποτελούν το 60% του πληθυσμού και κατοικούν στο νοτιοανατολικό τμήμα της χώρας, το οποίο είναι πετρελαιοπαραγωγός περιοχή).

Η AQI που ιδρύθηκε το 2004 βρήκε την ευκαιρία να εισέλθει σ' αυτό το κενό ασφάλειας που υπήρχε και εκμεταλλεύτηκε την πολιτικοκοινωνική ανασφάλεια που επικρατούσε στις τάξεις των σουνιτών. Συνέπεια των παραπάνω ήταν να εξελιχθεί σε μια σημαντική δύναμη στον ανταρτικό αγώνα ενάντια στον αμερικάνικο στρατό, ενισχυόμενη μετά την αποχώρηση του τελευταίου και το ξέσπασμα του εμφύλιου πολέμου στη Συρία το 2011. Η εδραίωση της al-Qaeda και του ISIS στο Ιράκ και στη Συρία έγινε σε τέσσερα στάδια:

1. Πρώτο Στάδιο (2004-2006). Η ίδρυση του κλάδου της al-Qaeda στο Ιράκ, υπό την ηγεσία του Abu Musab al-Zarqawi¹⁵², που ονομάστηκε "*Al-Qaeda της Μεσοποταμίας*" (Al-Qaeda in Mesopotamia (AQIM)] ή Al-Qaeda του Ιράκ (AQI). Η οργάνωση αυτή διεξήγαγε αναρτοπόλεμο ενάντια στις αμερικάνικες στρατιωτικές δυνάμεις και στους συμμάχους τους, στις περιοχές της σουνιτικής πλειοψηφίας του Ιράκ, ιδιαίτερα δε στην επαρχία Anbar καθώς και ενάντια στο σιϊτικό πληθυσμό. Το στάδιο αυτό τελειώνει, όταν ο Abu Musab al-Zarqawi σκοτώνεται τον Ιούλιο του 2006, σε μια αεροπορική προσβολή των ΗΠΑ.

2. Δεύτερο Στάδιο (2006-2010). Η ίδρυση του Ισλαμικού Κράτους του

¹⁵² Ο ιδρυτής της AQI, ο Ιορδανός Abu Musab Al-Zarqawi, είχε αρχικά ιδρύσει το 1999 μια οργάνωση που ονομαζόταν Jama'at al-Tahwid wa'al-Jihad (JTWJ), που είχε σκοπό να ανατρέψει την ιορδανή δυναστεία, γεγονός που δεν κατέστη δυνατό. Το γεγονός αυτό ανάγκασε το Musab Al-Zarqawi να διαφύγει στο Ιράκ και να συνταχθεί το 2004 με την Al-Qaeda, οπότε και η τρομοκρατική ομάδα που οργάνωσε έγινε γνωστή σαν AQI. Το 2006 ο Zarqawi σκοτώθηκε σε μια αεροπορική προσβολή των ΗΠΑ. Οι ενέργειες της AQI επικεντρώνονταν στις περιοχές της σουνιτικής πλειοψηφίας του Ιράκ, ιδιαίτερα δε στην επαρχία Anbar

Ιράκ [*Islamic State in Iraq (ISI)*]. Ως μετεξέλιξη της AQIM, το ISI, λειτούργησε σαν ένα «δίκτυο - ομπρέλα» για διάφορες τζιχαντιστικές οργανώσεις που δρούσαν ενάντια στις αμερικάνικες στρατιωτικές δυνάμεις. Το εκσυγχρονισμένο ISI είχε έντονο το ιρακινό στοιχείο σ' όλα τα επίπεδα της οργανωτικής δομής του, ενώ οι ηγέτες του προέρχονταν κυρίως από το γηγενή πληθυσμό. Το γεγονός αυτό αργότερα εξασφάλισε την εύκολη υποταγή του ιρακινού σουνιτικού στοιχείου στα κελεύσματα της νέας οργάνωσης. Το ISI έδρασε κατά τη διάρκεια της άνηθης της σουνιτικής εξέγερσης, δηλαδή από το 2006 μέχρι το 2010 και ο «πολιτικός σκοπός» του ISI ήταν η ανατροπή της σιϊτικής κυβέρνησης του Ιράκ και η *εγκαθίδρυση ενός ισλαμικού κράτους*. Η πολιτική αυτή δεν επετεύχθη καθώς τόσο οι ΗΠΑ όσο και η κυβέρνηση του Ιράκ συνέλαβαν ή εξόντωσαν την πλειονότητα των ηγετών της οργάνωσης του ISI και παράλληλα παρείχαν υποστήριξη στο σουνιτικό πληθυσμό, με σκοπό πάντα την προσέλευσή του [εφαρμόσθηκε το δόγμα «να κερδηθούν οι καρδιές και τα μυαλά» (win hearts and minds)], γεγονός που δεν επέτρεψε την ανάπτυξη της οργάνωσης αυτής. Την περίοδο όμως από το 2010 μέχρι το 2012 το ISI επεξεκίνησε τη δράση του με μια σειρά από επιτυχείς επιθέσεις στην περιοχή και προετοίμασε το έδαφος για την επέκτασή του τόσο στο Ιράκ, όσο και στη Συρία. Προς την κατεύθυνση αυτή βοήθησε και η αποχώρηση του στρατού των ΗΠΑ από το Ιράκ, το Δεκέμβριο του 2011. Σύμφωνα με τον αναλυτή Ahmed Hasim του Middle East Policy Council η εξάπλωση του ISI οφείλεται εκτός από την αναδιοργάνωση του και σε τρεις άλλους παράγοντες:

- ✚ Στην αυξανόμενη δυσλειτουργία του νέου ιρακινού κράτους
- ✚ Στην απομάκρυνσή του ISI από τον πυρήνα της Al-Qaeda και
- ✚ Στο ξέσπασμα του συριακού εμφύλιου πολέμου.

3. Τρίτο Στάδιο (2012- Ιούνιος 2014). Η ενδυνάμωση του ISI και η ίδρυση του ISIS. Με την αποχώρηση των αμερικανικών δυνάμεων από το Ιράκ, το ISI έγινε ισχυρότερο και με το ξέσπασμα του εμφύλιου πολέμου στη Συρία εγκαθίδρυσε ένα κλάδο του στη Συρία, τον οποίο ονόμασε «Μέτωπο al-Nusra» (al-Nusra Front). Η έριδα¹⁵³ όμως που προέκυψε μεταξύ του ISI και του κεντρικού πυρήνα

¹⁵³ Η έριδα αφορούσε στην διαφορετική αντιμετώπιση, μεταξύ των δυο οργανώσεων (ISI – al Qaeda), σε θέματα τακτικής στον πόλεμο του Ιράκ. Συγκεκριμένα η ISI επεδείκνυε ένα άσβεστο φυλετικό μίσος προς τους ιρακινούς σιίτες, τους οποίους

της al Qaeda συμπάρεσυρε τις δυο οργανώσεις σε μια αντιπαλότητα (jubhat al-Nusra και ISI), οδήγησε στον διαχωρισμό τους και στην ίδρυση από το ISI του Ισλαμικού Κράτους του Ιράκ και της Ευρύτερης Συρίας [*Islamic State in Iraq and ash-Sham*¹⁵⁴ (*ISIS*) ή *Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και του Λεβάντε* (ISIL)].

4. Τέταρτο Στάδιο (από τον Ιούνιο 2014 -). Το ISIS επιτυγχάνει μεγάλες στρατιωτικές επιτυχίες. Η πιο σημαντική επιτυχία ήταν η «εκπόρθηση» της Μοσούλης, της δεύτερης μεγαλύτερης πόλης του Ιράκ. Ταυτόχρονα δε το ISIS απέκτησε τον έλεγχο της ανατολικής Συρίας, όπου και εγκαθίδρυσε το κυβερνητικό κέντρο του (την «πρωτεύουσα» του [sic]) στην συριακή πόλη al-Raqqah. Με την επιτυχία του αυτή το ISIS αναθάρρησε και με επικεφαλής τον Ιρακινό Abu Bakr al-Baghdadi (Ibrahim Awwad Ibrahim Ali al-Badri), τον επονομαζόμενο και *Abu Bakr al-Baghdadi* ή *Abu Du'a*¹⁵⁵, ο οποίος αυτοανακηρύχθηκε ως «χαλίφης¹⁵⁶ Ιμπραήμ¹⁵⁷» στις 29 Ιουνίου του 2014, μετά την κατάληψη της Μοσούλης (10 Ιουνίου 2014) ανακοινώνει την ίδρυση του Ισλαμικού Κράτους (IS) [ή του επονομαζόμενου ισλαμικού χαλιφάτου (Islamic Caliphate) ή Khilafa¹⁵⁸].

6.3.1. Η Ιδεολογία του ISIS

Το ISIS πρεσβεύει την ολοκληρωτική στράτευση της θρησκείας στην υπηρεσία της πολιτικής, στο πλαίσιο της ούμμα (κοινωνία των πιστών)¹⁵⁹. Η βασική επιδίωξη του είναι η απόκτηση ισχύος και για να το επιτύχει αυτό επενδύει την πολιτική του με το ριζοσπαστικό ισλαμιστικό ζηλωτισμό¹⁶⁰ του χαριζιτικού κλάδου¹⁶¹, χρησιμοποιώντας παράλληλα ως μέσο το jihad. Είναι δηλαδή μια εκκοσμίκευση

θεωρούσε αιρετικούς και αποστάτες που συνεργάστηκαν με τον εχθρό (ΗΠΑ) και δεν άξιζαν την ίδια προστασία όπως οι Ιρακίνοι σουνίτες. Αντίθετα ο Zawahirī και οι λοιποί ηγέτες της al Qaeda πίστευαν ότι οποιεσδήποτε εχθρικές ενέργειες εναντίον των σιιτών στερούσαν από τους τζιχαντιστές την ευρεία υποστήριξη που χρειάζονταν στον αγών εναντίον των ΗΠΑ. Έπειτα η αντιπαλότητα αυτή «άνοιγε» και άλλα μέτωπα, όταν η προτεραιότητα έπρεπε να δοθεί στην εκδίωξη των «απίστων» [sic] από τα ιερά εδάφη. Τέλος οι αδιάκριτες («τυφλές») επιθέσεις εναντίον μουσουλμάνων αμαυρώνουν την εικόνα του Ισλάμ και εναντιώνονται στον ευρύτερο στόχο των σαλαφιστών που είναι ο προσηλυτισμός αλλόθρησκων στη θρησκεία του Ισλάμ.

¹⁵⁴ Το al-Sham είναι το Λεβάντε, η γεωγραφική περιοχή της ανατολικής ακτής της Μεσογείου, που περιλαμβάνει το Λίβανο, το Ισραήλ, τη Συρία και την Ιορδανία] ή Dai'sh (Dawlah ash-Sham δηλαδή το κράτος της ευρύτερης Συρίας)

¹⁵⁵ Από το 2011, ο νέος ηγέτης της οργάνωσης θεωρήθηκε από τις ΗΠΑ ως τρομοκράτης και επικηρύχθηκε για 10 εκατ. \$

¹⁵⁶ Η διακήρυξη θεωρείται άμεση πρόκληση προς την εξουσία του ηγέτη της Al-Qaeda, Zawahirī και τον πνευματικού ηγέτη της Μουλά Ομάρ που έως τότε ήταν ο αδιαφιλονίκητος Amir al-Mu'minin (ηγέτης της πίστης) τίτλο που κατείχε μόνο ο χαλίφης από τον 7^ο αιώνα.

¹⁵⁷ ΚΥΡΙΑΚΟΣ Θ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ-ΠΑΤΡΑΓΑΣ «Χαλιφεία και Ισλαμική Διακυβέρνησις» εκδ. ΗΡΩΔΟΤΟΣ, Αθήνα 2012 σελ. 22 «Ο χαλίφης σύμφωνα με τις «αρχές του κυβερνάν» (al aḥkām al-sūltānīya) του al-Μαουάρντι (974-1058), ήταν επιφορτισμένος με το έργο διακυβερνήσεως της θρησκευτικής και πολιτικής κοινότητας του Ισλάμ (ούμμα), της τηρήσεως του ιερού νόμου, της προστασίας των πιστών και της επεκτάσεως της ισλαμικής κυριαρχίας

¹⁵⁸ Ibid σελ. 15 «Ο θεσμός του Χαλιφάτου υπήρξε το πολιτειακό εκείνο πρότυπο το οποίο καθώρισε εν πολλοίς την ισλαμική ιστορία από τον θάνατο του ιδρυτή του Ισλάμ Μωάμεθ μέχρι την οριστική του κατάργηση από τον Κεμάλ Άτατουρκ στην Τουρκία το 1924».

¹⁵⁹ Ι. Θ. ΜΑΖΗ «Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ 2012 σελ 121

¹⁶⁰ Ibid σελ. 51

¹⁶¹ Ibid σελ. 78

του Ισλάμ¹⁶².

Ο *Abu Bakr al-Baghdadi* αφού αυτοανακηρύχθηκε χαλίφης Ιμπραήμ πήρε από μόνος του το δικαίωμα να κηρύξει τον ιερό πόλεμο (jihad) κατά του οίκου του πολέμου (νταρ αλ χάρμπ), σύμφωνα με τα τέσσερα χαρακτηριστικά του Ετιέν¹⁶³, που προκύπτουν από τη μελέτη του Κορανίου. Ο γκεχάντ πρέπει να είναι:

✚ Ένοπλος για την εξάπλωση του Ισλάμ και την άμυνα των εδαφών του, εκδιώκοντας τους δυτικούς

✚ Διαρκής και υποχρεωτικός για κάθε πιστό αλλά και για το σύνολο της ούμμα,

✚ Ενώ θα πρέπει να αποτελεί τη βαθύτερη θρησκευτική υποχρέωση κάθε πιστού αφού στοχεύει στην ολοκληρωτική εξάλειψη του «κακού» από τον κόσμο. Ουσιαστικά, σύμφωνα με την ερμηνεία του ISIS για το Ισλάμ, απαιτείται η σκληρή και απόλυτη απόρριψη οποιασδήποτε καινοτομίας υπάρχει στη σύγχρονη ζωή και η επιστροφή των πιστών –έστω και με τη βία- στην κοινωνία της εποχής του προφήτη.

Το ISIS υποστηρίζει, ότι οποιαδήποτε εκτροπή από την πιστή εφαρμογή των διδαγμάτων του κορανιού και των χαντίθ¹⁶⁴ είναι βλασφημία, και πρέπει να εξαιρεθεί. Κατά συνέπεια, οποιοσδήποτε έχει ασπασθεί άλλη σχολή του Ισλάμ, όπως το σιϊτισμό και δεν ταυτίζεται με την ερμηνεία του για το Ισλάμ θα πρέπει να εξοντωθεί. Άλλωστε η βία νομιμοποιείται διότι είναι προς την κατεύθυνση της αναβίωσης του Ισλάμ με την πιο αγνή μορφή του και έχει σκοπό να ενώσει όλο τον μουσουλμανικό κόσμο (την ούμμα) κάτω από τον πραγματικό Ισλαμικό νόμο (τη Σαρία), εκπληρώνοντας τις εντολές του Θεού. Έχουμε να κάνουμε δηλαδή με ένα σύγχρονο ισλαμιστικό επαναστατικό κίνημα, το οποίο επιδιώκει να διοχετεύσει τη συσσωρευμένη «ισλαμική οργή».

Το ISIS μπορεί παράλληλα να θεωρηθεί και σαν μια ισλαμιστική σαλαφιστική-τζιχαντιστική οργάνωση. Ο σαλαφισμός είναι ένα εξτρεμιστικό σουνιτικό θρησκευτικό-πολιτικό κίνημα στο Ισλάμ που επιδιώκει την αναβίωση της «χρυσής εποχής» της προτοϊσλαμικής κοινότητας (ούμμα) (την περίοδο δηλαδή της χαλιφείας του προφήτη Μωάμεθ και των επιγόνων του τεσσάρων χαλιφών). Αυτό σύμφωνα με

¹⁶² Ibid σελ. 121 Ο πρώτος θεωρητικός της εκκοσμικεύσεως του Ισλάμ είναι ο Σύρος Αχμάντ μπεν Ταϊμέθα (1263-1328), ο οποίος ενέπνευσε τον Πέρση αλ-Αφγάνη (1838-1897) και τον Αιγύπτιο (1849-1905) Αμπντού, οι οποίοι προσπαθούν να δώσουν στο Ισλάμ μια επαναστατική διάσταση, επιστρέφοντας διαρκώς στις πηγές του

¹⁶³ Ibid σελ. 33

¹⁶⁴ ΚΥΡΙΑΚΟΣ Θ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΑΤΡΑΓΑΣ «Χαλιφεία και Ισλαμική Διακυβέρνηση» εκδ. ΗΡΟΔΟΤΟΣ, Αθήνα 2012, σελ. 24 (Η Σούννα των λόγων και πράξεων του προφήτη)

τη σαλαφιστική¹⁶⁵ τζιχαντιστική ιδεολογία είναι δυνατό να επιτευχθεί μόνο με ο Jihad (ιερό πόλεμο) κατά των εσωτερικών και εξωτερικών εχθρών [sic]. Ο τζιχάντ σύμφωνα με τους σαλαφιστές-τζιχαντιστές, είναι ένα προσωπικό καθήκον κάθε πιστού μουσουλμάνου. Η al-Qaeda και οι οργανώσεις του παγκόσμιου τζιχάντ, ακολουθούν επίσης την ίδια ιδεολογία.

6.3.2. Στόχοι του ISIS

Στους στόχους της οργάνωσης είναι η περαιτέρω εξάπλωση του χαλιφάτου μελλοντικά σε περιοχές της «Ευρύτερης Μέσης Ανατολής» αλλά και της Νότιας Ευρώπης. Όμως, όπως αναφέρει ο καθηγητής Μάζης, «οι γεωπολιτικού στόχοι κινήματων αυτού του ιδεολογικού υποβάθρου, έχουν ως τελικό σκοπό το *Lebensraum* (Ζωτικό Χώρο) για την αναγκαία εξάπλωση του περιούσιου λαού που κατέχει την «αλήθεια» και την δύναμη για να την επιβάλει». Συνεχίζει δε, ο καθηγητής και αναφέρει, ότι τα ισλαμιστικά κινήματα, όπως το ISIS δεν περιορίζουν τον επιδιωκόμενο Ζωτικό τους Χώρο σε γεωγραφικές περιοχές περιορισμένης έκτασης, αλλά για αυτούς ζωτικός χώρος είναι ολόκληρος ο πλανήτης.

Το ISIS σχεδιάζει να αποκαταστήσει τη «χρυσή εποχή» του Ισλάμ μέσω της δημιουργίας ενός υπερεθνικού ισλαμικού χαλιφάτου, όπως αυτό που διαμορφώθηκε από τους πρώτους τέσσερις χαλίφηδες μετά το θάνατο του Μωάμεθ. Το χαλιφάτο αυτό θα κυβερνάται με την εφαρμογή του θρησκευτικού νόμου της σαρία (shariah), σύμφωνα με την πιο ακραία ερμηνεία της. Το χαλιφάτο θα αναβιώσει πάνω στα ερείπια των εθνικών κρατών που ιδρύθηκαν στη Μέση Ανατολή μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Μερικά από αυτά, τα κράτη συμπεριλαμβανομένης της Συρίας και του Ιράκ, όπου δραστηριοποιείται το ISIS, βρίσκονται ήδη στη διαδικασία της αποσύνθεσης στον απόηχο της αναταραχής στη Μέση Ανατολή, δημιουργώντας μ' αυτόν τον τρόπο ευνοϊκές συνθήκες για το όραμα ενός ισλαμικού χαλιφάτου.

Το χαλιφάτο αυτό, το οποίο ανακήρυξε ο *Abu Bakr al-Baghdadi* και που καταλαμβάνει εδάφη της ανατολικής Συρίας και του δυτικού Ιράκ, φιλοδοξεί να επεκταθεί στο σύνολο των δυο αυτών κρατών, δηλαδή να περιλάβει τη Μεγάλη Συρία

¹⁶⁵ Πολλοί συγγραφείς της κλασικής περιόδου, όπως ο Ιμπν Ταυμίγια τον 13^ο αιώνα, έχουν αναφερθεί στους σαλάφ (salaf), δηλαδή τους «ευσεβείς προγόνους» (οι σύντροφοι του προφήτη και οι άμεσοι διάδοχοί τους). Ο όρος «σαλαφισμός» χρονολογείται από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, με τον Σαλαμουντίν αλ Αφγκάνι. Η ιδέα ήταν να παρακαμφθεί, με την επιστροφή στα αυθεντικά κείμενα και στο κοινωνικό μοντέλο της εποχής του Προφήτη, μια δύσκαμπτη θρησκευτική παράδοση και μια πολιτική ιστορία κατά την οποία οι Μουσουλμάνοι αλλοτριώθηκαν μέσα στην αποικιοκρατία. Έπρεπε λοιπόν να ανοίξουν οι ερμηνευτικές θύρες του «ijtihād». Olivier Roy «Το Παγκοσμιοποιημένο Ισλάμ», Μετάφραση Βιργινία Πισιμίση, Επιμέλεια Μαρία Κυριτζάκη Εκδόσεις SCRIPTA 2006, σελ. 197-198

(Bilad al-Sham) αλλά και να αναλάβει τα εδάφη της περιοχής του Λεβάντε δηλαδή την Ιορδανία, το Λίβανο, το Ισραήλ και την Παλαιστινιακή Αρχή, και μετά από αυτές τις άλλες χώρες της Μέσης Ανατολής και πέρα από αυτές. Σύμφωνα με το όραμα ISIS, έτσι όπως απεικονίζεται στους χάρτες του, το μελλοντικό ισλαμικό χαλιφάτο θα έχει σαν πυρήνα τη Μεγάλη Συρία και θα επεκτείνεται περιλαμβάνοντας αχανείς εκτάσεις της Βόρειας Αφρικής, της Ασίας και του Καυκάσου, ακόμη και τμήματα της νότιας της Ευρώπης που κάποτε βρισκόνταν υπό μουσουλμανική κατοχή, όπως η Ισπανία και τα Βαλκάνια. Άλλωστε όπως προαναφέραμε η παγκόσμια ούμμα, για τα ισλαμιστικά κινήματα, όπως το ISIS, δεν περιορίζεται σε γεωγραφικές περιοχές περιορισμένης έκτασης, αλλά για αυτή ο ζωτικός χώρος της είναι όλος ο πλανήτης.

Παρακάτω παρουσιάζονται τέσσερεις χάρτες που «ανέβηκαν» στο διαδίκτυο από το ISIS, στους οποίους φαίνεται η αρχική έκτασή του, όταν αυτοανακηρύχθηκε και η επιδιωκόμενη μελλοντική εδαφική του επέκταση:

1. Το χαλιφάτο στα σύγχρονα όριά του (εικ. 4)
2. Η περιοχή της Μεγάλης Συρίας (*Bilad al-Sham*) στην οποία επιδιώκει να επεκταθεί (εικ. 5)
3. Η παρουσία του χαλιφάτου με τα εκτεταμένα όριά του, από τη Δυτική Αφρική έως τη Κεντρική Ασία (περιλαμβάνοντας και μερικές περιοχές της Ευρώπης) (εικ. 6-7)

Εικ 4. Το χαλιφάτο του ISIS όπως αυτόανακηρύχθηκε (Ιουν 2014) και περιλαμβάνει περιοχές του Δυτικού Ιράκ και της Ανατολικής και Βόρειας Συρίας (Alplatformmedia.com; Hanein.info)

Εικ 5. Η προσδοκώμενη έκταση του ISIS που περιλαμβάνει τη Μεγάλη Συρία και το Ιράκ (Albawabhnews.com).

Εικ 6. Ο χάρτης των χωρών που επιδιώκει να επεκταθεί το ISIS, στα αγγλικά, με την φωτογραφία του Abu Bakr al-Baghdadi (Hanein.info)

Εικ 7. Ο χάρτης των χωρών που επιδιώκει να επεκταθεί το ISIS, στα αραβικά με τις ισλαμικές ονομασίες τους (Hanein.info)

6.3.3. Έμβλημα

Η σημαία της Αλ Κάιντα και των σαλαφιστικών - τζιχαντιστικών ισλαμικών οργανώσεων, συμπεριλαμβανομένης της σημαίας του ISIS, είναι μαύρη με μια άσπρη επιγραφή της ομολογίας πίστεως (Shahadah), του σημαντικότερου συστατικού της ισλαμικής πίστης: «Δεν υπάρχει άλλος Θεός παρά ο Αλλάχ». Κάτω από την επιγραφή υπάρχει ένα λευκός κύκλος, στον οποίο εμφανίζεται η σφραγίδα του προφήτη Μωάμεθ, με μια επιγραφή (που πρέπει να διαβαστεί από κάτω προς τα πάνω) με μαύρα γράμματα στην οποία αναφέρεται: «Μωάμεθ ο Αγγελιοφόρος του Αλλάχ». (Εικ.). Σε ορισμένες περιπτώσεις, η σημαία που χρησιμοποιήθηκε (πριν από την κήρυξη του χαλιφάτου) περιελάμβανε και την επιγραφή «Το Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και της Συρίας» (The Islamic State in Iraq and al-Sham) για τη διάκρισή του από άλλες σημαίες τζιχαντιστικών οργανώσεων.

Εικ 8. Αριστερά η σημαία του ISIS και δεξιά η σφραγίδα του Μωάμεθ

Η σημαία που χρησιμοποιείται από το ISIS είναι γνωστή με διάφορα ονόματα, μεταξύ των οποίων «η σημαία της μοναδικότητας του Αλλάχ¹⁶⁶» (rayat al-tawhid) ,«η σημαία του Χαλιφάτου», και μερικές φορές λανθασμένα ονομάζεται «η

¹⁶⁶ Η σημαία ονομάζεται και ως «η σημαία της ενότητας» διότι περιέχει τη λέξη ενότητα - μοναδικότητα (της Μοναδικότητας του Αλλάχ) (kalimat al-tawhid): «Δεν υπάρχει άλλος Θεός παρά ο Αλλάχ και ο Μωάμεθ είναι ο Αγγελιοφόρος του»

σημαία του Προφήτη». Στην πράξη, οι σημαίες των σαλαφιστικών-τζιχάντιστικών οργανώσεων, συμπεριλαμβανομένων του ISIS, δεν είναι ίδιες με τη σημαία του προφήτη, η οποία σύμφωνα με την παράδοση, ονομάζεται «το λάβαρο του αετού» (rayat aluqab) και είναι διαφορετική. Η Shahadah σε αυτή εμφανίζεται σε πλήρη οριζόντια γραμμή, όπως μπορεί κανείς να δει στις σημαίες των περισσότερων ισλαμιστικών οργανώσεων.

6.3.4. Σύστημα «Διακυβέρνησης» του Ισλαμικού Κράτους

Το ISIS στις περιοχές που κατέλαβε στο Ιράκ και στη Συρία δημιούργησε ένα δίκτυο διακυβέρνησης για να εγκαθιδρύσει τον έλεγχο του επί του πληθυσμού και να καλύψει το κενό εξουσίας που δημιουργήθηκε μετά την κατάρρευση των κυβερνητικών δομών. Κύριο χαρακτηριστικό της κυβερνητικής δομής του ISIS είναι η επιβολή με τη βία στο πληθυσμό του ισλαμικού κώδικα συμπεριφοράς (σαρία) (αν και σε ορισμένες περιπτώσεις για να αποφευχθεί η απονομιμοποίηση της οργάνωσης, ο ισλαμικός νόμος επιβλήθηκε στον τοπικό πληθυσμό σταδιακά).

Τα Θεσμικά Όργανα του Ισλαμικού Κράτους:

Το ισλαμικό κράτος έχει επικεφαλής τον Ibrahim bin Ali al-Badri al-Qurashi al-Samarrai, γνωστό και ως Abu Bakr al-Baghdadi. Ο al-Baghdadi αυτοαναγορεύτηκε με τους τίτλους του χαλίφη και του Ιμάμη την 29η Ιουνίου του 2014. Κατέχει επίσης τον τίτλο του εμίρη Mulana al-Mu'minin (του αφέντη, και διοικητή των πιστών)¹⁶⁷. Το ισλαμικό κράτος έχει μια συγκεντρωτική ιεραρχική δομή που διευθύνεται από τον ηγέτη της που είναι το ανώτατο όργανο. Αυτός διορίζει τα μέλη της οργάνωσης στις ανώτερες θέσεις του ιδιότυπου πολιτικού συστήματος. Τα τρία θεσμικά όργανα του ισλαμικού κράτους είναι:

α. Το Συμβουλευτικό Συμβούλιο της σούρα (majlis al-shura) που είναι το υψηλότερο θεσμικό όργανο και αποτελείται από εννέα έως έντεκα μέλη, τα οποία διορίζονται από τον Abu Bakr al-Baghdadi. Το Συμβούλιο της σούρα είναι υπεύθυνο για τη μετάδοση των οδηγιών του χαλίφη στην ιεραρχία της «διοίκησης» του ISIS και για τη διασφάλιση, ότι αυτές θα εκτελεσθούν. Η σούρα έχει αρμοδιότητα να θεσπίζει νόμους, αλλά ουσιαστικά ο σκοπός της ύπαρξής της είναι να πα-

¹⁶⁷ Ο τίτλος αυτός αρχικά δόθηκε στους μουσουλμάνους χαλίφηδες που κυβέρνησαν το ισλαμικό κράτος κατά τους πρώτους αιώνες του Ισλάμ. Ο Abu Bakr al-Baghdad είναι επίσης γνωστός ως εμίρης¹⁶⁷ "al-Dawla al-fi Islamiyyah al-Iraq-wa al-Sham (ο ηγέτης του ισλαμικού κράτους στο Ιράκ και στη Μεγάλη Συρία»). Ονομάζεται επίσης και ως Ιμάμ Abu Bakr al-Qurashi (δηλαδή, απόγονος του προφήτη Μωάμεθ από τη φυλή των Κουραϊσιτών).

ρέχει την απαραίτητη νομιμοποίηση στο χαλίφη Abu Bakr al-Baghdadi. Το συμβούλιο της σούρα έχει την εξουσία να καθαίρει τον χαλίφη αν αποτύχει κατά την άσκηση των καθηκόντων του σύμφωνα με το ισλαμικό θρησκευτικό νόμο της σαρία¹⁶⁸.

β. Το Στρατιωτικό Συμβούλιο (al-majlis al-askari) που ασχολείται με το σχεδιασμό των στρατιωτικών επιχειρήσεων και εποπτεύει τους τοπικούς διοικητές που επιχειρούν σε εδάφη υπό την κατοχή του ISIS. Παλαιότερα είχε αναφερθεί (Φεβρουάριος 2014), ότι το Στρατιωτικό Συμβούλιο αποτελούνταν από έναν επικεφαλής και τρία μέλη που ήταν πρώην αξιωματικοί του στρατού του Σαντάμ Χουσεϊν¹⁶⁹.

γ. Το συμβούλιο της σαρία [ισλαμικός θρησκευτικός νόμος] (Majlis al-sharia), ένα ισχυρός θεσμός που βρίσκεται υπό τις εντολές του al-Baghdadi, και αποτελείται από έξι μέλη. Τα καθήκοντα του περιλαμβάνουν την επιλογή του χαλίφη και τη διασφάλιση της τήρησης του νόμου της σαρία από όλα τα μέλη της διοίκησης, σύμφωνα με την ερμηνεία της από το ISIS. Το συμβούλιο είναι υπεύθυνο για την διασφάλιση της πειθαρχίας, την οργάνωση, παρέχοντας τους κανόνες και αποφασίζοντας για τις κυρώσεις που πρέπει να επιβληθούν σε περίπτωση παραβίασής τους. Το συμβούλιο της σαρία εποπτεύει την αστυνομία, τα δικαστήρια, τα ιδεολογικά κηρύγματα (da'wah), τόσο στις περιοχές που βρίσκονται υπό τον έλεγχο του ISIS όσο και πέραν αυτού.

Η «κυβέρνηση» [sic] του ισλαμικού κράτους περιλαμβάνει και ένα είδος υπηρεσιακού επιτελείου ή «υπουργικού συμβουλίου», το οποίο έχει τις παρακάτω αρμοδιότητες και λειτουργεί άμεσα υπό τις εντολές του al-Baghdadi:

- Τη διεξαγωγή στρατιωτικών επιχειρήσεων,
- Τη διεύθυνση επιχειρήσεων εσωτερικής ασφαλείας και πληροφοριών στις διάφορες επαρχίες,
- Την προμήθεια οπλισμού,
- Την ενασχόληση με οικονομικά θέματα όπως με τη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού οργανισμού του ISIS (Bayt al-mal),

¹⁶⁸ Σύμφωνα με μια ολοκληρωμένη μελέτη του Ισλαμικού Κράτους του Richard Barrett της Soufan (μια αμερικανική διεθνή εταιρεία συμβούλων), όλα τα μέλη του Συμβουλίου της Σούρα είναι Ιρακινοί, και στο παρελθόν πολλοί από αυτούς ήταν συνδεδεμένοι με το ιρακινό κόμμα του Μπάαθ. Richard Barrett, Senior Vice President, "The Islamic State," New York The Soufan Group, November 2014, σελ. 29

¹⁶⁹ https://www.washingtonpost.com/world/most-of-islamic-states-leaders-were-officers-in-saddam-husseins-iraq/2015/04/04/f3d2da00-db24-11e4-b3f2-607bd612aeac_graphic.html

- Τη διεύθυνση των επικοινωνιών,
- Την επιμελητεία των φυλακισμένων και των «ξενώνων» για τους στρατολογημένους ξένους μαχητές κ.λπ. (Alakhabarpress.com).

Ηγεσία:

Στο ISIS ηγείται ένας χαρισματικός τζιχαντιστής σουνίτης μουσουλμάνος που ονομάζεται Ibrahim bin Ali al-Badri al-Qurashi al-Samarrai, γνωστός και ως aka Abu Bakr al-Baghdadi ή ως Abu Du'aa. Ο al-Baghdadi χρησιμοποιεί το όνομα Abu Bakr, του πρώτου διαδόχου του προφήτη Μωάμεθ στη χαλιφεία (θεωρείται Χρυσή Εποχή του Ισλάμ), για να προσδώσει νομιμοποίηση στο «όραμά του» (sic), που είναι και ο πολιτικός σκοπός της οργάνωσης, για τη δημιουργία του «χαλιφάτου του Ισλάμ», το οποίο δεν θα έχει σύνορα παρά μόνο ένα ζωτι-

Εικ 9. Ο Abu Bakr al-Baghdadi ανακοινώνει την ίδρυση του Ισλαμικού Κράτους στο Μεγάλο Τέμενος της Μοσούλης (youtube 5 Ιουλ. 2014)

κό χώρο, όπου κατοικούν οι πιστοί του Ισλάμ, που θα περιλαμβάνει όλη την υφήλιο. Ο Abu Bakr al-Baghdadi προέρχεται από τη μεγαλύτερη φυλή Albu Badri¹⁷⁰ που κατοικεί στην περιοχή της Σαμάρρα του Ιράκ. Πολλοί από τους συγγενείς του, είναι κληρικοί και συνδέονται με το ριζοσπαστικό σαλαφιστικό κίνημα. Ο al-Baghdadi στις 29 Ιουνίου 2014 αυτοανακηρύχθηκε χαλίφης και ίδρυσε το «ισλαμικό κράτος». Στις 5 Ιουλίου του 2014, στο μεγάλο τζαμί στη Μοσούλη, αυτό - παρουσιάστηκε ως «χαλίφης Ιμπραήμ, εμίρης των πιστών του Ισλαμικού Κράτους». Ο Μπαγκνάντι ισχυρίζεται, ότι η οικογένειά του προέρχεται από τη φυλή των Κουραϊσιτών (Quraysh), που ήταν η φυλή του Προφήτη Μωάμεθ.

Ο Αλ-Μπαγκντάντι γεννήθηκε στη Σαμάρρα, του Ιράκ, το 1971. Πήρε πτυχίο στις ισλαμικές επιστήμες στο Πανεπιστήμιο της Βαγδάτης, όπου έλαβε και μετα-

¹⁷⁰ Το μεγαλύτερο ποσοστό της αραβικής ιρακινής φατριάς Albu Badri κατοικεί στην περιοχή της Σαμάρρα. Έχει όμως και μια σειρά από κλάδους, ορισμένοι από τους οποίους κατοικούν στη Βαγδάτη, στο νότιο Ιράκ και στην επαρχία Ντιγιλά. Κλάδοι της φυλής Albu που ζούσαν στο νότιο προσηλυτίστηκαν και υιοθέτησαν τη σιιτική σέκτα του Ισλάμ. Ωστόσο τα μέλη της φυλής που ζουν στην περιοχή της Σαμάρρα είναι σουνίτες. Όταν ο αμερικανικός στρατός βρισκόταν στο Ιράκ υπέστη πολλά πλήγματα από την ιρακινή σιιτική πολιτοφυλακή του Jaish al-Mahdi, που είχε ηγήτη το Moqtada al-Sadri. Ο Αμπού Μπακρ αλ-Μπαγκντάντι προέρχεται από τον κλάδο al-Sada της φατριάς Albu Badri που έχει τις ρίζες της στη Σαμάρρα, στη Βαγδάτη, στην Αμάρα και στην Ακούμπα. Ο κλάδος των al-Sada θεωρούνται ως απόγονοι του Προφήτη Μωάμεθ και ως εκ τούτου βρίσκονται σε υψηλότερο επίπεδο της θρησκευτικής ιεραρχίας.

πτυχιακές σπουδές. Πριν την ανατροπή του καθεστώτος του Σαντάμ Χουσεΐν συμπεριφερόταν ως ένας νεαρός, ευσεβής μουσουλμάνος, που συχνά πήγαινε στο τζαμί για να προσευχηθεί. Σύμφωνα με πληροφορίες από την ιρακινή κυβέρνηση, δίδαξε ισλαμικές σπουδές σε ένα πανεπιστήμιο, προφανώς το Πανεπιστήμιο της Βαγδάτης και ήταν ο ιμάμης στα τεμένη της Σαμάρα και της Φαλούτζα. Μετά την κατάληψη του Ιράκ από τους αμερικανούς το 2003, ο αλ-Μπαγκντάντι, συνεργάστηκε με τον Αμπού Μουσάμπ Αλ Ζαρκάουι, ως επικεφαλής ενός περιορισμένου τζιχαντιστικού δικτύου. Έγινε ο ηγέτης της τζιχαντιστικής οργάνωσης Majlis Shura al-Mujahideen και πολέμησε τους Αμερικανούς στο Ιράκ. Ο Αμπού Μπακρ αλ-Μπαγκντάντι συνελήφθη από τους Αμερικανούς στη Φαλούτζα το 2004 και μεταφέρθηκε στο στρατόπεδο κράτησης Bucca με την υποψία της υποστήριξης της Αλ Κάι-

Εικ 10. Φωτογραφίες του Abu Omar al-Baghdadi στη φυλάκη

ντα. Το 2009 απελευθερώθηκε με απόφαση της ιρακινής κυβέρνησης. Το Μάιο 2010, λίγο μετά την απελευθέρωσή του και μετά το θάνατο των δυο ηγετών του ISI διορίστηκε αρχηγός της.¹⁷¹ Παρά το γεγονός, ότι οι γνώσεις του περιορίζονταν στις ισλαμικές σπουδές, απέκτησε πλούσια πολεμική εμπειρία συμμετέχοντας σε επιχειρήσεις ανταρτών ενάντια των αμερικανικών δυνάμεων στο Ιράκ. Για τη δράση του αυτή τον Οκτώβριο του 2011, επικηρύχθηκε ως τρομοκράτης, νεκρός ή ζωντανός, από το αμερικανικό Στέιτ Ντιπάρτμεντ για 10 εκατομμύρια δολάρια.

Την 9η Απριλίου του 2013 και μετά την ενοποίηση της ISI και του μετώπου της Al-Nusra (τζιχαντιστικής οργάνωσης που δρα στη Συρία και είναι φύλα προσκείμενη στην Αλ Κάιντα) ο αλ-Μπαγκντάντι αυτοανακηρύχθηκε, ως ηγέτης της ενωμένης οργάνωσης που ονομάζεται ISIS. Το γεγονός αυτό προκάλεσε την οργή του ηγέτη της Αλ Κάιντα, Αϊμάν αλ-Ζαουάχρι και ανάγκασε την Al-Nusra να διαχωρίσει τη θέση της από το ISI, παραμένοντας προσκολλημένη στην Αλ Κάιντα. Από τότε οι σχέσεις των δυο οργανώσεων του ISIS και της Al-Nusra είναι συγκρουσιακές.

Τα αμερικανικά μέσα ενημέρωσης περιγράφουν τον αλ-Μπαγκντάντι ως ικανό και ταλαντούχο ηγέτη. Ενώ αμερικάνοι αναλυτές τον χαρακτηρίζουν ως «τον πραγματικό κληρονόμο του Οσάμα Μπιν Λάντεν», αφού θεωρείται «*πιο ισχυρή και*

¹⁷¹ Πρόκειται για τον Abu Omar al-Baghdadi που σκοτώθηκε από τις αμερικανικές δυνάμεις τον Απρίλιο του 2010

βίαη προσωπικότητα με έντονα αντι-αμερικανικά αισθήματα¹⁷²». Ως παράδειγμα της ικανότητάς του στο σχεδιασμό, οργάνωση και διεξαγωγή επιχειρήσεων, είναι η επιχείρηση απελευθέρωσης των κρατουμένων της ιρακινής φυλακής του Αμπού Γκράιμπ στις 21 Ιουλίου 2013.

Άλλες Προσωπικότητες του ISIS:

Ο ISIS ως οργάνωση είναι μυστικοπαθής και δεν ανακοινώνει τα πλήρη στοιχεία των στελεχών της και ιδιαίτερα των ηγετών της. Άλλωστε και οι συνθήκες το υπαγορεύουν, αφού κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων πολλοί από τα στελέχη σκοτώνονται ή τραυματίζονται και τα ονόματα της ιεραρχίας συνεχώς αλλάζουν. Για το λόγο αυτό οι πληροφορίες για τα ηγετικά στελέχη δεν μπορούν να θεωρηθούν ακριβείς και θα πρέπει να εξεταστούν προσεκτικά.

Ορισμένοι ανώτεροι διοικητές ISIS, που σκοτώθηκαν στη μάχη, είναι οι ακόλουθοι: α. Ο Tarkhan Tayumurazovich Batirashvili, γνωστός και ως Omar al-Shishani (ή ο Τσετσένος) ή Abu Omar al-Shishani

Εικ 11. Abu Omar ο «Τσετσένος» δεξιά με τη στολή του γεωργιανού στρατού και αριστερά ως τζιχαντιστής

β. Ο Taha Sobhi Falaha γνωστός και ως Abu Muhammad al-Adnani al-Shami - Ένα ανώτερο ηγετικό στέλεχος του ISIS συριακής καταγωγής, που πολέμησε εναντίον του αμερικανικού στρατού στις τάξεις του Majlis Shura al-Mujahideen, μια οργάνωση τζιχαντιστική οργάνωση υπό την ηγεσία του Αλ-Μπαγκντάντι. Συνελήφθη από τους Αμερικανούς και φυλακίστηκε από το 2005 έως και το 2010. Είναι ο εκπρόσωπος του ISIS και φέρεται ως επικεφαλής των επιχειρήσεων στη Συρία από το 2013. Πιστεύεται ότι είναι ένα από τα μέλη του

¹⁷² David Ignatius, «The Return of the al-Qaeda», The Washington Post, 10 June 2014, διαθέσιμο στο [https://www.washingtonpost.com/opinions/david-ignatius-the-return-of-al-Qaeda/2014/06/10/4a82eaaa-f0ea-11e3-bf76-447a5df6411f_story.html] (έγινε πρόσβαση 30 Ιουν 2015)

συμβουλίου της Σούρα¹⁷³ Ως προπαγανδιστής θεωρείται ιδιαίτερα ικανός. Ο al-Adnani στις 29 Ιουνίου 2014, ανακοίνωσε την ίδρυση του ισλαμικού χαλιφάτου στις περιοχές υπό τον έλεγχο του ISIS στη Συρία και το Ιράκ.

Εικ 12. Ο Waleed Jasem Mohammed al-Alwani

Εικ 13. Abu Muhammad al-Adnani al-Shami

γ. Ο Waleed Jasem Mohammed al-Alwani, γνωστός και ως Abu Ahmed al-Alwani είναι πρώην αξιωματικός του ιρακινού στρατού καθώς και μέλος του κόμματος Μπάαθ. Ήταν προηγουμένως διοικητής του στρατιωτικού συμβουλίου και υπεύθυνος για την επαρχία Ντιγιάλα. Σύμφωνα με ανεπιβεβαίωτες πληροφορίες πιστεύεται, ότι σκοτώθηκε στην επαρχία του Ιράκ Salah al- Din.

Η «Διοικητική Διαίρεση» του Ισλαμικού Κράτους

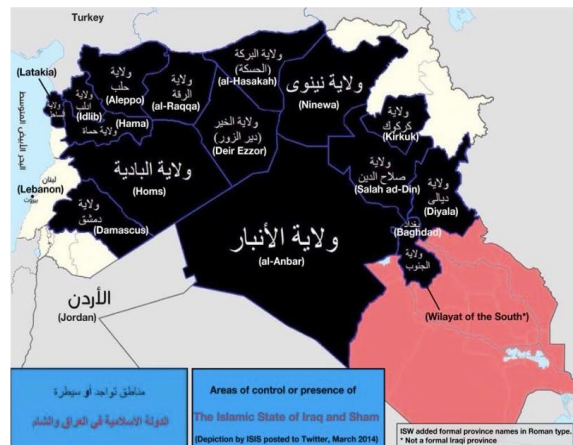
Ο Abu Bakr al-Baghdadi για τη διοίκηση των κατεχόμενων περιοχών του Ιράκ και της Συρίας χρησιμοποιεί δυο «συντονιστές». Ο ένας είναι ο Abu Mu'taz ή Abu Muslem al-Turkmeni, ο οποίος χρησιμεύει ως «συντονιστής» για τα θέματα των επαρχιών του εμιράτου του Ιράκ¹⁷⁴ και ο Abdallah al-Anbari, ή Abu Ali al-Anbar, που είναι «συντονιστής» για τις περιοχές της Συρίας. Ο τελευταίος ήταν πρώην αξιωματικός των υπηρεσιών πληροφοριών στον ιρακινό στρατό υπό το καθεστώς του Σαντάμ Χουσεΐν. Οι δύο «συντονιστές» τελούν υπό τις εντολές των «κυβερνητών» των επαρχιών στη Συρία και στο Ιράκ, που διορίστηκαν από το Ισλαμικό Κράτος. Σύμφωνα με μελέτη του TRAC, υπάρχουν 12 επαρχιακοί κυβερνήτες στη Συρία και 12 στο Ιράκ. Σύμφωνα με μια αναφορά του CNN υπάρχουν συμβούλια που συνδράμουν στη διοίκηση κάθε κυβερνήτη, τα οποία είναι υπεύθυνα για διάφορους τομείς: όπως την οικονομική διαχείριση, την επιβολή του νόμου (δηλαδή,

¹⁷³ Richard Barrett «The Islamic State», Senior Vice President, "The Islamic State," New York The Soufan Group, November 2014, σελ. 58

¹⁷⁴ Αραβικά μέσα ενημέρωσης υποστήριξαν σκοτώθηκε σε μια εναέρια επίθεση σε Μοσούλη στις 7 Νοεμβρίου, 2014

την πρόληψη των εγκλημάτων και την τιμωρία αυτών), την άμυνα της επαρχίας, την οικονομική υποστήριξη των μαχητών (την ασφάλιση τους και τη σύνταξή τους), την εσωτερική ασφάλεια και την υπηρεσία πληροφοριών.¹⁷⁵

Οι κατεχόμενες περιοχές από το Ισλαμικό Κράτος έχουν χωριστεί σε επαρχίες – βιλαέτια (Wilayat¹⁷⁶) (βλέπε χάρτη). Οι επαρχίες που έχουν συγκροτηθεί από το ISIS μερικές φορές αντιστοιχούν σε προϋπάρχουσες διοικητικές διαιρέσεις που προϋπήρχαν στα κράτη του Ιράκ και της Συρίας και μερικές φορές διαφοροποιούνται ως προς τα σύνορα ή έχουν διαφορε-

Εικ 14. Οι επαρχίες (Wilayat) του ISIS σε Ιράκ και Συρία

τική ονομασία. Ο επικεφαλής της κάθε επαρχίας (βαλής) διοικεί ανεξάρτητα από το «συντονιστή» και έχει υπό τις εντολές του έναν επικεφαλής για την απονομή της δικαιοσύνης σύμφωνα με τη σαρία, ένα στρατιωτικό διοικητή και ένα διοικητή για την εσωτερική ασφάλεια. Οι τοπικοί διοικητές του ISIS στις διάφορες πόλεις ονομάζονται εμίρηδες: Έτσι έχουμε τον εμίρη της Φαλούτζα (Ιράκ), τον εμίρη της Al-Raqqah (Στη Συρία), κλπ. Όλοι οι επικεφαλείς αναγνωρίζουν την ηγεσία του αλ-Μπαγκντάντι και ορκίζονται πίστη (bay'ah) σ' αυτόν, όπως ήταν το έθιμο κατά τους πρώτους χρόνους του Ισλάμ αλλά και όπως ισχύει σήμερα σε μερικά κράτη, όπως η Σαουδική αραβία αλλά και μεταξύ μερικών εξτρεμιστικών Ισλαμιστικών οργανώσεων.

¹⁷⁵ CNN αναφέρεται από Dailymail.co.uk, 21 Σεπτεμβρίου 2014

¹⁷⁶ Η λέξη Wilayat (επαρχία) χρησιμοποιούταν στις πρώτες χαλιφές του Ισλάμ, επιπλέον δε χρησιμοποιούταν και από τους Οθωμανούς. Ο σύγχρονος όρος που χρησιμοποιούταν στα αραβικά από τα σύγχρονα αραβικά κράτη είναι Muhafaza (τοπική κυβέρνηση). Το ISIS εισήγαγε τον όρο ξανά στη δημόσια διοίκηση.

Δικαιϊκό Σύστημα – Σύστημα Επιβολής του Νόμου

Εικ 15. Ισλαμικό δικαστήριο στη Μοσούλη

Το ISIS σε κάθε περιοχή, που βρίσκεται υπό την κατοχή του, συνέστησε ένα δικαιοσύνη σύστημα καθώς και ένα σύστημα αστυνόμευσης (μετά την κατάληψη της Μοσούλης ίδρυσε οκτώ ισλαμικά δικαστήρια για να δικαστούν πρώην αξιωματούχοι της Ιρακινής κυβέρνησης)¹⁷⁷. Η ίδρυση ενός ισλαμικού δικαιοσύνη συστήματος παίζει σημαντικό ρόλο στην επιβίωση του ισλαμικού κράτους, που οραματίζεται το ISIS. Η υιοθέτηση του ισλαμικού νόμου, όπως ερμηνεύεται από τους σαλαφιστές, ως τη μόνη πηγή εξουσίας, είναι το θεμέλιο πάνω στο οποίο επιδιώκει το ISIS να ιδρύσει το χαλιφάτο. Το νομικό σύστημα αυτό περιλαμβάνει αυστηρές κυρώσεις για όποιον παραβιάζει τον «ισλαμικό νόμο». Σύμφωνα με εκτιμήσεις αμερικάνων ειδικών, το νομικό σύστημα του ISIS έχει γίνει αποδεκτό από τον τοπικό πληθυσμό, ακόμη και αν δεν ενστερνίζεται την σαλαφιστική - τζιχαντιστική ισλαμιστική ιδεολογία, αφού έρχεται να καλύψει το κενό ανομίας που προήλθε από την κατάρρευση του καθεστώτος των κρατών και σηματοδοτεί την επιστροφή του νόμου και της τάξης. Οι κάτοικοι πολλές φορές προσβλέπουν σ' αυτό το δικαστικό σύστημα¹⁷⁸ θεωρώντας το λιγότερο διεφθαρμένο από τα παλιά κοσμικά δικαστήρια των κρατών.

Το ISIS επίσης ίδρυσε ένα σύστημα αστυνόμευσης που ονομάστηκε «ισλαμική αστυνομία» (al-shurta al-Islamiyya). Η αστυνομία αυτή επανδρώθηκε από ένστολους «αστυνομικούς» [sic] που διαθέτουν αυτοκίνητα και ελαφρύ οπλισμό και έχουν σαν αποστολή «την προστασία των μουσουλμάνων» στις διάφορες επαρχί-

¹⁷⁷ Almayadeen.net, 20 Ιουν 2014

¹⁷⁸ Όταν το ISIS επέκτεινε την επιρροή του στη βόρεια Συρία, το καλοκαίρι του 2013, ίδρυσε δικαστήρια για την εφαρμογή της σαρία σε διάφορες πόλεις. Ένα από τα πρώτα δικαστήρια ιδρύθηκαν στη Jarabulus, στο βόρειο τμήμα της επαρχίας του Χαλέπι, στις αρχές Ιουλίου του 2013. Το Νοεμβρίου του 2013, το ISIS επεξέτεινε το δικαστικό του σύστημα στην επαρχία Idlib. Την άνοιξη του 2014, ιδρύθηκαν επίσης δικαστήρια στις επαρχίες της al-Raqqa και στο Χαλέπι, όπου ερευνήθηκαν τα παράπονα των κατοίκων ενάντια σε τζιχαντιστικές οργανώσεις φιλικές προς το ISIS.

ες. Επιπλέον δε το ISIS έχει ιδρύσει και την «αστυνομία ηθικής» (al-hisbah¹⁷⁹ για τον άρρενα πληθυσμό και al khansa για το θήλυ πληθυσμό), η οποία λειτουργεί παράλληλα με την τοπική αστυνομία και έχει σαν αποστολή την επιβολή του ισλαμικού νόμου της σαρία, στους κατοίκους. Το ISIS ισχυρίζεται ότι έχει δέκα αστυνομικά τμήματα "ηθικής" στην επαρχία Χαλέπι και επιπλέον στην επαρχία Al-Raqqa¹⁸⁰ (ISW, ISIS Διακυβέρνηση στη Συρία, Ιούλιος 2014). Σε αντίθεση με την τακτική αστυνόμευση, η οποία ασχολείται με ποινικές υποθέσεις, η αστυνομία "ηθικής" του ISIS έχει καθήκον την ενδυνάμωση του θρησκευτικού συναισθήματος του πληθυσμού. Για παράδειγμα, θυμίζουν τους κατοίκους της περιοχής να λαμβάνουν μέρος στην προσευχή της Παρασκευής, τους απαγορεύουν να πραγματοποιούν εμπορικές συναλλαγές κατά τη διάρκεια των προσευχών διώκουν την πώληση και τη χρήση των ναρκωτικών και επιβλέπουν την καταστροφή των αγαλμάτων και των χώρων που εκείνοι θεωρούν ως «ειδωλολατρικούς».

Στην αστυνομία "ηθικής" υπηρετούν και γυναίκες οι οποίες είναι επιφορτισμένες με την επιβολή των διατάξεων του ισλαμικού κώδικα, σχετικά με τις γυναίκες. Οι γυναίκες αυτές εποπτεύουν για την τήρηση του κώδικα του αξιοπρεπούς ντυσίματος των γυναικών και επιβάλλουν την απαγόρευση στις γυναίκες να εργάζονται ή να περπατούν ασυνόδευτες από άνδρα συνοδό (σύζυγο ή προστάτη).

¹⁷⁹ Η Hisba είναι ένα σύστημα επιβολής του ισλαμικού νόμου που ιδρύθηκε με κορανικό διάταγμα, και είχε σαν αποστολή να «επιβλέπει την εφαρμογή της δικαιοσύνης». Ο αξιωματούχος που στους πρωτοισλαμικούς χρόνους ανήκε στο σύστημα αυτό και ήταν υπεύθυνος για την εφαρμογή του διατάγματος αποκαλείτο muhtasib, και έπαιζε έναν εποπτικό ρόλο στις αγορές κατά το ισλαμικό μεσαίωνα (τουλάχιστον από την εποχή της δυναστείας των Αββασιδών). Το καθήκον του ήταν να επιβλέπει τα βάρη και τα σταθμά στις αγορές, του νόμους περί κατασκευών, την τήρηση των ηθών στις εμπορικές συναλλαγές και την τήρηση των δημόσιων και θρησκευτικών ηθών (συμπεριλαμβανομένων των κανόνων περί σεμνότητας). Στην ισλαμική ιστορία, ο muhtasib ήταν ένας υπάλληλος που είχε σαν καθήκον την επιβολή του νόμου, ένα είδος αξιωματικού της αστυνομίας δηλαδή, που όποτε κρινόταν απαραίτητο συνελάμβανε και εγκληματίες και τους έφερνε ενώπιον του δικαστή (καδής). Ο muhtasib θα μπορούσε επίσης να χρησιμεύσει ως δικαστής και να επιβάλει ο ίδιος επιτόπου τιμωρία αλλά και να διαμεσολαβήσει μεταξύ αντιπάλων. Πολλά βιβλία που εκδόθηκαν στο πέρασμα του χρόνου περιγράφουν το ρόλο του hisba και τα καθήκοντά του, τα οποία αποτελούν σήμερα σημαντική πηγή γνώσης του κόσμου του Ισλάμ στη εκείνης της εποχής.

¹⁸⁰ Charles C. Caris & Samuel Reynolds "ISIS Governance in Syria" Middle East Security Report 22, Institute for the Study of War, July 2014 σελ.16

Για την επιβολή του νόμου της σαρία το ισλαμικό κράτος δημιούργησε και δίκτυο φυλακών και κρατητηρίων στις περιοχές που βρίσκονται υπό την κατοχή του¹⁸¹.

Εικ 18. Γυναίκες «αστυνομικοί» της αστυνομίας «ηθικής του ISIS (Hisba)

«Εκπαιδευτικό» Σύστημα

✚ Η εγκαθίδρυση εκπαιδευτικού συστήματος στα κατεχόμενα εδάφη

Όπως στη Συρία και στο Ιράκ το ISIS ίδρυσε εκπαιδευτικά ιδρύματα που

Εικ 19. Μαθητριά στο Χαλέπι με σχολική τσάντα που φέρει το σήμα του ISIS

Εικ 20. Μαθητές με τη σημαία του ISIS στο Χαλέπι

διδάσκεται το ισλαμιστικό πρόγραμμα σπουδών, το οποίο αντικατέστησε το εθνικό κυβερνητικό πρόγραμμα σπουδών.¹⁸² Πολλοί κάτοικοι είχαν επιφυλάξεις σχετικά με το νέο πρόγραμμα σπουδών λόγω της επιρροής του σαλαφιστικού-τζιχαντιστικού κινήματος. Σύμφωνα με το Associated Press, οι μαθητές δεν παρουσιάζονταν λόγω της ανησυχίας των γονιών τους για την ασφάλειά τους.

Το ISIS έχει αναλάβει το εκπαιδευτικό έργο των περιοχών της Συρίας, επενδύοντας σημαντικούς πόρους και εφαρμόζοντας εναλλακτικά εκπαιδευτικά συστή-

¹⁸¹ . Σύμφωνα με έκθεση εξεταστικής επιτροπής των ΗΕ που ερευνά για τις συνθήκες διαβίωσης του πληθυσμού που κατοικεί σε περιοχές που βρίσκονται υπό την κατοχή του ISIS αυτά τα κρατητήρια περιγράφονται ως κολαστήρια όπου στοιβάζονται οι κρατούμενοι σε βρώμικα και υπερπλήρη κελιά και δέχονται ξυλοδαρμούς, και βασανιστήρια (Ohchr.org 14 Νοεμβρίου, 2014):

¹⁸² Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του ISIS παρουσιάστηκε στους κατοίκους της Μοσούλης με τη μορφή ενός δισέλιδου δελτίου που δημοσιεύτηκε στα τζαμιά, στις αγορές στις 5 Σεπτεμβρίου 2014, <http://bigstory.ap.org/article/islamic-state-group-issues-new-curriculum-iraq>

ματα με σκοπό να εκπαιδεύσει την επόμενη γενιά στη Συρία, σύμφωνα με τη δική του ιδεολογία, δεδομένου, ότι η Συρία είναι μια χώρα με μακρά παράδοση στην κοσμική εκπαίδευση. Είναι μέρος της στρατηγικής του ISIS να προωθήσει μια νέα γενιά εφήβων στη Συρία που θα υποστηρίζουν τη ριζοσπαστική ισλαμική ιδεολογία του ISIS. Επιπλέον ο έλεγχος της εκπαίδευσης ενισχύει τη θέση του ISIS στον τοπικό πληθυσμό ως μια οργάνωση που δύναται να παρέχει στο πληθυσμό τις βασικές υπηρεσίες μιας κρατικής οντότητας, κερδίζοντας την εμπιστοσύνη των πολιτών.

Στις περιοχές υπό τον έλεγχό του, το ISIS ιδρύει νέα εκπαιδευτικά ιδρύματα που πρεσβεύουν τη δική του ιδεολογία. Επίσης το ISIS διατηρεί ένα άτυπο εκπαιδευτικό σύστημα που αποτελείται κυρίως από στρατόπεδα στρατιωτικής εκπαίδευσης για παιδιά και εφήβους, όπου τα παιδιά υποβάλλονται σε ισλαμική κατ'εξουσιοδότηση σύμφωνα με την ιδεολογία του ISIS και έχουν θεσπίσει και διάφορες εκδηλώσεις προσανατολισμένες στη θρησκευτική εκπαίδευση προς το Ισλάμ (όπως διαγωνισμούς ανάγνωσης του Κορανίου κλπ). Το ISIS έχει επιβάλει το διαχωρισμό των φύλων στα σχολεία, ενώ επιβάλλει στα κορίτσια από την ηλικία του νηπιαγωγείου να φορούν ισλαμική ενδυμασία ως προϋπόθεση για να παρακολουθούν το σχολείο. Το ISIS ενθαρρύνει τα παιδιά να πηγαίνουν στο σχολείο, αναλαμβάνοντας, τη μεταφορά τους¹⁸³.

Η εκπαιδευτική προσπάθεια του ISIS επικεντρώνεται στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Η συνεισφορά της οργάνωσης στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση είναι ανύπαρκτη. Στην al-Raqqa χρησιμοποιούνται αρκετά ιδρύματα για τη μελέτη της σαρία και ως τόποι συναντήσεων για κήρυγμα (da'wah) προς τους σπουδαστές κολλεγίων. Το ISIS παρέχει επίσης θρησκευτική εκπαίδευση στα τζαμιά στην al-Raqqa και σε άλλες πόλεις.

Το πρόγραμμα σπουδών του ISIS επικεντρώνεται στη μελέτη του Ισλάμ και του Κορανίου, σε βάρος άλλων εκπαιδευτικών θεμάτων που έχουν κοσμικό χαρακτήρα, καθώς και στην απόκτηση των απαραίτητων τεχνικών δεξιοτήτων. Το «υπουργείο παιδείας» του ISIS έχει εκδώσει μια σειρά από εντολές που απαγορεύουν την διδασκαλία μαθημάτων όπως η μουσική, η τέχνη, η ιστορία, μαθήματα των κοινωνικών επιστημών, η φιλοσοφία και η ψυχολογία.

Σύμφωνα με τις οδηγίες από το «υπουργείο παιδείας» του ISIS, ο όρος «Η

¹⁸³ Aymenn Jawad al-Tamimi, «The Dawn of the Islamic State of Iraq and ash-Sham», Current Trends in Islamic Ideology, Vol. 16

Συριακή Αραβική Δημοκρατία» στα σχολικά εγχειρίδια έχει διαγραφεί και αντικατασταθεί με το «κράτος του Ισλάμ», ενώ έχει σταματήσει να παίζει ο συριακός εθνικός ύμνος. Έχει απαγορευτεί η τόνωση του συριακού εθνικισμού στους μαθητές καθώς σύμφωνα με την ιδεολογία του ISIS «κράτος» για κάθε μουσουλμάνο είναι το μέρος όπου εφαρμόζεται ο νόμος της σαρία.

Στρατιωτική Εκπαίδευση των Παιδιών και των Εφήβων

Εκτός από το επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα, το ISIS εφαρμόζει και μια άτυπη στρατιωτική εκπαίδευση. Η εκπαίδευση δίνεται κυρίως σε στρατόπεδα σε παιδιά και εφήβους παράλληλα με τη μύησή τους στις αρχές του ριζοσπαστικού Ισλάμ. Η εκπαίδευση βοηθά το ISIS να ετοιμάσει την επόμενη γενιά των ριζοσπαστών ισλαμιστών μαχητών της Συρίας. Για το σκοπό αυτό, στις περιοχές της Συρίας που ελέγχονται από το ISIS, έχει δημιουργηθεί μια ομάδα παιδιών και εφήβων που ονομάζεται «Οι σκύμνοι του Αλ Ζαρκάουι». Πρόκειται για μια ανάλογη μονάδα με αυτή των κατεχόμενων περιοχών του Ιράκ που ονομάστηκε «Τα Πουλιά του Παραδείσου». Και οι δυο ομάδες στρατολογούν παιδιά ηλικίας κάτω των 15 ετών. Η μονάδες έχουν σχεδιαστεί για την εκπαίδευση των παιδιών σε στρατιωτικές αποστολές, όπως η μεταφορά εκρηκτικών υλών, η συλλογή πληροφοριών και η διεξαγωγή βομβιστικών επιθέσεων αυτοκτονίας. Ένα από τα βίντεο που αποδεικνύουν τις δραστηριότητες σε ένα στρατόπεδο εκπαίδευσης για παιδιά δείχνει αρκετές δεκάδες παιδιά με στρατιωτικές στολές να φέρουν τουφέκια Καλάσνικοφ και να υπόκεινται σε στρατιωτική εκπαίδευση ((MEMRI.org 7 Φεβρουαρίου, 2014). Ένα άλλο βίντεο από το «Αλ Ζαρκάουι Lion Cubs» που δημοσιεύτηκε στο YouTube στις 25 Μαΐου, 2013, δείχνει μια κατασκήνωση για τη νεολαία στο Αμπού Καμάλ στην ανατολική Συρία. Το βίντεο δείχνει παιδιά μασκοφόρους να λαμβάνουν από τον εκπαιδευτή οπλισμό και πυρομαχικά και να βαδίζουν με τη μαύρη τζιχαντιστική σημαία, (MEMRI.org, 7 Φεβρουαρίου, 2014).

Εικ 21. Στρατόπεδο στρατιωτικής εκπαίδευσης παιδιών στα περικόρια της Δαμασκού

Σύμφωνα με έκθεση που δημοσιεύθηκε από το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ στις 13 Αυγούστου, 2014 (A / HRC / 27/60), το Ισλαμικό Κράτος «*συστηματικά παρέχει στρατιωτική εκπαίδευση στα παιδιά*». Η οργάνωση έχει δημιουργήσει στρατόπεδα εκπαίδευσης σε όλη τη χώρα, κυρίως στις επαρχίες του Χαλέπιου και της Al-Raqqa. Σύμφωνα με την έκθεση, αυτό αποτελεί έγκλημα πολέμου και έγκλημα κατά της ανθρωπότητας που πρέπει να παραπεμφθεί στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο της Χάγης. Η έκθεση επίσης κάνει λόγο για ένα στρατόπεδο εκπαίδευσης στο Al-Bab στην επαρχία Χαλέπι, όπου παιδιά ηλικίας 14-15 ετών στρατολογούνται και λαμβάνουν μισθό για τις υπηρεσίες τους. (Ohchr.org, 13 Αύγ 2014).

6.3.5 Οικονομική Διαχείριση του Ισλαμικού Κράτους

Γενικά

Το ISIS είναι παγκοσμίως η πιο πλούσια τζιχαντιστική οργάνωση. Αρχικά το ISIS βασίστηκε στην οικονομική υποστήριξη από πλούσια άτομα του αραβικού κόσμου που ήδη υποστήριζαν την Αλ Κάιντα. Επιπλέον δε χρησιμοποίησε και μέρος της οικονομικής βοήθειας που δόθηκε από την al-Qaeda στην θυγατρική οργάνωση της στη Συρία, το «Μέτωπο της al Nusra».

Μετά την εκδίωξη της από την al Qaeda - ένα γεγονός που την έπληξε οικονομικά - εξαναγκάστηκε να καταφύγει στην εξεύρεση νέων τρόπων οικονομικής υποστήριξης. Έτσι άρχισαν να εισρέουν στα ταμιά της έσοδα, που προέρχονταν από την εκμετάλλευση των τοπικών πόρων των περιοχών που καταλάμβανε. Τα έσοδα αυτά προέρχονταν από το λαθρεμπόριο πετρελαιοειδών και την εκμετάλλευση των πετρελαιοπηγών (6-8 κοιτάσματα πετρελαίου) και των πεδίων φυσικού αερίου που βρίσκονται, υπό την κατοχή της οργάνωσης, στο Ιράκ και τη Συρία. Το λαθρεμπόριο πετρελαιοειδών, αποφέρει στην οργάνωση αρκετά εκατομμύρια δολάρια την ημέρα. Άλλες πηγές εσόδων περιλαμβάνουν διάφορες εγκληματικές δραστηριότητες, όπως η είσπραξη των φόρων από τους κατοίκους της περιοχής ή η απαίτηση χρημάτων για την παροχή προστασίας και το εμπόριο κλεμμένων αρχαιοτήτων

που τα πωλούν στη μαύρη αγορά. Επιπλέον απαιτούν τη λήψη κεφαλικού φόρου από μη-μουσουλμάνους κατοίκους των περιοχών που καταλαμβάνουν και λύτρα για την απελευθέρωση πλούσιων δυτικών αιχμαλώτων – όσων από αυτούς δεν δολοφονούν παρουσία κινηματογραφικής κάμερας - (το ποσό που προέρχεται από τα λύτρα εικάζεται, ότι φτάνει τα 2 εκατομμύρια δολάρια). Μετά τις αεροπορικές επιθέσεις από τους Αμερικανούς και τους συμμάχους τους, που επικεντρώθηκαν στα διυλιστήρια πετρελαίου του ISIS, τα κέρδη από το πετρέλαιο μειώθηκαν σε περίπου \$ 1 εκατομμύριο την ημέρα. (Theguardian.com, Οκτώβριος 30, 2014). Το Νοέμβριο του 2014 η οργάνωση ήταν οικονομικά ανεξάρτητη και τα μέσα που

διέθετε κόστιζαν περί τα 2 δισεκατομμύρια δολάρια. Μεγάλα ποσά εισέρευσαν στα ταμεία της οργάνωσης μετά την πώση της Μοσούλης, όπου και εκλάπησαν χρήματα από την κεντρική τράπεζα της πόλης¹⁸⁴. Τα μεγάλα ποσά χρημάτων που εισρέουν στα ταμεία της οργάνωσης

κάθε μήνα του επιτρέπει να μην έχει πλέον την ανάγκη της εξάρτησης από την Αλ Κάιντα και τους χορηγούς που βρίσκονται στον αραβικό-μουσουλμανικό κόσμο, και του παρέχει μια οικονομική ανεξαρτησία. Η οικονομική αυτοτέλεια του δίνει τη δυνατότητα να στρατο-

λογεί πληθώρα μαχητών, να εξοπλίζεται ανάλογα για να μπορεί να διατηρήσει τον ρυθμό των στρατιωτικών του επιχειρήσεων, να δημιουργεί στις υπό κατοχή περιο-

Εικ 22. Πετρελαιοπαραγωγές περιοχές που βρίσκονται υπό την κατοχή του ISIS

Εικ 23. Πετρελαιοπαραγωγές περιοχές που βρίσκονται υπό την κατοχή του ISIS

¹⁸⁴ Έγγραφο που βρέθηκαν στην οικία του Abdulrahman al Bilawi τον Ιούνιο του 2014 αποδεικνύουν, ότι εκείνη την εποχή το ISIS διέθετε 875 εκατομμύρια δολάρια σε μετρητά

χές εναλλακτικές, στις υπάρχουσες κρατικές δομές, και να τροφοδοτεί τις ψυχολογικές επιχειρήσεις που διεξάγει προκειμένου να επικρατήσει στη «μάχη για την καρδιά και το μυαλό» παγκοσμίως.

Με την έναρξη της «εκστρατείας» του ισλαμικού κράτους στην Ανατολική Συρία την περίοδο 2013-2014 το ISIS πήρε υπό τον έλεγχο του το μεγαλύτερο μέρος των κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου της περιοχής. Στις αρχές του Ιουλίου 2014 ανακοινώθηκε, ότι το ISIS είχε καταλάβει το μεγάλο μέρος των κοιτασμάτων πετρελαίου του al-Omar. Ενώ κατά τις επιχειρήσεις στο Ιράκ, το καλοκαίρι του 2014, πήρε υπό τον έλεγχό του επιπλέον πετρελαιοπηγές καθώς και τις εγκαταστάσεις διύλισης πετρελαίου στα περίχωρα της Μοσούλης.

Το Νοέμβριο του 2014, το ISIS έλεγχε έξι από τις 10 πετρελαιοπηγές της Συρίας, συμπεριλαμβανομένης αυτής της al-Omar, και τουλάχιστον τέσσερις μικρές πετρελαιοπηγές στο Ιράκ, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που βρίσκονται στο Ajeel και το Hamreen¹⁸⁵. Σύμφωνα με άλλες πηγές το ISIS στις 25 Σεπτεμβρίου 2014, πήρε τον έλεγχο έξι πετρελαιοπηγών στην Συρία και επτά πετρελαιοπηγών και διυλιστηρίων στο Ιράκ. Καθένα από τα δύο διυλιστήρια στην Μοσούλη παράγει 16.000 βαρέλια πετρελαίου την ημέρα. Στις 29 Σεπτεμβρίου του 2014, το S ανακοίνωσε ότι μεγάλα τμήματα του τομέα του φυσικού αερίου Shaer, που βρίσκεται περίπου 110 χιλιόμετρα, από την πόλη Χομς, είχε πέσει στα χέρια του.

Εκτιμώμενα Έσοδα του ISIS

Σύμφωνα με διάφορες εκτιμήσεις, εισρέουν στα ταμιά του ISIS αρκετά εκατομμύρια δολάρια την ημέρα από τη πώληση των προϊόντων πετρελαίου, ποσά που φτάνουν κοντά στα 100 εκατομμύρια δολάρια το μήνα (σύμφωνα με πληροφορίες του Σεπτεμβρίου 2014). Τα κέρδη του αυξήθηκαν σημαντικά το καλοκαίρι του 2014, αφού έλαβε τον έλεγχο της Μοσούλης και άλλες περιοχές του βόρειου Ιράκ, και εδραιώθηκε στην ανατολική Συρία. Ωστόσο, οι αεροπο-

Εικ 24. Βυτιοφόρο όχημα μεταφοράς πετρελαίου του ISIS που φέρει την επιγραφή «Ισλαμικό κράτος του Ιράκ και της Μεγάλης Συρίας

¹⁸⁵ <http://www.ft.com/intl/cms/s/2/34e874ac-3dad-11e4-b782-00144feabdc0.html#axzz3KT14Wfzl>

ρικές επιθέσεις των Αμερικανών και των συμμάχων τους στις εγκαταστάσεις του διυλιστηρίου πετρελαίου της οργάνωσης στη Συρία μείωσε την ικανότητά του να επεξεργάζεται το αργό πετρέλαιο και να εμπορεύεται τα παράγωγα του μειώνοντας τα έσοδα από το πετρέλαιο σε περίπου \$ 1 εκατομμύριο την ημέρα. Σύμφωνα με το ιρακινό ινστιτούτο ενέργειας, το ISIS ελέγχει την παραγωγή 30.000 βαρελιών αργού πετρελαίου την ημέρα στο Ιράκ και 50.000 βαρελιών στη Συρία, ποσότητες που πουλάει στη μαύρη αγορά με μειωμένες τιμές των 40 δολάρια το βαρέλι (σε αντίθεση με 90 δολάρια που πουλιέται το βαρέλι στην ελεύθερη αγορά). Ως αποτέλεσμα, το ISIS κερδίζει 3,2 εκατομμύρια δολάρια την ημέρα από τις πωλήσεις, ή σχεδόν 1,2 δισεκατομμύρια δολάρια ανά έτος.

Λάθρεμπόριο Προϊόντων Πετρελαίου

Το ISIS παράγει πετρέλαιο από τις πετρελαιοφόρες περιοχές που έχει υπό τον έλεγχό του, χρησιμοποιώντας τις υπάρχουσες υποδομές διύλισης καθώς και δεκάδες αυτοσχέδια διυλιστήρια. Μερικά από τα προϊόντα πετρελαίου χρησιμοποιούνται για εσωτερικούς σκοπούς και ορισμένα από αυτά «εξάγονται» σε τοπικές αγορές στη Συρία, την Τουρκία, το Ιράκ και την κουρδική αυτόνομη περιοχή. Τα αραβικά μέσα μαζικής ενημέρωσης έχουν αναφερθεί αρκετές φορές σε συνεννοήσεις μεταξύ του ISIS και του συριακού καθεστώτος σχετικά με το λαθρεμπόριο πετρελαίου από τις περιοχές που βρίσκονται υπό τον έλεγχο ISIS στις συριακές δυνάμεις.

Σύμφωνα με αναφορές των ειδικών, το λαθρεμπόριο πετρελαίου, έχει μακρά προϊστορία στην περιοχή που περιλαμβάνει το βόρειο Ιράκ, τη βορειοανατολική Συρία, τις νότιες περιοχές της Τουρκίας και τμήματα του Ιράν. Η προσπάθεια ξεκίνησε τη δεκαετία του 1990, όταν το καθεστώς του Ιράκ προσπάθησε να σπάσει το εμπάργκο σε εξαγωγές πετρελαίου που είχε επιβληθεί από τον ΟΗΕ.

Εκτιμώμενες Δαπάνες του ISIS

Σχετικά με τα έξοδα του Ισλαμικού Κράτους θα πρέπει να αναφερθεί ότι για να συντηρήσει την πολεμική μηχανή του πρέπει να πληρώσει για τον εφοδιασμό σε υλικά και εφόδια, για τη συντήρηση των μέσων, για την παροχή επιβραβεύσεων για τις επιτυχείς επιχειρήσεις, για την παροχή μισθών και συντάξεων στους κληρονόμους των θανόντων μαχητών. Να τεθεί υπόψη, ότι η ένοπλη δύναμη της οργάνωσης πρέπει να είναι πάνω από 30.000 μαχητές, οι οποίοι λαμβάνουν από 200

δολάρια έως 600 δολάρια το μήνα, ανάλογα με την εθνικότητα και το μέγεθος της οικογένειας του μαχητή. Επιπλέον, οι μαχητές λαμβάνουν δωρεάν στέγαση, σε κατασχεθέντες οικίες Σιίτων, Χριστιανών, άλλα και άλλων μη-σουνιτών κατοίκων, οι οποίοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις εστίες τους.

Έλεγχος της εθνικής υποδομής

Εκτός από τον έλεγχο του πετρελαίου και του φυσικού αερίου, η οργάνωση ελέγχει και άλλες πτυχές της εθνικής υποδομής όπως υδροηλεκτρικά και θερμοηλεκτρικά εργοστάσια παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στις περιοχές του Χαλεπίου και της al-Raqqa στη βόρεια Συρία.

6.3.6. Άμυνα:

Οπλισμός

Το μεγαλύτερο μέρος του οπλισμού του ISIS προέρχεται από λεηλασίες αποθηκών του ιρακινού και του συριακού στρατού. Μεγάλες ποσότητες των όπλων του ιρακινού στρατού έπεσαν στα χέρια ISIS, όταν καταλήφθηκε η Μοσούλη τον Ιούνιο του 2014¹⁸⁶. Το ISIS επίσης έλαβε όπλα από ανταρτικές οργανώσεις στη Συρία ή πήρε τον οπλισμό συλληφθέντων ανταρτών μελών άλλων οργανώσεων. Επιπλέον, το ISIS αγόρασε όπλα από το εξωτερικό και τα μετέφερε στο Ιράκ και τη Συρία.

¹⁸⁶ Σύμφωνα με το Al-Arabiya TV (3 Οκτωβρίου 2014) Το ISIS όταν κατέλαβε τη Μοσούλη έλαβε σαν λάφυρα περί τα 50 τεθωρακισμένα άρματα, περί τα 150 ΤΟΜΠ (τεθωρακισμένα οχήματα μεταφοράς προσωπικού), εκατοντάδες φορηγά, 60.000 τυφέκια και πύραυλοι επιφανείας – επιφανείας SCUD

Εικ 25-26. Αριστερά: πύραυλος SCUD-D (βεληνεκές 700χλμ) σε παρέλαση μαχητών του ISIS στην περιοχή της Raqqah (διαδίκτυο Ιούνιος 2014) για λόγους προπαγάνδας.
Δεξιά: TOMA BMP-2 σε παρέλαση στη Raqqah (διαδίκτυο Ιούνιος 2014)

Σύμφωνα με μια μελέτη-έρευνα που πραγματοποιήθηκε από το Conflict Armament Research¹⁸⁷ τα όπλα που κατέσχεσαν οι κουρδικές δυνάμεις στο Ιράκ και τη Συρία από μαχητές του ISIS καταδεικνύουν, ότι το ISIS χρησιμοποιεί αμερικάνικο οπλισμό και πυρομαχικά.

Τα όπλα αυτά είχαν δοθεί στις λεγόμενες "μετριοπαθείς" οργανώσεις ανταρτών στη Συρία από τη Σαουδική Αραβία. Σύμφωνα με τη μελέτη, οι μαχητές του ISIS κατέλαβαν μια σημαντική ποσότητα αμερικάνικων όπλων, που περιελάμβαναν τυφέκια M16 με τη σφραγίδα "Property of U.S. Govt."¹⁸⁸ (περιουσία της κυβέρνησης των ΗΠΑ). Η μελέτη έδειξε επίσης ότι το ISIS χρησιμοποιούσε και κατασχεμένες αντιαρματικές ρουκέτες των 90 χιλιοστών M79 (γιουγκοσλαβικής κατασκευής δεκαετίας 1980) που είχαν παραδοθεί από τη Σαουδική Αραβία, το 2013 και χρησιμοποιούνταν από την οργάνωση των σύριων αντικαθεστωτικών, τον Ελεύθερο Συριακό Στρατό (Free Syrian Army). Σύμφωνα με τη μελέτη, το ISIS διαθέτει επίσης πυρομαχικά¹⁸⁹ που κατασκευάστηκαν στο Ιράν μεταξύ του 2006 και του 2013 (πιθανώς αυτές οι ποσότητες πυρομαχικών να έχουν κατασχεθεί από το συριακό στρατό και τους υποστηρικτές του, όπως η Χεζμπολάχ).

Το ISIS διαθέτει επίσης ελαφρύ οπλισμό διαφόρων τύπων καθώς και ρουκέτες (που κατασκευάζονται από την οργάνωση), όλμους, αντιαρματικούς πυραύ-

¹⁸⁷ Πρόκειται για μια βρετανική οργάνωση που εξακριβώνει και καταγράφει τα συμβατικά όπλα και πυρομαχικά που χρησιμοποιούνται σε σύγχρονες ένοπλες συγκρούσεις

¹⁸⁸ Conflict Armament Research Ltd London, «Dispatch from the Field Islamic State Weapons in IRAQ and SYRIA» September 2014 http://www.conflictarm.com/wp-content/uploads/2014/09/Dispatch_IS_Iraq_Syria_Weapons.pdf (ανακτήθηκε Αύγουστο 2015)

¹⁸⁹ Conflict Armament Research Ltd London, «Dispatch from the Field Islamic State Ammunition in IRAQ and SYRIA» October 2014 http://www.conflictarm.com/wp-content/uploads/2014/10/Dispatch_IS_Iraq_Syria_Ammunition.pdf (ανακτήθηκε Αύγουστο 2015)

λους με τους εκτοξευτές τους, και αντιαεροπορικά όπλα. Επιπλέον διαθέτει και αριθμό οχημάτων Humvees, τα οποία εγκαταλείφθηκαν κατά τη διάρκεια της κατάληψης της πόλης Μοσούλης από τον ιρακινό στρατό, καθώς και εξοπλισμένα με πολυβόλα οχήματα Toyota. Το ISIS διαθέτει επίσης βαρύ και προηγμένης τεχνολογίας οπλισμό που είναι λάφουρα από τον ιρακινό και συριακό στρατό. Σύμφωνα με αναφορές των μέσων ενημέρωσης του ISIS η οργάνωση διαθέτει άρματα, διαφόρων τύπων πυροβολικό, διαφόρων τύπων φορητά αντιαρματικά, έναν ή περισσότερους πυραύλους Scud, έναν ή περισσότερα αεροσκάφη MIG-21, αέρος-επιφάνειας βλήματα και διάφορους τύπους θωρακισμένων οχημάτων. Έχει επίσης χημικά αέρια τύπου μουστάρδα και άλλους τύπους αερίων που χρησιμοποιήθηκαν εναντίον των ιρακινών δυνάμεων ασφαλείας και των Κούρδων στο Ayn al-Arab (Αϊν αλ-Αράμπ) (Συρία).

Εικ 28. Πύραυλοι A-A και αεροσκάφος MIG-21 που έπεσαν στα χέρια του ISIS όταν κατελήφθη το στρατιωτικό αεροδρόμιο του al-Tabaqa

Εικ 29. Αριστερά: Ρουκέτες κατασκευασμένες από το ISIS «al Fatih» (twitter.com) δεξιά: Μια ρουκέτα «Bin Laden» κατασκευασμένη από το ISIS

Εικ 30. Μαχητές του ISIS πάνω σε ρωσικά άρματα στη Raqqa (από Dotmsr.com)

Εικ 31. Μαχητές του ISIS εκτοξεύουν ρουκέτες από την περιοχή Brital στη Συρία προς την κοιλάδα Beqa'a (twitter Φεβρουάριος 2014, αναπαραγωγή από

Εικ 32. Μαχητής του ISIS φέρει ρώσικης κατασκευής αντιαεροπορικό πύραυλο SA-7 (Strela) (φωτογραφία από τον λογαριασμό του ISIS στο twitter

6.3.7. Προπαγάνδα:

Μια από τις σημαντικότερες δραστηριότητες του ISIS είναι η προπαγάνδα, αφού μ' αυτή επιδιώκει να κερδίσει την εσωτερική νομιμοποίηση στις περιοχές που καταλαμβάνει (μάχη για «την καρδιά και το μυαλό» του πληθυσμού) να διαδώσει την ιδεολογία του και

Εικ 33. Εκπομπή του al- Furqan στο youtube με τον Abu Bakr al-Baghdadi σε τέμενος στη Μοσούλη, δεξιά φαίνεται ο λογότυπος του οργανισμού

τις πολιτικές θέσεις του, να στρατολογήσει στελέχη και να προσελκύσει κεφάλαια για να χρηματοδοτήσει τη δράση του. Επιπλέον δε μέσω των MME και του διαδικτύου διεξάγει ψυχολογικές επιχειρήσεις για να επιβάλει μια ψυχολογία τρόμου

στους αντιπάλους του και να προκαλέσει το δέος στην ανθρωπότητα (με τα βίντεο των αποκεφαλισμών δυτικών αιχμαλώτων που αναρτά στο διαδίκτυο). Ο ISIS επίσης ελέγχει τη ροή πληροφοριών που διοχετεύονται στη δημοσιότητα από τους ξένους δημοσιογράφους που βρίσκονται στις περιοχές που ενεργεί, εφαρμόζοντας αυστηρά μέτρα λογοκρισίας¹⁹⁰.

Τα Μέσα Ενημέρωσης του ISIS

Το ISIS έχει ιδρύσει «θεσμούς», οι οποίοι χρησιμοποιούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (ΜΜΕ) για να διαδώσουν τη προπαγάνδα της οργάνωσης. Τέτοιοι είναι, το «ινστιτούτο» για την παραγωγή ενημερωτικών εκπομπών (sic) al-Furqan, ο οργανισμός μέσων ενημέρωσης al-I'tisam, το κέντρο ενημέρωσης Alhayat και ο οργανισμός ενημέρωσης Ajnad: 1. Το al-Furqan (το πρότυπο) είναι ο πιο παλιός θεσμός που ίδρυσε το Ισλαμικό Κράτος (ΙΚ). Ιδρύθηκε το 2006 μαζί με την ίδρυση του Ισλαμικού κράτους στο Ιράκ [Islamic State in Iraq (ISI)]. Σκοπός της ιδρύσεώς του ήταν η προώθηση της ιδεολογίας της οργάνωσης με σκοπό τη στρατολόγηση νέων μελών (η οργάνωση ισχυριζόταν, ότι ιδρύθηκε για να βοηθήσει τους πιστούς να διακρίνουν την αλήθεια και το ψέμα). Σήμερα αποτελεί το επίσημο όργανο προπαγάνδας της οργάνωσης. Το βίντεο με την εμφάνιση του Abu Bakr al-Baghdadi στο τέμενος της Μοσούλης δημοσιεύτηκε από αυτόν τον οργανισμό στο youtube.

Εικ 34. Αριστερά παραγωγή του Alhayat Media Center με τον γερμανόφωνο εκφωνητή του ISIS και δεξιά ο λογότυπος Alhayat Media Center

Εικ 35. Ο λογότυπος του ισλαμιστικού ιδρύματος Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης Ajnad Media

¹⁹⁰ «Σύριοι δημοσιογράφοι και ακτιβιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που δεν υπακούουν στις εντολές των ανθρώπων του ISIS, έχουν απαχθεί, εξαφανιστεί, βασανιστεί και εκτελεστεί...». United Nations, Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic, «Rule of Terror: Living under ISIS in Syria» 14 November 2014, Σελ. 7

2. Ο οργανισμός ενημέρωσης al-'tisam διανέμει, τα δυο τελευταία χρόνια, προπαγανδιστικό βίντεο για λογαριασμό του ISIS.

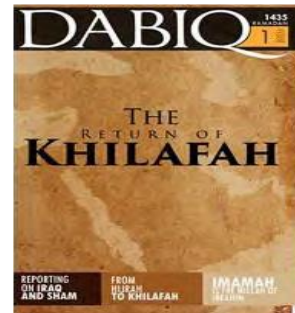
3. Το κέντρο ενημέρωσης Alhayat είναι σχετικά νέο και στοχεύει κυρίως στα δυτικά ακροατήρια. Παράγει και διανέμει επίσης μεγάλη ποσότητα προπαγανδιστικού υλικού, συμπεριλαμβανομένων και βίντεο.

4. Ο οργανισμός ενημέρωσης Ajnad Media ιδρύθηκε τον Ιανουάριο του 2014 και μεταδίδει τραγούδια αφιερωμένα στην τζιχάντ και στην παραδοσιακή ισλαμική μουσική.

Τα Διαδικτυακά περιοδικά του ISIS

Το ISIS έχει πολλά διαδικτυακά περιοδικά:

1. Το Dabiq¹⁹¹ πρόκειται για ένα ηλεκτρονικό περιοδικό που εκδόθηκε στην αγγλική γλώσσα για πρώτη φορά από το κέντρο ενημέρωσης Alhayat, στις 5 Ιουλίου 2014 με τίτλο «Η Επιστροφή του Χαλιφάτου». Η τρίτη έκδοση του περιοδικού είχε αποσπάσματα αναφορών του Αμπού Μπακρ αλ-Μπαγκντάντι και άλλων στελεχών, αναφορές στα hadith (είναι τα μέρη της προφορικής παράδοσης του Ισλάμ) με τις οποίες επιδιώκεται η άντληση νομιμοποίησης για τις βιαιότητες, τη κακομεταχείριση και τη σκλαβιά των Yezidi,¹⁹² πληροφορίες για τις στρατιωτικές επιχειρήσεις και τις δραστηριότητες της πολιτικής διοίκησης του Ισλαμικού Κράτους (ΙΚ)

¹⁹¹ Ένα χαντίθ που αποδίδεται στον Abu Harairah, έναν από τους συντρόφους του Μωάμεθ, αναφέρει για μια αποφασιστική μάχη που υποτίθεται, ότι θα λάβει χώρα, στην πόλη της Dabiq στη βόρεια Συρία, μεταξύ των μουσουλμανικών και χριστιανικών στρατών, όπου οι μουσουλμάνοι θα είναι νικητές. «... αναφορά στο χαντίθ κάνει συχνά και ο Abu Musab al Zaqawi [sic] που προβλέπει, ότι το Dabiq θα είναι ο τόπος όπου το Ισλάμ θα κερδίσει μια μεγάλη νίκη επί των απίστων, ώστε να οδηγηθεί προς την παγκόσμια κυριαρχία και το τέλος του χρόνου » Richard Barrett «The Islamic State», Senior Vice President, "The Islamic State," New York The Soufan Group, November 2014, σελ. 61

¹⁹² Οι Yezidi ήρθαν στο προσκήνιο μετά τις διώξεις που υπέστησαν από το ISIS, όταν το καλοκαίρι του 2014 παγιδεύτηκαν στα βουνά του βορειοδυτικού Ιράκ. Αποτελούν μια μικρή θρησκευτική κοινότητα που αριθμεί σε πληθυσμό μεταξύ 70.000 μέχρι 500.000 και βρίσκεται διασκορπισμένη μεταξύ του βορειοδυτικού Ιράκ, της βορειοδυτικής Συρίας και της νοτιοανατολικής Τουρκίας. Το ιερό τους τόπος βρίσκεται στο Lalesh, το οποίο βρίσκεται σε μια κοιλάδα 430χλμ βορειοδυτικά της Βαγδάτης. Διώκονται από τους φονταμενταλιστές σουνίτες του Ισλαμικού Κράτους ως οπαδοί του Yazid ibn Muawiyah (647-683π.Χ.), του πιο μη δημοφιλούς δεύτερου χαλίφη της δυναστείας των Umayyad. Νεώτερες μελέτες απέδειξαν ότι το όνομα προέρχεται από τη σύγχρονη περσική ονομασία "ized" που σημαίνει «Άγγελος ή Θεότητα». Οι Yezidi αυτοαποκαλούνται «λάτρευσις του Θεού». Πιστεύουν και στο Κοράνι αλλά και στη Βίβλο, αλλά στη λατρεία τους δεν υπάρχουν γραπτά κείμενα. Εξαιτίας του αποκρυφισμού που χαρακτηρίζει τη λατρεία τους, έχουν κατηγορηθεί ότι η σύνθετη πίστη τους συνδέεται με τον Ζωροαστρισμό. Οι Yezid προσεύχονται πέντε φορές την ημέρα στο Malak Taus, που στα αραβικά είναι το όνομα του διαβόλου και για το λόγο αυτό κατηγορούνται ότι το λατρεύουν. Diana Darke, «Who, What, Why: Who are the Yazidis?» BBC Magazine 08 Αυγούστου 2014

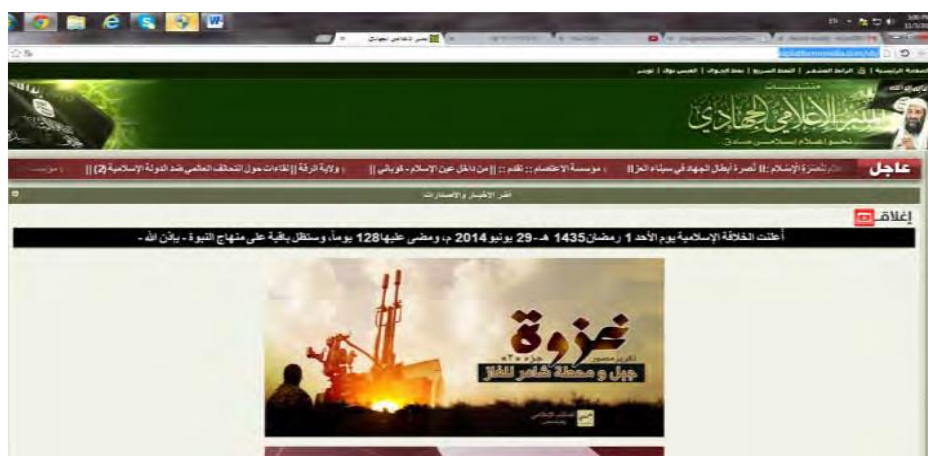
καθώς και για τις αποτυχίες των στρατιωτικών επιχειρήσεων των ΗΠΑ. Επιπλέον καλεί τους μουσουλμάνους πιστούς να σκοτώσουν τους «Σταυροφόρους» σε κάθε χώρα που εντάσσεται στη συμμαχία έναντι στο ΙΚ και καλεί στη στοχοποίηση κάθε «πολίτη των χωρών των Σταυροφόρων» οπουδήποτε αυτοί βρεθούν.

2. Το Islamic State News (ISN) είναι επίσης ένα online περιοδικό που στοχεύει το κοινό που βρίσκεται εκτός της Συρίας και του Ιράκ. Προβάλλει δε την άποψη των σαλαφιστών- τζιχαντιστών. Αναφέρει επίσης επικαιροποιημένες εκθέσεις στα αγγλικά και άλλες γλώσσες σχετικά με τις δραστηριότητες και τις θέσεις του ΙΚ.

Φόρουμ και Ιστοσελίδες στο Διαδίκτυο

Το ISIS όταν ξεκίνησε τη δράση του δημιούργησε επίσης ένα επίσημο φόρουμ στην αραβική γλώσσα που ονομάζεται Al-Minbar «Ilami Al-Jihadi. Το φόρουμ αυτό προβάλλει ανακοινώσεις, βίντεο, φωτογραφίες και πληροφορίες για το ISIS.

Εικ 36. Η ιστοσελίδα του forum «The al-Minbar al-Islami al-Jihadi. Δεξιά στην οθόνη φαίνεται η φωτογραφία του Osama Bin Laden και στα αριστερα φαίνεται φωτογραφία με τη σημαία του ISIS. Στο κάτω μέρος και στην αραβική αναγράφεται: «Το Ισλαμικό Κράτος – Το Χαλιφάτο της σωστής οδού»

Το ISIS επίσης διαθέτει και ένα site¹⁹³ με οπτικό υλικό (βίντεο), όπου προβάλλεται η ιδεολογία του ISIS, και οι ιδρυτές της οργάνωσης (Αμπού Μουσάμπ Αλ Ζαρκάουι, Αμπού Ομάρ αλ-Μπαγκντάντι, Αμπού Χαμζά αλ-Μουχατζίρ) καθώς και σημερινός ηγέτης της, Αμπού Μπακρ αλ-Μπαγκντάτι. Προβάλλει επίσης και βίντεο που «εξιμνεί» τους «μάρτυρες» (sic) που έχασαν τη ζωή τους .

6.3.8. Ο ISIS ως Γεωπολιτικός Παράγοντας της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής

Η εξάπλωση του ISIS στη Συρία και στο Ιράκ έχει τοπικό, περιφερειακό αλλά και διεθνή αντίκτυπο. Οι κατακτήσεις του ISIS στο Ιράκ, το καλοκαίρι του 2014, επιτάχυναν την αποσύνθεση του κράτους αυτού στις θρησκευτικές και εθνοτικές συνιστώσες του. Είναι φανερό ότι το Ιράκ δεν λειτουργεί πλέον ως ένα έθνος-κράτος. Οι τρεις οιονεί "κρατικές" οντότητες που προέκυψαν από τη διαλυτική δράση της σαλαφιστικής-τζιχαντιστικής οργάνωσης είναι η σουνιτική που ελέγχεται από το ISIS στο δυτικό και βόρειο Ιράκ, η αυτόνομη κουρδική περιοχή στο βόρειο τμήμα της χώρας και η σιιτική περιοχή στο κεντρικό και νότιο τμήμα που συνδέεται με τη σιιτική καθεστώς της Βαγδάτης. Τα σύνορα των οντοτήτων αυτών είναι θολά και ασταθή και εξαρτώνται από την ισχύ της κοινότητας που θα υπερισχύει κάθε φορά στη μεταξύ τους αντιπαράθεση. Για το λόγο αυτό παρατηρείται και μια προσπάθεια του ISIS να διευρύνει τις περιοχές που κατέχει και πέραν αυτών στις οποίες επικρατεί το σουνιτικό στοιχείο, εις βάρος των άλλων οντοτήτων.

Στη Συρία, η επέκταση και ενδυνάμωση ISIS επίσης συνέβαλε στην εμβάθυνση της ντε φάκτο διαίρεσης της χώρας. Το ISIS εξασφάλισε τον έλεγχο του βόρειου και ανατολικού τμήματος της χώρας και αποδυνάμωσε τους διάφορους αντιπάλους (το συριακό καθεστώς, την οργάνωση Al-Nusra Front και άλλες οργανώσεις ανταρτών). Ωστόσο, το ISIS δεν έχει τη δυνατότητα να καταλάβει το προπύργιο του καθεστώτος Άσαντ στη Δαμασκό και άλλους βασικούς τομείς στα βόρεια και δυτικά, ή τις περιοχές που έχουν επικρατήσει κινήματα ανταρτών στο νότιο τμήμα της χώρα (συμπεριλαμβανομένων των περισσότερων περιοχών των Υψωμάτων του Γκολάν και κατά μήκος των συνόρων με την Ισραήλ). Η ενίσχυση της παρουσίας της Ρωσίας στην περιοχή και η εκστρατεία της κατά του ISIS παράλληλα με την αντίστοιχη αμερικανική εκστρατεία αύξησε την υπάρχουσα πολυ-

¹⁹³ dawla-is.appspot.com

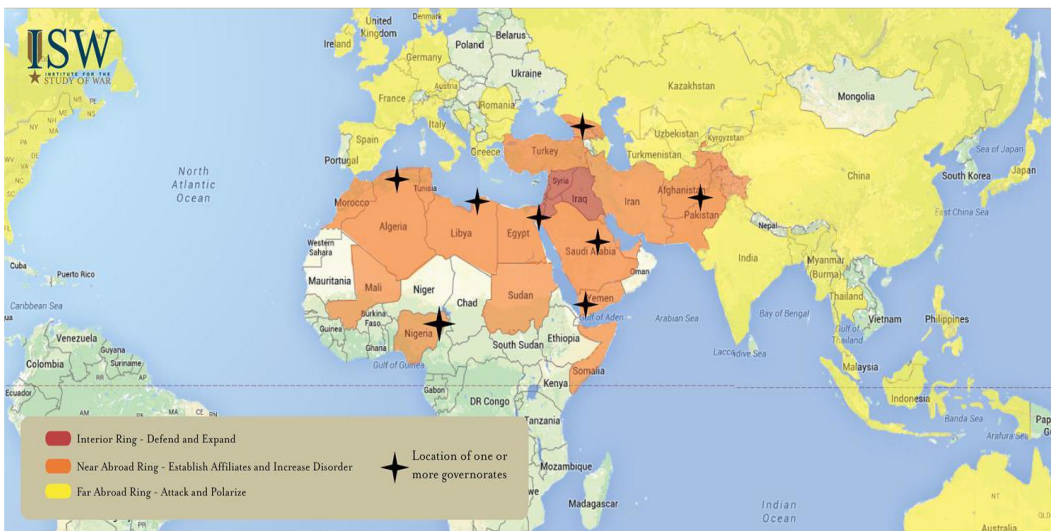
πλοκότητα της συριακής εμφύλιας σύρραξης και έκανε την κατάσταση πιο ασταθή, καθιστώντας πιο δύσκολη την επίλυση της συριακής κρίσης στο μέλλον.

Η επέκταση του παγκόσμιου τζιχάντ στη Μέση Ανατολή.

Οι επιτυχίες του ISIS στη Συρία και στο Ιράκ βοηθούν την επέκταση του παγκόσμιου τζιχάντ σε νέα εδάφη πέρα από το Αφγανιστάν και το Πακιστάν. Σε αντίθεση με την εποχή του Οσάμα μπιν Λάντεν, σήμερα υπάρχουν δύο κύριες και εχθρικές μεταξύ τους τζιχαντιστικές οργανώσεις: η μία είναι αυτή του ISIS, η οποία συνδέεται με το παγκόσμιο τζιχάντ, αλλά βρίσκεται σε διαμάχη με την ηγεσία της Αλ Κάιντα, τον Αϊμάν της αλ-Ζαουάχρι ενώ η άλλη, η al-Nusra Front, είναι ένας κλάδος της Αλ Κάιντα στη Συρία. Μεταξύ των δύο αυτών οργανώσεων υπάρχει το παγκόσμιο δίκτυο του τζιχάντ που απλώνεται τόσο στη Μέση Ανατολή όσο και πέραν αυτής. Ορισμένες από τις τζιχαντιστικές οργανώσεις στη Μέση Ανατολή, όπως η αιγυπτιακή οργάνωση Ansar Bayt al-Maqdis, έχουν ήδη ορκιστεί πίστη στο ISIS, γεγονός που φανερώνει τη δυναμική του ISIS έναντι της ηγεσίας της Αλ Κάιντα. Επιπλέον δε, η επέκταση του ISIS καταδεικνύει, ότι ενδέχεται η κατάσταση αυτή να αποσταθεροποιήσει χώρες της Μέσης Ανατολής και να εξάγει την τρομοκρατία του τζιχάντ στο Ισραήλ και στη Δύση.

Η σημασία για τη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική. Η εξάπλωση του ISIS και του παγκόσμιου τζιχαντιστικού κινήματος στη Συρία και στο Ιράκ μπορεί να επιδεινώσει την ήδη υπάρχουσα περιφερειακή αναταραχή στη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική. Η περιοχή ήδη περιλαμβάνει πολλά σημεία ανάφλεξης, εντάσεων, σχισμάτων και ανάπτυξης εχθρικού κλίματος μεταξύ των διαφόρων εθνοτικών, θρησκευτικών και φυλετικών ομάδων, όπως μεταξύ των σουνιτών και των σιιτών. Παράλληλα παρατηρείται, τα εθνικά κράτη που δημιουργήθηκαν στην περιοχή από τους Γάλλους και Βρετανούς μετά από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο να έχουν απολέσει την ισχύ τους και να αδυνατούν να παίξουν το ρυθμιστικό ρόλο που τους είχε παραχωρηθεί. Απεναντίας αναδύονται σαλαφιστικές-τζιχαντιστικές οργανώσεις, όπως στη Συρία και στο Ιράκ, που είναι εκδηλώσεις της ισχύος μιας ριζοσπαστικής ισλαμικής ιδεολογίας που επιδιώκει να προσελκύσει οπαδούς «ευαγγελιζόμενη» μια μαγική λύση που θα φέρει στην περιοχή για να απαλύνει τη συνεχή αγωνία και τα δεινά που μαστίζουν τα εθνικά κράτη από της καταβολής της ιδρύσεως τους.

Αστάθεια και μεταβλητότητα εγγέεται στο ήδη ασταθές περιβάλλον της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής με τη δημιουργία του ISIS και με την παρουσία των παγκοσμιοποιημένων οργανώσεων τζιχάντ στη Συρία και το Ιράκ. Οι οργανώσεις αυτές ευθύνονται όχι μόνο για να επιταχυνθεί η αποσύνθεση της Συρίας και του Ιράκ, αλλά να γίνει η διάχυσή τους σε ολόκληρη την περιοχή. Στο εγγύς μέλλον η ISIS αναμένεται να συνεχίσει τη στρατιωτική κατοχή στη Συρία και το Ιράκ, καθιερώνοντας τον έλεγχο της και αντιπασσόμενη στην εκστρατεία κάθε ξένης δύναμης, συμπεριλαμβανομένων των ΗΠΑ και της Ρωσίας, εναντίον της. Ωστόσο, στο μακροπρόθεσμο ορίζοντα, καθώς θα εδραιωθεί η κατάσταση αυτή στη Συρία και στο Ιράκ, είναι βέβαιο ότι η επιρροή της οργάνωσης μπορεί να εξαπλωθεί σταδιακά και σε άλλα αραβικά κράτη αποσταθεροποιώντας τη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική. Ένα άλλο φαινόμενο που είναι ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι οι βετεράνοι (sic) ξένοι μαχητές που δρουν σ' αυτές τις δυο χώρες αποτελούν εν δυνάμει φορείς τρομοκρατίας και ανατροπής για τις χώρες καταγωγής τους, είτε δρώντας αυτοβούλως είτε μετά από την προτροπή του ISIS, όταν επιστρέψουν σ' αυτές. Ένα τέτοιο παράδειγμα παρουσιάστηκε στη περιοχή Darna στην ανατολική Λιβύη, όπου ένα τζιχαντιστικό δίκτυο εξέφρασε την υποστήριξή του για το ISIS.

Εικ 37. Η παγκόσμια εξάπλωση του ISIS (από το Institute for the Study of War (Νοέμβριος 2015)

6.4. Παλαιστινιακό Ισλαμιστικό Κίνημα - Χαμάς [Hamás - حركة المقاومة الإسلامية Harakat al-Muqāwamah al-Islāmiyyah (Islamic Resistance Movement)]

Το ισλαμιστικό κίνημα της Ιορδανίας, του Ισραήλ, της Δυτικής Όχθης και της Γάζας αντιμετωπίζεται ως ένα ενιαίο και συνεχές λόγω της αλληλεπίδρασης ιδεών και ανθρώπων σε μια γεωγραφικώς συνεχόμενη περιοχή¹⁹⁴. Στην Παλαιστίνη το ριζοσπαστικό ισλαμιστικό κίνημα άργησε να κάνει την εμφάνισή του λόγω της ισχυρής παρουσίας του κοσμικόδοξου εθνικισμού που εκπροσωπεί η Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (ΟΑΠ – PLO). Βέβαια πριν κάνει την εμφάνισή του το Ισλαμιστικό Κίνημα, τη δεκαετία του 1980, πολλοί από τους Παλαιστίνιους είχαν συμμετάσχει ενεργά στη Μουσουλμανική Αδελφότητα και στην ίδρυση των θυγατρικών της στην περιοχή¹⁹⁵. Ο σημαντικός παράγοντας που συνετέλεσε στην επιτάχυνση της διάδοσης του ισλαμιστικού κινήματος στους Παλαιστίνιους ήταν το γεγονός, ότι αποτέλεσαν τα πρώτα θύματα της αραβο-ισραηλινής σύγκρουσης. Ειδικότερα οι καταλυτικοί παράγοντες που έκαναν την εμφάνισή τους κατά τη δεκαετία του 1980, αμέσως μετά τη συμφωνία του Καμπ Ντέιβιντ, ήταν : οι επιδεινούμενες εκείνη την εποχή οικονομικές συνθήκες στη Δυτική Όχθη και τη Γάζα, οι οποίες σε συνδυασμό με τις σκληρές πολιτικές της κυβέρνησης Likud και την επέκταση των εβραϊκών εποικισμών στην παλαιστινιακή γη, έφεραν στους Παλαιστίνιους την απελπισία και την απόγνωση. Οι παράγοντες αυτοί μεγεθυθήκαν λόγω της ανόδου του εβραϊκού φονταμενταλισμού, την μετανάστευση εβραίων από τη σοβιετική ένωση, καθώς και την ανικανότητα της ΟΑΠ και των αραβικών κρατών να σταθούν αξιοπρεπώς στη σύγκρουση με το Ισραήλ. Από την άλλη πλευρά οι Παλαιστίνιοι παρακολουθούσαν εντυπωσιασμένοι την ενίσχυση της δύναμης του σιϊτικού αναβιωτισμού στο Ιράν και της λιβανέζικης Χεζμπολάχ. Στην δημιουργία όμως του ισλαμιστικού κινήματος στην Παλαιστίνη συνετέλεσε και η πολιτική του Ισραήλ να ενισχύσει τους ισλαμιστές, ως αντίπαλο δέος στην ΟΑΠ, επιτρέποντας τη συσσώρευση μεγάλων κεφαλαίων από τα κράτη του Περσικού Κόλπου και τη Σαουδική Αραβία για να οικοδομηθούν τεμένη, σχολεία, αθλητικά κέντρα, κλινικές και κοινοτικά κέντρα, το εφελτήριο απ' όπου αργότερα αναδύθηκαν ριζοσπα-

¹⁹⁴ R. Hrair Dekmejian «Επανάστατημένο Ισλάμ», επιμέλεια Κλεομένης Σ. Κουτσούκης, μετάφραση Αθηνά Μπαλοπούλου, Αθήνα, εκδόσεις Παπαζήση 2007, σελ. 361

¹⁹⁵ Το 1952 ο Παλαιστίνιος σείχησ αλ-Ναμπανί ίδρυσε το Κόμμα της Ισλαμικής Απελευθέρωσης που συμμετείχε σε ένοπλους αγώνες σε Αίγυπτο, Συρία, Λίβανο, Ιορδανία και τη Δυτική Όχθη για πολλές δεκαετίες, ενώ ο αιγυπτιακός κλάδος του υπό τον Παλαιστίνιο Σαλίχ Σιρίγια που επιτέθηκε στην Τεχνολογική Στρατιωτική Ακαδημία της Αιγύπτου το 1976, εκφράζοντας την αντίθεση απέναντι στον Σαντάτ, ibid σελ. 362

στικά κινήματα, όπως ο Ισλαμικός Τζιχάντ και η Χαμάς¹⁹⁶. Εδώ θα πρέπει να επισημάνουμε, ότι το αρχέτυπο του ισλαμιστικού κινήματος στην Παλαιστίνη υπήρχε ήδη από τη δεκαετία του 1920. Ήταν το ένοπλο κίνημα που αναπτύχθηκε το 1925 εναντίον των δυτικών δυνάμεων και του Ισραήλ με ηγέτη το Σύρο σουνίτη Ezzedin al-Qassam¹⁹⁷, στη Χαΐφα με κύρια επιδίωξη την αποχώρηση των βρετανικών δυνάμεων από την περιοχή και την απαγόρευση εγκαθίδρυσης του σιωνιστικού κράτους. Τα μέλη του κινήματος ονομάζονταν Μουτζαχεντίν, αριθμούσαν περί τα 200 στελέχη και μαχητές και η οργάνωσή¹⁹⁸ τους μας προδιαθέτει για την έλευση των επόμενων παλαιστινιακών κινήματων που εμφανίστηκαν στις αρχές της δεκαετίας του 1960. Το σύγχρονο παλαιστινιακό ισλαμιστικό κίνημα αναπτύχθηκε κατά διαφορετικό τρόπο στις δυο περιοχές της Δυτικής Όχθης και της Λωρίδας της Γάζας. Σημαντικό ρόλο στη γέννηση του έπαιξαν οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι, οι οποίοι εντοπίζονται στην Παλαιστίνη και ιδιαίτερα στην Λωρίδα της Γάζας από το 1928 (έτος ιδρύσεως του κινήματος στην Αίγυπτο), όταν ο αδελφός του Hassan al-Banna ιδρύει τους πρώτους τοπικούς πυρήνες στην περιοχή. Οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι συμμετείχαν στον αραβο-ισραηλινό πόλεμο του 1948 και μετά την ήττα των αράβων, οι φρουρές των Αδελφών Μουσουλμάνων της Γάζας εγκατέστησαν στο έδαφος της πυρήνες της οργάνωσης.

Στη Δυτική Όχθη που βρισκόταν υπό τον έλεγχο της Ιορδανίας ο Ιορδανός βασιλιάς Χουσεΐν επέτρεψε την εγκατάσταση των Παλαιστινίων Αδελφών, για να δημιουργήσει πρόβλημα στην ιορδανική αντιμοναρχική αντιπολίτευση, με την προϋπόθεση να μην κηρύξουν τον ένοπλο αγώνα εναντίον του Ισραήλ από τα εδάφη της Ιορδανίας. Γεγονός που έθεσε σε δυσμένεια τους Παλαιστίνιους Αδελφούς που προέρχονταν από την Ιορδανία στις συνειδήσεις των ζηλωτών ισλαμιστών που είχαν την έδρα τους στο Ισραήλ.

Στην Λωρίδα της Γάζας, που πριν το 1967 βρισκόταν υπό αιγυπτιακή κατοχή, οι Αδελφοί Παλαιστίνιοι βρισκότουσαν συνεχώς υπό καθεστώς παράνομης λειτουργίας τόσο επί βασιλείας Φαρούκ, όσο και επί Νάσερ, ο οποίος τους άσκησε δριμύτατες διώξεις. Την περίοδο δε 1952-1954 που υπήρχε μια σχετική ηρεμία στο

¹⁹⁶ ibid σελ. 364

¹⁹⁷ Ο Ezzedin al-Qassam γεννηθείς το 1871 σε χωριό κοντά στη Λατάκεια, ήταν νομοδιδάσκαλος και καθηγητής για μικρό χρονικό διάστημα στο πανεπιστήμιο της Αιγύπτου al-Azhar του Καΐρου. Στην αρχή της δεκαετίας του 1920 συμμετείχε στις εξεγέρσεις εναντίον των Γάλλων, που υποκινηθήκαν από Αλλαουΐτες, οπότε και μισηθήκε στα μυστικά του ένοπλου αγώνα. Από Ι. Θ. Μάζης «Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος», Παπαζήση 2002, σελ. 209

¹⁹⁸ Το επιτελείο της οργάνωσης είχε πέντε συνολικά Διοικήσεις: Διοίκηση Προετοιμασίας του Λαού για την Επανάσταση, Διοίκηση Στρατιωτικής Εκπαίδευσης, Διοίκηση Πληροφοριών, Διοίκηση Τροφοδοσίας και Γενικής Υποστήριξης και Διοίκηση Διεθνών Σχέσεων και Προπαγάνδας, από ibid σελ. 209

παλαιστινιακό ισλαμιστικό κίνημα αναπτύχθηκαν τρεις κυρίαρχες τάσεις: η τάση που εξέφραζε το Κόμμα της Ισλαμικής Απελευθέρωσης, η τάση που εξέφραζε ο Παλαιστινιακός Τζιχάντ και η τάση που αργότερα προήλθε η οργάνωση Χαμάς. Όλες δε οι τάσεις είχαν κοινή γραμμή σύμφωνα με την οποία όλη η Παλαιστίνη ανήκει στο Ισλάμ και κάποια μέρα θα περιέλθει σ' αυτό. Στο πλαίσιο της οργάνωσης των Αδελφών Μουσουλμάνων της Παλαιστίνης συγκρούονται δύο τάσεις σχετικά με τη στρατηγική που πρέπει να ακολουθήσει το κίνημα στην Παλαιστίνη. Η πρώτη τάση, που είναι και η πλειονότητα και από όπου προήλθε η Χαμάς, θέτει ως πρώτη της προτεραιότητας στόχο τη δημιουργία της γενιάς του Jihad και την καταστροφή του εσωτερικού εχθρού, που αντιπροσωπεύεται από τις κοσμικές οργανώσεις της ΟΑΠ και μετά τον πόλεμο κατά του εξωτερικού εχθρού που είναι το Ισραήλ. Η¹⁹⁹ δεύτερη μειοψηφούσα τάση, που περιλαμβάνει το μελλοντικό Παλαιστινιακό Jihad (Jihad Beit al-Moqadas), θεώρησε, ότι το Παλαιστινιακό Ζήτημα είναι ένα κρισιμότερο θέμα για την ισλαμική αναγέννηση και την ανασυγκρότηση της Ούμμα, η οποία έχει τρωθεί από την επέμβαση του δυτικού κόσμου και τη συγκρότηση του κράτους του Ισραήλ. Επομένως ο πόλεμος κατά του Ισραήλ για την εκδίωξή του είναι ζωτικής σημασίας για την ανασύσταση της Ούμμα. Στο σύγχρονο ισλαμιστικό κίνημα της Παλαιστίνης εντοπίζονται: α. Τον Ισλαμικό Τζιχάντ της Παλαιστίνης (Jihad Beit al-Moqadas), β. Το Παλαιστινιακό Κίνημα Ισλαμικής Αντίστασης (Harakat al-Muqawama al-Islamiyyah Filastin – HAMAS)

Χαμάς (Harakat al-Muqawama al-Islamiyyah Filastin – HAMAS)

Τον Ιανουάριο του 1988, μετά την πρώτη Ιντιφάντα της 9ης Δεκεμβρίου του 1987, ο Cheikh Ahmad Yassin, ο Cheikh Abdallah Nimr Darwish και ο Abdoulaziz Randisi²⁰⁰ ανακοίνωσαν στη Γάζα την ίδρυση της Χαμάς (το όνομα στα αραβικά σημαίνει εθνουσιασμός και πάθος), εν μέσω βομβιστικών επιθέσεων αυτοκτονίας και άλλων επιθέσεων κατά ισραηλινών στόχων. Ο Αχμάντ Γιασίν τέως Μουφτής της Χεβρώνας το 1973 είχε συσπειρώσει γύρω του ήδη το ισλαμιστικό κίνημα και είχε ιδρύσει πρώτα το Ισλαμικό Συνέδριο (al- Mujamma' al-

¹⁹⁹ Ι. Θ. Μάζης «Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος», Παπαζήση 2002, σελ. 211

²⁰⁰ Ο Abd al-Rantisi ήταν ένας ακτιβιστής που ανήκε στην παλαιστινιακή Μουσουλμανική Αδελφότητα, καταγόταν από την πόλη Khan Yunis της Δυτικής Όχθης που το 1984 πρώτος ξεκίνησε τον ένοπλο αγώνα ενάντια του Ισραήλ, με αποτέλεσμα να συλληφθεί μαζί με άλλους 13 Παλαιστίνιους και τον Yasin από τις ισραηλινές αρχές, Barry Rubin «Guide to Islamist Movements Vo 1», M.E.Sharpe, London England 2010, σελ. 362

Islami), μια ακτιβιστική εταιρεία παρακλάδι της Μουσουλμανικής Αδελφότητας. Η εταιρεία δρούσε στο ισλαμικό πανεπιστήμιο της Γάζας. Το καλοκαίρι του 1988 που ξέσπασε η πρώτη Ιντιφάντα το κίνημα τη χρησιμοποίησε για την καλύτερη προετοιμασία του Jihad, ενάντια του Ισραήλ. Η οργάνωση αριθμεί περίπου τρεις χιλιάδες τακτικά μέλη, εικοσιπέντε χιλιάδες συμπαθούντες και ελέγχει 70 τζαμιά, δημοτικά σχολεία και νηπιαγωγεία, ενώ έχει παράλληλα και μια οργάνωση νεολαίας. Οι δραστηριότητες της οργάνωσης είναι αναπτυγμένες και στη Δυτική Όχθη αλλά και στη Λωρίδα της Γάζας. Θεωρείται ως μία σουνιτική παλαιστινιακή παραστρατιωτική οργάνωση και ταυτόχρονα αποτελεί και πολιτικό κόμμα. Έχει αναπτύξει εκτεταμένα κοινωνικά προγράμματα με τη δημιουργία νοσοκομείων, εκπαιδευτικών συστημάτων, βιβλιοθηκών και άλλων υπηρεσιών και ως εκ τούτου έχει αποκτήσει δημοτικότητα στην παλαιστινιακή κοινωνία. Βέβαια θα πρέπει εδώ να λεχθεί, ότι πολλά δίκτυα τρομοκρατίας μετά τα τρομοκρατικά κτυπήματα στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου, στη Νέα Υόρκη, στις 11 Σεπτεμβρίου 2001, συστηματικά αποκρύπτουν τις δραστηριότητές τους πίσω από φιλανθρωπικές, κοινωνικές δραστηριότητες και πολιτικά κινήματα²⁰¹.

Ο πολιτικός σκοπός της οργάνωσης είναι η αντίσταση απέναντι στο κράτος του Ισραήλ με σκοπό την καταστροφή του και την αντικατάστασή του με ένα παλαιστινιακό ισλαμικό κράτος. Η οργάνωση δεν χαιρεί πλήρη αναγνώριση από όλους τους Παλαιστινίους. Ο Παλαιστίνιος πρόεδρος Μαχμούντ Αμπάς, ηγετικό στέλεχος της Φατάχ, με διάταγμά του τον Ιούνιο του 2007 έθεσε εκτός νόμου την στρατιωτική και εκτελεστική πτέρυγα της Χαμάς. Η διαμάχη μεταξύ Χαμάς και Φατάχ δυναμιτίζει τόσο τη διενέργεια εκλογών στην Παλαιστίνη όσο και την ειρηνευτική διαδικασία για την επίλυση του Παλαιστινιακού ζητήματος. Οι ΗΠΑ και η ΕΕ αναφέρουν τη Χαμάς ως τρομοκρατική οργάνωση, η οποία, κατά τις ΗΠΑ, χρηματοδοτείται από τη Σαουδική Αραβία, το Ιράν, την παλαιστινιακή ομογένεια, και ιδιώτες σε άλλα αραβικά κράτη. Η οργάνωση θεωρείται, από αναλυτές, ως θυγατρική της Μουσουλμανικής Αδελφότητας η δε σχέση Χαμάς – Αιγυπτιακής Μουσουλμανικής Αδελφότητας προβλημάτιζε ιδιαίτερα το Ισραήλ, όταν στην αιγυπτια-

²⁰¹ Matthew Levitt, Dennis Ross- « Hamas Politics, Charity, and Terrorism in the Service of Jihad»-Yale University Press (2006) σελ.15

κή κυβέρνηση ήταν ο Μόρσι, καθότι οι δράσεις της Χαμάς εναντίον του Ισραήλ δυναμίτιζαν τις σχέσεις των δυο κρατών. Μετά την εγκαθίδρυση της διακυβέρνησης του Στρατηγού Σίσι στην Αίγυπτο, η Μουσουλμανική Αδελφότητα έχει περιοριστεί αρκετά με αποτέλεσμα τη μείωση της παρεχόμενης υποστήριξης προς τη Χαμάς.

6.4.1. Ιδεολογικές Αρχές

Οι πηγές της ιδεολογίας του κινήματος βρίσκονται στις θεωρητικές αρχές των Αδελφών Μουσουλμάνων, κάτι που διακηρύσσει σαφώς αναφέροντας ότι: «η Χαμάς αποτελεί μια φάση του *jihad* εναντίον της σιωνιστικής εισβολής. Έχει τις πηγές της στο μαρτύριο των Αδελφών *Izz al-Din al-Qassam* και των συντρόφων τους, το 1936. Ο *jihad* αυτός πέρασε στις επόμενες φάσεις του με τους αγώνες των Παλαιστινίων και τους αγώνες των Αδελφών Μουσουλμάνων στη διάρκεια του πολέμου του 1948. Κατόπιν, συνεχίστηκε με τις ιεροπολεμικές επιχειρήσεις των Αδελφών Μουσουλμάνων από το 1968 και μετά²⁰²». Η Χαμάς όμως παρουσιάζει μια ειδοποιό διαφορά σε σχέση με τους Αδελφούς Μουσουλμάνους ως προς το γεγονός, ότι αποδέχεται την αναγκαιότητα ίδρυσης ενός παλαιστινιακού κράτους στα κατεχόμενα από τον ισραηλινό στρατό εδάφη, έστω και αν κάτι τέτοιο είναι ενάντια στην ιδέα της Ούμμα του Ισλάμ. Τοποθετεί δηλαδή τον πολιτικό σκοπό της ίδρυσης παλαιστινιακού κράτους πάνω από τη θρησκευτική ιδεολογία²⁰³. Ένα άλλο αξιοσημείωτο σύμφωνα με τον καθηγητή Μάζη είναι, ότι η Χαμάς βρίσκεται υπό τον θεωρητικό έλεγχο του Ύπατου Αρχηγού των Αιγυπτίων Αδελφών Μουσουλμάνων, ενώ διαφέρουν οι θέσεις τους σε βασικά ζητήματα όπως η Ούμμα. Εξηγώντας ο καθηγητής το γεγονός, το αποδίδει στην απουσία μιας κοσμικής «αμαρτωλής» μουσουλμανικής πολιτικής δομής στα παλαιστινιακά εδάφη, η οποία θα πρέπει να ανατραπεί για να εγκαθιδρυθεί ένα ισλαμικό κράτος που θα συμμετάσχει στην μεγάλη Ούμμα των Πιστών. Ιδεολογικά στοιχεία της οργάνωσης μπορούμε επίσης να βρούμε στο μανιφέστο-σύμφωνο που εξέδωσε η Χαμάς το 1988.

Το σύμφωνο-μανιφέστο της Χαμάς²⁰⁴ (1988) αποκαλεί την Παλαιστίνη «Ισλαμική γη *waqf*», δηλαδή προίκα την οποία έδωσε ο Θεός σε κάθε μουσουλμάνο, ο οποίος έχει θρησκευτική υποχρέωση (*fard' ayn*) να την απελευθερώσει μέσω

²⁰² Ι. Θ. Μάζης «Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος», Παπαζήση 2002, σελ. 211

²⁰³ *ibid* σελ. 221

²⁰⁴ *ibid* σελ. 365

jihad. Η Χαμάς ισχυρίζεται, ότι έχει ιστορικές ρίζες στα εδάφη, που εκτείνονται πίσω στο κίνημα που ήταν υπεύθυνο για τη Μεγάλη αραβική επανάσταση του 1936²⁰⁵. Η Χαμάς δεν αποδέχεται τη συνύπαρξη με το Ισραήλ και θεωρεί καθήκον να ανακόπτει κάθε πορεία προς ειρηνική διευθέτηση μεταξύ της ΟΑΠ και των αραβικών κρατών με το Ισραήλ, επειδή αντιτίθεται στις επιταγές του Ισλάμ. *Η μόνη λύση που πρότεινε η Χαμάς είναι οι Εβραίοι και οι Χριστιανοί να ζήσουν ειρηνικά «υπό την προστατευτική σκιά του Ισλάμ»*²⁰⁶. Από την ίδρυσή της η Χαμάς έχει εμπλακεί σε ένα άγριο ανταγωνισμό με την ΟΑΠ σε όλες τις πτυχές της ζωής, με αποτέλεσμα να απειλεί την ηγετική θέση της ΟΑΠ στο παλαιστινιακό απελευθερωτικό κίνημα.

Ο στρατιωτικός βραχίονας της οργάνωσης Izz ad-Din al-Qassam εκτέλεσε πολλούς Παλαιστίνιους με την κατηγορία της συνεργασίας με το Ισραήλ, ενώ εξαπέλυσε ένα θανατηφόρο «κυνηγητό» εναντίον των Εβραίων. Η άνοδος του μαχητικού τζιχαντιστικού ισλαμισμού στους κόλπους των Παλαιστινίων ήταν ο καταλύτης που οδήγησε στη σύναψη, το Σεπτέμβριο του 1993, της συμφωνίας ειρήνευσης μεταξύ ΟΑΠ και Ισραήλ στο Όσλο. Το γεγονός αυτό ήταν χτύπημα για τη Χαμάς αλλά και για τους Ισλαμιστές μαχητές σ' όλο τον κόσμο. Η οργάνωση ενώ είχε εξαπολύσει επιθέσεις εναντίον των Ισραηλινών για να αποφευχθεί η συμφωνία ειρήνης βρέθηκε να υπόσχεται να αποφύγει τη βία εναντίον της ΟΑΠ και των διοικητικών οργανώσεων της μετά την αποχώρηση του Ισραήλ.

6.4.2 Οργανωτική Δομή της Χαμάς

Η οργανωτική δομή της Χαμάς συνίστατο από τρεις πτέρυγες. Μια πολιτική-πτέρυγα που στελεχωνόταν από τους πιο στενούς συνεργάτες του Yasin, όπως τους Isma'il Abu Shanab, τον Yazuri τον Rantisi, και τον Zahar, οι οποίοι είχαν σαν ενασχόληση την παραγωγή φυλλαδίων, την εξεύρεση οικονομικών πόρων (ιδιαίτερα προερχόμενους από τα κράτη του Περσικού Κόλπου) και τη στρατολόγηση μελών. Ένα όργανο ασφαλείας με την ονομασία al-Majd (δόξα), ήταν υπεύθυνο για την εσωτερική αστυνόμευση και την εξολόθρευση των συνεργατών με τον εχθρό. Τέλος οι Ταξιαρχίες Izz ad-Din al-Qassam, που ιδρύθηκαν κατά τη διάρκεια της πρώτης Ιντιφάντα θα αποτελούσαν πλέον τον στρατιωτικό βραχίονα της οργάνωσης.

²⁰⁵ Budeiri, Musa K. "The Nationalist Dimension of Islamic Movements in Palestinian Politics". *Journal of Palestine Studies* 1995, (24) 3 σελ. 93

²⁰⁶ *ibid* σελ. 366

6.4.3. Αμυντική Ικανότητα

Η οργάνωση στην αρχή συμμετείχε σε μαζικές βίαιες ενέργειες (τοποθέτηση εμπρηστικών βομβών από επαγγελματίες μισθοφόρους, πετροπόλεμο κλπ) εναντίον του καθεστώτος του Ισραήλ. Το 1989 ο στρατιωτικός βραχίονας της οργάνωσης απήγαγε και σκότωσε δυο ισραηλινούς στρατιώτες στη Λωρίδα της Γάζας. Από εκείνη τη στιγμή η οργάνωση θεωρήθηκε, από το κράτος του Ισραήλ, ως η κατ' εξοχήν τρομοκρατική απειλή, με αποτέλεσμα την απέλαση ακτιβιστών της Χαμάς και της al-Jihad το Δεκέμβριο του 1992. Η καταφυγή στη βία βοήθησε την οργάνωση πολιτικά ώστε να προσελκύσει στις τάξεις της νέα μέλη που θα προέρχονται από τις τάξεις των προσφύγων και των υπαλλήλων, τη στιγμή που η παλαιστινιακή αδελφότητα άρχιζε να συμφιλιώνεται με τον παλαιστινιακό εθνικισμό. Η δημοσιότητα, όμως που άρχιζε να απολαμβάνει η οργάνωση την έφερε σε ρήξη με την Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (ΟΑΠ-OLP), με αποτέλεσμα να αρνηθεί να συμμετάσχει στην οργανωτική αρχή της πρώτης Ιντιφάντα (Unified National Command), που περιελάμβανε την PLO και άλλες οργανώσεις. Σήμερα το πυραυλικό οπλοστάσιο της Χαμάς έχει εξελιχθεί από της μικρής εμβέλειας, αυτοσχέδιες ρουκέτες Κασάμ, στις ρουκέτες μεγάλου βεληνεκούς που προσβάλλουν σημαντικές ισραηλινές πόλεις όπως το Τελ Αβίβ και τη Χάιφα.

6.4.4 Εξωτερικές Σχέσεις

Η Χαμάς δεν υποστήριξε το Σαντάμ Χουσεΐν το 1991 στον πόλεμο του Περσικού Κόλπου, αντίθετα με την ΟΑΠ η Χαμάς κάλεσε για ταυτόχρονη αποχώρηση από τα εδάφη του Κουβέϊτ και το Ιράκ αλλά και τις ΗΠΑ. Κατά συνέπεια, τα κράτη του Κόλπου και η Σαουδική Αραβία ως ένα είδος αντεκδίκησης ενάντια στη ΟΑΠ διέθεσαν μεγαλύτερη χρηματοδότηση στη Χαμάς, ιδιαίτερα μετά την επίσκεψη Yasin στην περιοχή μεταξύ του Φεβρουάριου και Απρίλιου 1988. Με τα κεφάλαια αυτά, για πρώτη φορά, η Χαμάς ήταν σε θέση να ανταγωνιστεί τις υποδομές κοινωνικής πρόνοιας της ΟΑΠ, με αποτέλεσμα τα θεσμικά όργανα της Χαμάς να θεωρηθούν πιο αποτελεσματικά.

6.4.5. Εσωτερικές Σχέσεις- Η Χαμάς και η Παλαιστινιακή Αρχή

Οι ένοπλες συγκρούσεις με τη Φατάχ ξέσπασαν στο τέλος του 1990 προς το 1991, αν και μετά τις απελάσεις των ηγετών της Χαμάς το Δεκέμβριο 1992 βελτιώθηκαν οι σχέσεις. Κατά τη συνεδρίαση του Γενάρη 1993 στο Χαρτούμ μεταξύ της Χαμάς και της ΟΑΠ, και οι δύο πλευρές υποσχέθηκαν την ενίσχυση του συντονισμού και τη μη χρήση βίας, και η ΟΑΠ καθυστέρησε τις συνομιλίες με το Ισραήλ μέχρι που επέστρεψαν οι ακτιβιστές που απελάθηκαν. Οι σχέσεις κλονίστηκαν μια ακόμη φορά, όταν η Χαμάς απέρριψε την ειρηνευτική διαδικασία στο Όσλο και ήταν ενάντια στη Διακήρυξη Αρχών που υπεγράφη στο Λευκό Οίκο στις 13 του Σεπτεμβρίου 1993. Η Χαμάς ένωσε τις δυνάμεις της με τα μέλη της ΟΑΠ που απέρριψαν τη ειρηνευτική διαδικασία του Οσλό και εκτέλεσε την πρώτη βομβιστική επίθεση αυτοκτονίας στην ισραηλινή πόλη της Hadera τον Απρίλιο του 1994. Αυτό το γεγονός θα μπορούσε να έχει σαμποτάρει την επικείμενη συμφωνία Ισραήλ-ΟΑΠ για την ίδρυση της Παλαιστινιακής Αρχής, που τελικά υπογράφηκε στις 4 Μαΐου 1994. Ακριβώς τότε ήταν η στιγμή που το Ισραήλ άρχισε να καταλαβαίνει ότι η Χαμάς θα ήταν στο μέλλον μια σημαντική τρομοκρατική οργάνωση στην Παλαιστινιακή σκηνή. Η δε Φατάχ άρχισε να συνειδητοποιεί ότι η Χαμάς είχε αρχίσει επιδιώκει να αποκτήσει την απόλυτη ισχύ για να εξουδετερώσει το εθνικιστικό στρατόπεδο στην εγχώρια Παλαιστινιακή σκηνή.

Όταν η Παλαιστινιακή Αρχή (ΠΑ) δημιουργήθηκε το 1994, η Φατάχ ήταν σαφώς η μεγαλύτερη πολιτική και στρατιωτική δύναμη, ακόμη και στη Γάζα. Όμως η Γάζα ήταν η περιοχή από όπου προέρχεται η αντιπολίτευση της, η Χαμάς. Το Νοέμβριο 1994, οι δυνάμεις ασφαλείας της Παλαιστινιακής Αρχής σκότωσαν 12 ακτιβιστές της Χαμάς καθώς έφευγαν από ένα τζαμί στην πόλη της Γάζας, σε μια προσπάθεια να καταστείλουν μαζικές διαδηλώσεις εναντίον της ΠΑ για τη σύλληψη μελών της Χαμάς. Η Χαμάς, έχοντας αποφασίσει να μποϊκοτάρει τις εκλογές του Ιανουαρίου 1996 για την εκλογή του Παλαιστινιακού Νομοθετικού Σώματος επίσης προγραμματίσει, οργάνωσε και διεξήγαγε τρεις βομβιστικές επιθέσεις αυτοκτονίας από τα τέλη Φεβρουαρίου έως τις αρχές Μαρτίου 1996 ως αντίποινα για τη δολοφονία των Παλαιστινίων ηγετών της Χαμάς (όπως ο μηχανικός της Χαμάς Yahya Ayyash στις αρχές του 1996). Μια από τις επιθέσεις είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο 44 Ισραηλινών. Καθώς η Χαμάς βρέθηκε μεταξύ των δυο αντιπάλων της,

την ΟΑΠ και το Ισραήλ, βρήκε μια ανέλπιστη ανάπαυλα. Τον Οκτώβριο 1997, η ισραηλινή υπηρεσία πληροφοριών, Mossad προσπάθησε να δολοφονήσει τον ηγέτη της εξωτερικής πολιτικής πτέρυγας της Χαμάς στην Ιορδανία τον Khalid Mash'al. Για να αντιμετωπίσει την ιορδανική αντίδραση, που παραβιάστηκε η επικράτεια της χώρας από του ισραηλινούς πράκτορες, ο ισραηλινός πρωθυπουργός Benjamin Netanyahu σε μια πράξη καλής θέλησης απελευθέρωσε τον Yasin, ο οποίος επέστρεψε στην Γάζα. Η Χαμάς παρότι σουνιτική ανέκαθεν έλκοταν από τον άξονα Ιράν-Συρίας όπως άλλωστε είχε κάνει νωρίτερα και η μικρότερη οργάνωση της al-Jihad al-Islami. Παρ'όλα αυτά, η Χαμάς απέφευγε να ασκεί τρομοκρατία στο εξωτερικό ή να στοχεύει άμεσα τους πολίτες και τους θεσμούς των Η.Π.Α. Εκ των υστέρων, η Χαμάς στο τέλος της δεκαετίας του 1990 δεν είχε διαφοροποιηθεί σε σχέση με την αρχική της παρουσία κατά την εμφάνισή της στην αρχή της δεκαετίας. Αν και η Χαμάς αναγνωρίζεται ευρέως, ότι εξέλιπε από την Παλαιστινιακή αριστερά ως σημαντικός ανταγωνιστής της Φατάχ, παλαιστινιακά ινστιτούτα δημοσκοπήσεων ανέφεραν, ότι μόνο το ένα πέμπτο των ερωτηθέντων υποστηρίζει τη Χαμάς στα παλαιστινιακά εδάφη. Η αποτυχία να συμμετάσχουν στις βουλευτικές εκλογές και να λειτουργήσουν ως μια νόμιμη αντιπολίτευση συχνά αναφέρεται ως ένας από τους βασικούς λόγους για την αποτυχία της να αποκτήσει υποστήριξη από την παλαιστινιακή κοινή γνώμη.

Οι οικονομικοί λόγοι μπορεί να έπαιξαν ένα ρόλο στη διατήρηση της υποστήριξης στη Χαμάς υπό ένα σταθερό καθεστώς. Η Χαμάς εμπλέχθηκε με την τρομοκρατία σχεδόν καθ'όλη τη δεκαετία - ξοδεύοντας ένα βαρύ τίμημα - όχι μόνο στη διαμάχη με το Ισραήλ αλλά και με τους Παλαιστίνιους της ΟΑΠ. Πάντως η συμμετοχή της σε επιθέσεις τρομοκρατίας σήμαινε για τους απλούς Παλαιστίνιους μεγαλύτερους περιορισμούς στη πρόσβαση στην πολυπόθητη ισραηλινή αγορά εργασίας, ιδιαίτερα αυτό συνέβαινε για τους κατοίκους της Γάζα. Η αγορά αυτή δίνει τη δυνατότητα στην πρόσβαση σε εργασία σε 100.000 εργαζόμενους τόσο στη Δυτική Όχθη όσο και στη Γάζα, γεγονός που εύκολα υπερτερεί των κοινωνικών παροχών που δίνονται από τις κοινωνικές υπηρεσίες της Χαμάς. Αυτοί οι μισθοί αποτελούν το ένα πέμπτο του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, και μέσω των πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων του, ίσως γίνεται το διπλάσιο από αυτό.

Ωστόσο, η Χαμάς στερείται περισσότερο τους καθαρά πολιτικούς, στρατιωτικούς, και οικονομικούς πόρους που έχει στη διάθεση της η ΠΑ. Με πάνω από 1 δις δολάρια ετησίως έσοδα, στον προϋπολογισμό της η ΠΑ, ήταν τουλάχιστον πέ-

ντε φορές οικονομικά πιο ισχυρή από τη Χαμάς. Επιπλέον, η ΠΑ απασχολούσε σχεδόν 150.000 εργαζόμενους, πάνω από το ένα τρίτο των οποίων ήταν το προσωπικό ασφαλείας.

Στρατιωτικά, η Χαμάς δεν μπόρεσε να ανταγωνιστεί την ΠΑ, ειδικά μετά την επανενεργοποίηση από τον Αραφάτ της πολιτοφυλακής της Φατάχ, την Τανζίμ το 1996.

6.4.6. Η Χαμάς και η Ισραηλινο-Παλαιστινιακή διένεξη, 2000-2005

Όλα άλλαξαν με το ξέσπασμα του χαμηλής έντασης πόλεμου με το Ισραήλ, το Σεπτέμβριο 2000. Η εναλλαγή μεταξύ της χρηματοπιστωτικής ευημερίας και της τρομοκρατίας εξαφανίστηκε. Καθώς το Ισραήλ, για την αντιμετώπιση της άνευ προηγουμένου υψηλού επίπεδου τρομοκρατίας, μείωσε την πρόσβαση στην Ισραηλινή αγορά εργασίας. Επομένως χάθηκε το κίνητρο της πρόσβασης στην ισραηλινή αγορά εργασίας που κατά καιρούς ήταν μοχλός πίεσης προς τη Χαμάς προκειμένου να αποφεύγει τη βία. Αυτό συνέβη, για παράδειγμα, μετά την τριπλή βομβιστική επίθεση του Φεβρουάριου-Μάρτιου του 1996, όταν η παλαιστινιακή κοινή γνώμη ήθελε τον τερματισμό της τρομοκρατικής εκστρατείας καθώς προκάλυψε απώλειες θέσεων εργασιών, αφού το Ισραήλ έκλεινε τα σύνορα ως μέτρο ασφαλείας. Η Χαμάς θα μπορούσε τώρα να απολαμβάνει τη δόξα της "αντίστασης" εναντίον του Ισραήλ χωρίς να κατηγορηθεί για τις κοινωνικές δαπάνες που επιβάλλει στη παλαιστινιακή κοινωνία.

Σε πολιτικό επίπεδο, η αντιπαράθεση με το Ισραήλ την είχε περιθωριοποιήσει στο εσωτερικό πολιτικό σύστημα, ιδιαίτερα αυτό συνέβαινε στο Νομοθετικό Σώμα της Παλαιστινιακής Αρχής. Πάνω απ' όλα, η Χαμάς είχε αποκτήσει μεγαλύτερη υποστήριξη διαδραματίζοντας έναν καθοδηγητικό ρόλο στην αντιμετώπιση του Ισραήλ. Για πρώτη φορά, η Χαμάς πήρε το προβάδισμα έναντι της Φατάχ με πράξεις βίας, κυρίως βομβιστικές επιθέσεις αυτοκτονίας, με τη Χαμάς υπεύθυνη για το 40 τις εκατό των 142 πράξεων μεταξύ Σεπτεμβρίου 2000 και Μαρτίου 2005, σε σύγκριση με το 27 τοις εκατό για το Αλ-Τζιχάντ αλ-Ισλάμι και μόνο το 23 τοις εκατό για τη Φατάχ.

Η αυξανόμενη δημοτικότητα του κινήματος θα μπορούσε επίσης να αποδοθεί στο βαθύτερο θρησκευτικό συναίσθημα στο οποίο επένδυε η οργάνωση. Μια δημοσκόπηση που πραγματοποιήθηκε τον Μάρτιο 2000 στα παλαιστινιακά εδάφη έδειξε ότι στη συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων (85,8 τοις εκατό) θεώρη-

σαν ότι η Παλαιστινιακή Αρχή θα πρέπει να είναι πιο θρησκευόμενη. Η όρθωση του αναστήματος από τη Χαμάς αντανάκλαται στα εξωτερικά σύμβολα που χρησιμοποιήθηκαν πλέον από τη Φατάχ. Για να ανταγωνιστεί τη Χαμάς θρησκευτικά, η Φατάχ δημιούργησε μια νέα στρατιωτική πτέρυγα που ονομαζόταν Ταξιαρχίες των Μαρτύρων του αλ Ακσα (Martyrs of al-Aqsa Brigades) με λογότυπο το τζαμί al-Aqsa σε συνδυασμό με ένα στίχο από το Κοράνι. Αναρτήθηκαν βίντεο κλιπ των μαρτύρων αυτοκτονίας της Φατάχ στα οποία φαίνονταν οι επίδοξοι μάρτυρες με το όπλο στο ένα χέρι και το Κοράνι στο άλλο. Στις ανακοινώσεις τους για τις επιθέσεις εναντίον των Ισραηλινών ήταν βαθιά διαποτισμένη με τα θρησκευτικά σύμβολα και στίχους από το Κοράνι.

Τόσο ισχυρή είχε γίνει η Χαμάς από τις αρχές του 2003, όπου η Αίγυπτος, το κατ' εξοχήν και κατά παράδοση αραβικό κράτος που υποστήριζε την ΟΑΠ-αισθάνθηκε, ότι έπρεπε να διαπραγματευτεί με όλες τις παρατάξεις για να επιτευχθεί τόσο η εσωτερική ειρήνη όσο και ένα ειρηνευτικό σχέδιο. Για πρώτη φορά, η Χαμάς είχε ανυψωθεί στο επίπεδο της Φατάχ.

Η Χαμάς εγκαθίδρυσε την πειθαρχία στις τάξεις της καθώς οι ανταγωνισμοί στο εσωτερικό της Φατάχ, επιτάθηκαν μετά το θάνατο του Αραφάτ, και αυξήθηκαν με αποτέλεσμα κατά καιρούς να εκφυλιστούν σε ανοιχτές μάχες. Όταν ο Γιασέρ Αραφάτ, το καλοκαίρι του 2004 έκανε το Musa Αραφάτ επικεφαλής της ασφάλειας στη Γάζα, της Φατάχ οι αντιφρονούντες ξεκίνησαν μια σειρά από ένοπλες απαγωγές. Χιλιάδες διαμαρτυρήθηκαν για την επιλογή του Αραφάτ, πυρπολώντας το κτίριο της υπηρεσίας στρατιωτικών πληροφοριών Χαν Γιούνις, όπου δυνάμεις πιστές στο Musa στάθμευαν.

Τέλος, λόγω της συρρικνωμένης φήμης της Φατάχ λόγω της διαφθοράς, της ανικανότητας, της έλλειψης πειθαρχίας, και τον ανταγωνισμό για τη διαδοχή στην ηγεσία την περίοδο μετά-Αραφάτ, η Χαμάς φαινόταν να αρχίζει ήδη να πιστώνεται για τη «νίκη» της αποχώρησης από τη Λωρίδα της Γάζας του Ισραήλ το Σεπτέμβριο 2005.

6.4.7. Χαμάς Εκλογική Νίκη

Εμφάνιζοντας πολιτική οξυδέρκεια, το κίνημα, μετά από λιγότερο από ένα χρόνο προσπαθειών για να εκδικηθεί τη δολοφονία των δύο ηγετών της, άρχισε να περιορίζει τις στρατιωτικές ενέργειές της για να επωφεληθεί σχετικά στον πολιτικό στίβο με την πολιτική επιτυχία της για την αποδοχή μονομερώς και από τα δύο μέ-

ρη της εκχειρίας στη σύγκρουση και άρχισε να πιέζει για βουλευτικές εκλογές μετά τον θάνατο του Αραφάτ.

Η αποδοχή της εκχειρίας δεν ήταν μια εύκολη απόφαση για την αντιμετώπιση της κλιμακούμενης αντι-εξέγερσης του Ισραήλ με την εκδήλωση επιθέσεων εναντίον των παλαιστινιακών φατρίων και κατά της Χαμάς ειδικότερα. Σε μια στρατηγική στροφή, η Χαμάς εισήλθε στην πολιτική αρένα. Ο διάδοχος του Αραφάτ ως ο ηγέτης της ΠΑ, ο Μαχμούντ Αμπάς, υιοθέτησε μια στρατηγική δύο στάδιων διαχωρίζοντας τις προεδρικές εκλογές από τις βουλευτικές εκλογές. Αν και θυμωμένη με την απόφαση αυτή, η Χαμάς, ωστόσο, ανυπόμονα βύθιστηκε στην εκστρατεία για την εκλογή της στη βουλή. Ένα από τα πιο σημαντικά θέματα ήταν το εκλογικό σύστημα που θα χρησιμοποιηθεί στην επιλογή των 88 έδρων, που στη συνέχεια, επεκτάθηκε σε 132.

Το Φεβρουάριο 2005 στη συνάντηση μεταξύ των παλαιστινιακών παρατάξεων στο Κάιρο (με τη μεσολάβηση της Αιγύπτου), υπό την πίεση της Χαμάς και άλλων παρατάξεων, η Φατάχ δεσμεύτηκε με τη συμβιβαστική θέση, όταν συμφωνήθηκε σε ένα σύστημα στο οποίο το μισό των εδρών θα επιλεγεί σύμφωνα με πολλαπλά-μέλος συνοικίες και το άλλο μισό από γενικούς καταλόγους που εκλέγονται από όλους τους ψηφοφόρους. Κατά ειρωνικό τρόπο, για τη Χαμάς οι επόμενη εκλογική νίκη θα ήταν πολύ μεγαλύτερη σύμφωνα με το παλιό σύστημα, λόγω της αντιπαλότητας μεταξύ των επίσημων και ανεπίσημων υποψήφιων της Φατάχ, η οποία διαιρείται το εθνικιστικό ψηφοφορία.

Ενώ η Φατάχ αναγνωριζόταν σαν μια μη νομιμοποιημένης πολιτοφυλακή, η Χαμάς προσπάθησε να προβάλει μια εικόνα ειλικρίνειας και ικανότητας, -καθώς έπαιξε τον ισλαμιστικό της προσανατολισμό-, καλώντας για "Αλλαγή και Μεταρρύθμιση". Επίσης, ορίστηκαν πολλοί επαγγελματίες. Στη λίστα των 62 υποψηφίων περιελήφθησαν 34 με τον τίτλο του δασκάλου, PhD, MD, του μηχανικού, ή δικηγόρου. Σε αυτή τη προσέγγιση, η Χαμάς όφειλε την επιτυχία του στις προηγούμενες τοπικές εκλογές του 2005, στις οποίες τόνισε τις τοπικές ανησυχίες, την επαγγελματική ακεραιότητα, την εμπειρία και την προθυμία να συνεργαστεί με τα μέλη των άλλων κομμάτων μετά τις εκλογές.

Ωστόσο, παρά αυτές τις τακτικές, η Χαμάς διατηρούσε τη βασική ταυτότητα της. Ο κατάλογος περιλαμβάνει τουλάχιστον 12 υποψήφιους με τον τίτλο του Shaykh ή με την υπαγωγή σε θρησκευτικά ιδρύματα. Σε πολιτικό επίπεδο, συνέχισε να είναι πιστή σε βασικούς της στόχους. Στις 25 Ιανουαρίου του 2006, η Χαμάς

ήταν έκπληξη για το βαθμό της επιτυχίας της. Κέρδισε 74 έδρες, η Φατάχ βρισκόμενη πολύ πίσω, με μόνο 45. Το δικαίωμα ψήφου, ωστόσο, ήταν πιο κοντά από ό,τι φαινόταν. Σχετικά στο "εθνικό" επίπεδο, η Χαμάς εξασφάλισε 440.409 ψήφων και 29 έδρες έναντι της Φατάχ. 410.554 ψήφους και 28 έδρες. Στις συνοικίες, αντίθετα, η Χαμάς κέρδισε 45 έδρες έναντι μόνο 17 για τη Φατάχ. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα εν μέρει από πολλαπλές Φατάχ υποψηφίους διάσπαση μέχρι τις ψήφους τους, αφήνοντας Χαμάς με μία πλειάδα στην περιοχή.

6.4.8. Η κυβέρνηση της Χαμάς

Κατά ειρωνικό τρόπο, ο διορισμός του Isma'il Haniya στη θέση του πρωθυπουργού της ΠΑ και ο σχηματισμός κυβέρνησης της Χαμάς τη 20 Μαρτίου, 2006, φαίνεται να έχει προκαλέσει στο κίνημα σημαντικά προβλήματα. Στο εσωτερικό της χώρας, Η Χαμάς είχε να αντιμετωπίσει μια πραγματικότητα στην οποία ο νυν πρόεδρος ελέγχει τους 58.708 άνδρες των δυνάμεων ασφαλείας, οι περισσότεροι από τους οποίους ήταν υποστηρικτές της Φατάχ και πιθανό να αγωνισούν για να προστατεύσουν τις θέσεις εργασίας τους, ενώ παραμένουν πιστοί στην Φατάχ, και όχι στη κυβέρνηση της Χαμάς.

Για το λόγο αυτό, τον Απρίλιο του 2006, η Χαμάς ίδρυσε την Εκτελεστική Δύναμη υπό τον έλεγχο του Siyyam, το νέο υπουργό εσωτερικών της Χαμάς. Ο υπουργός, αψηφισε ένα προεδρικό διάταγμα που κηρύσσει την ακυρότητα της δύναμης αυτής. Από το 2006 έως το 2007, συγκρούσεις ξέσπασαν συχνά ανάμεσα στη Χαμάς και τις δυνάμεις της ΠΑ, ειδικά στη Γάζα. Στη Δυτική Όχθη, όπου η Χαμάς ήταν σχετικά πιο αδύναμη, ήταν σε θέση άμυνας. (ο Siyyam, της Χαμάς που ήταν σημαντικός στρατιωτικός ηγέτης στη Γάζα, σκοτώθηκε σε μια Ισραηλινή αεροπορική επιδρομή τον Ιανουάριο του 2009.)

Ακόμη και εντός της Χαμάς, το χάσμα μεταξύ του σκληρού πυρήνα, και της ηγεσίας του κινήματος που βρισκόταν "έξω" στη Δαμασκό υπό τον Χαλίντ Μασάλα και τη κυβέρνηση του Ισμαήλ Χανίγια φαίνεται να είναι αυξανόμενη. Ο Μασάλα επιχειρεί να επιβάλει μια μορφή της υποταγής, η οποία έχει από καιρό χαρακτηρίσει τις σχέσεις μεταξύ του αρχηγείου της PLO στο εξωτερικό και τη τοπική ηγεσία.

Εξωτερικά, η εκλογική νίκη της Χαμάς βρέθηκε κάτω από σημαντικές πιέσεις για συμμόρφωση με τις αρχές της Συμφωνίας του Όσλο, την οποία πεισματικά απορριπτεί η οργάνωση. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Αίγυπτος και η Ιορδανία

που επιθυμούν τη δημιουργία ενός παλαιστινιακού κράτους από το 2002, επανειλημμένα έχουν δηλώσει δεν θα υπάρξουν προοπτικές επίτευξης κρατικής υπόστασης εφ' όσον η Χαμάς δεν αναγνωρίζει το Ισραήλ και δεν αποκηρύσει την τρομοκρατία.

Αυτές οι πιέσεις που συνδέονται με τις εγχώριες ανησυχίες. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Ευρώπη και το Ισραήλ ανέστειλαν την ενίσχυση σε διάφορες μορφές, οι οποίες μειώθηκαν στον προϋπολογισμό της ΠΑ. Τα εν λόγω κεφάλαια που παρέχονται άμεσα στις παλαιστινιακές ομάδες έτειναν να καταλήξουν στα χέρια της Φατάχ και όχι της Χαμάς.

Η αντιπαράθεση με το Ισραήλ επίσης εντάχθηκε ήταν σαφές ότι, ενώ η Χαμάς συχνά απέφευγε τις άμεσες τρομοκρατικές επιθέσεις, λειτουργούσε έμμεσα μέσω των παρατάξεων όπως η Ισλαμική Τζιχάντ και τις Επιτροπές Λαϊκής Αντίστασης (PRC), για παράδειγμα, με προσβολές με ρουκέτες στο Ισραήλ. Η Χαμάς βράβευσε τον ηγέτη του ΛΔΚ Τζαμάλ αλ-Samhadana με εντολή της δικής Executive Δυνάμεων, στην οποία ήταν επικεφαλής μέχρι το θάνατό του στις 6 Ιουνίου του 2006, που προκλήθηκε από έναν πύραυλο που πιστεύεται ότι εκτοξεύτηκε από ένα ισραηλινό μη επανδρωμένο αεροσκάφος.

Όλα αυτά ήταν μόνο ένα προοίμιο για μια ακόμη πιο έντονη αντιπαράθεση μεταξύ του Ισραήλ και της Χαμάς, μετά την κοινή επίθεση - Χαμάς- ΛΔΚ-Ισλαμικού Στρατού - που πραγματοποιήθηκε στις 25 Ιουνίου 2006, σε ένα φυλάκιο μέσα στο Ισραήλ. Στην επίθεση αυτή σκοτώθηκαν δυο στρατιώτες και ένας απήχθη με αποτέλεσμα το Ισραήλ να ανταποδώσει με μαζική εισβολή στη Γάζα και με προσωρινή σύλληψη των 64 μελών του παλαιστινιακού νομοθετικού συμβουλίου.

Η τύχη της Χαμάς φαινόταν να βελτιώνεται μέχρι τον Φεβρουάριο του 2007, όταν οι Σαουδάραβες μεσολάβησαν μια συμφωνία Χαμάς-Φατάχ για κυβέρνηση ενότητας, με τη Χαμάς σαφώς ως ανώτερος εταίρος. Ωστόσο, οι προοπτικές για τις συγκρούσεις μεταξύ οι δύο ομάδες παρέμειναν σε υψηλά επίπεδα. Η Χαμάς συνέχισε με τη ρητή βούληση να καταστρέψει το Ισραήλ και να απορρίψει μια συμβιβαστική ειρήνη συμφωνία, έστω κατ' αρχήν, την ικανότητά του μπλοκ για την επίτευξη οποιασδήποτε πολιτικής προόδου. Αυτή η ίδια σκληρή στάση δυσκολεύει η οργάνωση για την απόκτηση ξένης οικονομικής βοήθεια.

7. Γεωπολιτική Ανάλυση του Γεωσυμπλόκου της Ευρύτερης²⁰⁷ Μέσης Ανατολής υπό τη Δράση του Ισλαμιστικού Κινήματος

7.1 Ο Γεωπολιτικός Παράγοντας του Σύμπλοκου

Ο γεωπολιτικός παράγοντας στην παρούσα ανάλυση είναι το ισλαμιστικό κίνημα με τους δυο κλάδους του το σιίτικό και το σουνιτικό με τους οποίους προκαλεί την ανακατανομή ισχύος στο εξεταζόμενο γεωσύμπλοκο. Η υπόψη ανακατανομή εξετάζεται στο Γεωσύμπλοκο της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής του Μαγκρέμπ και του Μασρέκ.

7.2. Οι Συστημικές Βαθμίδες

7.2.1. Το Σύστημα

Το Σύστημα είναι η Ευρύτερη Μέση Ανατολή, όπως έχει ορισθεί παραπάνω.

7.2.2. Τα Υποσυστήματα

Ως πρώτο υποσύστημα θεωρείται το τρίγωνο Κατάρ – Σ. Αραβία – Τουρκία, που δρα ως χειριστής του γεωπολιτικού παράγοντα του ισλαμιστικού κινήματος. Το δεύτερο υποσύστημα περιλαμβάνει το Μαγκρέμπ και την Αίγυπτο. Το τρίτο υποσύστημα είναι οι χώρες Ιράν – Συρία- Λίβανος – Ισραήλ – Παλαιστινιακά εδάφη.

7.3. Το Δρων Υπερσύστημα

Είναι οι ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ρωσία και η Κίνα. Η ΕΕ επηρεάζεται από τον αγγλοσαξωνικό άξονα (ΗΠΑ-ΗΒ), ενώ ο ΟΗΕ δεν μπορεί να δράσει

²⁰⁷ Ιωάννης Θ. Μάζης – Βιργινία Γ. Μπαλαφούτα «Γεωπολιτική Πραγματικότητα στο Δίτιλο Ελλάδας-Κύπρου» εκδ. ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα 2014 σελ. 41

αφού εντός του Συμβουλίου Ασφαλείας πολλές φορές υπάρχει διχογνωμία και σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ των μόνιμων μελών των ΗΠΑ και της Ρωσίας με τη Κίνα.

7.4. Ανάλυση του Πρώτου Υποσυστήματος Κατάρ - Σ. Αραβία –Τουρκία

7.4.1. Κατάρ

Η πολιτική θέση του Κατάρ

Το Κατάρ, παρά τη μικρή σε μέγεθος έκτασή του (συγκριτικά η έκταση του Κατάρ είναι περίπου 11.437 τετ. χλμ., όταν η Πελοπόννησος είναι 21.439 τετ. χλμ.) ασκεί σημαντική επιρροή στα διεθνή δρώμενα. Το γεγονός αυτό οφείλεται στα τεράστια αποθέματα φυσικού αερίου πάνω στα οποία βρίσκεται το Κατάρ, τα οποία του δίνουν μια δυσανάλογη του μεγέθους του οικονομική δύναμη. Επιπλέον δε η χώρα συνορεύει με δύο «γίγαντες» του Κόλπου, οι οποίοι ανά πάσα στιγμή μπορούν είτε να το συνθλίψουν (Ιράν) είτε να το «απορροφήσουν» (Σαουδική Αραβία – υπό την επιρροή της οποίας βρισκόταν το Κατάρ μέχρι την άνοδο του σημερινού εμίρη στην εξουσία). Η στρατηγική του εμίρη του Κατάρ Χαμάντ αλ-Θάνι, από τη στιγμή που ανέλαβε την εξουσία το 1995, ήταν η άσκηση μιας εξωστρεφής πολιτικής, στο διεθνές πεδίο, που θα αξιοποιούσε τη γεωπολιτική θέση και την οικονομική δύναμη του εμιράτου, προκειμένου να επιτύχει διεθνή επιρροή και συμμαχίες που θα διασφάλιζαν την επιβίωσή του. Η προσπάθεια αυτή βασίστηκε στη διατήρηση καλών σχέσεων με κράτη από τα οποία εξαρτάται η επιβίωσή του, τα οποία πολλές φορές προέρχονται και από αντίπαλα στρατόπεδα, όπως συμβαίνει με τις ΗΠΑ, τη σουνιτική Σαουδική Αραβία και το σιϊτικό Ιράν. Έτσι αναλαμβάνει διεθνείς πρωτοβουλίες, ώστε να παρουσιασθεί ως αποτελεσματικός διαμεσολαβητής σε πολύχρονες και δυσεπίλυτες συγκρούσεις μεταξύ χωρών του αραβικού κόσμου (Σουδάν, Λίβανος, Υεμένη, Παλαιστίνη), επιδιώκοντας έτσι να αυξήσει την «ήπια ισχύ» του. Επιπλέον δε το Κατάρ το 1996 δημιούργησε το δίκτυο ειδήσεων “Al Jazeera”, με τεράστια απήχηση που έδωσε άμεση και σημαντική δυνατότητα επιρροής, στο καθεστώς και επέμβασης στις εξελίξεις και στον επανασχεδιασμό με ισλαμικούς όρους του χάρτη στον αραβικό κόσμο. Ήδη από τη δεκαετία του '90, το Κατάρ πρόσφερε καταφύγιο σε ριζοσπάστες ισλαμιστές, από όλον

τον κόσμο σφυρηλατώντας τους δεσμούς του με το διεθνές σουνιτικό ισλαμιστικό κίνημα. Η οικονομική επιφάνεια του κράτους, του έδωσε τη δυνατότητα να πραγματοποιήσει μεγάλες επενδύσεις σ' ολο τον κόσμο (από την Ευρώπη και τον αραβικό κόσμο ως τη Κίνα), που του δημιουργούν ένα προφίλ σημαντικού διεθνούς οικονομικού «παίκτη» (αγορά των Harrods, απόκτηση μετοχών στην τράπεζα Barclays). Ταυτόχρονα με την παροχή οικονομικής βοήθειας στήριξε κινήματα και κυβερνήσεις αρεστές στο ίδιο, σε όλη την περιοχή της Βόρειας Αφρικής (κυβέρνηση Μόρσι στην Αίγυπτο) και της Μέσης Ανατολής (όπως η HAMAS). Παράλληλα, την τελευταία εικοσαετία υπήρξε μια συνεχής «ζύμωση» ανάμεσα σε ισλαμικούς και δυτικούς παράγοντες και οργανισμούς, από τους Ταλιμπάν και τη "HAMAS", που διατηρούν γραφεία στην Ντόχα, ως το αμερικανικό πανεπιστήμιο "Georgetown" και το "Βρετανικό Βασιλικό Ινστιτούτο Έρευνας Θεμάτων Άμυνας και Ασφάλειας". Αναφέρεται τέλος, ότι το Ίδρυμα του Κατάρ (Qatar Foundation) φιλοξένησε τον Ιαν. του 2012 την ίδρυση του "Ερευνητικού Κέντρου για την Ισλαμική Νομοθεσία και Ηθική" (Research Center for Islamic Legislation and Ethics- CILE), του οποίου ο Διευθυντής είναι μέλος της "Μουσουλμανικής Αδελφότητας".

Το Κατάρ ως Γεωπολιτικός Παράγοντας

Από την αρχή της δεκαετίας του 2000 και μετά γινόταν ολοένα και περισσότερο φανερό, ότι τα κοσμικά καθεστώτα του αραβικού κόσμου δεν θα άντεχαν για πολύ την πίεση του ισλαμιστικού φονταμενταλισμού, η Δύση, και ιδιαίτερα οι ΗΠΑ, άρχισαν να ψάχνουν για έναν σημαντικό συνομιλητή στον χώρο του διεθνούς ισλαμιστικού κινήματος που θα εγγυόταν, ότι η διαφαινόμενη κατάρρευση των κοσμικών καθεστώτων της περιοχής θα μπορούσε με κάποιον τρόπο να ελεγχθεί και να προκύψει μια νέα κατάσταση που θα συνεχίσει να διασφαλίζει τα γεωστρατηγικά τους συμφέροντα στην Ευρύτερη Μέση Ανατολή. Ως λύση παρουσιάστηκε το «μετριόπαθές» σουνιτικό πολιτικό Ισλάμ (AKP στην Τουρκία, Αδελφοί Μουσουλμάνοι στον αραβικό κόσμο), που εκτιμήθηκε, ότι μπορεί να συμφιλιώσει την ισλαμική θρησκεία και ιδεολογία με τη δυτικού τύπου κοινοβουλευτική δημοκρατία και να λειτουργήσει ως φράγμα ανάσχεσης άλλων ριζοσπαστικών και επικίνδυνων για τη Δύση ισλαμιστικών κινήματων και τάσεων. Ως τέτοια λύση-υπόδειγμα για τα άλλα κράτη του ισλαμικού κόσμου προκρίθηκε η περίπτωση της Τουρκίας με την άνοδο στην εξουσία του «νεο-

θωμανιστή» Ερντογάν. Κύριος μοχλός της στρατηγικής αυτής, αποτέλεσε αρχικά το Κατάρ, στο πλαίσιο της «Αραβικής Άνοιξης», αλλά και σε άλλες περιπτώσεις, όπου έπαιξε σημαντικό ρόλο για την ανατροπή κοσμικών καθεστώτων (Λιβύη), ενώ σε άλλες υποβοήθησε μετά το ξέσπασμα ταραχών στην επικράτηση κομμάτων που πρόσκεινται στη σουνιτική ισλαμιστική οργάνωση της «Μουσουλμανικής Αδελφότητας» (Τυνησία, Αίγυπτος). Μ' άλλα λόγια, εγκατέλειψε τον ρόλο του «δίκαιου διαμεσολαβητή», που κράτησε σε όλη την προηγούμενη περίοδο και ανέλαβε ενεργό ρόλο στο πεδίο των συγκρούσεων. Δεν αρκέστηκε μόνο στην πολιτική υποστήριξη των αντιφρονούντων σε διεθνείς οργανισμούς και μέσω του "Al Jazeera" και στην παροχή οικονομικής βοήθειας και εξοπλισμού, αλλά ενεπλάκη πλέον και στρατιωτικά, τόσο επίσημα (συμμετείχε στη στρατιωτική επιχείρηση στη Λιβύη) όσο και στέλνοντας «ειδικές δυνάμεις» αποτελούμενες από ισλαμιστές μαχητές. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και η επίσκεψη του εμίρη του Κατάρ στη Λωρίδα της Γάζας, η πρώτη επίσκεψη αρχηγού αραβικού κράτους μετά την κατάληψη της από τους Ισραηλινούς το 1967, η οποία έσπασε τη διεθνή απομόνωση και τον αποκλεισμό που είχε επιβληθεί μετά την άνοδο της Χαμάς στην εξουσία, το 2007. Επισημαίνεται, ότι η Χαμάς είναι σουνιτικό ισλαμιστικό κίνημα, αδελφό κόμμα των Αδελφών Μουσουλμάνων. Ο εμίρης αλ-Θάνι μετέβη στη Γάζα μεταφέροντας 90 τόνους ανθρωπιστικής βοήθειας, εγκαινιάζοντας πρόγραμμα επενδύσεων ύψους 400 εκατ. δολαρίων, για την επανόρθωση της καταστροφής όλων των κρίσιμων υποδομών μετά τους ισραηλινούς βομβαρδισμούς του 2008 (κατασκευή δρόμων, νοσοκομείων, οικιστικό πρόγραμμα) αλλάζοντας δραματικά την ισορροπία ανάμεσα στην Παλαιστινιακή Αρχή του προέδρου Αμπάς (την οποία η Δύση και το Ισραήλ αναγνωρίζουν ως επίσημη εκπρόσωπο των Παλαιστινίων) και στη Χαμάς (που θεωρείται από τους Δυτικούς τρομοκρατική οργάνωση). Το Κατάρ συνεργάσθηκε στενότερα με την οργάνωση των Αδελφών Μουσουλμάνων της Αιγύπτου του Μοχάμεντ Μόρσι μέχρι την πτώση του (2013) από το Αρχηγό ΓΕΕΘΑ Στρατηγό Σίσι, όπως και με το Ιράν και την Τουρκία. Στον εμφύλιο της Συρίας προσέτρεξε μαζί με την Τουρκία και τη Σ. Αραβία στο μέρος των αντικαθεστωτικών που έχουν σχέση με τους Αδελφούς Μουσουλμάνους με σκοπό την πτώση του καθεστώτος Άσαντ και την άνοδο στην εξουσία μιας σουνιτικής ισλαμικής πολιτικής δύναμης. Όλες αυτές οι ενέργειες του Κατάρ είχαν στόχο να μεγεθύνουν το γεωπολιτικό μέγεθος του, αναταγωνιζόμενο τον

ηγεμονισμό της Σαουδικής Αραβίας, διεκδικώντας ισχυρή θέση μεταξύ των αραβικών κρατών στον Περσικό Κόλπο αλλά και στον αραβο-μουσουλμανικό κόσμο. Όλα αυτά το κράτος του Κατάρ τα πέτυχε μέσω των παρακάτω προσπαθειών:

- ✚ Της συνεργασίας με την Τεχεράνη στο Μπαχρέιν και στην Υεμένη (υποστηρίζοντας τους Χούτι), όπου υπάρχει υπεροχή σε πληθυσμιακό επίπεδο των Σιϊτών.

- ✚ Της συνεργασίας με την Τουρκία για την ανατροπή του Μπααθιστή προέδρου Άσσαντ (με ανταγωνιστή τη Σαουδική Αραβία)³⁷ στη Συρία.

- ✚ Της συνεργασίας με πρώην στελέχη της Αλ Κάιντα, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν σε επιχειρήσεις ανταρτοπολέμου ή σε εξεγέρσεις στο εσωτερικό κρατών, όπως η Συρία, ο Λίβανος, η Αίγυπτος, η Λιβύη, η Τυνησία και η Υεμένη, όπου το Κατάρ επιθυμεί να επεμβαίνει, με σκοπό την αποσταθεροποίηση του καθεστώτος της Σ. Αραβίας.

7.4.2. Σαουδική Αραβία

Η Σαουδική Αραβία λόγω της πρωτεύουσας θέσης στην παραγωγή πετρελαίου στον κόσμο, της στρατιωτικής υπεροχής της σε σύγκριση με το σύνολο των αραβικών χωρών του Κόλπου συμπεριλαμβανομένων του Ιράκ και της Υεμένης, του κυρίαρχου ρόλου της χώρας στον Αραβικό Σύνδεσμο, αλλά και λόγω του συντηρητικού σουνιτικού ουαχαμπισμού που έχει ως επίσημο δόγμα, σε σχέση με τις άλλες πιο μετριοπαθείς θεολογικές σχολές του σουνιτικού δόγματος, παίζει έναν κεντρικό ρόλο στο περιφερειακό υποσύστημα της Μέσης Ανατολής. Η Σαουδική Αραβία, όμως έχει και αντίπαλο δέος και αυτό είναι το σιιτικό Ιράν, το οποίο συνεχώς επιδιώκει να επεμβαίνει στα εσωτερικά των αραβικών χωρών, γεγονός που δημιουργεί ανησυχίες σ' αυτές. Κύριος προβληματισμός της Σαουδικής Αραβίας είναι το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, το οποίο μετά την πρόσφατη συμφωνία (Ιούλιος 2015) με τη Δύση και το Διεθνή Παράγοντα οδεύει προς τη λύση, εις βάρος όμως της Σαουδικής Αραβίας, όπως πιστεύει το Ριάντ. Στην περιοχή δεν υπάρχει ένα περιφερειακό σύστημα ασφαλείας και η αποσύνθεση του άλλοτε κραταιού επί Σαντάμ Ιράκ, και των εμφυλίων πολέμων στη Συρία και στην Υεμένη έχουν φέρει στην επιφάνεια έναν φόβο στη Σαουδική Αραβία, που ονομάζεται «επικράτηση του σιιτικού άξονα μεταξύ Ιράν, σιιτικού

Ιράκ και Πακιστάν». Για το λόγο αυτό το Ριάντ στρέφεται να βρει υποστήριξη από την Τουρκία. Η σύγκρουση μεταξύ Τεχεράνης Ριάντ πάντα γίνεται μέσω «πληρεξουσίων» (proxy wars)²⁰⁸, όπως οι συγκρούσεις στην Υεμένη μεταξύ των σιιτών ανταρτών Χούτι, που υποστηρίζονται από το Ιράν και της κυβέρνησης που υποστηρίζεται από τη Σαουδική Αραβία. Η διένεξη μεταξύ των δυο περιφερειακών παικτών ανεφλέγη με την καθυστέρηση της απόσυρσης των δυνάμεων των ΗΠΑ από το Ιράκ. Στην ουσία, οι Αμερικανοί θέλησαν να αποφύγουν να καλυφθεί από την Τεχεράνη το κενό που θα προέκυπτε με την αποχώρηση τους από το Ιράκ. Η νέα εποχή των εξεγέρσεων στον αραβικό κόσμο ανησυχεί ιδιαίτερα τις χώρες του Κόλπου, καθώς εντείνεται ο φόβος της επανάστασης των σιιτών Αράβων κατά των μοναρχιών τους. Το Ιράν, αν και σχετικά αμήχανο αρχικά, θεωρεί, ότι το κύμα των εξεγέρσεων στον αραβικό κόσμο, με εξαίρεση τη Συρία, είναι η ευκαιρία για να εδραιώσει την περιφερειακή του ηγεμονία. Άλλωστε, ιστορικά, το Ιράν θεωρεί τους Άραβες υπαίτιους για τη διάλυση της Περσικής Αυτοκρατορίας το 636 μ.Χ. Η ηγεσία του σαουδαραβικού βασιλείου επιδιώκει να εκμεταλλευτεί τη διαμάχη σουνιτών – σιιτών για να δείξει την αποφασιστικότητα της στην καταστολή κάθε μορφής εξέγερσης στις χώρες του Κόλπου, με την έγκριση της Ουάσιγκτον, η οποία επί εποχής προέδρου Ομπάμα επιδιώκει να περιορίσει το Ιράν εφαρμόζοντας μια στρατηγική «κατευνασμού». Η διατήρηση του status quo είναι στόχος μείζονος σημασίας για τη δυναστεία της Σαουδικής Αραβίας. Η στρατηγική της τελευταίας απέναντι στην Τεχεράνη επιβάλλει στο Ριάντ την ένταξη των ενεργειών του στο πλαίσιο του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου (GCC) για να έχει την έγκριση, αλλά και την υποστήριξη, όλων των μελών του ως κοινή πολιτική απέναντι στον «ιρανικό κίνδυνο». Παράλληλα, οι εξελίξεις στην περιοχή του Κόλπου φαίνεται να λειτουργούν υπέρ της Σαουδικής Αραβίας. Η ιρανική κεκαλυμμένη επέμβαση στην Υεμένη, για την υποστήριξη των ανταρτών Χούτι, φαίνεται να έσπρωξε τις χώρες του Κόλπου κοντά στην κύρια δύναμη της αραβικής χερσονήσου, τη Σαουδική Αραβία. Το Ριάντ δεν είχε άλλη επιλογή παρά να ανταποκριθεί σε αυτό τον ηγεμονικό ρόλο. Παρολαυτά, το ενδεχόμενο ενός πολέμου στην περιοχή του Κόλπου είναι μάλλον απίθανο, καθώς το Ιράν γνωρίζει, ότι θα βρει απέναντί του τις ΗΠΑ και τους συμμάχους

²⁰⁸ Ο όρος "proxy war" χρησιμοποιήθηκε πολύ κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Σύμφωνα με την έννοια που αποδίδεται στον όρο, μια Υπερδύναμη, χωρίς να επεμβαίνει ενεργά, υποδαυλίζει ένα τέτοιο πόλεμο «proxy war» μεταξύ άλλων κρατών, υποστηρίζοντας ένα από αυτά, με αντικειμενικό σκοπό να αυξήσει την ισχύ και επιρροή της έναντι της άλλης Υπερδύναμης στην περιοχή.

τους. Η Τεχεράνη όμως έχει αποδείξει (βλέπε Υεμένη, Μπαχρέιν και σιϊτικό στοιχείο Σαουδικής Αραβίας), ότι μπορεί να στρατολογήσει και να εκπαιδεύσει ομάδες εντός των αραβικών χωρών του Κόλπου, αντίστοιχες με την οργάνωση Χεζμπολάχ στο Λίβανο, για να πετύχει την πολιτική της. Ένας άλλος παράγοντας που επηρεάζει τη γεωπολιτική ισχύ της Σαουδικής Αραβίας είναι η σχέση της με τους Αδελφούς Μουσουλμάνους. Στις δεκαετίες του 1950 και του 1960, χιλιάδες στελέχη των Αδελφών Μουσουλμάνων, τα οποία αντιμετώπιζαν διώξεις στην Αίγυπτο, τη Συρία, την Αλγερία και το Ιράκ, εγκαταστάθηκαν στον Κόλπο, ιδιαίτερα στη Σαουδική Αραβία. Η ρήξη μεταξύ των «Αδελφών Μουσουλμάνων» και της σαουδαραβικής μοναρχίας επήλθε στις αρχές της δεκαετίας του 1990, όταν οι πρώτοι υποστήριξαν την ιρακινή εισβολή στο Κουβέιτ, αλλά και στη συνέχεια με τη συμμετοχή τους στις διαδηλώσεις που πραγματοποιήθηκαν στο βασίλειο. Άλλωστε το πολιτικό όραμα της αδελφότητας -ένα ισλαμικό κράτος, φυσικά, αλλά με ελεύθερες εκλογές- αποκλίνει από τη μοναρχική θεώρηση της απόλυτης υπακοής στη σαουδαραβική βασιλική οικογένεια. Έτσι ο βασιλικός οίκος των Σαούντ, προτίμησε να χρηματοδοτήσει τα διάφορα σαλαφιστικά ρεύματα, καθώς η άρνηση παρέμβασής τους στο πολιτικό πεδίο και η παρότρυνσή τους να υποστηριχθούν τα καθεστώτα που υπήρχαν, όποια κι αν ήταν αυτά - από τη σαουδαραβική βασιλική οικογένεια μέχρι τον Μουμπάρακ- τον καθυσχάζε. Το χάσμα μεταξύ του Ριάντ και της αδελφότητας διευρύνθηκε ακόμη περισσότερο κατά τη δεκαετία του 2000, εξαιτίας της συμμετοχής των «Αδελφών Μουσουλμάνων», μέσω της παλαιστινιακής Χαμάς, στον «άξονα αντίστασης» κατά των ΗΠΑ και του Ισραήλ, στο πλευρό του Ιράν, της Συρίας και της λιβανέζικης Χεζμπολλάχ. Στη συνέχεια εκδηλώθηκαν, οι αραβικές εξεγέρσεις, τις οποίες η Σαουδική Αραβία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα τις αποστρέφονταν καθώς τους έκρουαν τον κώδωνα του κινδύνου για την κατάληξη στην οποία ήταν δυνατό να βρεθούν στο μέλλον. Για τα δύο κράτη, το πείραμα των Αδελφών Μουσουλμάνων στην Αίγυπτο ή στην Τυνησία κάθε άλλο παρά καλό νέο ήταν. Οι ουαχαμπίτες ηγέτες, οι οποίοι είχαν αναπτύξει εξαιρετικές σχέσεις με τον Μουμπάρακ και πρόσφεραν φιλοξενία στον έκπτωτο πρόεδρο της Τυνησίας, Μπεν Αλί, μετά τη φυγή του κατηγορούν τους Αδελφούς Μουσουλμάνους, ότι προκάλεσαν την ανατροπή των δύο δικτατόρων και τα Ηνωμένα Έθνη, ότι τους το επέτρεψαν. Το μοναρχικό σαουδαραβικό καθεστώς αναδεικνύεται σε προπύργιο της αντεπανάστασης και καταπνίγει την εξέγερση στο Μπαχρέιν, τον Μάρτιο του

2011.

7.4.3 Τουρκία

Η Γεωπολιτική Στρατηγική της Τουρκίας

Αποτελεί κοινή παραδοχή, ότι η Τουρκία είναι ένας αρκετά σημαντικός παράγοντας τόσο στο διεθνές όσο και στο περιφερειακό σύστημα ασφαλείας. Το πιο σημαντικό όμως είναι, ότι σε σχέση με το παρελθόν, έχει και η ίδια αντιληφθεί τη γεωπολιτική σημασία της γεωγραφικής θέσης της και έχει προσαρμόσει την εξωτερική της πολιτική στην προσπάθεια να καταστεί αρχικά τοποτηρητής των δυτικών συμφερόντων στην περιοχή και εν συνεχεία περιφερειακή δύναμη για να εξυπηρετήσει κατά προτεραιότητα τα δικά της εθνικά συμφέροντα, ενεργώντας συχνά με δυσανάλογες για το πολιτικό της εκτόπισμα, φιλοδοξίες.

Το εσωτερικό πολιτικό σκηνικό της Τουρκίας είναι πολύ συχνά συνδεδεμένο με τον σχεδιασμό της τουρκικής διπλωματίας, καθώς βασική λογική της τουρκικής κυβέρνησης είναι, μεταξύ άλλων, η αντιμετώπιση εσωτερικών προβλημάτων μέσω της εξωτερικής πολιτικής (πχ Κουρδικό). Έτσι η σημερινή τουρκική στρατηγική εξωτερικής πολιτικής είναι προϊόν μιας εξελικτικής διαδικασίας κατά την οποία το υπερισχύον κεμαλικό στοιχείο ενσωμάτωσε το συγκεκριμένο και κοινωνικοπολιτικά καταπιεσμένο οθωμανικό πολιτισμικό στοιχείο. Το τελευταίο απέκτησε σταδιακά σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση της τουρκικής υψηλής στρατηγικής καταλήγοντας να είναι σήμερα το πιο σημαίνον στοιχείο στη σύνθεση κεμαλισμού - ισλαμισμού. Αυτός ο συνδυασμός επιτρέπει ευελιξία στις κινήσεις της Άγκυρας, όπως επιβεβαιώθηκε στην περίπτωση των αραβικών εξεγέρσεων. Το κεμαλικό στοιχείο προσδίδει ένα δυτικό προσανατολισμό ενώ παράλληλα επηρεάζει τις αποφάσεις σε σημαντικά εθνικά θέματα όπως το Κυπριακό και τα Ελληνο- τουρκικά. Οι ισλαμιστές του ΑΚΡ με τη σειρά τους, επιχειρούν την επέκταση της διπλωματικής τους ατζέντας προς τον αραβομουσουλμανικό κόσμο στην προσπάθειά τους να εγκαθιδρυσουν την Τουρκία σαν περιφερειακή ηγεμονία. Σε αυτά τα πλαίσια, το κυβερνών Ισλαμικό Κόμμα ΑΚΡ οικοδομεί από το 2002 ένα νεο-ωθομανικό προφίλ, το οποίο ικανοποιεί, εν μέρει, την αναζήτηση ταυτότητας των Τούρκων του 21^{ου}

αιώνα, εντός ενός μεταβαλλόμενου περιφερειακού και παγκόσμιου περιβάλλοντος που στηρίζεται στην υποστήριξη της ιδεολογίας του παντουρκισμού, στην ανάληψη ηγετικού ρόλου σε περιφερειακό επίπεδο, και διαμεσολαβητικού ρόλου στο χώρο της Μέσης Ανατολής και γενικότερα στον ισλαμικό κόσμο, στην επίλυση διμερών προβλημάτων με γειτονικές χώρες, ειδικά όσων αυξάνουν το γόητρο και προωθούν τα συμφέροντα της Τουρκίας και στην εκμετάλλευση της γεωστρατηγικής της θέσης ως ενεργειακής πύλης προς τη Δύση²⁰⁹. Έτσι ενώ προς τις δυτικές χώρες η Άγκυρα διαφημίζει τις δημοκρατικές βάσεις και τον κοσμικό χαρακτήρα του πολιτεύματός της, προς τον αραβικό κόσμο, ασκώντας μία πολιτική «ήπιας ισχύος», προβάλλει τον μουσουλμανικό της χαρακτήρα, αποβλέποντας στην ισλαμική αλληλεγγύη και συνεργασία, καθιστώντας την Τουρκία περιφερειακό ηγεμόνα, με την γεωπολιτική της επιρροή να βασίζεται σε δύο άξονες:

- Ενίσχυση του ενεργειακού ρόλου της καθιστώντας την διαμετακομιστικό κόμβο στα ευρωπαϊκά δίκτυα μεταφοράς ενέργειας.
- Προώθηση του πολιτιστικού ρόλου της σε κράτη με σημαντικές μουσουλμανικές ή τουρκογενείς μειονότητες.

Η επιτυχία της παραπάνω πολιτικής έγκειται στο γεγονός, ότι σταδιακά έχει γίνει ελκυστική προς άλλα κράτη τόσο πολιτικά και οικονομικά όσο και πολιτιστικά. Από την άλλη μεριά η Τουρκία μάλλον μετανιώνει για τη μονοδιάστατη πολιτική των τελευταίων ετών που της μετρίασε τα περιθώρια διαπραγματευτικών ελιγμών. Έχοντας κλειστούς τους διαύλους επικοινωνίας με το Ισραήλ αρκέστηκε σε παθητικό ρόλο στην τελευταία ισρηλινο-παλαιστινιακή σύγκρουση, με αποτέλεσμα να έχει μεν ενισχύσει τη θέση της απέναντι στο μουσουλμανικό κόσμο, από την άλλη πλευρά όμως να ταυτίζεται με καθεστώτα/οργανώσεις που διακατέχονται από αποσταθεροποιητικές τάσεις, και να έχει περιθωριοποιηθεί έναντι της Αιγύπτου, της οποίας τα ερείσματα υπερβαίνουν κατά πολύ την περιοχή. Είναι σαφές πως, στον εν εξελίξει ανταγωνισμό Αιγύπτου - Τουρκίας για την πρωτοκαθεδρία στον αραβικό/μουσουλμανικό κόσμο, η δεύτερη κατήγαγε μια σπουδαία νίκη, την οποία, υπό προϋποθέσεις, δύναται να κεφαλαιοποιήσει.

²⁰⁹ Χρήστος Μηνάγιας : «Η Γεωπολιτική Στρατηγική και η Στρατιωτική Ισχύς της Τουρκίας» εκδ. Τουρίκης Αθήνα 2010, σελ. 35

Περιφερειακή Πολιτική της Τουρκίας στη Μέση Ανατολή κατά τις Αραβικές Εξεγέρσεις

Η Τουρκία γειτνιάζει με τον προβληματικό πυρήνα της Μέσης Ανατολής, ο οποίος αυτήν την περίοδο φλέγεται από ένοπλες συγκρούσεις. Η Τουρκία ορμώμενη από το γεωστρατηγικό συμφέρον της επιδιώκει να αντιδράσει άμεσα για την διατήρηση της ασφάλειάς της, την επιρροής της, αλλά και την ίδια της την εδαφική ακεραιότητα. Οι συγκρούσεις στη Συρία, οι εξελίξεις στο κουρδικό πρόβλημα, η κρίση μεταξύ Τουρκίας και Κύπρου για την ανεύρεση και εξόρυξη του κυπριακού φυσικού αερίου, η διεθνής ένταση για το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, και τέλος, οι παρακμάζουσες σχέσεις Τουρκίας - Ισραήλ έχουν λάβει πολύ σοβαρές διαστάσεις, επηρεάζοντας άμεσα την εσωτερική ασφάλεια της Τουρκίας και αποτελούν τις βασικές αιτίες ενεργοποίησης των εθνικιστικών αντανакλαστικών των Τούρκων. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο αστάθειας η Τουρκία κινήθηκε άλλοτε προσεκτικά, με διαθέσεις διατήρησης του status quo και συνεπώς του μέχρι τώρα περιφερειακού της ρόλου, άλλοτε συμπαρατάχθηκε με τις δυτικές δυνάμεις αποδεικνύοντας τις πραγματικές της αδυναμίες και άλλοτε φάνηκε, τουλάχιστον σε επίπεδο ρητορικής, να έχει υπερβολική αυτοπεποίθηση ως περιφερειακός παίκτης. Οι αραβικές εξεγέρσεις κατέλαβαν εξ' απήνης την Άγκυρα, η οποία εστράφη εναντίον των πρώην φίλων, προκειμένου να εξασφαλίσει προνομιακούς δεσμούς και με τους διαδόχους τους – κατά κύριο λόγο, στην Τυνησία, στη Λιβύη και στην Αίγυπτο. Όσον αφορά στις αντιδράσεις και τις διακυμάνσεις στην τουρκική συμπεριφορά απέναντι σε Συρία, Ιράν, Ιράκ μας οδηγούν στο συμπέρασμα, ότι η τουρκική εξωτερική πολιτική έχει εισέλθει σε μια νέα εποχή όπου πλέον ενδιαφέρεται πρωτίστως για τα ζητήματα ασφάλειας και δευτερευόντως για αυτά των οικονομικών σχέσεων, όπως ίσχυε μέχρι τώρα²¹⁰. Οι πραγματικές προθέσεις της Άγκυρας σε ότι αφορά στις εξελίξεις στη Συρία, δεν εστιάζονται ούτε στην πτώση του καθεστώτος, ούτε στα προβλήματα του συριακού λαού, αλλά σχετίζονται με τον ηγετικό ρόλο που διεκδικεί στη Μέση Ανατολή και τον περιορισμό της επιρροής του Ιράν και του Ισραήλ. Ειδικότερα, εάν ανατραπεί ο Άσαντ και εάν διασπαστεί η

²¹⁰ Ζήνωνας Τζιάρας, «Η Τουρκική Περιφερειακή Πολιτική Ασφάλειας σε Νέο Γεωπολιτικό Περιβάλλον», Ιουν. 2012, <http://www.strategyinternational.org>.

Συρία σε δύο ή και τρία κράτη, αναμένεται ότι η Άγκυρα θα διεκδικήσει ενεργό ρόλο στις πολιτικές παρεμβάσεις που θα ακολουθήσουν. Η εκτίμηση αυτή επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι οι Τούρκοι άρχισαν να προβάλλουν την εθνική ταυτότητα των Τουρκμένων της Συρίας επιδιώκοντας την οργάνωσή τους σε πολιτικό κόμμα²¹¹.⁴²

Η Τουρκία έχει σημαντικές ανησυχίες όσον αφορά το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, καθώς ανάδειξη του σε πυρηνική δύναμη θα ανατρέψει τους περιφερειακούς συσχετισμούς. Αυτός ήταν και ένας πρόσθετος λόγος που προσπάθησε να διαμεσολαβήσει μεταξύ της διεθνούς κοινότητας και της Τεχεράνης για τον διακανονισμό του ζητήματος. Η αλλαγή των δεδομένων, κυρίως λόγω των γεωπολιτικών εξελίξεων στον αραβικό κόσμο, ανάγκασαν την Άγκυρα να αναθεωρήσει τη στάση της και να γυρίσει την πλάτη στο σιιτικό άξονα. Με την κλιμάκωση της συριακής κρίσης και την ανάγκη της Άγκυρας να υιοθετήσει πιο σκληρή ρητορική απέναντι στο συριακό καθεστώς, εκτός από τις διάφορες αρνητικές προοπτικές που έχουν δημιουργηθεί για την Τουρκία, δημιουργήθηκε ταυτοχρόνως και η ευκαιρία της αποδυνάμωσης του Ιράν μέσω της αλλαγής καθεστώτος στην Συρία. Η ρήξη πλέον στις τουρκο-ιρανικές σχέσεις άρχισε να βαθαίνει, καθώς η Άγκυρα υποστήριζε τα σχέδια της Ουάσιγκτον για διεθνή απομόνωση του Ιράν και επιπλέον επηρέαζε τις εξελίξεις στη Συρία με τρόπο αντίθετο προς τα ιρανικά συμφέροντα. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι σχέσεις των δύο χωρών χαρακτηρίζονται και από ανταγωνισμό στο Ιράκ καθώς η σιιτική πολιτική ελίτ που βρίσκεται στην εξουσία, υποστηρίζεται από το Ιράν, ενώ η Τουρκία στηρίζει τις σουνιτικές δυνάμεις της αντιπολίτευσης και τη σουνιτική τζιχαντιστική οργάνωση του Ισλαμιστικού Κράτους (ISIS). Η συνεχιζόμενη εθνο-θρησκευτική βία στο Ιράκ ανησυχεί την Άγκυρα καθώς εκτιμά, ότι η χώρα οδηγείται προς τριχοτόμηση. Η σταθερότητα ιδιαίτερα στο βόρειο Ιράκ είναι υψίστης σημασίας για την Τουρκία, δεδομένου του ότι το PKK έχει δημιουργήσει ασφαλή καταφύγια στην περιοχή, αλλά και διότι τα πλούσια κοιτάσματα υδρογονανθράκων του Κιρκούκ θα μπορούσαν να βοηθήσουν την Τουρκία να απεξαρτηθεί από την ιρανική και ρωσική εισαγωγή ενέργειας. Επιπρόσθετα, θα μπορούσε να βελτιώσει τις ήδη σημαντικές εμπορικές σχέσεις με

²¹¹ Χρήστος Μηνάγιας, «Τουρκο-ισλαμικός εθνικισμός και εξελίξεις στη Συρία», 17 Απρ. 2012, <http://www.geostrategy.gr>.

την Κουρδική Περιφερειακή Κυβέρνηση (Kurdish Regional Government – KRG). Άλλωστε ο ρόλος της Τουρκίας στο Ιράκ έχει αναβαθμιστεί σημαντικά λόγω της απόσυρσης των αμερικανικών δυνάμεων (Δεκ. 2011).

Κουρδικό

Η περίπτωση της Συρίας αποδεικνύεται ιδιαίτερα ευαίσθητη για την Τουρκία καθώς το καθεστώς Ασαντ παίζει σημαντικό γεωπολιτικό ρόλο και στο Κουρδικό ζήτημα, το οποίο είναι ίσως και το μεγαλύτερο ζήτημα (αν)ασφάλειας της γείτονας χώρας. Ο φόβος που εντείνεται, αυτή την περίοδο, στην Τουρκία εξ' αφορμής της συριακής κρίσης, είναι αυτός του εδαφικού διαμελισμού. Από το 1965 παρουσιάσθηκε στην Άγκυρα το αμερικανικό σχέδιο που προβλέπει την ίδρυση του «Μεγάλου Κουρδιστάν», το οποίο περιλαμβάνει εδάφη από τη νοτιοανατολική Τουρκία, τη βόρεια Συρία, το βόρειο Ιράκ, και το βορειοδυτικό Ιράν. Ήδη από το 1970 υφίσταται η αυτόνομη περιφέρεια του ιρακινού Κουρδιστάν, η υπόσταση του οποίου ενδυναμώθηκε ακόμα περισσότερο μετά τον πόλεμο του Ιράκ (2003) και τις ιρακινές εκλογές (2005). Η εξέλιξη αυτή για την Άγκυρα ήταν ατυχής ενώ για τους απανταχού Κούρδους απετέλεσε επιτυχία και ελπίδα.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο οι εξελίξεις στη Συρία είναι ανεπιθύμητες για την Τουρκία για δυο βασικούς λόγους:

Μέσα στην όλη αστάθεια που επικρατεί, οι Κούρδοι της Συρίας βρήκαν την ευκαιρία να διεκδικήσουν μεγαλύτερο βαθμό αυτονομίας, η οποία σε συνάρτηση με το ήδη αυτόνομο Ιρακινό Κουρδιστάν θα έδινε ακόμα μεγαλύτερη ώθηση και δυναμική στα αιτήματα των Κούρδων εντός της Τουρκίας.

Η δημιουργία ενός «Μεγάλου Κουρδιστάν», πέραν από τον εδαφικό διαμελισμό θα σήμαινε τη δημιουργία ενός νέου (πιθανώς εχθρικού) κράτους στα σύνορά της, το οποίο θα ήλεγχε τους ποταμούς Τίγρη και Ευφράτη καθώς και όλες τις οδούς μεταφοράς πετρελαίου από το Μπακού μέχρι το Τσεϊχάν, αφαιρώντας της έτσι το πλεονέκτημα της ενεργειακής ασφάλειας, και της ασφάλειας υδάτινων πόρων, τα οποία αποτελούν και στοιχεία της ισχύος της.⁴³

Όντας αντιμέτωπη με τέτοιες φοβίες, ανασφάλειες και δυσμενείς πιθανότητες, η Τουρκία επιθυμεί την αντικατάσταση του καθεστώτος Ασαντ και την άμεση επιστροφή στην περιφερειακή σταθερότητα. Για να πετύχει αυτό το στόχο έχει υιοθετήσει σκληρή ρητορική κατά της Συρίας, παράλληλα έχει δημιουρ-

γήσει καλές σχέσεις με το Ιρακινό Κουρδιστάν, ενώ έχει προχωρήσει και στη βελτίωση των σχέσεών της με τις ΗΠΑ, εφόσον αυτό το επιβάλλει η ανάγκη για διατήρηση της ασφάλειάς της. Στην παρούσα περίοδο, η Άγκυρα δεν αποσκοπεί σε άμεσα εντυπωσιακά οφέλη, στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Αν. Μεσογείου. Υπό αυτό το πρίσμα, αποφεύγει να λάβει δραστικές αποφάσεις που μπορεί να προκαλέσουν άλλα αραβικά κράτη, συνεχίζοντας να διατηρεί όμως ενεργό ρόλο στις εξελίξεις με τη χρήση «ήπιων ισχύος». Ταυτόχρονα επιχειρεί μια πολιτική ανάσχεσης και εξισορρόπησης έναντι του άξονα «Ελλάδα – Κύπρος - Ισραήλ» για λόγους που άπτονται ζητημάτων τόσο της συνεργασίας των τριών αυτών χωρών αλλά και ζητημάτων που η Τουρκία αντιμετωπίζει με κάθε ένα από αυτά τα κράτη.

7.4.4. Το Τρίγωνο Κατάρ – Τουρκίας – Σαουδικής Αραβίας.

Σύμμαχοι και Ανταγωνιστές

Το κράτος του Κατάρ, το οποίο ανεξαρτητοποιήθηκε από τη Βρετανική κυριαρχία το 1971, διατηρεί σχέσεις με την Ισλαμιστική οργάνωση των Αδελφών Μουσουλμάνων ήδη από τη δεκαετία του 1950. Το πρώτο κύμα των «Αδελφών Μουσουλμάνων» που μετανάστευσε στο Κατάρ ήταν αμέσως μετά τις διώξεις του Νασερικού καθεστώτος της Αιγύπτου περί τα μέσα της δεκαετίας του 1950, το επόμενο προήλθε από τη Συρία το 1982, ύστερα από την καταδίωξη τους από το καθεστώς του Άσαντ και το τελευταίο από τη Σαουδική Αραβία αμέσως μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001.²¹² Τόσο το Κατάρ όσο και η Σαουδική Αραβία υποστήριξαν στο παρελθόν με σημαντική οικονομική βοήθεια και επενδύσεις την Τουρκία προκειμένου να στηρίξουν τον Ερντογάν, βοηθώντας στην ανοικοδόμηση του τουρκικού κράτους και δημιουργώντας φορείς που παρείχαν υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας. Επίσης με γενναία χρηματοδότηση ήταν ο καταλύτης στη δημιουργία σε όλη την Ανατολία μιας νέας μικρομεσαίας επιχειρηματικής τάξης, με σαφή θρησκευτικό προσανατολισμό, που στηρίζει αποφασιστικά τον Τούρκο πρωθυπουργό. Ταυτόχρονα το Κατάρ, σε συνεργασία τις περισσότερες φορές με τους Τούρκους,

²¹² Ανδρέας Μπανούτσος, «Το τρίγωνο Κατάρ – Τουρκίας – Μουσουλμανικής Αδελφότητας», 12 Μαρ 2013, <http://www.newsnow.gr>.

προχωράει σε επενδύσεις στα Βαλκάνια (ιδιαίτερα στη Βουλγαρία) όπως το 2011 ίδρυσε το «Al Jazeera Balkans» με έδρα το Σαράγεβο της Βοσνίας. Το Κατάρ, αφού φλέρταρε για κάποιο διάστημα με τη Χεζμπολάχ, τη Συρία και το Ιράν –διατηρώντας, ταυτόχρονα, στέρεες σχέσεις με τις ΗΠΑ- επέλεξε, μετά την «αραβική άνοιξη» [sic], να στοιχηματίσει στην επικράτηση των Αδελφών Μουσουλμάνων. Στην προσπάθεια αυτή, το “Al-Jazeera”, έχασε μεγάλο μέρος από την αίγλη του, καθώς στην Αίγυπτο και στην Τυνησία, μετατράπηκε σε φερέφωνο των Αδελφών Μουσουλμάνων. Οι σχέσεις μεταξύ του Κατάρ -το οποίο, όπως και η Σαουδική Αραβία, επικαλείται τον ουαχαμπισμό- και των Αδελφών Μουσουλμάνων είναι στέρεες. Το εμιράτο θεωρεί ότι, μέσω της αδελφότητας, έχει βρει έναν μοχλό διάδοσης της πολιτικής του επιρροής, τη στιγμή μάλιστα που δεν διαθέτει ούτε στρατό, ούτε διπλωμάτες σε επαρκή κλίμακα για να παίξει δραστήριο περιφερειακό ρόλο και το μόνο του πλεονέκτημα είναι τα διαθέσιμα ρευστά δολάρια. Το Κατάρ συνεργάζεται στενότερα με την οργάνωση των Αδελφών Μουσουλμάνων, όπως και με το Ιράν και την Τουρκία. Αυτό το πράττει, αφενός μεν ανταγωνιζόμενο τον ηγεμονισμό της Σαουδικής Αραβίας και αφετέρου διεκδικώντας παρά το μικρό του μέγεθος, την ηγεμονία στον Κόλπο και στον αραβο - μουσουλμανικό κόσμο. Ο γεωπολιτικός παράγων που χρησιμοποιείται από την Ντόχα για την επίτευξη αυτών των στόχων είναι το ισλαμικό κίνημα, όπως εκπροσωπείται από την οργάνωση των Αδελφών Μουσουλμάνων μέσω:

α. Της συνεργασίας με την Τεχεράνη στο Μπαχρέιν και στην Υεμένη όπου υπάρχει υπεροχή του σιΐτικού στοιχείου σε πληθυσμιακό επίπεδο,

β. Της συνεργασίας με την Τουρκία για την ανατροπή του Μπααθικού καθεστώτος στη Συρία (με ανταγωνιστή την Σαουδική Αραβία), όπου και οι δύο πλευρές προσπαθούν να ελέγξουν για λογαριασμό τους το μεγαλύτερο μέρος της σουνιτικής, ριζοσπαστικής ισλαμιστικής αντιστάσεως, υπό την ανοχή της Ουάσιγκτον. Εδώ πρέπει να επισημάνουμε ότι το Κατάρ υποστηρίζει την σουνιτική πλειοψηφία που αντιστρατεύεται το καθεστώς του Άσσαντ.

γ. Της συνεργασίας με πρώην και νυν στελέχη της Αλ Κάιντα, τα οποία χρησιμοποιεί σε επιχειρησιακό επίπεδο στα πεδία των μαχών και των ανατρεπτικών ενεργειών στο εσωτερικό των στοχευθέντων κρατών, όπου η Ντόχα επεμβαίνει. Οι δραστηριότητες αυτές είναι άκρως επικίνδυνες, ακολουθούνται όμως και από ανάλογες, σύντονες αλλά ανταγωνιστικές θα λέγαμε, της

Σαουδικής Αραβίας, η οποία αγωνιά για την προώθηση και προβολή της ισχύος του Κατάρ στην περιοχή, εφόσον η Ντόχα συνεργάζεται με την Τεχεράνη.

Ειδικότερα εδώ πρέπει να αναφερθεί η χρηματοδότηση που έλαβαν από το Κατάρ οι τζιχαντιστές - ισλαμιστές αντικαθεστωτικοί της Λιβύης, που είχαν άμεσες σχέσεις με την Αλ-Κάιντα γεγονός που τους επέτρεψε την επέκταση της δράσης τους (της Αλ-Κάιντα) στο Ισλαμικό Μαγκρέμπ (Τυνησία, Αλγερία, Μαρόκο) και στη Δυτική Αφρική (Μαυριτανία, Μάλι, Νίγηρας).

Η Τουρκία του Ισλαμιστικού κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (ΑΚΡ) με τη σειρά της έχει αναπτύξει στενές σχέσεις με το κράτος του Κατάρ και με την Μουσουλμανική Αδελφότητα. Συνδεδειγμένος κρίκος μεταξύ του Κατάρ και της Τουρκίας αποτελεί η Τουρκική ΜΚΟ İnsani Yardım Vakfı (IHH), η οποία ανήκει στο παγκόσμιο δίκτυο της "Μουσουλμανικής Αδελφότητας", είναι γνωστή για τις σχέσεις της με το κυβερνών ΑΚΡ και το ρόλο της στην οργάνωση του στολίσκου της «Ελευθερίας» στη Γάζα, το Μάιο του 2010 και η οποία έχει ως διακηρυγμένο στόχο της την Ισλαμοποίηση της Δύσης.

7.5. Ανάλυση του Δεύτερου Υποσυστήματος του Μαγκρέμπ και της Αιγύπτου

7.5.1. Αίγυπτος

Σήμερα η Αίγυπτος, υπό τον Στρατηγό Σίσι, προσπαθεί να επουλώσει τα τραύματα από την «Αραβική Άνοιξη» μακριά από τα οράματα της οργάνωσης των Αδελφών Μουσουλμάνων για τη δημιουργία ενός σουνιτικού χαλιφάτου. Στη χερσόνησο του Σίνα, όμως έχει να αντιμετωπίσει την τρομοκρατική δράση της ισλαμιστικής οργάνωσης Ansar al Bayt Maqdis (σύντροφοι ή υποστηρικτές της Ιερουσαλήμ), η οποία έχει δηλώσει την υποταγή της στον ηγέτη της οργάνωσης του Ισλαμικού Κράτους Αμπού Μπακρ αλ Μπαγκντάντι, και άλλαξε το όνομά της σε επαρχία του Σινά (Wilayat Sinai) του Ισλαμικού Κράτους (IS-SP). Η εξέλιξη αυτή εγείρει ερωτήματα, όπως το πόσο επικίνδυνη είναι η παρουσία του Ισλαμικού Κράτους στην Αίγυπτο και ποια θα μπορούσε να είναι η αντίδραση των ΗΠΑ για την υποτιθέμενη επέκταση της οργάνωσης πέρα από το Ιράκ και τη Συρία. Οι ριζοσπάστες ισλαμιστές στο Σινά διεξάγουν μια εξέγερση ενάντια στον αιγυπτιακό στρατό για χρόνια, και πολλοί παρατηρητές πιστεύουν,

ότι αυτή η εκδήλωση της τζιχαντιστικής οργάνωσης έχει σκοπό να προσδώσει στην οργάνωση κύρος και νομιμοποίηση στους κόλπους των οπαδών της. Ο ισλαμιστικός φανατισμός παίρνει διαστάσεις στην Αίγυπτο εκτεινόμενος από το βόρειο ήμισυ της χερσονήσου του Σινά έως τη Δυτική έρημο που συνορεύει με τη Λιβύη. Μετά από σχεδόν τέσσερα χρόνια από την πολιτική αναταραχή στην Αίγυπτο, η αντι-κρατική βία είναι περισσότερο σύνηθες φαινόμενο, ιδιαίτερα όταν την εξουσία ξαναπήρε ο αιγυπτιακός στρατός τον Ιούλιο του 2013. Οι ριζοσπάστες ισλαμιστές βρίσκουν καταφύγιο στη γειτονική Λωρίδα της Γάζας, η οποία ελέγχεται εσωτερικά από την παλαιστινιακή οργάνωση Χαμάς, αλλά και στη Λιβύη όπου μαίνεται ο εμφύλιος πόλεμος δημιουργώντας ευκαιρίες για την υπόθαλψη τζιχαντιστικών οργανώσεων. Οι εμφύλιοι πόλεμοι στη Συρία και το Ιράκ μπορεί να οδηγήσουν στην εξαγωγή των ξένων μαχητών στην Αίγυπτο.

Στα παραπάνω στοιχεία, έρχονται να προστεθούν, η προβληματική κατάσταση της οικονομίας και το σοβαρό έλλειμμα ασφαλείας στο Σινά που οδηγούν τη χώρα σε πολιτικό αδιέξοδο και σε επιδείνωση της εσωτερικής κατάστασης ασφαλείας.

7.5.2. Παρούσα Κατάσταση Ασφάλειας στη Βόρεια Αφρική

Λιβύη

Μία μικρογραφία της σημερινής, ρευστής πολιτικής κατάστασης στις χώρες της «Αραβικής Άνοιξης» είναι η Λιβύη. Ενώ η Μουσουλμανική Αδελφότητα ηττήθηκε μεν στις κάλπες και παρά το γεγονός, ότι η χώρα έχει πια δημοκρατικά εκλεγμένη, κοσμική κυβέρνηση²¹³, υπάρχει μειωμένος έλεγχος στη διακυβέρνηση του διασπασμένου εσωτερικού της. Αυτό το κενό εξουσίας προσπαθούν να εκμεταλλευτούν οι εξτρεμιστές σαλαφιστές, για τους οποίους το Ισλάμ δεν είναι απλώς θρησκεία, αλλά ένα ολοκληρωμένο κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό μοντέλο, που δεν χρειάζεται καμία ιδεολογική «πρόσμιξη» από τη Δύση. Κύριος εκφραστής τους είναι σήμερα η οργάνωση «Ανσάρ αλ-Σαρία», που σημαίνει «αντάρτες του ισλαμικού νόμου». Αν και φέρονται να λειτουργούν αυτόνομα, πυρήνες της εμφανίστηκαν μαζικά το τελευταίο χρονικό διάστημα από την

²¹³ Με αρκετά στελέχη του καθεστώτος Καντάφι στο νέο υπουργικό συμβούλιο και με στόχο την ίδρυση ενός συνταγματικού, δημοκρατικού, αστικού και ταυτόχρονα κοσμικού κράτους, του οποίου το Σύνταγμα και οι Νόμοι δεν θα αντιτίθενται στη Sharia

Υεμένη μέχρι την Τυνησία και το Μαρόκο. Κανένας εξ' αυτών δεν χρησιμοποιεί τις μεθόδους της αλ -Κάιντα. Αντίθετα, έχουν αναπτύξει πλούσια πολιτική δράση και κοινωνικό έργο, διανέμοντας σε απόρους πόσιμο νερό, τρόφιμα, μέχρι και καύσιμα. Σήμερα, εκτιμάται, ότι έχουν με το μέρος τους τρία σημαντικά πλεονεκτήματα: οπλισμό, ιμάμηδες και νέους.

Μαρόκο

Παραμένει το έλλειμμα της δημοκρατίας, ενώ η ανεργία και η διαφθορά οδηγούν στη δημιουργία μεταναστευτικών ρευμάτων προς την Ευρώπη, καλλιεργούν την εγκληματικότητα και δημιουργούν τις προϋποθέσεις για εντονότερη ροή στρατολόγησης νέων Μαροκινών στις ριζοσπαστικές μουσουλμανικές ομάδες. Η παρουσία της AQIM προς το παρόν εντοπίζεται σε μικρές ομάδες φανατικών μουσουλμάνων, περιορισμένης επιχειρησιακής δυνατότητας, που δρουν στο εσωτερικό της χώρας, έχουν ασπασθεί την ιδεολογία Salafiya Jihadiya (Υποστηρικτές του Ιερού Πολέμου) και ο συνεπαγόμενος κίνδυνος τόσο για τη διεξαγωγή τρομοκρατικών ενεργειών κατά κυβερνητικών και άλλων στόχων δυτικών συμφερόντων στο εσωτερικό, όσο και η εξαγωγή της τρομοκρατίας στο εξωτερικό, (βλέπε Ευρώπη και επιθέσεις στο Παρίσι στις 13 Νοεμβρίου 2015 στο θέατρο Μπατακλάν στη Μπουλβάρ Βολταίρ, στο στάδιο Σταντ ντε Φρανς στο προάστιο Σαιν-Ντενί) συνιστούν μείζονες απειλές ασφάλειας.

Αλγερία

Η χώρα κλειδωνίζεται από την υψηλή ανεργία και την απειλή της AQIM που θεωρείται ως από τις κυριότερες εν δυνάμει απειλές για την ασφάλεια στην περιοχή. Το ολοένα αυξανόμενο κύμα παράνομης μετανάστευσης συνεπεία των παραπάνω παραγόντων, και η εξαγωγή τρομοκρατίας, αναμένεται να ανησυχήσουν ιδιαίτερα τον ευρωπαϊκό νότο στο εγγύς μέλλον. Η AQIM αυξάνει τις επιθέσεις της εναντίον κυβερνητικών στόχων, καθώς και κατά των αλλοδαπών εργαζομένων στη χώρα. Οι φιλοδοξίες του ηγέτη της, Abdelmalik Droukdel, δεν περιορίζονται στην Αλγερία, αλλά αποσκοπούν και στην εξάπλωση της οργάνωσης στη γειτονική Μαυριτανία, το Νίγηρα, το Μάλι και τη Νιγηρία. Απόδειξη η ομηρία δυτικών εργαζομένων (Ιαν. 2013) από ισλαμιστές αντάρτες στην Αλγε-

ρία, που προκάλεσε την επέμβαση των Αλγερινών δυνάμεων με αποτέλεσμα μεταξύ των νεκρών να συγκαταλέγεται και αριθμός ομήρων. Η επέμβαση της Γαλλίας στο γειτονικό Μάλι προκειμένου να αντιμετωπισθεί η εκεί προέλαση των Ισλαμιστών ανταρτών καταδεικνύει το μέγεθος του προβλήματος. Αυτό που προκαλεί ανησυχία σε περιφερειακό επίπεδο είναι, ότι οι ένοπλοι της AQIM έχουν τη δυνατότητα να διέρχονται ανενόχλητοι στην περιοχή του Maghreb και του κεντροδυτικού Sahel. Επομένως, όσο θα διαρκεί η εκκαθαριστική επιχείρηση στο Μάλι, θα έχουν τη δυνατότητα να διεξάγουν παρόμοιες τρομοκρατικές επιθέσεις κατά εύκολων στόχων.

Τυνησία

Η αύξηση της δραστηριότητας των τζιχαντιστών - σαλαφιστών και ο διάχυτος αντιδυτισμός αυξάνουν τον κίνδυνο διεξαγωγής τρομοκρατικών ενεργειών. Απόδειξη είναι η πρόσφατη πολύνεκρη ομηρία στο εθνικό μουσείο της Τύνιδας, στο Μπαρντό, από τζιχαντιστές που πρόσκεινται στο ISIS στις 18 Μαρτίου 2015. Οι ακραίοι ισλαμιστές, σιγά - σιγά αναδεικνύονται ως ο ισχυρότερος πόλος εξουσίας περιορίζοντας τις δυνάμεις που πρωταγωνίστησαν στην Τυνησιακή αραβική άνοιξη.

7.6. Ανάλυση του Τρίτου Υποσυστήματος Ιράν – Συρία – Λίβανος

7.6.1. Ιράν

Το Ιράν είναι από τα λίγα κράτη παγκοσμίως, που το ισλαμιστικό κίνημα έγινε κυβερνητική δύναμη και εξακολουθεί να ευημερεί, επιδιώκοντας να εξάγει την ιρανική ισλαμιστική επανάσταση των μουλάδων στο εξωτερικό. Η χώρα έχει σοβαρά συμφέροντα στη Μέση Ανατολή μετά τη στροφή της Αιγύπτου προς τη Δύση. Έχει δε θέσει ως σκοπό να κυριαρχήσει στον αραβικό - ισλαμικό κόσμο, προβάλλοντας ως βάση το Ισλάμ, αφού οι Ιρανοί δεν είναι Άραβες στην καταγωγή. Όμως το γεγονός, ότι είναι σίιτες μουσουλμάνοι και όχι σουνίτες, όπως είναι η συντριπτική πλειοψηφία των Αράβων, αποτελεί πρόβλημα για την επίτευξη του στόχου του. Επιπλέον δε πρόβλημα στην επίτευξη του στόχου του είναι η μωσαϊκότητα του πληθυσμού της χώρας, αφού υπάρχει μειονότητα Αζέρων (16%), Κούρδων (10%) και Βαλούχων (2%) και υπέρπουσα αντίδραση του πλη-

θυσμού απέναντι στο συντηρητικό καθεστώς της Ισλαμικής Δημοκρατίας²¹⁴. Παρά τα παραπάνω «εσωτερικά θέματα» μέχρι σήμερα το Ιράν έχει επιτύχει επιρροή στα σιϊτικά καθεστώτα, δημιουργώντας το σιϊτικό τόξο Ιράν - Συρία²¹⁵ - Χεζμπολάχ - Χαμάς, προβάλλοντας ως συνδετικό κρίκο την αντιπαλότητα με το Ισραήλ. Επιπρόσθετα, ασκεί επιρροή στο Ιράκ, το Μπαχρέιν και το Αζερμπαϊτζάν, όπου οι σιίτες αποτελούν την πλειοψηφία, ενώ σημαντικό έρεισμα έχει στις χώρες με σημαντικές σιϊτικές κοινότητες, όπως είναι το Αφγανιστάν, το Κουβέιτ, το Πακιστάν, η Σαουδική Αραβία (περιοχή Αλ Κτέιφ στο ανατολικό τμήμα δίπλα στις πετρελαιοπαραγωγές εγκαταστάσεις) και η Υεμένη.

Η «Αραβική Άνοιξη» στην αρχή της εκδήλωσης της, στις χώρες του Μαγκρέμπ, δεν επηρέασε τους στόχους του Ιράν το οποίο έμεινε αμέτοχο. Στη συνέχεια όμως, η κατάσταση στη Συρία ανάγκασε την Τεχεράνη να ταχθεί ανοικτά υπέρ του καθεστώτος Άσαντ δεδομένου ότι, ενδεχόμενη επικράτηση των αντιφρονούντων στη Συρία, θα φέρει στην εξουσία τους σουνίτες και θα σημάνει απώλεια του σιϊτικού τόξου εναντίον του Ισραήλ, στο οποίο το Ιράν στηρίζει της προσπάθειες του για επικράτηση στον αραβικό κόσμο.

Επιπρόσθετα, το Ιράν ανησυχεί για το ενδεχόμενο, το ντόμιο των εξεγέρσεων να χτυπήσει και τη δική του πόρτα, σε περίπτωση που τελικά ανατραπεί το καθεστώς Άσαντ στη Συρία, που σύμφωνα με ορισμένους αναλυτές αποτελεί και των απώτερο στόχο των ΗΠΑ και ορισμένων εκ των συμμάχων τους.

Στην εσωτερική κατάσταση αυξάνεται η δυσαρέσκεια του ιρανικού λαού, που βλέπει την οικονομία της πλούσιας χώρας του να καταρρέει για λόγους πολιτικούς και διπλωματικούς, ενώ καταλαβαίνει ότι το έως πρότινος υφιστάμενο εμπόργκο στην πώληση πετρελαίου, απ' όπου προέρχεται το 80% των εσόδων του κράτους, έχει ήδη γονατίσει οικονομικά τη χώρα.

²¹⁴ Εκδηλώθηκε με την «Πράσινη Επανάσταση» των υποστηρικτών του υποψήφιου στις ιρανικές εκλογές της 12 Ιουνίου 2009, Μιρ Χουσεΐν Μουσαβί, οι οποίοι κατήγγειλαν νοθεία

²¹⁵ Στη Συρία κυριαρχούν από το 1963 οι αλευίτες σιίτες του κόμματος Μπάαθ, παρόλο που η συντριπτική πλειοψηφία της χώρας είναι σουνίτες.

7.6.2. Συρία

Εν αντιθέσει με τις προηγηθείσες εξεγέρσεις (με μερική εξαίρεση αυτή της Λιβύης), που περιορίστηκαν στο εσωτερικό των χωρών, η εξέγερση στη Συρία διαχειρίζεται την τύχη ευρύτερων περιφερειακών σχέσεων και ως εκ τούτου προσελκύει δρώντες, που ευελπιστούν να διαμορφώσουν την κατάσταση ή είναι παθητικοί αποδέκτες της. Στην συριακή εξέγερση εμπλέκονται έξι εν δυνάμει διαμορφωτές των εξελίξεων (Τουρκία, Σαουδική Αραβία, Κατάρ, ΗΠΑ, Ιράν, Ρωσία), στα πλαίσια ενός πολυσχιδούς «πολέμου δια αντιπροσώπων» (proxy war) ανάμεσα στις χώρες που τάσσονται υπέρ ή κατά του Άσαντ. Από την πλευρά της εξέγερσης, η Τουρκία διατηρεί, από το έδαφός της, εποπτικό ρόλο στις πρωτοβουλίες της ηγεσίας των αντικαθεστωτικών στο εξωτερικό και στη ροή στρατιωτικής και οικονομικής βοήθειας προς τους αντάρτες. Στο έργο αυτό συνδράμουν η Σαουδική Αραβία και το Κατάρ που επωμίζονται το οικονομικό κόστος της εξέγερσης. Η συνεργασία αυτή, όμως, δεν μεταφράζεται σε ένα συμπαγές σουνιτικό μπλοκ απέναντι στο σιϊτικό άξονα καθώς τα αντι-ιρανικά αισθήματα αποτελούν κίνητρο για τη Σαουδική Αραβία αλλά όχι για το Κατάρ και την Τουρκία, που ωθούνται από την επιθυμία ενδυνάμωσης του περιφερειακού τους ρόλου παρά την αποδυνάμωση του ιρανικού. Αυτή η απόκλιση συμφερόντων αποτυπώνεται επίσης στις διαφορετικές προτιμήσεις που οι τρεις χώρες τρέφουν μέσα στη συριακή αντιπολίτευση²¹⁶. Η Τουρκία βρίσκεται σε δυσμενέστερη θέση καθώς, αντίθετα με τις άλλες δύο που μπορούν να υποστούν μία ήττα στη Συρία χωρίς σημαντικές επιπτώσεις, είναι όμηρος των εξελίξεων, κυρίως λόγω της αναμόχλευσης του κουρδικού ζητήματος. Η κίνηση του συριακού καθεστώτος να αποσύρει στρατιωτικές δυνάμεις από τις κουρδικές περιοχές, επέτρεψε στην αδελφή οργάνωση του ΡΚΚ στη Συρία, ΡΥΔ, να εδραιωθεί ελέγχοντας μεγάλο τμήμα των βορειοανατολικών συνόρων με τη Τουρκία, δημιουργώντας έτσι μία εν δυνάμει διασυνοριακή βάση για το ΡΚΚ στο τουρκικό υπογάστριο. Απώτερος σκοπός των Κούρδων είναι η ίδρυση μιας ημιαυτόνομης κουρδικής κρατικής οντότητας κατά μήκος της συρο-τουρκικής μεθορίου.

Περαιτέρω, η παρουσία των ακραίων ισλαμιστών μαχητών στην αντιπολί-

²¹⁶ Μαρίνα Ελευθεριάδου, «Το μετέωρο βήμα των έξι», 22 Ιαν. 2013, <http://www.cemmis.edu.gr>.

τευση, δημιουργεί ανησυχίες στη Δύση τόσο για την τύχη των Σύριων χριστιανών, όσο και για την κατάσταση στη χώρα στη μετά-Ασαντ εποχή. Το συριακό βαλλιστικό οπλοστάσιο συνιστά εν δυνάμει μείζονα απειλή τόσο για τον συριακό πληθυσμό όσο και για τις γειτονικές του χώρες, παρότι η πιθανότητα χρησιμοποίησής του είναι χαμηλή.

Με τη συμφωνία της Ντόχα, για τη δημιουργία ενός «Εθνικού Συνασπισμού» της αντιπολίτευσης, κατόπιν διαπραγματεύσεων με την παρέμβαση του Κατάρ – Αραβικού Συνδέσμου και τις ευλογίες των ΗΠΑ, οι κατακερματισμένες οργανώσεις της αντιπολίτευσης συγκρότησαν για πρώτη φορά ένα ενιαίο εκτελεστικό όργανο το οποίο θα μπορεί να συνεργάζεται με τη διεθνή κοινότητα, για την αντιμετώπιση των μειζόνων προβλημάτων ασφαλείας που αναμένεται να απασχολήσουν τη περιοχή. Τα μαζικά προσφυγικά ρεύματα, που σύμφωνα με έκθεση του ΟΗΕ, ήδη ξεπέρασαν τους 1.000.000 πρόσφυγες, προβληματίζουν ιδιαίτερα τις γειτονικές χώρες, συμπεριλαμβανομένων της Κύπρου και της Ελλάδας. Η κατάσταση χαρακτηρίζεται ως «μη αναστρέψιμη» και καθώς δεν είναι δυνατή η εθνοθρησκευτική συμφιλίωση, αλλά ούτε και η εφαρμογή συμφωνίας για κατάπαυση του πυρός, εκτιμάται, ότι το έλλειμμα εσωτερικής αλλά και της διεθνούς ασφάλειας θα είναι μακροχρόνιο.

7.6.3. Λίβανος - Χεζμπολάχ

Σημειώνεται επέκταση της θρησκευτικής βίας από τη Συρία και αναμένεται αύξηση του ελλείματος εσωτερικής ασφάλειας, το οποίο μπορεί να οδηγήσει σε ένα νέο εμφύλιο ή σε μία νέα σύγκρουση μεταξύ της στρατιωτικής πτέρυγας της Χεζμπολλάχ και των ισραηλινών ενόπλων δυνάμεων.

7.6.4 Παλαιστινιακά Εδάφη

Η ονομασία Παλαιστίνη αναφέρονταν σε μια μικρή παράλια ζώνη η οποία περιλαμβάνει τμήμα του σημερινού Ισραήλ και εκτείνεται από τα σύνορα της Αιγύπτου, μέχρι τα σύνορα του Λιβάνου, και ανατολικά μέχρι τον Ιορδάνη ποταμό. Κατά τους βιβλικούς χρόνους στην περιοχή αυτή εγκαταστάθηκαν οι περιφερόμενοι μέχρι τότε Εβραίοι και θεωρείτο ως ο μοναδικός «τόπος επαγγελίας» όλης της υδρογείου. Η περιοχή για το Χριστιανισμό χαρακτηρίζεται ως «Α-

γιοι Τόποι», επειδή εκεί έζησαν και δίδαξαν ο Θεάνθρωπος Ιησούς Χριστός και οι Απόστολοι, ενώ για το Ισλάμ ο τόπος είναι ιερός αφού κάποιες τοποθεσίες συνδέονται με τον Προφήτη Μωάμεθ. Από τις αρχές του 20^{ου} αι. η περιοχή αυτή αποτελεί πεδίο εθνικών διεκδικήσεων και συγκρούσεων μεταξύ Εβραίων και Αράβων. Σήμερα, η Δυτική Όχθη βρίσκεται εν μέρει κάτω από την Εθνική Παλαιστινιακή Αρχή και εν μέρει κάτω από στρατιωτική Ισραηλινή διοίκηση. Τα υψώματα του Γκολάν βρίσκονται κάτω από την πολιτική διοίκηση του Ισραήλ. Η ανατολική Ιερουσαλήμ κάτω από ειδικό καθεστώς. Οι Ισραηλινοί συνεχίζουν να ελέγχουν τον εναέριο χώρο, τα χωρικά ύδατα της περιοχής, καθώς και την χερσαία πλευρά προς τα Ισραηλινά σύνορα της Λωρίδας της Γάζας. Η παροχή νερού, οι επικοινωνίες, η ηλεκτροδότηση και η αποχέτευση βρίσκονται στα χέρια του Ισραήλ. Συχνά διεξάγονται τρομοκρατικές ενέργειες στο ισραηλινό έδαφος, από ένοπλες παλαιστινιακές οργανώσεις και από τρομοκρατικά στοιχεία του βορείου Σινά. Στο τομέα των διεθνών σχέσεων η καταστροφή του άξονα Τεχεράνης - Δαμασκού - Χεζμπολλάχ - Χαμάς αποτελεί για τη Δύση στρατηγική επιλογή για την επίλυση του Παλαιστινιακού ζητήματος με όρους διπλωματικούς, χωρίς εξωτερικές επιρροές. Η έντονη εξτρεμιστική δραστηριότητα της ακραίας τζιχαντιστικής οργάνωσης του ISIS στη Συρία ακούσια βοηθά προς αυτή την κατεύθυνση. Ένα τέτοιο ενδεχόμενο (επίλυσης του Παλαιστινιακού) θα διευκόλυνε πάρα πολύ στην εξομάλυνση του εκρηκτικού κλίματος στη Μέση Ανατολή και θα απέτρεπε ικανό αριθμό τυχοδιωκτισμών από πλευράς Κατάρ, Σαουδικής Αραβίας και Τουρκίας. Σε περίπτωση πτώσης του καθεστώτος Άσαντ, η Συρία θα μετατραπεί σταδιακά σε ισλαμικό κράτος, η διάλυση της χώρας είναι αναπόφευκτη και οι βίαιες ενέργειες θα περάσουν στα γειτονικά κράτη, μεταξύ αυτών και στην Ιορδανία.

7.6.5. Ιράκ

Η εθνο-θρησκευτική βία συνεχίζεται και μετά την απόσυρση των αμερικανικών δυνάμεων. Ιδιαίτερο έλλειμμα ασφάλειας υφίσταται στις περιοχές όπου συμβιώνουν σουνίτες και σιίτες. Βραχυ-μεσοπρόθεσμα, λόγω των τεράστιων αποθεμάτων υδρο-γονανθράκων στην περιοχή του Κιρκούκ, σε συνδυασμό με την παρεμβατικότητα εξωτερικών δρώντων αλλά και τις συνεχιζόμενες τριβές μεταξύ σουνιτών, σιιτών και Κούρδων, αναμένεται αύξηση της βίας. Η ιρακινή κυβέρνηση είναι αδύναμη, διαφαίνεται, ότι ρέπει προς την αυταρχικότητα, ενώ

ο Πρωθυπουργός Χαϊντέρ αλ-Αμπάντι ακροβατεί μεταξύ Τεχεράνης, Ουάσιγκτον και Μόσχας. Ερχόμενος αντιμέτωπος με ένα κράτος που καταρρέει, πρέπει να επιδιώξει να ζητήσει πολιτική και οικονομική στήριξη από τις ΗΠΑ και τις αραβικές χώρες και όχι να καταφύγει στις θρησκευτικές ομάδες εντείνοντας το διχασμό και επιτρέποντας στο Ιράν να ισχυροποιήσει την παρουσία του, ειδικά μέσω του σιϊτικού ρεύματος.

7.6.6. Κατάσταση Ασφαλείας στις Υπόλοιπες Χώρες της Μέσης Ανατολής

Ιορδανία

Ο Ιορδανός Μονάρχης Αμπντάλα Β΄, είχε εκφράσει τους φόβους του για περαιτέρω επέκταση της «Αραβικής Άνοιξης» στη χώρα, γεγονός στο οποίο κατά την άποψή του, συμβάλει ο νέος «άξονας» Τουρκίας - Αιγύπτου - Κατάρ, κυρίως λόγω, τη συμμαχίας αυτών των τριών χωρών με τους Αδελφούς Μουσουλμάνους. Η θέση της Άγκυρας στο συριακό ζήτημα, θεωρεί ο Αμπντάλα Β΄, υπαγορεύεται σε μεγάλο ποσοστό και από τη θρησκευτική έχθρα των σουνιτών, την οποία εκμεταλλεύεται η Τουρκία έναντι του καθεστώτος των αλαουιτών του Άσαντ. Κατά την άποψή του, σε περίπτωση πτώσης του καθεστώτος Άσαντ, η Συρία θα μετατραπεί σταδιακά σε ισλαμικό κράτος, η διάλυση της χώρας είναι αναπόφευκτη και οι βίαιες ενέργειες θα περάσουν στα γειτονικά κράτη, μεταξύ αυτών και στην Ιορδανία. Γι' αυτό το λόγο ο βασιλιάς θεωρεί, ότι η χώρα του πρέπει να απόσχει από την παροχή στρατιωτικής βοήθειας στη συριακή αντιπολίτευση. Ως συμπέρασμα, οι παραπάνω εξελίξεις υποκινούμενες εν μέρει από τη Σαουδική Αραβία και το Κατάρ, σε συνδυασμό με την υπάρχουσα ένταση κυρίως στη συρο-ιορδανική μεθόριο και στην περιοχή της Άκαμπα (νότια Ιορδανία), καταδεικνύουν πιθανό μελλοντικό έλλειμμα εσωτερικής ασφάλειας στην Ιορδανία και αυξάνουν τους κινδύνους τρομοκρατικών ενεργειών τόσο κατά κυβερνητικών στόχων όσο και κατά δυτικών, παρότι κατά πολλούς τυγχάνουν της έγκρισης των ΗΠΑ στα πλαίσια ενός πιθανού σχεδίου «ανασυγκρότησης της Μεγάλης Μέσης Ανατολής».

Υεμένη

Συνεχίζεται ο εθνοθρησκευτικός εμφύλιος με τη συμμετοχή των πέντε αντίπαλων πλευρών: την κυβέρνηση του Mansur Hadi, τους σίιτες Houthi της βορειοδυτικής Υεμένης, τους αυτονομιστές του Νότου και την AQAP (Al Qaeda in the Arabian Peninsula), το στρατιωτικό συνασπισμό κρατών που συνέστησε η Σαουδική Αραβία για να πολεμήσει τους σίιτες αντάρτες και το Ιράν που τους υποστηρίζει. Το έλλειμμα της εσωτερικής ασφάλειας παραμένει σημαντική πρόκληση τόσο για την ίδια την Υεμένη όσο και για την υπόλοιπη αραβική χερσόνησο. Αν μάλιστα συνυπολογισθεί η στρατηγική θέση της χώρας, τότε γίνεται αντιληπτή η ευρωπαϊκή όσο και η διεθνής ανησυχία για την ασφαλή μεταφορά των υδρογονανθράκων από τον Περσικό Κόλπο προς τη γηραιά ήπειρο (περίπου το 80% των αναγκών της Ευρώπης σε πετρέλαιο), αλλά και για την ασφάλεια της ναυτιλίας γενικότερα. Βραχυ- μεσοπρόθεσμα, η de facto διχοτόμηση ή και τριχοτόμηση της χώρας συνιστά ένα πιθανό σενάριο.

Μπαχρέιν

Πραγματοποιούνται συχνές και ενίοτε αιματηρές διαδηλώσεις των σιιτών, που συνιστούν περίπου το 70% του μουσουλμανικού πληθυσμού, κατά της σουνιτικής κυβέρνησης. Η πιθανότητα τρομοκρατικών ενεργειών κατά δυτικών και κυβερνητικών στόχων παραμένει υψηλή.

7.7. Κύριοι Εξωτερικοί Δρώντες του Υπερσυστήματος και ο Ρόλος Αυτών

Ως κύριοι εξωτερικοί δρώντες που επηρεάζουν πλέον σημαντικά τις εξελίξεις στο γεωπολιτικό σύστημα της Β. Αφρικής – Μ. Ανατολής μπορούν να θεωρηθούν, πλην της Τουρκίας για την οποία έχει γίνει ειδική αναφορά, οι ΗΠΑ, Ρωσία, ΕΕ και η Κίνα.

7.7.1. Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (ΗΠΑ)

Η αμερικάνικη εξωτερική πολιτική μετά την αποχώρησή των δυνάμεων των ΗΠΑ από το Ιράκ αντιμετωπίζει προβλήματα. Το Ιράκ βυθίζεται στο χάος και συμπαρασέρνει μαζί του και τη Συρία. Η εθνοθρησκευτική βία συνεχίζεται αμείωτη και οι παρεμβάσεις από Τουρκία και Ιράν επιδεινώνουν περαιτέρω την κατάσταση. Επομένως, θα έπρεπε οι ΗΠΑ να επικεντρωθούν τουλάχιστον στην προστασία του σημαντικού στρατηγικού τους εταίρου. Δηλαδή, τη Σαουδική Αραβία και τις υπόλοιπες πετρελαιοπαραγωγές χώρες της αραβικής χερσονήσου, οι οποίες με τη σειρά τους αντιμετωπίζουν μείζονες απειλές. Η αλ-Κάιντα και οι σιίτες Houthi στην Υεμένη, η AQAP στη Σαουδική Αραβία, καθώς και η αναδυόμενη απειλή των υπόλοιπων σιίτικων κοινοτήτων, που διαδηλώνουν στην ανατολική αραβική χερσόνησο και στο Μπαχρέιν, προκαλούσαν ιδιαίτερη ανησυχία στην Ουάσιγκτον και στο Ριάντ. Η ανησυχία αυτή ενισχυόταν και από τις πιέσεις του Τελ Αβίβ για άμεση αντιμετώπιση της ανάπτυξης του πυρηνικού προγράμματος του Ιράν, μέσω μιας στρατιωτικής λύσης. Πέρα από τις παραπάνω προκλήσεις, η Ουάσιγκτον προβληματίζεται αφενός για την απειλή του φαινομένου της θαλάσσιας πειρατείας στην περιοχή νότια της αραβικής χερσονήσου, αλλά και για την προστασία του στρατηγικής σημασίας θαλάσσιου περάσματος των στενών του Hormuz, απ' όπου διέρχονται καθημερινά κατά μέσο όρο 15,5 εκατ. βαρέλια πετρελαίου.

Στη Συρία, η πολιτική των ΗΠΑ μαζί με τους δυτικούς συμμάχους, στόχευε σε μια λύση, η οποία αφενός θα περιόριζε το ρόλο του Άσσαντ και αφετέρου θα ευνοούσε την ανάληψη κάποιου θεσμικού ρόλου εκ μέρους των αντικαθεστωτικών. Η κλιμάκωση, ωστόσο της βίας μεταξύ των δυνάμεων του καθεστώτος, των αντικαθεστωτικών και του IS, σε συνδυασμό με την αδυναμία των μεγάλων δυνάμεων να βρουν μια συμβιβαστική λύση, περιόρισε αρκετά τις πιθανότητες ειρή-

νευσης. Οι ΗΠΑ δεν αναμένουν ιδιαίτερη προώθηση των συμφερόντων τους από μια πιθανή επιχείρηση κατά του συριακού καθεστώτος. Αντίθετα, εκτιμούν, ότι αν εμπλακούν σε μια στρατιωτική ενέργεια, τότε είναι ορατός ο κίνδυνος μιας περιφερειακής σύρραξης με τεράστιο κόστος. Η μέχρι σήμερα αμερικανική εξωτερική πολιτική υποστήριξης της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, μέσω του Κατάρ και της Τουρκίας ενισχύει τις ακραίες ισλαμιστικές δυνάμεις στη Συρία και δημιουργεί διασπάσεις στην αντιπολίτευση, ενισχύοντας ουσιαστικά τη διατήρηση στην εξουσία του φιλο-ιρανικού και αντιαμερικανικού καθεστώτος της Δαμασκού. Εάν αυτή η προσπάθεια του Ομπάμα επιτύχει, την εξουσία θα καταλάβει ένα σκληρό ριζοσπαστικό ισλαμιστικό κίνημα το οποίο επίσης θα είναι αντι-αμερικανικό, αντι-ισραηλινό αλλά και αντιδυτικό! Φυσικά οι ΗΠΑ θεωρούν, ότι οι άριστες -μέχρι στιγμής- σχέσεις μεταξύ Αδελφών Μουσουλμάνων και Τουρκίας θα επιτρέψουν στην Άγκυρα να χειραγωγήσει την Μουσουλμανική Αδελφότητα στη Συρία. Ελπίζουν δε, ότι αυτή η μέσω Άγκυρας, χειραγώγηση θα δυνηθεί να επεκταθεί σε ολόκληρη τη Μέση Ανατολή και το Μαγκρέμπ. Η εκτίμηση αυτή αποτελεί λάθος της τρέχουσας αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, για τους παρακάτω λόγους:

Ένα από τα πολύ σημαντικά, επακόλουθα αυτής της «μεσανατολικής πολιτικής» της Ουάσιγκτον, που ανέχεται την γεωστρατηγική προβολή ισχύος του Κατάρ και της Σαουδικής Αραβίας στη Συρία είναι και η απόλυτη αντίθεση που διατηρούν για αυτήν οι Κούρδοι της Συρίας. Οι Κούρδοι θεωρούν την πολιτική Ομπάμα ως εξαιρετικά επικίνδυνη διότι προωθεί στην εξουσία την αραβογενούς προελεύσεως Μουσουλμανική Αδελφότητα, η οποία πιστεύουν, ότι θα καταδιώξει και θα καταπιέσει τους αλλοεθνείς Κούρδους. Επίσης, οι Κούρδοι του Ιράκ και της Συρίας αντιλαμβάνονται, ότι με τη βοήθεια του Κατάρ και της Τουρκίας ενισχύονται οι σουνίτες στο Ιράκ και στη Συρία εις βάρος τους. Αντιλαμβάνονται επίσης, ότι η Τεχεράνη θέλει πάση θυσία να κερδίσει επιρροή στο Ιράκ ώστε να είναι σε θέση να υποκαταστήσει μια «Νέα Συρία», η οποία δεν θα είναι πλέον φιλική προς τα στρατηγικά της σχέδια για ηγεμονία στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Όμως, ένα Ιράκ, το οποίο θα είναι φίλα προσκείμενο προς την Τεχεράνη δεν έχει θέση για κουρδικά ομοσπονδιακά ή ανεξάρτητα κρατίδια. Κάτι τέτοιο δεν έχουν σκοπό να το αποδεχθούν και δεν έχουν σκοπό να δουν τη δήθεν «Αραβική Άνοιξη» να σταματάει μπροστά στα όρια των δικών τους περιοχών. Είναι συνεπώς σαφές, ότι οι Κούρδοι της περιοχής της Συρίας της Τουρκίας και του Ιράκ, δεν πρόκειται να ανεχθούν τις δραστηριότητες του Κατάρ στην περιοχή αυτή αλλά ούτε και της

Τεχεράνης στο Ιράκ, ενώ ελπίζουν ότι η «Αραβική Άνοιξη» στη Συρία, ίσως μια μέρα να ανοίξει μια νέα πύλη στους περικόλειστους ιρακινούς του Κουρδιστάν ώστε να φτάσουν μέχρι τη θάλασσα.

Η συμπεριφορά της Τουρκίας, το Μάρτιο του 2003, κατά την αμερικανοβρετανική επέμβαση στο Ιράκ, όπως επίσης, το επεισόδιο με τους εννέα νεκρούς του τουρκικού πλοίου «Mavi Marmara» στη θαλάσσια περιοχή του ισραηλινού αποκλεισμού έξω από τη Γάζα, η εχθρική πολιτική της Άγκυρας εναντίον του Ισραήλ, η οποία στοχεύει στην απόκτηση της εμπιστοσύνης του αραβομουσουλμανικού κόσμου για την επίτευξη των νεο-οθωμανικών της στόχων αλλά και η, μέχρι την τελευταία στιγμή, επαμφοτερίζουσα στάση της Τουρκίας στην επέμβαση του ΝΑΤΟ στην Λιβύη, ενισχύουν κάθε υποψία για την πιστότητα της Τουρκίας ως συμμάχου της Δύσεως.

Η προσέγγιση σε πολιτική εμπιστοσύνης του «light islam», ουδεμία σχέση έχει με την πραγματικότητα, η οποία καταδεικνύει σαφώς ότι το Ισλάμ είναι πρωτίστως εγκόσμιος Νόμος και ότι η μεταφυσική του διάσταση χρειάζεται μόνο ως εργαλείο επιβολής του «αλάθητου εγκόσμιου Νόμου», ο οποίος δεν επιδέχεται ουδεμιάς αλλαγής ή αμφισβήτησεως εφόσον είναι θεόπνευστος.

Η οικονομική, στρατιωτική και επικοινωνιακή υποστήριξη του Κατάρ πιθανόν να δημιουργήσει ακόμα μια θρυαλλίδα στην Μ. Ανατολή και στο Μαγκρέμπ, το οποίο ήδη έχει αρχίσει να στρέφεται εναντίον των δυτικών συμφερόντων, καθώς ο εμίρης του Κατάρ ευνοεί πάντοτε τους πλέον ριζοσπάστες ηγέτες των ισλαμιστών ή πρώην μαχητές της αλ Κάιντα. Ο Πρέσβης της Λιβύης στον ΟΗΕ κατήγγειλε ότι: *«Το Κατάρ χρηματοδοτεί αφειδώς τα ισλαμιστικά κόμματα προσπαθώντας να κυριαρχήσει επί της Λιβύης»*. Αναφορικά με το ρόλο του Κατάρ στην ανακατανομή αυτή της ισχύος στην Ευρύτερη Μέση Ανατολή πρέπει να σημειώσουμε ότι η Χαμάς έχει αρχίσει ήδη να μετακινείται προς την πλευρά της Ντόχα στο πλαίσιο μιας νέας διμερούς ιρανο-καταρινής συνεργασίας τοπικής ισχύος, και με τη βοήθεια των επίσης στηριζόμενων από το Κατάρ Αδελφών Μουσουλμάνων της Αιγύπτου. Έτσι λοιπόν παρατηρούμε, ότι η σουνιτική και ουαχαβιτική Ντόχα του εμίρη Αλ-Θάνι, η οποία διατηρεί άριστες σχέσεις με την Τεχεράνη, λόγω της αντιπαλότητός της με την Σαουδική Αραβία, ελαφραίνει το Ιράν από μεγάλο μέρος του οικονομικού και επιχειρησιακού βάρους που απαιτεί η υποστήριξη της Χαμάς στη Γάζα, αλλά και της Χεζμπολλάχ στο Λίβανο. Λειτουργώντας, όμως, έτσι το Κατάρ και ακυρώνοντας ένα μεγάλο μέρος των επιπτώσεων του δυτικού

οικονομικού εμπάργκο επί του Ιράν, επιτρέπει στην Τεχεράνη να συνεχίζει ανενόχλητη το πυρηνικό της πρόγραμμα υλοποιώντας τους εφιάλτες των ΗΠΑ και του Ισραήλ και δημιουργώντας όλες τις προϋποθέσεις για αλυσιδωτές θερμές εκρήξεις στην περιοχή μεταξύ Συρίας, Ιορδανίας, Τουρκίας, Ισραήλ, Λιβάνου και Αιγύπτου που θα καταλήξουν στην γενική ανάφλεξη της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής.

Η Αμερική δεν πρόκειται να στρέψει το βλέμμα της από τη Μέση Ανατολή σύντομα, καθώς εξαρτάται κατά κύριο λόγο, από τις πωλήσεις όπλων στον Κόλπο και απέχει πολύ ακόμα από την ενεργειακή αυτάρκεια. Αλλά το γεγονός αυτό φαίνεται όλο και περισσότερο σαν μια μεταβατική περίοδος ή μια στροφή, όχι μόνο προς την Ασία, αλλά και στο να βασίζονται όλοι στην επίλυση τέτοιων κρίσεων με τη βοήθεια των εξωτερικών μεσολαβητών. Αυτό που είναι ενδιαφέρον εδώ από Ισραηλινο-παλαιστινιακή άποψη είναι, ότι οι τρεις ηγέτες και τα κράτη που αναδύονται ως λύτες προβλημάτων που η Αμερική μπορεί να έχει μια κάποια εμπιστοσύνη να συνεργαστεί στη Μέση Ανατολή, ο Ερντογάν της Τουρκίας, και ο εμίρης Αλ Θάνι του Κατάρ όλοι τους είναι πιο κοντά στη Χαμάς από τον Αμπάς, είναι κατηγορηματικοί στην κριτική τους προς τις πολιτικές του Ισραήλ, και κανείς τους δεν έχει επί του παρόντος πρεσβευτή στο Ισραήλ. Συμπέρασμα που προκύπτει αβίαστα, εφόσον το Ισραήλ δεν θα έχει επίσημο συνομιλητή από παλαιστινιακής πλευράς. Το περίεργο αυτής της πολιτικής της Ουάσιγκτον αποδεικνύεται και από το, ότι η μη επίλυση του Παλαιστινιακού προβλήματος και οι εξ' αυτού προκύπτουσες εντάσεις στον αραβομουσουλμανικό κόσμο θα ενισχύουν τα εξτρεμιστικά ισλαμιστικά κινήματα στην περιοχή, θα ηρωοποιούν την αλ Κάϊντα και θα εντείνουν το χάος στην Ευρύτερη Μέση Ανατολή παίζοντας ουσιαστικά το παιχνίδι του Ιράν και ενισχύοντας την παρεμβατική ικανότητα της Μόσχας και Πεκίνου.²¹⁷

²¹⁷ Daniel Levy, «Επτά μαθήματα από την εκχειρία στη Γάζα», <http://www.capital.gr>.

7.7.2. Ρωσία

Πέραν από τις ΗΠΑ και γενικότερα τον αγγλοσαξονικό άξονα, ως βασικός εξωτερικός δρών στην περιοχή, παραμένει η Ρωσία. Κατ' αρχήν η «Αραβική Άνοιξη» προβληματίζει τους Ρώσους γεωπολιτικά γιατί μέσω αυτής διαταράσσεται η προηγούμενη ισορροπία με απρόβλεπτες συνέπειες. Φυσικά η προηγούμενη ισορροπία δεν μπορεί να θεωρήσει κανένας, ότι ήταν υπέρ των Ρώσων, αφού τα ερείσματα τους στην περιοχή περιορίστηκαν σημαντικά, μετά τη συμφωνία του Καμπ Ντέβιντ (1974-75), χάνοντας ουσιαστικά την επιρροή τους προς την Αίγυπτο. Παρ' όλα αυτά, διατηρούσαν και διατηρούν ακόμα στη σφαίρα επιρροής τους τη Συρία, στην οποία και διαθέτουν τον κυριότερο και μοναδικό στη Μεσόγειο ναύσταθμό τους (Ταρσούς), καθώς και τον έλεγχο σε ορισμένες οργανώσεις - φατρίες σε διάφορες χώρες της περιοχής δια των οποίων ανθεί το εμπόριο ρωσικών οπλών.

Παρ' όλα αυτά, η Ρωσία κινδυνεύει να χάσει την κερδοφόρα αυτή περιοχή. Το ρωσικό Κέντρο Ανάλυσης του Παγκοσμίου Εμπορίου Όπλων (CAWAT)²¹⁸ δημοσίευσε έκθεση, στην οποία μεταξύ άλλων αναφέρεται, ότι η επιβολή κυρώσεων από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ στο Ιράν, η «Αραβική Άνοιξη» και η συνεχιζόμενη αστάθεια στη Συρία, οδήγησαν σε αποδυνάμωση της θέσης της Ρωσίας στην αγορά όπλων της Μέσης Ανατολής. Οι απώλειες της Ρωσίας από την κατάρρευση της αμυντικής και τεχνολογικής συνεργασίας με το Ιράν, συνεπεία του εμπάργκο εκτιμούνται σε 11 έως 13 δις. δολάρια. Επιπρόσθετα αναφέρεται, ότι η Υεμένη αποτελεί ακόμα μια χώρα που χάθηκε για τη ρωσική αμυντική βιομηχανία στη Μέση Ανατολή, ως αποτέλεσμα της συνεχιζόμενης εσωτερικής αστάθειας. Το πακέτο που συζητιόταν, αφορούσε σε μια συμφωνία για την προμήθεια όπλων της τάξης του ενός δις δολαρίων.

Από τα πιο πάνω συνάγεται το συμπέρασμα ότι η Ρωσία από την παρούσα εξέλιξη στη Μέση Ανατολή επηρεάζεται στον οικονομικό τομέα πολύ αρνητικά. Η οικονομική αυτή απώλεια φαίνεται να είναι ανεκτή στο σημείο που ως μόνιμο μέ-

²¹⁸ Το CAWAT (The Centre for Analysis of World Arms Trade) είναι ρωσικός, μη κυβερνητικός οργανισμός ο οποίος έχει έδρα στη Μόσχα από το Φεβ 2010 και δραστηριοποιείται στο τομέα διεξαγωγής ανεξάρτητης έρευνας, συλλογής και καταγραφής πληροφοριών και πραγματοποίησης εκδόσεων, σε θέματα εξαγωγών και ανάλυσης των αγορών όπλων.

λος του Συμβουλίου Ασφαλείας, η Ρωσία επιθυμεί να κινείται στα πλαίσια της νομιμότητας, αναδεικνύοντας όποτε της δίνεται η δυνατότητα, τις ΗΠΑ ως τη χώρα που κινείται στη σφαίρα της αυθαιρεσίας. Ως εκ τούτου οφείλει έναντι οποιοδήποτε οικονομικού κόστους να συμμορφώνεται με αποφάσεις επιβολής εμπάργκο και με αποδοχή των νέων καθεστώτων που προκύπτουν στις χώρες της Μέσης Ανατολής.

Αυτό που δεν μπορεί να γίνει αποδεκτό από τη ρωσική πλευρά, είναι η «γεωπολιτική ήττα» που θα προέλθει από ενδεχόμενη απώλεια της Συρίας από τη σφαίρα επιρροής της. Γι' αυτό παρακολουθούμε τη Ρωσία, κινούμενη πάντοτε στα πλαίσια του Συμβουλίου Ασφαλείας, να σκληραίνει τη στάση της στις προσπάθειες της Δύσης να κινηθεί κατά παρόμοιο τρόπο με τη Λιβύη, και στην περίπτωση της Συρίας. Φαίνεται ότι δεν είναι διατεθειμένη να επιτρέψει τόσο εύκολα την αλλαγή του καθεστώτος στη Συρία αν αυτό θα έχει ως συνεπακόλουθο τη φυγή τους από τη περιοχή. Η αγωνία της αυτή, μεταφράζεται στην, επί του παρόντος τουλάχιστον, υποστήριξη, πλέον με στρατιωτικά μέσα και χωρίς προϋποθέσεις, του καθεστώτος Άσαντ.

Η Ρωσία έχει δύο σοβαρότατους λόγους να μην επιτρέψει την «άνευ ισοδυνάμων γεωστρατηγικών ανταλλαγμάτων» την απομάκρυνση του Άσαντ και του κόμματος Μπάαθ από την εξουσία. Τον λιμένα της Ταρσού (Ταρτούς) του οποίου τη χρήση έχει η Ρωσία ως ναυτική βάση ελλιμενισμού του Σοβιετικού Πολεμικού Ναυτικού και του πρώην «Πέμπτου Σοβιετικού Στόλου» της Μεσογείου συμφώνως προς την Συρο-Ρωσική συμφωνία του 1971 η οποία μάλιστα κάλυψε τις ανάγκες που προέκυψαν για τον Σοβιετικό Στόλο, μετά την απομάκρυνση των ναυτικών του βάσεων από την Αίγυπτο κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1970. Η Ρωσία, ως διάδοχο κράτος των ΕΣΣΔ, διαγράφωντας το έτος 2005, το 73% του χρέους της Συρίας προς την Μόσχα, ύψους 13,4δισ δολ. συνεκράτησε αφενός μεν τα δικαιώματα χρήσεως της Ταρσού αλλά και συνέχισε να είναι η σημαντικότερη προμηθευτής όπλων προς την Συρία των Άσαντ. Η καταστρατήγηση της Συνθήκης του Μοντρέ του 1936 από την Τουρκία, μετέτρεψε τον δίαυλο των Δαρδανελλίων σε Τουρκικό Δίαυλο τον οποίον η Άγκυρα μπορεί να κλείνει και να ανοίγει κατά βούληση είτε εν καιρώ ειρήνης είτε εν καιρώ πολέμου και αυτό από το 1982. Αυτό σημαίνει, ότι για την Ρωσία η μόνη στρατηγική ναυτική βάση στη Μεσόγειο είναι η Ταρσός. Και τα δύο αυτά στρατηγικά συμφέροντα της Ρωσίας θα πληγούν θανάσιμα από ένα καθεστώς πέραν αυτού του Μπάαθ, ενός καθεστώτος με τα χρώμα-

τα της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, ή ακόμη και διαμελισμού της Συρίας λόγω της δράσης του IS.

Επιπρόσθετα, η αναγέννηση του Ισλαμιστικού Κινήματος στις χώρες της Μέσης Ανατολής δημιουργεί προϋποθέσεις για την οργάνωση μιας «Κεντροασιατικής Μουσουλμανικής Άνοιξης» στο Ουζμπεκιστάν και στο Καζακστάν, στο σχετικά άμεσο μέλλον, με την εναλλαγή στις ηγεσίες των κρατών αυτών, και με τη χρησιμοποίηση «εθνοτικών» προγεφυρωμάτων (περιοχές με κατοίκους κιργισιανής και τατζίκικης καταγωγής). Αν συμβεί κάτι τέτοιο, το αποτέλεσμα θα είναι η εξάπλωση του «δημοκρατικού εξισλαμισμού» [sic] στις κεντρικές περιοχές της Ρώσικης Ομοσπονδίας και στις περιοχές κοντά στα βορειοδυτικά σύνορα της Κίνας, κάτω από τη σημαία της θρησκευτικής ελευθερίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης, με τη στήριξη της «διεθνούς κοινότητας». Σε αυτό το σενάριο, θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν πυρήνες σαλαφιστών στην Κεντρική Ασία και τη Ρωσία, καθώς και Ουϊγούροι αυτονομιστές στην Κίνα. Είναι η πιο εύκολη λύση, με τη χρηματοδότηση και την υποστήριξη να γίνεται από τα ίδια κέντρα που στήριξαν την «Αραβική Άνοιξη». Η συνεργασία με τις κυβερνήσεις της Κεντρικής Ασίας και της Κίνας, είναι επίκαιρη και ιδιαίτερα σημαντική, δεδομένης της αποχώρησης των στρατευμάτων των ΗΠΑ από το Αφγανιστάν.

Οι δυνατότητες της άμεσης παρέμβασης της Ρωσίας στα κράτη που παίζουν τον σημαντικότερο ρόλο στη διάδοση της «Αραβικής Άνοιξης» και της αναγέννησης του Ισλαμιστικού Κινήματος, είναι εξαιρετικά περιορισμένες, αν όχι μηδενικές. Η μόνη χώρα που ενδιαφέρεται για διάλογο με τη Ρωσία, με βάση τα οικονομικά της συμφέροντα, είναι η Τουρκία. Η Άγκυρα όμως, διεξάγει το διάλογο με τους δικούς της όρους και σύμφωνα με τους δικούς της κανόνες, ισορροπώντας ανάμεσα στη Δύση, τις αραβικές χώρες, και την Κίνα.

Ο κολοσσός, "GAZPROM", αντιμετωπίζει αυξανόμενη πίεση στην ευρωπαϊκή αγορά από το Κατάρ και την Αλγερία (οι προμήθειες φυσικού αερίου από τις χώρες αυτές έχουν σχεδιαστεί για να μειώσουν την ενεργειακή εξάρτηση της ΕΕ από τη Ρωσία).

7.7.3. Ευρωπαϊκή Ένωση

Η ΕΕ δεν μπόρεσε να καταλήξει ποτέ έγκαιρα σε κοινή στάση και πολιτική σε σημαντικά προβλήματα της διεθνούς σκηνής, όπως αυτό της «Αραβικής Άνοιξης» ή της εξάπλωσης του τζιχαντιστικού ισλαμιστικού κινήματος με αποτέλεσμα τα κράτη – μέλη να δρουν είτε μεμονωμένα είτε στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ.

Οι ενέργειες της ΕΕ περιορίζονται κυρίως σε ανακοινώσεις καταδίκης. Εξ' άλλου, ως σύνολο η ΕΕ δεν έχει ερείσματα στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, πλην όμως μεμονωμένα για τα ισχυρότερα κράτη της ΕΕ διακυβεύονται σοβαρά συμφέροντα. Στη Τυνησία μόνο η Γαλλία ενεπλάκη ενεργά υποστηρίζοντας τις μεταρρυθμίσεις με απώτερο σκοπό τη διασφάλιση των συμφερόντων που απολάμβανε από το προηγούμενο καθεστώς. Στην Αίγυπτο η εμπλοκή χωρών της ΕΕ υπήρξε έμμεση, διακριτική και υποστηρικτική αφού τον πρώτο λόγο διατήρησαν και διατηρούν οι ΗΠΑ. Άμεση επεμβατική και αποφασιστική εμπλοκή είχαμε στην περίπτωση της Λιβύης από τη Γαλλία (η οποία επενέβη και στο Μάλι) και την Αγγλία κατά κύριο λόγο, αλλά και την Ιταλία και Γερμανία, οι οποίες διατηρούσαν σοβαρές οικονομικές δραστηριότητες στη χώρα. Ουσιαστικά, στις αρχές του 2013, η Γαλλία με την απόφασή της να διεξάγει αντιτρομοκρατικές επιχειρήσεις σε αφρικανικό έδαφος, αφού προηγουμένως χαρακτήρισε την AQIM ως «απειλή κατά της Ευρώπης», άνοιξε ένα νέο κεφάλαιο ευθείας αντιπαράθεσης με την "Αλ-Κάιντα". Η εκτίμηση αυτή ενισχύεται και από δηλώσεις εκπροσώπου της AQIM προς το "Reuters" ότι «θα υπάρξουν συνέπειες για τους Γάλλους σε όλο τον κόσμο»²¹⁹. Τρανταχτό παράδειγμα είναι η πολύνεκρη τρομοκρατική επίθεση από τζιχαντιστές στα γραφεία της γαλλικής εβδομαδιαίας σατιρικής εφημερίδας Charlie Hebdo στο Παρίσι (07/01/2015).

Εξάλλου οι δυνατότητες της ΕΕ για αποτελεσματική εμπλοκή στις εξελίξεις, «σκοντάφτουν» στα σοβαρά οικονομικά προβλήματα που ταλανίζουν τα τελευταία χρόνια την Ένωση και θέτουν σε δοκιμασία ακόμη και την ίδια της την ύπαρξη.

²¹⁹ Ηλίας Κουσκοβέλης, «Η Αραβική Άνοιξη: Μελέτες Διεθνών Σχέσεων» μελέτη «Το Διεθνές Σύστημα και η Αραβική Άνοιξη», Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

7.7.4. Κίνα

Η Κίνα έχει σύμφωνη στάση με τη Ρωσία στο Συμβούλιο Ασφαλείας εναντίον κάθε ιδέας για ξένη επέμβαση στη Συρία, για διαφορετικούς όμως λόγους. Επιδιώκει να ενισχύσει τους οικονομικούς της δεσμούς και την επιρροή της σε μια περιοχή με ιδιαίτερη γεωπολιτική σημασία, από την οποία προμηθεύεται ένα μεγάλο μέρος της ενέργειας, που έχει ανάγκη. Με τη λογική αυτή αντιμάχεται κάθε ιδέα μονοπωλίου αμερικανικής ηγεμονίας.

Το Ιράν, αποτελεί βασικό προμηθευτή της Κίνας σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο. Επίσης σημαντικότερο χώρο επενδύσεων για το Πεκίνο, στον τομέα της ενεργείας. Η Κίνα έχει αναπτύξει διμερείς οικονομικές σχέσεις με το Ιράν προκειμένου να έχει απρόσκοπτη πρόσβαση στα αποθέματα πετρελαίου της περιοχής. Παράδειγμα είναι η "Sinopec", η πρώτη σε μέγεθος και σημασία κινεζική εταιρεία διυλίσεως πετρελαίου που υπέγραψε με την Τεχεράνη συμβόλαιο ύψους δύο δις δολ. για την εκμετάλλευση του ιρανικού κοιτάσματος στο Yadavaran, στα νοτιοδυτικά εδάφη της χώρας. Σύμφωνα με τους όρους του συμβολαίου αυτού το Πεκίνο οφείλει να αγοράζει από την Τεχεράνη πετρέλαιο και υδροποιημένο φυσικό αέριο αξίας 100δις δολ. για τα επόμενα χρόνια.

Υπάρχουν όμως και λόγοι γεωστρατηγικής ασφαλείας, ανάλογοι με αυτούς που προβληματίζουν την Μόσχα, οι οποίοι επιβάλλουν στο Πεκίνο να στηρίζει το σιιτικό καθεστώς της Τεχεράνης εναντίον του σουνιτικού ριζοσπαστικού κινήματος, το οποίο εκπροσωπούν οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι και τζιχαντιστικές οργανώσεις τύπου IS. Πρόκειται για το αποσχιστικό κίνημα των μουσουλμάνων Ουϊγούρων στην Ν/Δ επαρχία Σιν Γιάνγκ της Κίνας, την γειτνιάζουσα με το Καζακστάν, από όπου σχεδιάζεται αγωγός τροφοδοσίας της Κίνας με φυσικό αέριο από τη Σιβηρία, ο οποίος θα φθάνει μέχρι την Σαγκάη. Η Τουρκία, στηρίζει με κάθε δυνατό τρόπο το κίνημα αυτό, ώστε εάν η Επαρχία Σιν Γιάνγκ αποσχισθεί από την Κίνα, να μην είναι πλέον δυνατή αυτή η τροφοδοσία της σε φυσικό αέριο από τη Ρωσία και το Καζακστάν, λόγω εδαφικής παρεμβολής των ανεξαρτήτων πλέον εδαφών της αποσχισθείσης επαρχίας. Επίσης δεν πρέπει να λησμονούμε, ότι η επαρχία αυτή είναι πλουσιότατη σε μεταλλεύματα, ύδατα και κοιτάσματα λιθάνθρακα, ενώ τα προβλεπόμενα κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου εκτι-

μώμενα σε 30 δις τόνους, υπερβαίνουν το 25% του εθνικού συνόλου. Ο κίνδυνος αποσταθεροποίησης και μια αλλαγή καθεστώτος στο Ιράν θα μπορούσε να αλλάξει συνολικά τις ισορροπίες στην περιοχή δημιουργώντας σημαντικές πιέσεις στην Κίνα μέσω της προωθήσεως του ισλαμιστικού σουνιτικού κινήματος στην πλούσια και στρατηγικής σημασίας για την ενεργειακή σύνδεση Ρωσίας-Κίνας, της επαρχίας Σιν Γιάνγκ.

8. Συμπεράσματα

Από τη μελέτη του θέματος προέκυψαν τα παρακάτω συμπεράσματα:

α. Το Γεωσύμπλοκο της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής, είναι ένα σύστημα που εξακολουθεί να παραμένει μία ζώνη αντιπαραθέσεων θρησκευτικών πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών. Τα πολιτικο-οικονομικο-κοινωνικά προβλήματα, η συγκρουσιακή σχέση εσωτερικών και εξωτερικών δρώντων και η θέση του Ισλάμ στο κράτος και την κοινωνία αποτελούν τα βασικά γνωρίσματα του αραβο – μουσουλμανικού κόσμου που αποτελεί την πλειονότητα του υπόψη γεωσυμπλόκου.

β. Γεωπολιτικοί παράγοντες αστάθειας στην περιοχή της ευρύτερης Μέσης Ανατολής είναι, η «δράση του τζιχαντιστικού κινήματος του IS και των συνεργαζόμενων με την αλ Κάιντα ομάδων», ο «Έλεγχος των Ενεργειακών Πόρων», το «Ισλαμιστικό Κίνημα», η «Επιβίωση του Κράτους του Ισραήλ» και τέλος οι «Ανταγωνισμοί των Μεγάλων Δυνάμεων» για επικράτηση και έλεγχο της περιοχής. Ως επιμέρους γεωπολιτικές συνιστώσες μπορούν να θεωρηθούν, ο ανταγωνισμός διεθνών δρώντων για τον έλεγχο και την εκμετάλλευση των ενεργειακών πόρων της περιοχής, η ενεργειακή ασφάλεια, ο ισλαμικός φονταμαντελισμός, η διαχρονική Αραβο – ισραηλινή διένεξη με αιχμή του δόρατος το Παλαιστινιακό ζήτημα, το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, η συνεχιζόμενη αστάθεια στο Ιράκ και το Αφγανιστάν και τέλος οι επιδιώξεις και στρατηγικές που αναπτύσσουν στην περιοχή τέσσερις μεγάλες δυνάμεις, δηλ. οι ΗΠΑ, η Ρωσία, η ΕΕ και η Κίνα.

γ. Η περιοχή της ευρύτερης Μέσης Ανατολής θα παραμείνει στο κέντρο του ανταγωνισμού των μεγάλων δυνάμεων για πολλά ακόμη χρόνια αφού διαθέτει πληθώρα ενεργειακών πόρων που απαιτούνται για την ασφάλεια του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος καθόσον παράγει το 34% περίπου της παγκόσμιας παραγωγής σε πετρέλαιο και διαθέτει το 58% των παγκόσμιων αποθεμάτων πετρελαίου και το 42% των αναλόγων αποθεμάτων φυσικού αερίου.

δ. Το κενό εξουσίας που παρουσιάστηκε στη Συρία, λόγω του εμφυλίου πολέμου που ξέσπασε το Μάρτιο του 2011, αλλά και η ανίσχυρη σιϊτική κυβέρνηση που προέκυψε στο Ιράκ, μετά από την αποχώρηση των αμερικανικών στρατευμάτων, οδήγησαν τζιχαντιστικές οργανώσεις, όπως το Ισλαμιστικό Κράτος και η Αλ-Κάιντα με τις παραφυάδες της, να επιδιώξουν την πραγμάτωση του πολιτικού τους σκοπού δηλαδή την αναβίωση του πάλαι ποτέ χαλιφάτου που θα εκτείνεται πέραν των ορίων του αραβο-ισλαμικού κόσμου, στο οποίο δεν θα υπάρχουν σύνορα και θα καταδυναστεύει η θρησκεία του Ισλάμ, και ο νόμος της σαρία.

ε. Παρατηρούμε τη σύγκρουση δυο συστημάτων τάξης. Αυτό που προέκυψε από την Ειρήνη της Βεστφαλίας (1648) και ανέδειξε τα έθνη κράτη και το Ισλαμικό. Οι φανατικοί τζιχαντιστές-ισλαμιστές είναι ριζικά αντίθετοι με την νεοτερικότητα που επιβλήθηκε στο μουσουλμανικό κόσμο, όσον αφορά στη μορφή των σημερινών κρατών. Στόχος των τζιχαντιστών ισλαμιστών είναι η εκδίωξη κάθε δυτικής παρουσίας, συμπεριλαμβανομένου του κράτους του Ισραήλ από τον οίκο του Ισλάμ και η ανατροπή όλων των καθεστώτων που δεν ασπάζονται και δεν εφαρμόζουν το νόμο της σαρίας.

στ. Η σύγχρονη ευρύτερη Μέση Ανατολή εξελίχθηκε σε ένα πεδίο πολεμικών επιχειρήσεων «μετ' αντιπροσώπων» (proxy wars) μεταξύ των δυο μεγάλων μουσουλμανικών σεκτών, αυτής της σιϊτικής και της σουνιτικής με κυρίαρχους και χειριστές τους το Ιράν και τη Σαουδική Αραβία.

ζ. Το ριζοσπαστικό ισλάμ που πρεσβεύει τη βίαια επιστροφή στις ρίζες του Ισλάμ εκμεταλλεόμενο από τη μια το αίσθημα καταπίεσης που νοιώθει μεγάλο μέρος του μουσουλμανικού κόσμου, προερχόμενο είτε από το αποικιοκρατικό παρελθόν είτε από την καταχρηστική εξουσία εσωτερικών και εξωτερικών δρώντων και από την άλλη την άγνοια του δυτικού κόσμου για τον τρόπο σκέψης του μουσουλμανικού κόσμου και την πρωτεύουσα θέση του Ισλάμ μέσα στην κοινωνία και το κράτος, αποτελεί μεταξύ των άλλων και ένα εργαλείο στη διαμάχη μεταξύ εσωτερικών δρώντων του συστήματος για επικράτηση σε πολιτικό ή και θρησκευτικό επίπεδο. Κύρια έκφραση του ισλαμικού εξτρεμισμού είναι η σύγχρονη ισλαμιστική τρομοκρατία με κύριους εκφραστές, την τρομοκρατική οργάνωση Αλ-Κάιντα με τα παρακλάδια της σε όλη την πε-

ριοχή της ευρύτερης Μέσης Ανατολής και το Ισλαμικό Κράτος. Για όσο καιρό τα καθεστώτα της περιοχής θα αδυνατούν να δώσουν αξιόπιστες λύσεις στα κρίσιμα της καταπολέμησης της ανεργίας και της φτώχειας των λαών τους, ο ισλαμικός φονταμενταλισμός και κατ' επέκταση και η ισλαμιστική τρομοκρατία σε συνδυασμό με μαζικές μετακινήσεις πληθυσμών, τόσο στο εσωτερικό του εξεταζόμενου συστήματος όσο και εκτός αυτού και κυρίως προς τον ευρωπαϊκό νότο, θα βρίσκουν πρόσφορο έδαφος και οι προκλήσεις για τη διεθνή ασφάλεια θα βαίνουν αυξανόμενες.

η. Ο πόλεμος στο Ιράκ το 2003 και η επονομαζόμενη «Αραβική Άνοιξη» [sic] άνοιξαν τους ασκούς του Αιόλου στην περιοχή, αναβιώνοντας φυλετικά και θρησκευτικά μίσση που, για δεκαετίες πολλές, καταπιέζονταν από αυταρχικά καθεστώτα, όπως αυτά του κόμματος Μπάαθ στη Συρία, υπό τη δυναστεία των Άσαντ και στο Ιράκ υπό το Σαντάμ Χουσεΐν. Απότοκο των παραπάνω γεγονότων ήταν η αποσταθεροποίηση της ευρύτερης Μέσης Ανατολής. Κράτη που παλαιότερα θεωρούντο περιφερειακές δυνάμεις της περιοχής, όπως το Ιράκ και η Συρία κινδυνεύουν να διαμελιστούν.

θ. Οι Μεγάλες Δυνάμεις ΗΠΑ, Ρωσία, ΕΕ, και Κίνα επιζητούν την ασφαλή πρόσβαση στους ενεργειακούς πόρους της ευρύτερης Μέσης Ανατολής και κατά συνέπεια για την εξυπηρέτηση των οικονομικών και γεωστρατηγικών τους συμφερόντων, γεγονός που τους οδηγεί, κατά περίπτωση, σε ανταγωνισμούς ή συνέργιες προκειμένου να διατηρηθεί η ισορροπία στο παιχνίδι των συσχετισμών ισχύος και να αποφευχθεί η ανατροπή της παγκόσμιας σταθερότητας και ασφάλειας η οποία θα έπληττε τελικά τα συμφέροντα όλων των «παικτών». Η Τουρκία ως αναθεωρητική δύναμη αλλά και Ελλάδα – Κύπρος ως μέλη της ΕΕ και χώρες της Ανατ. Μεσογείου, έχουν ζωτικά συμφέροντα στο εξεταζόμενο γεωσύμπλοκο και ως εκ τούτου επηρεάζονται, από το διαμορφούμενο κάθε φορά συσχετισμό των Μεγάλων δυνάμεων στην περιοχή.

ι. Η Ελλάδα με την Κύπρο διαθέτουν μια σημαντική γεωπολιτική θέση ως σημείο συνδέσμου μεταξύ ευρύτερης Μέσης Ανατολής και της Ευρώπης και κατ' επέκταση μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Παρά την παρούσα δυσχερή δημοσιονομική κατάσταση και των δύο χωρών, ο Ελληνισμός μπορεί να διαδραματίσει ρόλο και να αναβαθμίσει τη θέση του αναδεικνύοντας, την γεω-

πολιτική αξία του εδαφικού χώρου που καταλαμβάνει, την ευρωμεσογειακή του διάσταση, την ναυτική – ναυτιλιακή του ισχύ, την ενεργειακή του προοπτική, την πολιτισμική του ταυτότητα που τον καθιστά εγγυητή της ειρήνης και της ασφάλειας στην περιοχή.

Εν κατακλείδι το παρόν θέμα της γεωπολιτικής ανάλυσης του Ισλαμιστικού Κινήματος δεν θα πάψει ποτέ να είναι επίκαιρο λαμβανομένου υπόψη των αντιρρόπων δυνάμεων που ενεργούν και θα αποτελεί πάντοτε βαρόμετρο διεθνών εξελίξεων παγκοσμίως.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία στα ελληνικά

- ✚ Cockburn P., *Η Επιστροφή των Τζιχαντιστών – Το Ισλαμικό Κράτος και η Νέα Εξέγερση των Σουνιτών*, μεταφρ. Γεωργιάς Κ., Αθήνα, Μεταίχμιο, 2014.
- ✚ Γώγο Κ., *Το Οργανωμένο Τουρκικό Ισλάμ στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας: Μια γεωπολιτική ανάλυση*, PhD Thesis, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, 2009.
- ✚ Dekmejian R. H., *Επαναστατημένο Ισλάμ. Ο Φονταμενταλισμός στον Αραβικό Κόσμο*, μεταφρ. Μπαλοπούλου Α., επιμέλ. Κουτσούκης Σ. Κ., Αθήνα, Παπαζήση, 2007.
- ✚ Kissinger H., *Παγκόσμια Τάξη*, Αθήνα, Λιβάνη, 2014.
- ✚ Μάζης Θ. Ι., *Μυστικά Ισλαμικά Τάγματα και Πολιτικο-Οικονομικό Ισλάμ στη Σύγχρονη Τουρκία*, Αθήνα, Προσκήνιο, 2000.
- ✚ Μάζης Θ. Ι., *Γεωπολιτική. Η Θεωρία και η Πράξη*, Αθήνα, Παπαζήση, 2002.
- ✚ Μάζης Θ. Ι., *Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή*, Αθήνα, Παπαζήση, 2002-2012.
- ✚ Μάζης Θ. Ι., *Η Γεωπολιτική της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής και η Τουρκία*, Αθήνα, Λιβάνη, 2008.
- ✚ Μάζης Θ. Ι., – Μπαλαφούτα Γ. Βιργινία, *Γεωπολιτική Πραγματικότητα στο Δίπολο Ελλάδας-Κύπρου*, Αθήνα, Παπαζήση, 2014.
- ✚ Μηνάγιας Χ., *Η Γεωπολιτική Στρατηγική και η Στρατιωτική Ισχύς της Τουρκίας*, Αθήνα, Τουρίκης, 2010.
- ✚ Νικολάου-Πατραγάς Θ. Κ., *Χαλιφεία και Ισλαμική Διακυβέρνησις*, Αθήνα, Ηρόδοτος, 2012.
- ✚ Παπασωτηρίου Χ., *Η Διεθνής Πολιτική στον 21^ο Αιώνα*, Αθήνα, Ποιότητα, 2008.
- ✚ Parker G., *Γεωπολιτική: Παρελθόν, Παρόν και Μέλλον*, Αθήνα, Ροές, 2002.
- ✚ Roy O., *Παγκοσμιοποιημένο Ισλάμ*, Αθήνα, SCRIPTA, 2006.
- ✚ Spykman J. N., *Η Γεωγραφία της Ειρήνης*, Αθήνα, Παπαζήση, 2004.

- ✚ Χουλιάρας Α., *Γεωγραφικοί μύθοι της διεθνούς πολιτικής*, Αθήνα, Ροές, 2004.

Ξενόγλωσσα Βιβλία

- ✚ Alagha J., *Hizbullah's documents From the 1985 Open Letter to the 2009 Manifesto*, Amsterdam, University Press, 2011.
- ✚ Alagha J. *The Shifts in Hizbullah's Ideology Religious Ideology, Political Ideology and Political Program*, PhD Thesis, ISIM/LEIDEN, Amsterdam University, 2006.
- ✚ Burke J., *Al Qaeda: The True Story of Radical Islam*, London, Penguin Books Ltd, 2007.
- ✚ Diamond J., *Guns, Germs, and Steel: The Fates of Human Societies*, London, W.W. Norton & Company, 1999.
- ✚ Fuller E. G., and Lesser O. I., *A Sense of Siege The Geopolitics of Islam and the West*, Santa Monica USA, Westview Press A RAND Study, 1995.
- ✚ Ghorayeb A. S., *Hizbu'llah Politics and Religion*, London, Pluto Press, 2002.
- ✚ Harik P. J. *Hezbollah The Changing Face of Terrorism*, London, I.B. Tauris & Co Ltd, 2004.
- ✚ Lacoste Y., *Dictionnaire de Géopolitique*, Paris, Flammarion, 1995.
- ✚ Levitt M., and Ross D., *Politics, Charity and Terrorism in the Service of Jihad*, Yale University Press, 2006.
- ✚ MAJ Love B. J. U.S. Army, *Hezbollah: A Charitable Revolution*, US Army School of Advanced Military Studies, Fort Leavenworth, 2008.
- ✚ Mackinder J. H., *Democratic Ideals and Reality A Study in the Politics of Reconstruction*, New York, Henry Holt and Company, 1919.
- ✚ Mahan T. A., *The Influence of Sea Power Upon History, 1660-1783*.
- ✚ Murawiec L., *The Mind of Jihad*, Cambridge University Press, 2008.
- ✚ Neumann R. P. and Rogers B., *Recruitment and Mobilisation for the Islamist Militant Movement in Europe*, King's College London International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence (ICSR), European Commission, 2007.

- ✚ Norton R. A., *Hezbollah A Short History*, USA New Jersey, Princeton University Press, 2007.
- ✚ Qassem N., *Hizbulla: The Story from Within*, Translated from Arabic by Dalia Khalil, London, SAGI Books, 2005.
- ✚ Raymond I., *The Al Qaeda Reader*, New York, Doubleday Publishers, 2007.
- ✚ Ranstorp M., *Hizb'allah in Lebanon The Politics of the Western Hostage Crisis*, London, Palgrave Macmillan Press, 1997.
- ✚ Rubin B., *Guide to Islamist Movements Vo 1.*, London, M.E.Sharpe, 2010.
- ✚ Wright L., *The Looming Tower: Al-Qaeda and the Road to 9/11*, New York, Random House, 2007.

Άρθρα

- ✚ Budeiri K. Musa, *The Nationalist Dimension of Islamic Movements in Palestinian Politics*. Journal of Palestine Studies 1995, Vol.24 , No. 3, Spring 1995 pp. 89-95
- ✚ Caris C. C. & Reynolds Samuel, *ISIS Governance in Syria*, Middle East Security Report 22, Institute for the Study of War, July 2014
- ✚ Caryl C., *The Salafi Moment*, *Foreign Policy*, 12 Σεπτεμβρίου 2012, <http://www.foreignpolicy.com/articles/2012/09/12/the-salafi-moment> (πρόσβαση 08 Αυγούστου 2015)
- ✚ Fishman B., *Al-Qaeda and the Rise of China: Jihadi Geopolitics in a Post-Hegemonic World*, *The Washington Quarterly*, vol. 34, no. 3, pp. 47-62.
- ✚ Fuller E. G., *The Hizballah – Iran Connection: Model for Sunni Resistance*, *The Washington Quarterly*, vol.30, no:1, Winter 2006-2007, pp. 139-150.
- ✚ Jehl D., *A Nation Challenged: Saudi Arabia; Holy War Lured Saudis As Leaders Looked Away*, *New York Times*, 27 Δεκεμβρίου 2001, <http://www.nytimes.com/2001/12/27/world/a-nation-challenged-saudi-arabia>, (πρόσβαση 10 Σεπτεμβρίου 2015).

- ✚ Long M., Ribat, *Al-Qa'ida, And The Challenge for US Foreign Policy, Middle East Journal*, vol. 63, no. 1, Winter 2009, pp. 31-47.
- ✚ Mackinder J. H., *The Round World and the Winning of the Peace* Foreign Affairs, Vol. 21, No. 4, July 1943.
- ✚ Moghadam A. and Fishman B., *Debates and Divisions Within and Around Al Qa'ida, Self-Inflicted Wounds: Debates and Divisions al-Qa'ida and its Periphery*, West Point, NY: Combatting Terrorism Center, December 2010, pp.1-18.
- ✚ Raymond I., *How Taqiyya Alters Islam's Rules of War, Middle East Quarterly*, Vol. XVII, no. 1, Winter 2010, <http://www.meforum.org/2538/taqiyya-islam-rules-of-war> (πρόσβαση 20 Σεπτεμβρίου 2015)
- ✚ Al-Tamimi Jawad Aymenn, *The Dawn of the Islamic State of Iraq and Ash-Sham*, Hudson Institute Center on Islam, Democracy and the Future of the Muslim World, Current Trends in Islamist Ideology, Vol. 16 pp. 5, <http://www.hudson.org/content/Researchattachments/1389/tamimi>.(πρόσβαση 20 Σεπτεμβρίου 2015)
- ✚ Wiktorowicz Q. and Kaltner J., *Killing in the Name of Islam: Al-Qaeda's Justification for September 11, Middle East Policy X*, Vol. 10, no. 2, Summer 2003, 19 Μαΐου 2003, <https://www.aclu.org/ACLURM001177> (πρόσβαση 20 Σεπτεμβρίου 2015)

Πηγές Διαδικτύου.

- ✚ Conflict Armament Research, *Dispatch from the Field Islamic State Weapons in IRAQ and SYRIA* [web blog] September 2014, http://www.conflictarm.com/wpcontent/uploads/2014/09/Dispatch_IIS_Iraq_Syria_Weapons.pdf (πρόσβαση Αύγουστο 2015).
- ✚ Conflict Armament Research Ltd London, *Dispatch from the Field Islamic State Ammunition in IRAQ and SYRIA*, October 2014, http://www.conflictarm.com/wpcontent/uploads/2014/10/Dispatch_ISIraq_Syria_Ammunition.pdf (πρόσβαση Αύγουστο 2015).

- ✚ Ignatius D., *The Return of the al-Qaeda*, The Washington Post, 10 June 2014, https://www.washingtonpost.com/opinions/david-ignatius-the-return-of-alqaeda/2014/06/10/4a82eaaa-f0ea-11e3-bf76-447a5df6411f_story.htm.
- ✚ Jehl D., *A Nation Challenged: SAUDI ARABIA; Holy War Lured Saudis As Leaders Looked Away*, *New York Times*, 27 Δεκεμβρίου 2001, <http://www.nytimes.com/2001/12/27/world/a-nation-challenged-saudi-arabia>(ανακτήθηκε Αύγουστο 2015)
- ✚ United Nations, Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic, *Rule of Terror: Living under ISIS in Syria*, 14 November 2014.